

2035-p tungaanut Danmarkimi sillimaniarneq illersornissarlu

Eqikkaaneq	3
Sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiit nalunaarusiaat	6
Kapitali 1: 2035-p tungaanut nunami sumiiffinnut pilersaarusiornikkut ineriartortitsineq	8
1.1 Nunani tamalaani periaaseq – nunarsuarmi pissaaneqartuni qitiusoq ataasiinnaalluni killilersuisoqaranilu inissisimanermit, aningaasaqarnikkut periaatsit unammilleqatigiillutik killileruminaannerusumik inissisimalerneru.....	9
1.2 Aningaasaqarneq sillimaniarnermut politikkimut tunngassuteqaqqilersimavoq.....	17
1.3 Teknologii nutaaliornerlu pillugit sakkutooqarnermi inuiaqatigiinnilu unammilleqatigiinneq.....	22
1.4 Atomimik sakkussiat pingaaruteqarnerulerput.....	24
1.5 Ukrainemi sorsulernerup kingorna Europami sillimaniarneq.....	28
1.6 Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa sakkortunerulernerani Issittumi aamma Atlantikup avannaani sillimaniarneq.....	33
Kapitali 2: Sillimaniarnermut politikikkut sooranartut anigorniagassallu	37
2.1 Rusland.....	39
2.2 Kina.....	42
2.3 Nunarsuarmi pingaaruteqartunik pisoqarfusut.....	43
2.4 Ajortumeerianit aammalu nunat iluanni pinerluttuliornernit sooranartut, maleruagassiivigineqanngitsumik nussornernit unammilligassaqartinneqarnerit.....	46
2.5 Silap pissusaa nunarsuarmi akiuuffittut.....	49
Kapitali 3: Iligisat aamma suleqatigisat	54
3.1 NATO – Ataatsimoornerusumik sillimaniarnikkut isigalugu iligiit nukittunerusut.....	55
3.2 EU – Europami nunarsuarmilu sillimaniarnermut tapersiisoq pingaaruteqaraluttuinnartoq.....	60
3.3 NATO-p aamma EU-p akornanni suliassat nutaamik agguarneqarnerat.....	64
3.4 USA – Nunarsuarmi sakkutooqarnikkut pissaanillit suli nukittunersaraat.....	67
3.5 Frankrig – EU-mi sillimaniarnermut politikikkut naaralaartitsivik.....	69
3.6 Tyskland – nunarsuarmi illersornissamut missingersuutit annertunersaasa pingajussariligassaat.....	71
3.7 Tuluit Nunaat – Nunarsuarmi anguniagaqarnerup Europamilu pisariaqartut akornanni.....	73
3.8 Nunat Avannarliit – Oqaluttuarisaanermi siullermeertumik sakkutooqarnikkut iligiittut ataatsimooqatigiittut.....	75
3.9 Suleqatigiit marluk illersornissamut suleqatigiinnerat aammalu pisariaqalernerani peqatigiinnerit.....	77
3.10 Indo-Pacific-imi suleqatigisat.....	77
Kapitali 4: Danmarkip aamma Illersornissaqarfiup 2035-p tungaanut suliassaannut sunniutaasussat	84
4.1 Sillimaniarnermut politikikkut sunniutaasussat.....	85
4.2 Illersornissamut sillimaniarnikkut politikikkut pingaaruteqarnerulerneru.....	88
4.3 Illersornissaqarfiup 2035-p tungaanut suliassai pisariaqartitaalu.....	90
4.4 Sooranartunut annertunerulersimasunut inuiaqatigiinni sillimaniarnerup naleqqussarnissaa.....	102
Ilanngussaq:	113

Eqikkaaneq

Danskit kinguaariit Europami nunarsuarmilu ammariartortumi ernumassuteqaratik peroriartorsinnaasimapput. Nunarsuaq tamakkerlugu killilersorneqaratik angalasinnaasimapput aammalu oqartussaaqatigiinneq inuillu pisinnaatitaaffii qanoq siuariartorsimanerat misigisinnaasimallugu. Danmarkimi nunarsuullu sinnerani atugarissaarnerup oqaluttuarisaanermi siuariartornera misigaat. Ullutsinni meeqqat inuusuttullu tarrajunnerusumik siunissaqartut ersarissiarporpoq.

Ruslandip Ukraine peqqarniitsumik saassummagu Europa jerntæppe-p nutaap qulangerpaa. Ruslandip Europami killeqarfiit allangortinniarsaralugit sakkutuulersorluni pissaanermik atuinissamik piomassuseqarnerata aammalu soqutigisaqarfiit aallaavigalugit Europami pisunik pinngitsaaliiniarsarinerata, kingunerisaanik Kunngaqarfik tamarmi sakkortusisamik soorasaarneqarpoq. Sakkulersornerup nakkutiginiissaanut isumaqatigiissuteqartut attaveqarfiit aammalu tatiginnilersitsiniarluni iliuuserineqartut, nunavittami akisussaaffitsinni aalajaatsuutitsisut takorlooruminartunngortitsisullu atorsinnaajunnaarsimapput.

Europamiinnaangitsoq, kisianni nunani tamalaani inuiaqatigiit tamarmik aalassassimaalerput. USA-p nunarsuarmi pissaanilissuit kisiartaattut inissisimanini annaavaa aammalu pissaanilissuit akornanni pissaaneqartut oqimaaqatigiinnerat sukkaasuumik nikikkiartorpoq, minnerunngitsumik Kina-p qaffariartornera pissutigalugu. Suleqatigiinneq pissaanilissuit aamma Naalagaaffiit Peqatigiit akornanni sakkortuumik unammilleqatigiinnermik taarserneqarpoq, aammalu nunarsuarmi sullissiviit allat sanngiillissimapput. Atomi atorlugu sakkussiat annertusiartorput aammalu nunarsuarmi sillimaniarnermut politikikkut annertuumik pingaaruteqarlutik. Nunat killeqarfii nalunaaquttallu ingerlaqatigiiffii akimorlugit pilersuineramik suliaqartut ataatsimoortuullutik nunarsuarmi aningaasaqarnerup qaninnerusumik akulerutsikkiartuinnarneqarnera unikaallatsinneqarpoq. Maleruagassat aallaavigalugit nunani tamalaani periaatsit nutaanik taarserneqarlutik, piffiit nutaat killinganniippugut. Pissaaneqarneq inatsisinit tunngaviusunillu pingaarnerulluni, nunarsuarmi immikkoortitaarnerulluni inissisimanerup tungaanut ineriartorneq sumut killissanersoq, nalliinissamat siusippallaarpoq. Taamaattoq sammivia ajoraluartumik ersarippoq aammalu siunissami nunani tamalaani periaatsit Sorsunnersuup Nillertup naaneratalu kingorna ilisimaarisatsinnit allaanerujussuanngortussaasoq qularnangilaq.

Siunissami pissaanilissuit sakkortusisamik unammilleqatigiinnerit Sorsunnersuup Nillertup nalaani pisunit allaanerusussaavoq. Siullermik Kina-p aamma Nunat killiit akornanni aningaasaqarnikkut peqatigiinneq, taamanikkut Nunat kangiamiut Nunallu killiit akornanni pisunit, annertunerujussuuvoq. Tamatuma kingunerisaanik niuernerup, silap pissusaata nunarsuarmilu tuniluunnerit iluanni suleqatigiiffeqarnerit ingerlaannartussaapput, peqatigisaanik assartuinermi aqutissat nakkutigineqarnerat, pilersuineramik suliallit, attaveqaasersuutit kiisalu - minnerunngitsumik – teknologit tunngaviusumik siunissami sakkutuulersorluni sorsuuffinnik allangortitsisinnaasut, sakkortoorujussuarmik unammilleqatigiissutigineqarlutik. Aappaattut

Kina aamma USA, Sovjetunionen aamma USA-p pisimanerattut, nunarsuarmi naalagaaniartiginngillat. EU, Indien, Japan aammalu pissaanillit akunnattumik angissusillit arlallit taamanikkornit annertunerusumik aningaasaqarnikkut sakkutooqarnikkullu pisinnaasaqarput aammalu niuernermi kiffaanngissuseqarnerullutik. Tamatuma suleqatigeeriaatsit allanngorarlutik aammalu pissaanilissuit akornanni tullersortaasut sorsunneri arlallit atuullutik, nunani tamalaani killilersoruminaannerusumik periaaseqarnermik malitseqarnissaa ilimanaateqartorujussuuvoq. Nunarsuup nunanut oqartussaaqatigiinnermik atuutsitsisunut aammalu kisermaassiviusunut sukannersumik agguarneqarnissaa allatut iliuusissaasinnaassaaq, kisianni ilimanaateqannginnerusoq naliliisoqarluni.

Kina-p nunarsuarmi nukittunerusumik imminullu pissaanilissuurtut isigineruleriartuinnartut qaffannera, Europami sillimaniarnermut sunniuteqartussaavoq. Nunami sumiiffiit isorartoorujussuummata, 2035 tikitsinnagu Kina-p Europamut nalinginnaasumik sakkulersorluni sooranartunngornissaa naatsorsuutigineqarsinnaanngikkaluarpoq. Kisianni USA-p pilersaarusernermini ukkatarinninnini Kina-mut sangutikkiatormagu, Ruslandimut illersornissamut aammalu Kangia Qiterlermiit Afrika-miillu ajortumeerianut maleruagassiivigineqanngitsumillu nunassikkiartortartunut suliniuteqarnermut Europa 2035-p tungaanut annertunerujussuarmik NATO-mut pilersuisussaassaaq. Aamma allatigut sooranartut annertussusiligaaneranni Kina initunerujartuinnartussaavoq. Kina-p sukkaasumik teknologiinik ineriartortitsinera aammalu sorsukkumatusiartornera, aammalu attaveqaasersuutunik pisariaqartinneqarlutik amigaatigineqartunik nakkutiginninniarsaraluni suli ilungersuuteqarnera aamma inatsisit malillugit inatsisillu unioqqutillugit sunniiniutit atorlugit Europami teknologiinut periarfissaqarnera, Europa-mut tatisimannilertussaapput.

Danmarkimut assigiinngisitaartunik malunnaatilimillu sakkortusisamik soorasaarisoqarnera eqqarsaatigalugu, NATO-mi aamma EU-mi aalajangersimasumik inissisimanissarput aammalu ilitta nukittuut qanimut suleqatiginissaat, Sorsunnersuup Nillertup naaneratalu kingorna aatsaat taama pingaaruteqartigilerput. NATO Danmarkip sillimaniarneranut tunngavissaaginnartussaavoq aammalu nunarsuarmi sakkutooqarnikkut iligiit nukittunersaralugu. Ruslandip sakkortusisamik soorasaariner, NATO-mi Ruslandip tungaanut sakkutuulersorfiusoq kangilleq atuataarlugu ataatsimoorluni illersornissamut malunnaatilimmik nukittorsaavoq. NATO-mi sakkutuut qisuariarnermi atorneqartussat 40.000-iniit 300.000-inut amerlineqarput. NATO Ruslandimik sakkulersorluni qunusaarinermik qulakkeerisuulluni, EU arlalippassuartigut Europami nunarsuarmilu sillimaniarnermut annertuutigit tapersiivoq. Ukrainep sakkutuulersorluni tiguariartorneqarneranut sukkaasumik malunnaatilimillu pillaatitut iliuusissanik atuilluni EU nunami sumiiffinni politikikkut iliuuseqartutut sassarpoq. EU-Kommissionip Europami illersornissamut tunngasuni eqeersimaartumik akuunera, nutaaliorneruvoq Europami illersornissamut suliffissuaqarnerup sunniuteqarluartumik inerisarnissaanut annertoorujussuarmik pingaaruteqalertussaaq. Ataatsimoorluni EU-mi suliniutit annertoorsuit Europamut nammineeirluni pilersaarusernermi pisinnaasanik, siusinnerusukkut USA-mit pilersuutigineqartunik, pilersuinissamut periarfissaqalersitsisinnaapput. Kiisalu pilersuinerup isumannaatsuuneranut tunngatillugu EU qitiusumi inissisimalerpoq, tamanna pingaaruteqarneruleriartortussaalluni.

Illersornissami tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnissaa pillugu Danmarkimi innuttaasut taasitinneqarneranni aammalu Finland-ip aamma Sverige-p Nato-mi ilaasortanngornissamik qinnuteqarniarlutik aalajangerneranni, Nunat Avannarliit oqaluttuarisaanermi siullermeertumik NATO-mi sakkutuulersornermi iligiittut aammalu EU-mi illersornissami suleqatigiittut, ataatsimooqatigiilertussaapput. Tamanna nunani avannarlerni illersornissap suleqatigiissutigineranut periarfissanik nutaarluinnarnik ammaassivoq. Nunat avannarliit ataatsimoorlutik sakkutooqarnikkut nukittuunik atugassaqaqput. Nunat Avannarliit nammineq nunamut akisussaaffeqarfimminnut pingaarnertut akisussaasuunermik saniatigut, nunanut NATO-mi ilaasortanut sanngiinnerusunut sakkutuunik aallartitsillutik Europami illersornissamut tapersiissasut aammalu Europami sumiiffinni qanitaminniittuni patajaallisaaqartorlutik suliarortitsisassasut, EU-mi aamma NATO-mi naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat issittumi-atlantikup avannaani sillimaniarnermut politikikkut ingerlanneqartunut ilaapput, USA-p aamma Ruslandip akornanni atomip nukinganik atuinissamik imminnut qunusaareqatigiinnerannut annertoorujussuarmik pingaaruteqarlutik. Kalaallit Nunaat Ruslandip aamma USA-p akornanni nunavissuit akornanni missil-it aqutissaasa qeqqarpiaanni inissisimavoq, tamatumalu pissaanilissuit marluk taakkua akornanni pissutsit ajorsiartuinnarnerat ilutigalugu Pituffik pingaaruteqaqqilersippaa. Peqatigisaanik Kalaallit Nunaata, Islandip, Savalimmiut aamma Skotland-ip akornanni imartami imaani aqutissami pilersaarusiormi pingaarutilimmut, Rusland-ip aqqartartuisa umiarsuillu sorsuutit Atlantikup avannaanukarniarlutik aqutissaanniittumi, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat pingaaruteqaqput.

Sillimaniarnermut politikikkut inissisimanerup kingunerisaanik 2035-p tungaanut Illersornissaqarfiup suliassai annertoorujussuarmik annertusiarortussaapput. Ruslandimiit sakkulersorluni soorasaarinermut aammalu Europami USA-p oqilisaanneqarnissaanut, Danmarki Nunani Killerni illersornissamut tunniussaqaqarnerusussaavoq. Suliassat pingaarnert Østersømi illersornissap siuartinneqarneranut, ilanngullugu qanittumut upalungaarsimanermit sakkutuut arlallit kiisalu Issittumi Atlantikullu avannaani alapernaarsuinerup annertunerulerneranut tunngassuteqassasut naatsorsuutigineqartariaqarpoq. NATO-p sakkutuunut siunnerfiisa naammassinissaat Illersornissaqarfiup pisussaaffigaa. Sakkutuunut siunnerfiit atuuttut angunissaannai akisoorujussuusussaavoq piffissamillu atuinartorujussuusussaalluni. Danmarkimut siunissami sakkutuunut siunnerfiit annertusitinneqarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Aamma Ukrainep ilaatigut sungiusaanermik sakkunillu ikiuunermik tapersersuinnarnissaa suliassanngorsinnaavoq isumalluutinik atuiffiusussarujussuaq.

Silap pissusaata allanngoriartornera aamma innuttaasunut paasisutissat, naalagaaffiit sanngiinneri qajannarnerilu pissutaallutik sooranartut sakkortunerulersittussaavaat aammalu imarsionerup isumannaatsuunissaa Danmarkimut, nunarsuarmi imarsionermik suliaqartut anginersaasa arfinilissarisannut, pingaaruteqartuaannartussaavoq. Peqatigisaanik iligisatta Asien-imi pisunut danskit sakkutooqarnikkut tapersiinnissaat siunissami ujartussagaat ilimanaateqarpoq. Taamaattumik danskit illersornissaqarfiat, Danmarkip avataani sumiiffinnilu qanittumiittuni nunani tamalaani suliaqarnermut

Sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiit nalunaarusiaat

Danskit kinguaariit Europami sorsuttoqarnissaa ernumaginagu, aammalu nunarsuarmi ammariartortumi, peroriartorsinnaasimapput. Nunarsuaq tamakkerlugu killilersugaanngitsumik angalasinnaasimapput aammalu oqartussaaqatigiinneq inuillu pisinnaatitaaffiisa siuariartornerat qanoq ingerlanersoq nalaassimallugu. Danmarkimi nunarsuullu sinnerani oqaluttuarisaanermi atugarissaarnikkut siuariartorneq nalaappaat. Ullutsinni meeqqat inuusuttullu taarnerusumik siunissaqartut paasinarsiartorpoq.

Ruslandip Ukrainemut peqqarniitsumik saassussinerata kingorna jerntæppe nutaaq Europamut qulagiivoq. Tuusintillit toqorarput ikiligaallutillu, hunnnorujutusintikikkaat qimaatinneqarput, illoqarfiit attaveqaasersuutillu aserorneqarput. Sakkunik nakkutiginninnissamut isumaqatigiissutinut attaveqaatit aammalu tatiginnilersitsisumik ingerlasartut, nunavittami aalajaatsuutitsisut takorlooruminartunngortitsisullu suujunnaarsinneqarput.

Europamiinnaanngitsoq, kisianni nunani tamalaani inuiaqatigiit aalassassimaarput. USA-p pissaanilissuit kisiartaattut inissisimanini annaavaa aammalu pissaanilissuit akornanni pissaanerup oqimaaqatigiinnera sukkasuumik nikisikkiartorneqarpoq, minnerunngitsumik Kina-p qaffakkiartuaarnera pissutaalluni. Suleqatigiinneq sukannersumik unammilleqatigiinnermik aammalu pissaanilissuit taakkualu iligisaasa akornanni teknologit nutaat siulluniuffigineqarnerannik taarserneqarpoq, siunissami sorsunnerit ingerlanneqarnissaannut annertuumik sunnuteqartussamik. Naalagaaffiit Peqatigiit nunarsuarmilu sullissiviit allat sanngiinnerulerput. Atomimik sakkussiat annertusiartorput aammalu nunarsuarmi sillimaniarnermut politikikkut pingaaruteqarneruleriartortussaalluni. Nunat killeqarfii nalunaaquttallu ingerlaqatigiiffii akimorlugit pilersuineramik suliaqartut ataatsimoorlutik, nunarsuarmi aningaasaqarnerup qaninnerujartuinnartumik peqatigiiffiunera, unikaallatsinneqarpoq. Silap pissusaata allanngoriartornerani silarluttarnera sakkortusiartorpoq aammalu innuttaasut amerliartornerannut ilanngullugu inuiaqatigiit sanngiiffeqareersut annertunerusumik tatisimaneqalerput, ajortumeeriniarnerit maleruagassiivigineqanngitsumillu nunassikkiartornerit pilersinnaallutik. Nunani tamalaani aaqqissugaaneq nutaaq qanoq isikkoqalissanersoq oqaatigineqarsinnaanngilluinnarpoq, kisianni sorsunnerup nillertup naareerneratali kingorna ilisimasatsinnit allaanerujussuannngortussaasoq qularnanngilaq.

Taamaattumik aamma 2035-p tungaanut Danmarkimi illersornissamut sillimaniarnermut politikikkut killissaliussassat takorlooruminaatsorujussuupput, tamannalu sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiit suliaassarimavaat. Taamaattoq Kunngeqarfik Danmarki ukiuni aggersuni

siooranartunik annertunerujussuanngorsimasunik nalaataqartussaasoq qularutigineqarsinnaanngilaq – siullermik pingaarnertullu Ruslandimiit – illersornissamut annertooujussuarnik aningaasaliinissaq aammalu inuiaqatigiinni sillimaniarnitta malunnaatilimmik nukittorsarneqarnissaa, pisariaqartussaallutik. Danmarkimi sillimaniarnermut politikki pillugu nunami namminerme naaperiaanermi, Illersornissaqarfiup pisariaqartumik nukittorsarnissaanut aammalu ukiuni qulikkaani aggersuni Danmarkimi sillimaniarnerup isumagineqarnissaanut pingaarnertigut killissaliussat, amerlanerussuteqarluartunit ulloq 6. marts 2022 aalajangersarneqarput.

Savalimmiuni Naalackersuisut aamma Kalaallit Nunaanni Naalackersuisut misissueqqissaartartoqatigiit sulineranni peqataapput. Misissueqqissaarnermi Kunngaqarfimmi immikkoortut pingasut tamarmik ilaatinneqarput, taamaattoq atuaruminarnissaa eqqarsaatigalugu oqaasertaanni ”Danmarkit” taagorneqarluni. Savalimmiut imaluunniit Kalaallit Nunaat immikkut kalluarneqartillugu, ”Kunngaqarfik” atorneqarpoq.

Allakkiat tunngaviusussat tulleriissaartut danskit immikkut ilisimasaqartuinit misissueqqissaartartoqatigiillu allattoqarfianit suliarineqartut kiisalu nunami namminerme nunanilu allani misissueqqissaarnerit pioreersut, misissueqqissaartartoqatigiit ukiut marluk kingullit sulinerminni aallaavigaat. Danmarkimi nunanilu tamalaani immikkut ilisimasallit amerlasoorpassuit ilaatigut ataatsimeersuarnernut isumasioqatigiissitsinernullu misissueqqissaartartoqatigiit aaqqissuussimasaannut arlalinnut atatillugu peqataasimapput. Minnerunngitsumik immikkut malinnaatitaq pingaaruteqartorujussuarmik qujarunneqartorujussuarmillu ilanngussaqaarsimavoq. Allattoqarfiup EU, NATO, Naalagaaffiit Peqatigiit aamma Danmarkip sillimaniarnermut politikikkut suleqatigisaasa pingaarnersai, tikeraarsimavai. Nalilersuinerit amerlasoorpassuit assigiinngitsorujussuusullu misissueqqissaartartoqatigiit tigusimasaat, nalunaarusiami matumani eqikkarneqarput. Taamaalilluni danskit naalackersuisuisa, Savalimmiuni Naalackersuisuisa imaluunniit Kalaallit Nunaanni Naalackersuisut misissueqqissaarneri nalilersuinerilu tassani pineqanngillat.

Nunani tamalaani periaatsini pingaarnertigut ineriartornermut naatsorsuutigisanik nalunaarusiaq kapitali I-mi aallarnerneqarpoq, tamatumalu kingorna Europami, Atlantikup avannaani Issittumilu sillimaniarnikkut inissisimaneq qanillisinneqarluni. Siooranartut assigiinngisitaartut assigiinngitsorujussuusullu Danmarkip naalagaaffinni taamatullu naalagaaffiunatik suliaqartuusunit silallu pissusaata allanngoriartorneranit nalaattalersinnaasai, kapitali II-mi nassuiarneqarput. Kapitali III-mi NATO, EU kiisalu iligisagut allat pingaarnerpaat suleqatigisartakkagullu allaaserineqarput. 2035-p tungaanut Illersornissaqarfiup siunissami suliaasaannut allatigullu Kunngaqarfimmut nunarsuarmi nunallu immikkoortuini ineriartornermi takuneqartartut sunniutissaat, Kapitali IV-mi sammineqarput. Misissueqqissaartartoqatigiinni ilaasortat, suliaqartussat allassimaffiat sulinerullu aaqqissuunneqarnera llanngussaqaq 1-imi allassimapput, tassani aamma malinnaaqatigiit katitigaanerit takuneqarsinnaalluni.

Kapitali I

**2035-p tungaanut nunami sumiiffinnut
pilersaarusiornikkut ineriartortitsineq**

Kapitalimi matumani ukiuni aggersuni nunani tamalaani periaatsit ineriartornissaannut naatsorsuutigineqartut sammineqarput, ilisarnaataassallutik allanngornerit, pissaanerup siammarsimanera, pissaanilissuit sukannernerusumik unammilleqatigiinnerat aamma nunarsuarmi sullissiviit sanngiinnerulersut. Allatut aningaasalersueriaaseqarnerup Kina-miuni saqquminerpaasup ineriartorsinnaanera, nunarsuaq oqartussaaqatigiinnermut aammalu sukangasumik naalakkersuinnermut imaluunniit periaatsimut killileruminaannerusumut naleqartitanik aallaavilinnut agguarlugit takorluukkat assigiinngitsut ilanngullugit nassuiarneqarpoq. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa aningaasaqarnikkut teknologiikkullu annertussusaat misissoqqissaarneqarpoq, tamatumalu kingorna Ruslandip Ukrainemut tiguaajartornerata kingorna Europami sillimaniarnermik ilusiliinnermut periarfissaqarfiusut kiisalu Issittumut Atlantikullu avannaanut sunniutaasussat nassuiarneqarlutik.

I.1. Nunani tamalaani periaaseq – nunarsuarmi pissaaneqartuni qitiusoq ataasiinnaalluni killilersuisoqaranilu inissisimanermit, aningaasaqarnikkut periaatsit unammilleqatigiillutik killileruminaannerusumik inissisimalerinnermut

Siullermik pingaarnertullu Kina-mut, kisianni aamma pissaanilissuarnut arlalinnut allanut sunniuteqarnerulersitsisumik iliuuseqarsinnaanerulersitsisumillu, aningaasaqarnikkut, teknologiikkut sakkutooqarnikkullu pissaanerup siaruarnera pissutigalugu USA-p pissaanilissuurtut saqquminerpaatut inissisimanini annaavaa. Nunarsuarmi sullissiviit, soorlu Naalagaaffiit Peqatigiit aamma WTO sanngiillisinneqarput aammalu sakkunik nakkutiginninneq pillugu Europami nunarsuarmilu attaveqarfinni paasiuminaatsuni ilaatinneqartut amerlanersaat aammalu iliuutsit tatiginnilersitsisussat atuukkunnaarput, imaluunniit annikitsuaraannarmik atorsinnaalerlutik. Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaani pissaanermik atuinissap inerteqqutigineqarnera aammalu ulloq 24. februar 2022 Naalagaaffiit Peqatigiit Sillimaniarnermut siunnersuisooqatigiivini ataavartumik ilaasortatut nunani tamalaani eqqissisimatitsinissamut sillimaniarnermillu atuutsitsinissamut immikkut akisussaaffeqarnini unioqqutillugu Ruslandip nuna sanilini eqqissisimaffiusoq saassummagu, nunani tamalaani maleruagassanik

aallaaveqartumik qajannareersumik periaaseqartut sakkortoorujussuarmik tupatsitaapput. Nunani tamalaani maleruagassanik aallaaveqartumik periaaseqartut sanngiillisinneqarnerannut siullermik pingaarnertullu pissutaavoq, Kina-p aamma Ruslandip suleqatigiinnermi malitassanik ataqqinninnginnerat, kisianni aamma USA-p isumaqatigiissutinik atorunnaarsitsilluni, soorlu Open Skies¹, Iran-imut atominut isumaqatigiissut aamma WTO-p aaqqiagiinnginnernik iluarseeriaasianik mattussineq, tamatumunnga ilapittuisimanera. Piffiit nutaat iserfigilerlugit inissisimavugut, sorsunnerup nillertut kingorna USA-p pissaanilissuurtut kisiartaalernera aallaavigalugu nunani tamalaani maleruagassanik aallaaveqartumik periaaseqarneq, periaatsimik nutaamik taarserneqartussanngorluni. Nunarsuarmi aaqqissuussinerup immikkoortitaarnerusup tungaanut, pissaaneqarneq inatsisinik tunngaviusunillu pingaarnerulluni, qanoq ineriartortigissanersoq, naliliinissamut siusippallaarpoq, kisianni sammivia ajoraluartumik ersarippoq.

[Piktoqram – aningaasaqarnikkut nukittussutisip ineriartornera]

Nunanit OECD-mi ilaasortaasunit Asien-imi aningaasaqarnernut siuariartorfiusunut nutaanut aningaasaqarnikkut sakkutooqarnikkullu pissaanerup nikikkiartornera ingerlaannassasoq aammalu Indo-Pacific-imi nunap immikkoortua nunarsuarmi aningaasaqarnikkut qitiusutut Atlantip avannaanut taarsiuatissasoq, naatsorsuutigineqartariaqarpoq.² Nunani G20-mut ilaasuni killerniinngitsuni angisuuni aningaasaqarnikkut siuariartorneq ukiorpassuarni nunanit OECD-imi ilaasortaasunit suli

¹ Nunat peqataasut qulaallugit alapernaarsuilluni timmisartornernik ingerlatsinissamik periarfissaqaqatigiinnissaq pillugu isumaqatigiissut 2002-meersoq.

² Naatsorsuutigineqartunut taakkua allallu aningaasaqarnikkut siumut missingersuinernut "2035 tungaanut nunarsuarmi aningaasaqarnikkut nukittussutisunut tunngasut" pillugu allakkiaq tunngaviusussaqaq Nunanut allanut ministereqarfiup Nunanut allanut aningaasaqarnikkut misissueqqissaartarfianit suliarineqartoq, aallaavigineqarpoq, takuuk ilanngussaqaq 1.

qaffasinneruinnassasoq, OECD-imit naatsorsuutigineqarpoq, naak siuariartornerni assigiinngissutaasut piffissap ingerlanerani annertooujussuarmik annikillisinneqartussaagaluarlutik. 2020-p tungaanut Kina qaffasinnerpaamik siuariartorsimavoq, kisianni ukiuni aggersuni Indien-imi aamma Indonesien-imi siuariartornerit qaffasinnerpaassasut naatsorsuutigineqarpoq. Kina aamma Indien 2030-mi ataatsimoorlutik, EU-mi aamma USA-mi ataatsimoorlutik pisutut, nunarsuarmi BNP-imut ilapittuinerisa annertoqqatingajaanik annertussuseqalertussaapput. Taamaattoq Indien-imi aamma Kina-mi atugarissaarneq suli malunnaatilimmik appasinnerusussaavoq.³ 2020-miit 2040-mut Brasilien aamma Ruslandip nunarsuarmi BNP-imut ilapittuinerat annikillissasoq naatsorsuutigineqarpoq, Indonesien-imi annertunerulissasoq aammalu 2030-mi Brasilien aamma Rusland qaangeriissagaa naatsorsuutigineqarluni. Afrika aamma Kangia qiterleq nunarsuarmi siuariartornerni atugarissaarnerullu siuariartornerani annertuumik tunniusseqataassasoq ilimanaateqanngilaq.

Teknologiikkut pissaaneqarnerup oqimaaqatigiinnera taamatutaaq nikittussaavoq. Kina nutaaliornermi annertuumik pisinnaasaqalersimavoq aammalu suliffeqarfinnit aamma ilisimatusarfinnit nunanit killernit inatsisit malillugit aamma inatsisit unioqqutillugit periaaseqarlutik siunnerfilimmik ilisimasanik tigooqqaasimalluni. Peqatigisaanik Kina sakkutooqarnikkut inuiaqatigiinnilu ilisimatusarnermut teknologiikkut pisinnaasaminik maannamut takuneqarsimanngitsumik ataatsimoorluttilluni ineriartortitsisimavoq. Nunat killiit ataatsimut isigalugu nutaaliornerrullutik teknologiikkullu nukittunerullutik inissisimanissaat ilimanaateqaraluartoq, sakkutooqarnikkut ilisimatusarnermut teknologiikkut siuarsimanagerput sungiusimasarput annaariaannaavarput. Indien softwarenut suliffissuaqarnermik nukittuumik inerisaasimavoq aammalu siunissami aningaasaqarnikkut teknologiikkullu siuariangaatsiarsinnaalluni, siunissami Kina-p qaffakkiartorneranut nallersuunneqarsinnaasumik.

Nunani killerni sullissiviit saqqumilaarnerpaat, soorlu IMF, Verdensbanken aamma aningaaseriviit namminersortut angisuut, aallaavigalugit nunarsuarmi aningaasaqarnerup immikkuualuttunngoriartornera Ukrainemi sorsunnerup sukkanerulersippaa. Pillaatit iliuusissat atuunneranni aammalu nukissiamik Ruslandimeersumik eqqussuinerup atorunnaarsikkiartuaarnissaa pillugu EU-mi aalajangiisoqarnerani, Nunat killiit aamma Ruslandip akornanni aningaasaqarnikkut naapittarneq ukiuni aggersuni atuukkunnaartussaavoq. Taamaaqataani Kina-p aamma Nunat killiit akornanni tamakkiisumik attaveerunnerup, illuatungeriinni tamaginni annertooujussuarmik atugarissaarnermi annaasaqartitsisussaavoq, politikikkut akerleriinnerit annertusiartoraluartut tamanna 2035-p tungaanut ilimanaateqarani. Taamaattoq illuatungeriit tamarmik suliassaqarfinni immikkut sunnertiasuni imminnut pinngitsoorsinnaannginnerminnik annikillitsiartuarneq ingerlappaat. Kina-p ilaatigut periusissatigut pilersuinermik suliqaartunik pingaarutilinnik nakkutiginninnermik pilersitsilluni kiisalu arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik aningaasalersueriaatsimik namminerlu internet-eqarnermik inerisaalluni, nunat killiit pillaatit iliuusissaannut sunnertiannnginnerulernissaq siunnerfilimmik sulissutigaa. Rusland Kina-miit aqunneqartumut periaatsimut nutaamut tassunga ilaalissasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Nunat allat arlallit aamma annertunerusumik annikinnerusumilluunniit nammineq kajumissutsiminnik aqutissaq taanna

³ Uani paasineqassaaq innuttaasumut ataatsimut BNP niuerfimmi akigititani aammalu pisisinnaassuseqarnermut tunngavissani uuttorlugu.

ingerlariarfigissagaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Kina-p ullumikkut nunarsuarmi nunat amerlanersaanni ataasiakkaat niueqatigineqartut annersarimmassuk aammalu nunarpassuarni aamma annertuumik aningaasaliisartuunera taarsigassarsititsisartuuneralu, tassani pingaaruteqartussaavoq. Nunat killiit tungaanniit atajunnaarnissamik pilersaarneq, naalagaaffiit niuernermi kiffaanngissuseqarnissaannik qulakkeerinissamik aammalu attaveqaasersuutit teknologiillu pisariaqartinneqartut isumannaarnissaannik pisariaqartitsinerannik kiisalu suliffeqarfiit, atuisartut Kina-mut nangaanartoqartitsiartuinnarnerat eqqarsaatigalugu, pilersuineramik suliaqarfimminnik ataatsimoortunik nalilersueqinnissamik pisariaqartitsinerannik aammalu nunarsuarmi tuniluunnerit imaluunniit nunanit sukannersumik naalackersuiffiusunit pillaatitut iliuusissat malitsigisaannik kipititsisoqarsinnaanerata aarlerinaateqarneranik, pissuteqarpoq. Periaatsip nunanit killernit nalinginnaasumik aqunneqartup aammalu periaatsip Kina-mit aqunneqartup akornanni unammilleqatigiinneq pissaaneqarnermullu tunngasut, Indien tassani qanoq inississanersoq apeqqutaalluni aalajangiisuulluinnartumik sunnerneqartussaapput. Indien Sorsunnerup Nillertup nalaanituulli, nunarpassuarnut periaatsit marluusut taakkua akornanni toqqaarusunngitsunut, aqutsisutut oqaaseqartartutullu imminut saqqummiunniarsarissasoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Tunngavissaq alla pingaaruteqartoq tassaassaaq, USA-p aamma EU-p tunisassianut teknologiinullu nunarsuarmi malitassiisartutut inissisimanertik qanoq aalajangiusimaannarsinnaaneraat. Inissisimaneq taanna maannangaaq Kina-mit iliuuseqarluni unammillerneqareerpoq.

Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerat 2035-p tungaanut Sorsunnermit Nillertumit allaanerusussaavoq. Siullertut Kina-p aamma Nunat killiit aningaasaqarnikkut peqatigiinnerat, taamanikkut Nunat Kangilliit aamma Nunat killiit akornanni pisunit annertunerujussuuvuq. Tamatuma kingunerisaanik, siunissami teknologiit aammalu assartuinermut aqutininik nakkutiginninnerup, pilersuineramik suliaqarnerit attaveqaasersuutillu sakkortooujussuarmik unammilleqatigiissutigineqarnerisa peqatigisaanik, niuernerup, silap pissusaata aamma nunarsuarmi tuniluuttunik akiuniarnerup il.il. iluanni suleqatigiinnermi suli aqutissaqartussaavoq. Nunarsuarmioqatigiit aningaasaqarnerat aammalu silap pissusaanut suliniutissanik pingaarnersiunerput eqqarsaatigalugit suleqatigiinnermi aqutissat taakkua attatiinnarnissaat Danmarkip

annertuumik soqutigisaraa. Aappaattut Kina aamma USA, Sovjetunionen aamma USA-p 1945-89-imi pinerattuut nunarsuarmi naalagaaniartiginngillat. EU, Indien, Japan aammalu akunnattumik pissaanillit arlallit, Sorsunnerup Nillertup nalaani pisuniit, aningaasaqarnikkut sakkutooqarnikkullu annertooujussuarnik pisinnaasaqarput niuernermilu annertunerusumik killilersugaanatik. Assersuutigalugu Tyrkiet NATO-mi ilaasortaavoq, kisianni taamaakkaluartoq Ruslandimut tunngatillugu, Ruslandimiit sakkunik pisisarluni aammalu Ruslandimut pillaatitut iliuusissanik piviusunngortitsinani, nammineq aqutissaminik ingerlaarfissaqarpoq. Suleqatigeeriaatsit allanngorarlutik aammalu pissaanilissuit akornanni tapersersorteqarluni sorsunnerit arlaqarlutik, nunani tamalaani periaatsip killilersugaannginneruneranik tamanna malitseqassasoq ilimanaateqartorujussuuvoq.

Killilersugaannginnerusumik periaaseqarnermut taarsiullugu periaasissaq alla tassaasinnaavoq, nunarsuup naleqartitanik aallaavilimmik aalajangersimasumik agguluineq, Biden-ip atorfillittaasa siunnersuutigisaattut, illuatungaani nunat oqartussaaqatigiinneq tunngavigalugu ingerlatsisut nunarsuarmi Nunani Killerni kattutsillugit (Amerika Avannarleq aamma Kujalleq, nunat Europamiittut, kiisalu Australien, New Zealand, Sydkorea, Japan aammalu ataasiakkaat allat), aammalu illuatungaani naalagaaffiit sukannersumik naalackersuiffiusut soorlu Kina, Rusland, Iran aamma Korea Avannarleq ilaalu ilanngullugit. Naleqartitat, killilersuinngitsumik-oqartussaaqatigiinnermik aqutseriaaseqarnissamik immikkut pisussaaffeqarnertut aammalu nunarsuarmi inuit pisinnaatitaaffii ataqqillugit nunani tamalaani aqqisugaanertut maleruagassanik aallaaveqartutut iluseqartut, takorluukkami matumani nunarsuup avissaartuutsinneranut ataatsimoorinneranullu periaaserineqarput. NATO-mut atatillugu naleqartitat iligiinni ataqatigiissinnaassuseqarnerup ukkatarineqarneratut taagorneqarpoq, kisianni nunat naleqartitanut ungasilliartulerneranni kattuffik qisuariarnissamut sakkussaqanngilaq, soorlu assersuutigalugu Grækenland-imi aamma Tyrkiet-mi sakkutuut kisermaassisutut naalackersuinerisa nalaanni pisutut. EU, Lissabon-imi isumaqatigiilluni aalajangersaanermini taamatut sakkussaqalersimavoq, Polen-imut aamma Ungarn-imut atorreqarsimasunik. Sakkussat taakkua qanoq qanoq sunnuteqarluartiginersut suli nalilersorneqarsinnaanngilaq. Naalagaaffiit sukannersumik naalackersuiffiusut naalackersuisui ataatsimoorussanik isummernernut tunngavigisaqanngillat, kisianni killilersuinani oqartussaaqatigiinnermik tunngavilinnut ersarissumik akerliusumik imminnut nassuiartarlutik, Nunani killerni pisinnaajunnaarsitsinissaq pillugu politikikkut oqariartuuteqarnertut ilusilimmik, soorlu tamanna Ruslandimi pimasoq, aammalu pingaaruteqarluinnartumik suliniutit inuiaqatigiinni pisinnaatitaaffinnik killilersuisutut iluseqartillugit. Kina-p aamma Ruslandip Helsingfors-imi nalunaarut 1975-imeersoq ilinniarfigaat, taanna Sorsunnerup Nillertup naalernerani inuiaqatigiinni kommunistiusuni ammanerulersitsivoq qarmarsuullu uppitinnissaanut aqutissiuussilluni. Taamaattumik ammaaneq taanna, innuttaasut kiffaanngissuseqarnissamik pisinnaatitaaffii naalackersuisut unammilligassaqartinniarlugit pissusissamisoortumik illuatungiliitsissoq, taakkua assortorniarsaraat.

Nunarsuarmi naleqartitanik aallaavilimmik agguluineq, sivirusumik pissaanilissuit unammilleqatigiinneranni nunarsuarmi pisut pingaarnersaannik iliuuseqarfiginninniarnermut – tassalu nunat Sorsunnerup Nillertup nalaani "iligiiffiunngitsumik" eqimattakkuutaarnermiittunut atassuteqarnertut - akornutaaleriaannaavoq. Nunat killiit ilaatigut nukissiamut Ruslandimeersumik taarsiinissaq aammalu mingutsitsinngitsumut

allanngoriartortitsinissamut aatsitassat pillugit nunarpassuit taakkua ilaasa suleqatiginissaat pisariaqartippaat. Aamma nunarsuarmi sillimaniarnermut politikki ukiuni aggersuni nunat killiit aammalu Kina-Ruslandip nunani ataatsimoortuni taakkunani sunniuteqarniarsarinissaat iluarinninniarsarinissaallu sammineqartussaasoq malunnarpoq. Ajornartorsiut taanna Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorneranut qisuariarnerit assigiingitsuuneranni takutinneqarpoq. Nunat killiit tiguaajartorneq ersarissumik assuarigaat, nunarsuarmi qisuariarnerit assigiingitsorujussuusimapput. Kina-p niueqatigisartakkat annersaattut inissisimanagera, aammalu Ruslandip sakkunik pilersuisutut inissisimanagera imaluunniit najukkami sillimaniarnermut politikikkut suliaqartuunera, kisimik, nunarpassuit Ukrainemut Nunanit killernituut ersaritsigisumik tapersersuinissamik tunuarsimaartitsinngillat. Nunarpassuarni Nunat killiit marloqiusamik malitassaqartitsisutut pasillerneqarpoq aammalu Ruslandip iliuusai aammalu USA-p aqutaanik Irak-imi iliuuserineqartut imaluunniit Serbien-ip qaartartumeerneqarnera aammalu Kosovo-p arlaannaannulluunniit attuumassuteqannginnerata akuersaerneqarnera aqutsisut imaluunniit innuttaasut annertuumik assigiingissuteqartutut isiginngilaat. Afrika-mi nunani Rusland aamma Kina sunniussinnaaneruleriartuinnarput, EU-p annertuumik ineriartortitsinermut tapersiisarnini aammalu avammut nioqquteqartarfittut pingaaruteqarnini politikikkut sunniuteqarninngorlugit timitaleruminaatsillugit. Taamaattumik atitunerusumik isigalugu EU-mi politikkit avataaneersunut tunngasortaasa tamarmik nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut periusissiani EU-p ilanngutsissinnaanerulissagai, pisariaqartinneqarpoq. Tassani pineqarput niuernerimut politikki, nukissiuuteqarnerimut politikki, avatangiisinut silallu pissusaanut politikki aamma suliffissuaqarnerimut politikki. Politikkit ataatsimoorussat aammalu ataatsimoorluni nunanut allanut sillimaniarnermullu politikkip akornanni agguaanerit kiisalu aalajangiinerni periaatsit sanngiiffeqarneri, aaqqissugaanikkut unammilligassartaapput nunarsuarmi suliaqartuni allani, soorlu USA-mi, ilisimaneqanngitsut. TEAM Europe-mi periaaseq ataqatigiinnerulersitsinissamut periaasiuvoq, kisianni EU suli annertoorujussuarnik atorluaneqanngitsunik periarfissaqarfivoq, Danmarkip ataatsimoornerulluni saqqummilaarnissap sulissutigineratigut piviusunngortinnissaanut ikiuuffigisinnaasaa.

Sorsunnerup Nillertup nalaani pisutut, nunat qiterlerniittut killilersugaanngitsumik iliuuseqarsinnaaginnarnissaminnut imaluunniit killilersugaanngitsumik iliuuseqarsinnaanerulernissaminnut iligiiffiunngitsumik inissisimanagermikk aalajangiusimanniinneq periusissatut tunngavigissagaat ilimanarpoq. Tassani naleqartitanik tunngaveqarniarneq, Nunat killiit qaninnerulersitassatut periusissatigut soqutigisaminnut atassuteqarfiinik, ungasinnerulersitseriaannaavoq. Tassani pingaaruteqartorujussuit Asien-imi nunat pineqarput, soorlu Indien, Indonesien, Singapore, Malaysia aamma Vietnam, kisianni aamma Kangiata Qiterliup Afrikallu ilarujussui. Killilersuinani oqartussaaqatigiinnermik tunngaveqartut akornanni iluminni naleqartitigut ajornartoernerup takuneqarsinnaaleriartornera, Nunat killiit nunarsuarmi naleqartitanik sorsuuteqarnerannik sanngiillisitsissaaq. USA-mi aamma Europa-mi innuttaasut politikikkut isummertarnerisa aammalu avissaartuunnerit oqartussaaqatigiinnermi sullissiviit naleqartitallu pingaaruteqartut anigorniagassaqalersittussaavaat.

Ineriartorneq nunarsuup naleqartitat aallaavigalugit aggulunneqarnissaata imaluunniit nunani tamalaani periaatsip killilersugaannginnerusup tungaanut ingerlanersoq apeqquaatinnagu, nunarsuarmi

unammilligassat pillugit atituunik isumaqatigiissuteqarnissaq pillugu isumaqatigiilerniarnissaq ullumikkornit ajornakusoornerulertussaavoq. Tassani pineqarpoq silap pissusaata allanngoriartornera, maannamut nunarsuarmiunut tamarmiusunut sioranartut ilungersunarnerat pissutigalugu nunarsuarmi suleqatigiinnissaq pisariaqarluni, Paris-imi isumaqatigiissuteqarnermik kinguneqarsimasumik. Pissaanilissuit akornanni akerleriissuteqalersinnaanerit annertusiartorneranni, suleqatigiinneq taanna, CO2-mik aniatitsinerup annikillisinneqartariaqarnerani aningaasartuutit agguarnissaat pillugu isumaqatigiingissuteqarnermik, taarserneqariaannaalluni. Aamma nalunaarusiap matuma piffissaligaanerani sakkunik nakkutiginninnissamut isumaqatigiissutit nutaat pillugit isumaqatigiittoqarsinnaanera ilimanaateqanngilaq, ilanngullugit sakkunut periaatsit nutaat, soorlu assersuutigalugit dronit aamma missil-it sukkaasoorujussuit. Isumaqatigiissutitoqqat taarserneqanngippata, amerlasuunngorlutik sakkussanik peqarniuttoqarnera takuneqartalissasoq ilimanaateqarpoq.

Pissaanilissuit unammeqatigiinnerat aamma Naalagaaffiit Peqatigiit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiivini sulinerlut sunniisussaavoq. Ineriartorneq taanna nutaajunngilaq, kisianni Ukrainemi sorsunneq Siunnersuisooqatigiinni suleqatigiinnermi silaannarmik malunnaatilimmik ajornerulersitseqataavoq. Siunnersuisooqatigiit oqaluserisassai akimorlugit Ruslandip tiguaajartornerata tamakkiisumik sunniutissaannik naliliinissamut suli siusippallaarpoq. Taamaattoq Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiit aamma siunissami nunarsuarmi oqaluttuarineqartartut pillugit akersuunnermut pingaaruteqartumut qitiussasut ersarippasippoq, takuuk Ukrainemi sorsunneq pillugu paasissutissanik eqqunngitsunik siaruarerinerlut sunniiniamermullu Ruslandip Siunnersuisooqatigiinni ataatsimiinnernik ammasunik atuinera.

Nunami sumiiffinnut politikkip takkuteqqinnerani aammalu nunarsuarmi naleqartitat pilerngunneqarneranni aamma ajornartoornerit isumaqatigiinngissuteqarnerillu nunani tamalaani eqqissisimanermut sillimaniarnermullu sioranartut iliuuseqarfiginissaat pillugit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiinni isumaqatigiilerniarneq aamma ajornakusoornerulerpoq, ilanngullugu aamma Europami Danmarkillu qanitaanni patajaatsuuneq. Taamaalilluni 2035-p tungaanut qajannaatsunik patajaatsuutitsinissamut piginnaatitaalluni Siunnersuisooqatigiinni eqqissisitsinissamut suliaqarnerit nutaat akuerineqarsinnaassasut suut tamaasa tunngavigalugit paasinarpoq. Aamma Naalagaaffinnit Peqatigiinnit aqunneqartunut taamatullu suliakkiisutaasumik eqqissinissamut suliaarnernut atuutereersut nangissutigalugu, ilanngullugit EU-mi sakkutooqarnikkut suliaqarnissamut piginnaatitaanissaq ajornakusoornerujartuinnartoq, immaqalu ajornarluinnartoq paasinarsivoq. Suli naliliineq tassaavoq, pissaanilissuit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiit iliuuseqarsinnaajunnaarsivinnissaannik soqutigisaqartuunngitsut, taamaalillunilu killeqarnerusumik suliniuteqarnissat pillugit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiinni isumaqatigiittoqarsinnaassasoq ilimanarpoq, assersuutigalugu ikiuiartornissat, akiuukkunnaarallarnerit alapernaarsornissaat imaluunniit eqqissinissamut isumaqatiginninniarnissanut aqutissiuussinissap qulakkeernissaa siunertaralugu.

Ukiuni aggersuni nunarsuarmi sillimaniarnermut politikikkut ineriartornermut qitiutinneqartussa qatigissasaaq USA-p aamma Kina-p imminnut attaveqatigiinnerat. Kina-p 2049-mi Folkerepublikkip pilersinneqarneranut ukiut 100-nngornissaasa tungaanut siunertaraa, nunarsuarmi sakkutooqarnikkut pissaanillit nukittunersaattut USA naligilissallugu. Kina-p sakkutooqarnikkut pisinnaasaminik sukkasuumik annertusaanerata peqatigisaanik, præsident Xi imminut nittarsaannerulluni nunanut allanut politikkeqarnermik aallarniivoq. USA-p maannakkut Kina sioranartut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqartut kisiartaattut isigaa aammalu pilersaarusiordermini aallussinini Europa-miit Asien-imut nuutilugu. Maannakkorpiq USA-p Ukrainemi sorsunneq pissutigalugu Europamiinnini annertusarppaa, kisianni siunissami USA-p nalinginnaasumik illersornissamut tapersiinera aammalu Europami anusingorsaanera malunnaatilimmik annikillissasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Aamma allatigut Kina-p qaffasinnerulernera suli nukittoriartuinnartoq aammalu nunarsuarmi pissaanilittut imminut nittarsaanerulernera Europami sillimaniarnermut sunniinerluttussaavoq. Nunami sumiiffitsigut isorartussutsit annertoorejussuit kingunerisaannik Kina-p 2035 tikitsinnagu Europamut toqqaannartumik nalinginnaasumik sakkutooqarnikkut sioranartuunissaa naatsorsuutigineqarsinnaangikkaluarpoq. Kisianni sioranartunut takussutissat annertussusaanni allani Kina inituneruleriartortussaavoq. Kina-p teknologiinik sukkasuumik ineriartortitsinera sakkutooqarnikkullu inerisaanera, taassumalu attaveqaasersuutinik pisariaqartinneqartunik aqutsisinnaanissaminik aammalu inatsisit malillugit inatsisillu unioqquutillugit periaaseqarluni teknologiinik Europameersunik pissarsiniarnermik ilungersuuteqaannarnera, Europamut tatisimannilertussaavoq. Nunap sakkulersornermi periaaseriligaa sivisuumik ingerlanneqartoq aarleqquteqarnissamut pissutaaleriartorpoq. Kina suli USA-miit aamma Ruslandimiit malunnaatilimmik annikinnerusunik atomip nukinga atorlugu sakkussianut sakkussaasivissuaqaraluartoq, Kina-p atomip nukinga atorlugu sakkussianik, siunissami Europamut anngussinnaasunik, annertusaanera nutarterineralu malunnarsiartorpoq. Taamaattumik suleqatigiinnerup, unammilleqatigiinnerup aammalu EU-p Kina-mut

aallaavigisaanni periaatsitigut unammilligassaqaqarnerup oqimaaqatigiissaarisarneq allanngorpoq, unammilleqatigiinneq aammalu periaatsitigut unammilligassanik pakkersimaarinninneq initunerulerlutik. Taamatut ineriartortoqaqarnera ingerlaannassasoq malunnarpoq – minnerunngitsumik Ukrainemut tunngatillugu Kina-p arlariinnik paasineqarsinnaasumik iliuuseqaqarnera sakkortunerulersitsilluni. Europap Asien-imi nammineq soqutigisaminik isumaginninnissamik aammalu USA allallu nunap immikkoortuani qanimut suleqatigisat ersoqatigalugu takutitsinissamik pisariaqartitsinera, attaveqatigiinnermi annertunerusumik pissanganartorsiortitsilersinnaavoq

I.2. Aningaasaqarnek sillimaniarnermut politikkimut tunngassuteqaqqilersimavoq

Naalagaaffiit pileqqaarneranniilli niuernerq, aningaasaqarnek sillimaniarnermullu politikki imminnut ataqatigiilluinnarsimapput, aammalu piffissap ingerlanerani sorsunnerpassuit isumalluutininik niuernermilu aqutissanik aqutsiniarnermut tunngassuteqaqartarsimallutik. Nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliarturneranni taamatut ataqatigiittoqaqarnera ersarinnginnerulersimavoq. Nunarsuarmi niuernerup aammalu nunani inuiaqatigiit aningaasaqarnerannik pilersaarusiortartut amerlanersaanni aningaasaqarnerit namminersortunngorsarneqarnerat ilutigalugu, namminersorlutik suliaqartut naalagaaffiit sunniuteqartarnerisa annertoortaanik tiguisimapput. Tamanna attaveqaasersuutit inuiaqatigiinni pisariaqartinneqartut annertuumik namminersortunngorsarneqarnerannit sakkortunerulerseqqinneqarpoq, soorlu nalunaarasuartaatitigut attaveqaqatigiinneq, nukissiorneq, umiarsualiviit, mittarfiit aammalu nunarpassuarni qimuttuitsut aqputai. Nunarsuarmi suliffeqarfiit annersai teknologiinik nutaanik aningaasarsiorfinnillu atorluaanerpaajusut, aningaasaqarnikkut nukittuunngorput sunniuteqalerlutillu, naalagaaffipassuarni qaangiillutik. Annikinnerpaamik maleruagassiiviusumik niuerfinni ingerlatsisut suliffeqarfinnut innuttaasunullu sullissinernik pisariaqartunik pilersuinissaat qulakkeerneqassasoq, annertuumik tatigineqarsimavoq. Peqatigisaanik nunarsuarmi suliassanik agguaanerup aningaasarsiorfinni annertuuni aqqissuussaasup annertuup alutornartullu malitsigisaannik nunarsuaq tamakkerlugu oqaluttuarisaanermi asseqanngitsumik atugarissaarneq pitsaanerulersinneqartoq misigineqarpoq.

Taamaattoq naalagaaffiit tamakkerlutik nunami sumiiffinni aningaasaqarnermik eqqarsartaaseqanngillat. Kina siuttoralugu naalakkersuisut sukannersumik aqutsisut nammineq aningaasaqarnerminnik naalagaaffimmi annertuumik aqutsinissaq aalajangiusimaannarpaat aammalu namminersortunngorsaaneq pisariaqartinneqartunik tunisassiornerup nunarsuarmilu attaveqaasersuutininik aqutsinissap qulakkeernissaanut atorlugu. Assersuutigalugu Kina-p ullumikkut mingutsitsinngitsumut allanngoriartortitsinermut aningaasarsiorfiit annersaa aquppa, ilanngullugit aatsitassanik qaqutigoortunik kangussannillu, aningaasaqarnerit annertuumik innaallagissiornermut atornissaanut pisariaqartunik, tunisassiornerup suliareqqiisarnerillu annerpaartaat. Kina-p aamma Ruslandip tamarmik politikkikkut piumasaqaatimik pinngitsaaliillutik atuutilersinnissaanut isumalluutininik pingaarutilinnik aqutsinermik atuinissamik piumassuseqarnertik takutippaat.

Allaaserisaq: saffiugassat qaqutigoortut

Aningaasaqarnerni nutaaliaasuni pinngoqqaatit saffiugassallu amerlasoorpassuit pinngitsoorneqarsinnaanngillat, taakku ilai pilersuinerup isumannaatsuunissaa pillugu isiginnittaaseq aallaavigalugu pisariaqartinneqarlutik pinngitsoorneqarsinnaanatik. Nunarsuarmioqataanermi niuerfimmi aatsitassanik qaqutigoortunik arlalinnik tunisassiorneq ikittuinnarniitinneqarpoq, pingaartumik Europamiinngitsoq imaluunniit nunani Amerikami avannarlermiittuniinngitsoq, niuerfimmi aningaasaqarnikkut pisartut, nunani isertitakiffiusuni teknikkikkut pisariusumik, nukissiuutinik atuiffiusorujussuarmik avatangiisinilu ajornartorsiortitsisumik tunisassiornermik salliutitsiviusut, aqcutigineqarlutik. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartorneranni pilersuinerup isumannaatsuunera pillugu apeqqut nukinginnarsisimavoq. Taanna ujartuinerup neqeroorutaasunit annertunerulerneranit, kisianni pingaartumik pilersuinerup suliaqartut nalorninartutut politikikkut nassuiarneqartarnerannit aammalu pisariaqartinneqarlutik pinngitsoorneqarsinnaanngitsunik taakkuninnga pissarsisinnaanerup politikikkut kimigiisernerup naalagaaffinnit atorneqariaannaaneranit, unammilligassaqartitsivoq. Taamaattumik ukiuni kingullerni aatsitassanik qaqutigoortunik allanillu atortussiassanik saffiugassanillu pisariaqartinneqartunik Europami aamma USA-mi paaanissamut akuiaanissamullu pisinnaasat annertusarniarlugit annertuumik soqutiginninneq annertusisimasoq takuneqarpoq.

Pinngoqqaatinut qaqutigoortunut ilisimatusarnermik tunngaveqartumik teknologiimut attuumassuteqartunut ilaapput saffiugassat, saviminiunngitsut arlallit, soorlu assersuutigalugu bor aamma silicium, aammalu saffiugassaangitsut, soorlu assersuutigalugu grafit. Pinngoqqaatit taakkua amerlanertigut kukkusumik aatsitassatut qaqutigoortut taaneqartarput, aatsitassani qaqutigoortuni pinngoqqaatit saffiugassat ataatsimoortukkaat 15-it, ataatsimoortillugit aatsitassat qaqutigoortut saffiugassartaannik imaluunniit aatsitassanik qaqutigoortunik taagorneqartunut, ilaatinneqarnerat pissutaagunarluni. Saffiugassat taakkua assigiingajammik kemi-mi piginnaasaqarput aammalu qaqutigoortuunatik imaluunniit aatsitassaanatik, kisianni saffiugassat nunarsuup qalipaani annertuumik takussaallutik. Saffiugassatut qaqutigoortut taagorneqartut taakkua imaluunniit pinngoqqaatit qaqutigoortut pisariaqartinneqarlutik piumaneqarnerannut, saffiugassat immikkut qaqutigoortuniit piiarneqartarnerat, amerlanertigut pissutaasangilaq, kisianni taakkununnga niuerfiup annikinnera immikkullu ilisimasaqarfiusussaanera, aammalu paaanerup akuiaanerullu amerlanertigut pisariusuunera aammalu nukissiamik suliaqarnikkullu pisariaqartitsiviunera, pissutaasarluni. Taamaattumik neqerooruteqartartut ikittuinaapput, taamaalillunilu pilersuinerup suliaqarnerit nalorninarlutik sunnertiasuullutillu. Pinngoqqaatit qaqutigoortut assigiinngitsut taakkua imminnut immikkoortissinnaanissaat pingaaruteqarpoq, tamarmik immikkut pilersuinerup suliaqartuni sunnertiassutsinut immikkut pissuteqartarmata. Pinngoqqaatit taakkua tamarluinnangajammik EU-p iluani aammalu nunani tassunga atasuni piumassuseqartuni piiarneqarsinnaassapput akuiaarneqarsinnaassallutillu.

Minnerunngitsumik mingutsitsinngitsumut allanngoriartortitsineq pissutaalluni ujartuineq annertooujussuarmik annertusisimavoq aammalu neqeroorutaasut malinnaasinnaanatik. 2040-mi saffiugassanik pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik mingutsitsinngitsumik nukissiamut teknologiimut pisariaqartitsineq ullumikkorniit sisamariaammik annertunerulertussaasoq nunarsuarmi naatsorsuutigineqarpoq. Ukiuni qulikkaani siunnerfilimmik suliniuteqareerluni aammalu nunarsuaq tamakkerlugu aatsitassarsiorfinnik pisiortoreerluni Kina-p ullumikkut aatsitassanik qaqutigootunik tunisassiornerup annertunerpaartaa aquppa. Assersuutigalugu Demokratiske Republik Congo nunarsuarmi koboltnik tunisassiorlut annersaraat, kisianni tunisassiornerup 70%-ia aatsitassarsiorfinni Kina-miunit pigineqartuni ingerlanneqarpoq. Peqatigisaanik Ukrainemi sorsunnerup takutippaa nunat NATO-mi ilaasortaasut imassanut upalungaarsimanermi toqqorsiviit, pissaanilissuit akerleriissuteqalersinnaanerannut, naammattussaangitsut. Taamaattumik amerikamiut illersornissaqarfiata tunisassiorsinnaanerit unammilligassaasinnaasullu paasinarsisinniarlugit tunisassiorlutik aammalu pilersuineramik suliaqartut tunuliaqutarisai misissoqqissaaleruttorpaat. Pilersuineramik suliaqartorpassuit allat assigalugit imassanik tunisassiornermi aamma aatsitassat pisariaqartinneqarlutik piumaneqartut, pingaartumik Kina-miit tullianilu Ruslandimiit pissarsiarineqartartut, pinngitsoorneqarsinnaanngillat. Immikkut unammilligassaq tassaavoq, saviminiunngitsoq antimon, imassanik tunisassiornermut pingaaruteqarluinnartoq, USA-mi annertunerpaatigut takussaangitsut ikittuinnaat ilagimmassuk. USA aatsitassat qaqutigootut amerlanersaanik nammineerluni tunisassiorsinnaavoq, kisianni avatangiisit aningaasaqarnerlu eqqarsaatigalugit taamaaliunnginnissaq aalajangiussimammagu, antimon-inik annertunerusunik peqarfeqanngilaq, aammalu Kina-p aamma Ruslandip saniatigut Tadsjikistan tunisassiorlut annertunerusunik kisiartaavoq, taamaattumik siunissami qanittumi pilersuineramik suliaqartartunik allanngortitsinissaq ajornakusoortussaavoq.

Nunat killiit Iranimut, Ruslandimut aamma nunanut allanut sunniiniutitut aningaasaqarnikkut pillaatitut iliuusissanik atuisarput, kisianni qanoq nammineq sunnertiagilersimanerput annikitsuaraannarmik eqqumaffigineqarsimavoq. Taamaattoq covid-19-ip nunarsuarmi tuniluunnerani nunarpassuit akiuussutissanik avammut nioqquteqarneq matummassuk, aammalu illersuutissat nukinginnartumik amigaatigineqalermata, nunarsuarmi pilersuineramik suliaqartuni innaallagiamut aqquisiinnaasut ilaalu ilanngullugit amigaatigineqarlutik maannakkut ajornartorsiutit ilanngullugit, nunarsuarmi killerni naalagaaffiit suliffeqarfiillu tassanngaannaq tupaatorinneqarput. Biden-ip atorfilittaasa suliniutaasa siullersaat tassaasimavoq, suliaasaqarfiit arlalippassuit, soorlu innaallagiamut aqquisiinnaasut, batteriit, nukissiorneq, inuussutissat il.il., iluanni USA-mi pilersuineramik suliaqartuni sunnertiassutsit tulleriissaartumik periaaseqarluni misissornissaannik aallartitsineq. Tamanna tunngavigalugu atorfilittat suliniuterpassuarnut aammalu pilersuinerup isumannaatsuunerata pitsaanerulernissaanut aningaasaliinernut pilersaarummik annertuumik saqqummiussipput, ilanngullugit innaallagiamut aqquisiinnaasunik tunisassiornerup ineriartortinnissaanut 50 mia. USD sinnerlugit aningaasaliinerit⁴. Aamma EU-mi nunat niuernikkut

⁴ "The Biden-Harris Plan to Revitalize American Manufacturing and Secure Critical Supply Chains in 2022"

killilersuinnginnerpaalluunniit EU-p pilersaarusiornikkut nammineq aalajangiisarnissaa pisariaqartinneqartoq nassuerutigaa, taamaattumik tamanna oqaluuserisassani qaffasissumiilerluni aammalu ukiuni aggersuni suliaasaqarfimmi ineriartortuutimik ineriartortitsinermik kinguneqassasoq naatsorsuutigineqartariaqarluni. Kommissionip 2021-mi EU-p periusissatigut pinngitsuuisinnaannginnera sukumiisumik misissorpaa, aammalu EU illersuutissanut ataatsimoorussamik toqqorsivimmik pilersitsiniarluni kiisalu tunisassianik pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik, soorlu batteriinik, innaallagiamut aqqusiinnaasunik processorinillu, Europami nammineq tunisassiornermik ineriaaniarluni, aalajangerpoq. Ataatsimoorluni niuernermut politikkeqarneq pissusiviusunut naleqqussarneqassaaq aammalu Europami eqqussuinerup assigiinngisitaartuutinnissaa ukkatarineqassalluni. Europami attaveqaasersuutit teknologiilu pisariaqartinneqarlutik piumaneqartut illersorniarlugit EU aammattaaq aningaasaliinissanut misissuinerup periaatsimik pilersitsivoq. Danmarkimi aningaasaliinissanut misissuisarneq pillugu inatsit 2021-mi juulimi atuutilerpoq.

EU-p aamma USA-p "Trade and Technology Council" nutaap killissaasa iluanni, unammilligassat taakkua iliuuseqarfiginissaat pillugu qanimut siunissaqarluartumillu suleqatigiinneq aallarnerpaat. EU aamma USA ataatsimoorlutik ukiorpassuarni aggersuni nunarsuarmi aningaasaqarnermi aqutsisuullutik sunniuteqarneq aalajangiusimaannarsinnaassavaat aammalu tunisassianut malitassanut aammalu aningaasaqarnikkut suleqatigiinnernut maleruagassanut najoqqutassiortuuginnarsinnaassallutik. Suleqatigiinnerup taassuma ineriartorteqqinnissaanut, illuatungeriit tamarmik suliaasaqarfinni taakkunani nalinginnaasumik unammilleqatigiinneq akornutigiginagu suleqatigiissinnaanissaat pisariaqarpoq aammalu Atlantikup illuatungaanni tamaginni nammineq nioqqutissiaminnik illersuiniarit unammilligassaqartinneqarsinnaallutik. EU-USA qitiusutut suleqatigiinneranni, Kina-miit Ruslandimiillu aningaasaqarnikkut politikikkikkullu unammilligassat pakkersimaarniarlugit nunat killiit ataatsimoortumik suliniuteqarnerannut ataqatigiissaarnermi G-7 inissisimalersinnaavoq.

Suliffeqarfiit namminersortut aamma aalajangiussaminni sillimaniarnermut politikkimut tunngasortaa annertunerusumik sillimaffigisariaqarpaat aammalu pilersuinerup suliaqartortatik, sunnertiannginnerulersinnissaat siunertaralugu, iluaqutissartaasunik ajoqutissartaasunillu nalilersuiviusumik sammisariaqarlutik. Ukiorpasuarni "just in time" ukkatarereerlugu, siunissami "just in case" ukkatarineqartariaqartoq, suliaqartuusut tamarmik nassuerutigisariaqarsimavaat. Nunani killerni suliffeqarfiit tunisassiornerminnik EU-mut aamma USA-mut taakkualu qanitaaniittunut angerlaassinerannik tamanna siunissami malitseqarsinnaavoq – ineriartorneq Asien-imi assartuinerup aningaasartuutit aningaasaqarnikkullu aningaasartuutissat qaffakkiartorneranni sukkatsinnerulersinnaalluni. Taamaattoq naatsorsuutigineqarsinnaavoq tunisassiornerup ilaa Asien-imiiginnassasoq, tamatumunngalu taarsiullugu nunanut sillimaniarnermut politikikkikkut aarlerinaateqannginnerusunut nuutinneqassasoq, soorlu assersuutigalugu tamanna Apple-mi tunisassiornerup ilaata Kina-miit Indien-imut nuutinneqarneranni pisimasooq.

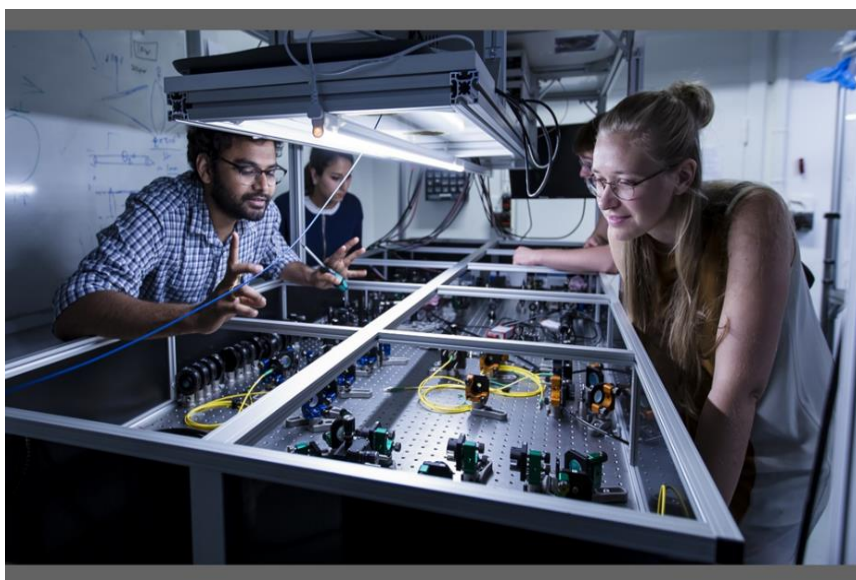
Ineriartorneq taanna nunarsuaq tamakkerlugu siuariartornermut atugarissaarnermullu annertooujussuarnik aningaasartuuteqarfiusussaavoq. Aningaasaqarnerni ineriartortinneqartuni taakkunani naalakkersuisut ukiuni aggersuni ajornakusoortunik aalajangiisariaqalertussaapput, tassani illersornissamut aningaasartuuteqarnerulernermit, aningaasat naleerukkiartornerisa qaffasinnerulernerannit nunarsuarmilu siuariartornerup arrilliartorneranit politikkikkut ingerlaarfissat annikinnerulersinneqartussaallutik. Sillimaniarnerup atugarissaarnerullu akornanni oqimaaqatigiissitsineq sumi inissisimalissanersoq, pissaanilissuit akornanni pissanganartorsiornerit annertussusaat kiisalu innuttaasut naalagaaffiup isumannaatsuunissaanut aningaasaqarnikkut ujariatsinissamut piumassuseqarnerat, apeqqutaasussaapput. Qanoq pisoqaraluarpalluunniit nunarsuarmi niuernerq, ukiut kingullit ingerlaneranni pisunit annertusiartunnginnerussasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Innuttaasut piitsut ajornartorsiortullu ineriartornermit tassanga immikkut sakkortuumik eqqorneqartussaapput. Ineriartortitsinermit ikiorsiisarneq ullumikkut aningaasaqarnerminni initunnginnerugaluartoq, nunarsuarmi siuariartornerup annikinnerulernerata sunniinerlunneri taakkua, ineriartortitsinermit ikiorsiisarnerup niuernerq aningaasaliisarnerillu assingalugit annertunerusumik sillimaniarnermut politikkikkut sakkussatut toqqaannartumik atorneqarnerulernissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq, pitsuussutsip sammineqarnera tunullunneqalissalluni. Ineriartortitsinermit ikiorsiisarnermut maannamut tunngavissarititaasut, nunani tiguisartuni innuttaasut atugaannik pitsanngorsaaniissamut sammitinneqarput, soorlu inuit pisinnaatitaaffiisa ataqineqarnissaat, ileqqorlunnerit ilaalu ilanngullugit akiorniarnissaanut suliniuteqarneq taamaalilluni pissaanilissuit unammilleqatigiinnerannut atasumik piumasaqaatinit malunnginneruleriartorsinnaavoq.

I.3. Teknologii nutaaliernerlu pillugit sakkutooqarnermi inuiaqatigiinnilu unammilleqatigiinneq

Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartornera, inuiaqatigiinni sakkutooqarnermilu siunertanut atugassanik teknologiiinik nutaanik ineriartortitsineq pillugu ungasissumut unammilleqatigiinnertut pingaartumik takussaavoq. Suliaqartuusut angisuut – ilanngullugit USA, Kina, aamma EU – pingaartumik teknologiiinik aseruisartutut taagorneqartunik ineriartortitsineq, siunissami sakkutooqarnikkut akiuuffiusussanik, taamatullu inuiaqatigiinni suliffissuaqarnernik, allanngortitsinissamut toqqammaviulersinnaasut, ukkataraat. Nutaaliernerup sakkutooqarnikkut sunniiniutitut atornissaanut piginnaaneqarneq, pissaanilissuit unammilleqatigiinneranni unammilleqatigiinnermi tunngavissatut qitiutinneqarpoq.

Teknologiinut aseruisartunut aamma biotech, atortussat nutaat aamma sanaartornermut teknikkit ilaalu ilanngullugit ilaatinneqaraluartut, inuiaqatigiinni nutaaliaasuni digitalinngorsaanerup ingerlaannarnerata kingunerisaanik teknologit IT-mut attuumassuteqartut immikkut annertuunik periarfissaqarfiusunut aallaaviupput. Tassani ilaatigut pineqarput qarasaasiat atorlugit eqqarsaatersuutissanik paasiniaaneq, ingerlaavartunngortitsineq (robot-inut teknologii aamma nammineeerluni sakkunut periaaseqarnerit) aamma kvanteteknologiit. Taakkua hypersoniske missil-inut peqatigalugit siunissami akiuuffissani malunnaatilimmik allanngortitsisussaapput. Taamaattumik teknologit immikkuullarissut taakkua aseruisarnernut atorpeqarsinnaanerata sillimaniarnermut politikikkut naleqarnerannut, sakkutooqarnermi atuinissamut periarfissaniittunut, aammalu nalinginnaanerumik aningaasaqarnikkut niuerfitsigullu iluanaarutissanut inuiaqatigiinni atuinissamut periarfissaniittunut, tunngassuteqarput.

Sorsunnermut Nillertumut tunngatillugu nutaaliernerup pingaarnersaa, naalagaaffinni aaqqissuussaasumik killissaliussaniikkaluarluni suliaasaqarfinni namminersortuniilersimavoq. Ullutsinni nutaaliorneq annertuumik suliffeqarfinni namminersortuni pilersinneqartarpoq, tamatuma kingorna assersuutigalugu sakkutooqarnermut siunertanut atorneqartussanngortarluni. Taamaattumik suliaqartuusut angisuut naalagaaffinni oqartussat, ilisimatusarnermik suliaqartut aamma suliaasaqarfiit namminersortut akornanni suleqatigiinnikkut nutaaliornissamut tunngavissaqalersitsinissaq ukkataraat. Teknologii nutaaliernerlu pillugit sakkutooqarnermi inuiaqatigiinnilu unammilleqatigiinnermi taamaattumik aamma, suleqatigiinnermut taamaattumut aaqqissuinissamut inuiaqatigiinni ilusiliani periarfissat assigiinngitsut pineqarput. Illuatungaani nunat OECD-mut ilaasortaasut killilersugaanngitsumik niuerfeqarnerminni, nunarsuarmi suliaasaqarfittut namminersortut nutaaliernerpaatut ilusilimmik annertuumik nukittoqutaapput. Tassunga ilanngutissaat USA aammalu nunat Europamiittut angisuut suliaasaqarfinnut nutaanut annertusitinneqarsinnaasunik illersornissamut suliffissuaqarnerminni annikitsuni suleqatigiittarnermik sivisuumik ileqqoqarput – naak niuerfinni aningaasaqarnerup taamatut suleqatigiinnissap peqqussutiginnissaa ajornartikkaluaraa. Illuatungaani Kina-p sukannersumik naalackersuiffiusup suliaasaqarfiini naalagaaffimmit pigineqartuni angisuuni aammalu partiinit aqunneqartuni aningaasaqarnermi inuiaqatigiit-sakkutooqarfiit qanittuaqqamik suleqatigiinnissaannik aaqqissuussinissamut periarfissaqarput. Kina-mi pisartuni namminneq nutaaliernerat, inatsisit malillugit aammalu inatsisit unioqqutillugit aningaasanik atuillutik ilisimasanik nunani allaniit aaneqartunik tapertaqartinneqarpoq, ilaatigut suliffissuarni kilitsissiaqarnertut ilusilimmik. Taamaattumik pissaanilissuit unammilleqatigiinnerat, unammilleqatigiinnermi immikkuullarissumi tassani, naalagaaffinni sukannersumik naalackersuiffiusuni aammalu niuerfinni aningaasaqarnermi nutaaliernermik pilersitsisinnaaneq, annertuumik takutinneqartarpoq. Kisianni aamma killilersuiffiunngitsumik oqartussaaqatigiinnermik tunngavilimmik ingerlatsisut akornanni tamanna periusissatigut unammilligassaqarnermut pissutaasarpoq. Nunat Europamiittut aamma USA-p, pingaartumik Kina-miit unammilligassaq taanna siunertaralugu nutaaliernermut aamma teknologiiunut aseruisartunut periusissatigut ukkatarinninneruneq atoraluaraat, paarlangasunik suliffissuaqarnermut politikikkut periusissatigullu soqutigisaqarneq pinngitsoorneqarsinnaassanngilaq.

Assersuutigalugu EU-p suliniutinut inuiaqatigiinni sakkutooqarnermilu atorneqartussanut ("dual-use") ilisimatusarnermut aningaasaateqarfinnik angisuunik ammaaneranut, NATO-mi nutaaliernermut aningaasaateqarfimmik pilersitsinermut aamma DIANA-teknologiiunut sukkatsisaanermut suliniummut⁵ atatillugu takuneqartutut, Nunat killiit illersornissamut suliffissuaqarnermut politikkia aamma allanngoriartorpoq. Nutaaliernerup aamma teknologiiunut ineriartortitsinerup pingaartinneqaleriartornerat peqatigisaanik illersornissamut suliffissuarnik ilisimatusarnermillu suliaqartunik annertunerusumik ukkatarinnilersitsivoq, aamma sakkutooqarnermut oqartussat iluanni. Nutaaliernerup sammineqarnera nunanut angisuunut mikisunullu nutaanik unammilligassaqalersitsivoq periarfissaqalersitsillunilu. Nunanut mikisunut Danmarkitut ittunut periusissatigut aammalu sakkutooqarnerinnakkut periarfissaqarpoq aammalu nunani tamalaani suleqatissanik toqqaanermut atasunik aarlerinaateqarluni, EU-mut aamma USA-mut

⁵ Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic. Suliniummi teknologiiunut aseruisartunik ineriartortitsineri siumut ingerlatitsilernissaq siunertaralugu misileraaviit attaveqatigiit aamma sukkatsisaanermut nittartakkat aaqqissuunneqarput

tungtatillugu, aammalu sakkutooqarnermut teknologiit pinngitsoorneqarsinnaannginnerannut tungtatillugu. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa kingunerisaanik nunat mikisut ineriartornerat aammalu sakkutooqarnermut atortussiassanik pissarsisarnerat maannamut pisartuniit suli annertunerusumik peqateqarnissamik politikkeqarnermut takussutissaapput.

I.4. Atomimik sakkussiat pingaaruteqarnerulerput

Nunarsuarmi pissaanerup oqimaaqatigiinneriniipput aningaasaqarnermut, politikkinut sakkutooqarnermullu tunggasut, ilanngullugulu pingaaruteqartorujussuit atomi atorlugu sakkussiat. Nunarsuarmi pilersaarusiornikkut patajaassuseqarneq atomi atorlugu sakkussiat taakkuninngalu ingerlatitsissutissat agguarsimanerini kiisalu oqartussani aaqqissuussaananilu taakkuninnga passussisartuni taakkununga atasuni takuneqarsinnaavoq. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartornerata kingunerisaanik nunarsuarmi sillimaniarnermut politikimi atomi atorlugu sakkussianut inissisimaneq annertusisimavoq, ilaatigut pissaanilissuit atomi atorlugu sakkussianut sakkussaasivimminnik nutarterineranni takuneqarsinnaalluni. USA-p aamma Ruslandip suliassaqarfimmi tassani ileqquusumik pissaanilissuartut inissisimanagerat maannakkut Kina-mit ukiuni kingullerni atominik pisinnaasaminnik kiisalu taassuma pilersaarusiorluni saassussinernik akiuussinnaassuseqarnerminik malunnaatilimmik annertusaasimasumit ilassuserneqarpoq, taamaaliornermi USA-mut tungtatillugu imminnut qunutitsisarneq annertunerulersimalluni. Taamaakkaluartoq atominut pissaanilissuit akornanni, maannamut Ruslandip aamma USA-p akornanni taamaallaat pisarsimasup, atomi atorlugu sakkussianik aqutsinissamut suleqatigiinnut pingasunut ilusiliamat nutaamut tapersiinissaq Kina-mit kissaatigineqanngilaq.

Atomip nukinganik atuinissamik Ruslandimiit arlaleriarluni qunusaarinerit, Kina-p annertuumik atomip nukinga atorlugu annertusaanerata kiisalu nunarsuarmi allatigut atomip nukinga atorlugu annertusaanerup, siunissami sooranartunut assiliami atomip nukinganut annertussusaata annertunerulersimanera ersarissitippaa. Tassunga ilanngutissaaq nunanut nutaanut atomimik sakkussianik annertunerusumik siaruarterilersinnaanerup aarlerinaateqarnerulernera. Ruslandip Ukrainemik tiguaajartornera aammalu Budapest-imi isumaqatigiissummik, nunap atominut sakkussaavimminik annertoorujussuusumik taamaatitsineranut taarsiullugu Ukrainemut sillimaniarnikkut qularnaveeqqusiiviusumik, malinninnginnera, kiisalu Libyen-imi atominut pilersaarutip taamaatinneqareernerata kingorna Gaddafi-p ajorsarnera, Iranimut, Koreamut avannarlermut nunanullu allanut atomip nukinganut anguniagaqartunut, suliaasaqarfimmi nunani tamalaani isumaqatigiissutit tatigineqarsinnaangitsut, tulluannngitsumik takutitsipput.

Taamatut ineriartortoqarnerani NATO-mi aammalu nunani ilaasortaasuni aalajangiisartut akornanni atomip nukinganut ajornartoornernik aqutsinissamat tunngatillugu ilisimasanik piginnaasaqarnernillu pisariaqartitsineq annertunerulerpoq. Tamanna aamma Danmarkimut atuuppoq, tassani sakkutooqarnikkut inuiaqatigiinnilu atomip nukinganut apeqqutip akunnattoornerillu paasinissaat iliuuseqarfiginissaallu pingaaruteqartussaalluni – aammalu Iligiinni sungiusarnernik suliaqarnerit ingerlanneqartarnerannuinaaq tunngatinnagu. Ilaatigut inuiaqatigiinni atomip nukinganut upalungaarsimanerup sooranartut takuneqarsinnaasut allanngornerannut naleqqussarsimanissaata qulakkeernissaanut pissutissaqarsinnaavoq. Iligiinni atomip nukinganut politikkianni ilaasut, ilisarnaatit aammalu sillimaniarnermut politikikkut nunarsuarmi allanngoriartortumi nammagassat agguarsimanerisa eqqarsaatigineqaqqinnissaannik piumasaaqateqartoqalersinnaanera mattunneqanngilaq.

Atomip nukingata ukkatarineqalernera, aammalu Europami akunnattumik ungasissusilimmut missil-inik atominik sakkulersugaasunik asimut inissiinissamik siunnersuutaasinnaasut, nunani NATO-mi ilaasortaasuni ajornakusoortunik oqallitsitsilertussaanerata qularutissaanngilaq, ilanngullugu atomip nukinganik sakkussianik imaluunniit atomip nukinganik attaveqaasersuutinik Europap kangiani iligiinni ilaasortani inissiinnginnissaq pillugu Ruslandimut neriorsuut NATO-mi aalajangiusimaannarneqassanersoq. Finland aamma Sverige NATO-mi ilaasortanngornissaminut maannakkut ingerlasumut atatillugu taamatuttaaq – Danmarkip, Norge-p aamma Islandip ukiuni qulikkaani taamaassimaneratut – atomip nukinganut tunuarsimaarfeqarsinnaaneremut pisariaqartitsineremut isumaliutersuuteqarpoq.

[Akuleriissitsilluni sorsunnermik ingerlatsineq pillugu allaaserisaq]

Akuleriinnik sooranartoqarnera – sillimaniarnermut politikki aamma inuiaqatigiit isumannaatsuunerat

2014-imi Krim-imut sakkutuut tiguaajartornerannut atatillugu Ruslandip pissusissamisunngitsumik sakkutoorpassuarnik – ”anguteeqqanik qorsunnik” – atunerata kingunerisaanik NATO-p oqaaseq ”sooranartut akuleriit” atulerpaa. Oqaaseq taanna tamatuma kingorna NATO-mi aamma EU-mi

atitunerusumik oqaluuserisassani aamma ilaatinneqalerpoq, tassaniilutik sakkutuulersornani sillimaniarnermut politikikkut sunniiniutit allanngorartorujussuit, akeqqat Nunanut killernut atugaat. Sunniiniutinut taakkununga – tassani ilaallutik qarasaasiat atorlugit saassussineq, eqqunngitsunik paasissutissiineq, oqartussaaqatigiinnermi oqaloqatigiinnermi uukapaatitsiniarneq, qinersinernik sunniiniarneq, piviusuni aserorterinerit, aamma aningaasaqarnikkut iliuseqarnerit, aamma aningaasaliinernut ilusilinnik, ileqqorlunneq ilaalu ilanngullugit – siunertaavoq, ilaatigut NATO aamma EU avissaartuutsillugit, nunami namminermi pisortani isumaqatigiigunnaarsitsilluni, aammalu nunani sunnertiasuni aqutsisumik sunniiniarsarluni, aalajaatsuunnginnermik siammarterineq.

Sunniiniutit akueriissitat ilai sorsuttoqarnerani sakkutooqarnermut atorneqarsinnaagaluartut (assigiinngisitaartunik immikkut sakkutuulersorluni), assersuutigalugu Ruslandimi nunanut NATO-mi ilaasortaasut politikikkut akerlerineqarneranni sakkutuujunngitsuni akerleriinnerup sammineqarnera annertuumik pineqarpoq.

Sioreanartut akuleriit taamaalillutik sillimaniarnermut politikikkut unammilligassaapput, ilaatigut aningaasaqarnikkut pillaatitut iliuusissatigut saassussisup aningaasartuuteqarnerulersinneratigut, ilaatigut oqartussat, namminersortut suliassaqarfii aamma sakkutuujunngitsuni inuiaqatigiit akimorlugit inuiaqatigiinni atuuffinni attuumassutilinni patajaassuseqarnerup qulakkeerneratigut iliuseqarfigineqartut.

Patajaassuseqarneq sillimaniarnermut politikikkut atorneqarpoq, aammalu sakkutooqarnikkut qunutitseqataalluni, pissutigalugu taanna matup paarnaarsaataatuut akeqqat isersinnaatinggimmagit.

Sillimaniarnermut politikkip patajaassuseqarneq pillugu nalinginnaasumik upalungaarsimanerup mianerineqarnissaanit ersarinnerusarnera, politikkeqarfinnut nutaarpassuarnut siaruartarpoq aammalu inuiaqatigiinni isumannaatsuunermut oqaatsimiitinneqarsinnaalluni. Inuiaqatigiinni isumannaatsuunissaap atituumik susassaqarfigineqarnera, nunamut namminermut atatillugu Sioreanartut akuleriit nunanut allanut ministereqarfiit, illersornissamut ministereqarfiit, paasinaasartut, upalungaarsimanermut politiinilu oqartussat kiisalu oqartussat arlallit sillimaniarnermut politikikkut nalinginnaasumik suliqaartuunngitsut ataqatigiissillugit, iliuseqarfigineqartarput. Danmarkimi assersuutigalugu tamanna Inuusutissarsiornermut ministereqarfimmut, Aningaasaqarnermut ministereqarfimmut aamma Ilinniartitaanermit Ilisimatusarnermullu ministereqarfimmut atuuppoq. Kunngeqarfiup immikkut politikikkut ilusiligaanera immikkut sunnertiassuseqarpoq, Københavnimi naalakkersuisut, Nuummi Naalakkersuisut aamma Tórshavnimi naalakkersuisut eqqumaffigisaannik. Nunani tamalaani NATO, minnerunngitsumillu EU, suliniutissat aalajangersimasut ataqatigiissaarnissaannut tunngatillugu aammalu taakkua iliuseqarfiginissaannut nalinginnaanerusumik killissaliussanik ineriartortitsinissamut pingaarutilimmik inissisimapput, taamatullu suleqatigiit marluk akornanni qanimut iligisanik nunanillu sanilerisanik suleqateqarneq aamma pingaaruteqarpoq.

[Cyber pillugu allaaserisaq]

Teknologiikkut ineriartorneq aammalu digitalinngorsaanerup annertusiartornera ilutigalugit qarasaasiatigoortumik saassussinerit pisinnaanerat sioreanarsiartuinnarpoq. Tassani pingaartumik

pineqarput qarasaasiatigoortumik pinerluttuliornerit aamma qarasaasiatigoortumik kilitsissiatut sulineq, tigussaasuni aseruinerik malitseqartumik aseruiniarluni saassussisarnerit qaqtigoornerulerlutik. Peqatigisaanik nunani tamalaani maleruagassat tunngaviusut qarasaasiatigoortunut tunngatillugu qanoq atuunnersut annertuumik paasinarsisinneqanngimmat, digitalinik attaveqatigiinneq maleruagassaqartinneqanngilaq, pissaanilissuit toqqaannarnerusumik attaveqatigiittarlutik.

Amerlassutsitigut qarasaasiatigoortumik pinerluttuliorneq qarasaasiatigut sillimaniarnermut unammilligassat annersaraat aammalu suliffeqarfinnut aamma pisortani oqartussanut annertuumik unammilligassartaqarluni.

Qarasaasiatigoortumik pinerluttuliornerit amerlanerpaartai naalagaaffinni suliaqartunit ingerlanneqanngikkaluartut, pinerluttuliorluni qarasaasiatigoortumik saassussineq amerlasoorpassuit nunanit Ruslanditut, Kina-tut, Iran-itut aamma Korea avannarlertut ittuneersuupput, nunanut killernut saassussinernut toqqaannartumik kaammattuisutut malunnarlutik imaluunniit taamatut saassussinerit eqqartuussivitsigut malersorneqartarik.

Naalagaaffiit pingaartumik qarasaasiatigut kilitsissiatut suliaqarneq aallertarnermut sakkussatut atorpaat, aallertarnermut periaatsini taamaaqataannik pisartunik aarlerinaateqanngitsumik, paasiniaasartut allaffimmi qarasaasiakkut paasissutissanik mianernartunik pissarsiniartarnerat akuerineqarluni. Kina-mi paasiniaasartut assersuutigalugu ukiorpassuarni kingullerni nunat killiit niuernermik ingerlatsinermi isertugaataannik aammalu nioqqtissianik nutaanik illersuinerik Kina-mi suliffissuarnut iluaqutaasumik tillinniarnissaq immikkut ukkatarisimavaat. Qarasaasiatigoortumik saassussineq peqatigisaanik sioranartunut akuleriinnut annertuumik ilaapput, soorlu assersuutigalugu oqartussaaqatigiinneq tunngavigalugu sullissivinnik saassussinerni, eqqunngitsunik paasissutissiinernut ilusilinni aammalu qinersinernik sunniiniarnerni. Tamatumunnga assersuutissaavoq USA-mi 2016-imi Demokratiske Parti Ruslandimiit unioqquitsilluni qarasaasiakkut saassunneqarmat, tassani tamatuma kingorna paasissutissat tillinneqartut Ruslandip præidentimik qinersinerup ingerlasup inerneqarnissaanut sunniiniarsarinerminut ilaatillugu saqqummiussimallugit,⁶.

Inuiaqatigiinni digitalingorsaanerup aammattaaq taakkua aseruiniarluni saassussinernut, digitalini sunniuteqarnerup saniatigut aamma tigussaasuni aseruinerik malitseqartartunut, mianernartunngortippai.

Qarasaasiatigoortumik saassussineq taamaalilluni aamma saassussinissamat pisinnaasaavoq, sakkutuulersorluni pissaanermik atuinissamat taarsiullugu atorneqarsinnaasoq. Assersuut nalinginnaasumik pisartooq immikkullu nutaaliaalluinnartumik pisoq tassaavoq Stuxnet-imi saassuussineq, Iran-imi uranimik pitsaanerulersitsisussat turbinit annertooujussuit aserorlugit Iran-imi atominut pilersaarutit aserorterneqarnerat. Ruslandip taamatutaaq Ukrainemut sorsunnermi aseruisumik saassussineq atorpaat, tassani qarasaasiatigoortumik saassussineq Viasat-satellit-inut siunnerfeqartinneqartoq Ukrainemi sakkutuujunngitsut attaveqatigiinnermi atortuinik annertooujussuarmik attaveerutsitsinermik malitseqarluni aammalu attaveqatigiinnermut atortut annertooujussuit ataavartumik ajoquserneqarnerannik kinguneqarluni. Qarasaasiatigoortumik saassussineq aamma force-multiplier-inik

⁶ 2016-imi præidentimik qinersinerup Ruslandimiit sunnerneqarsimanera pillugu nalunaarussiaq siusinnerusukkut FBI-mi pisortaasimasumit Robert Mueller-imit suliarineqartoq malillugu.

taagorneqartutut, akiuunnermi sakkutuunut iluaqutissarsitisisinnaasumik pilersaarusionermermi atorreqarpoq.

I.5. Ukrainemi sorsulernerup kingorna Europami sillimaniarneq

Ukrainemi sorsunnerup inernissaa Europap siunissaami sillimaniarnermi inissisimaneranut annertooujussuarmik sunniuteqartussaavoq. Takorluukkat sakkortooujussuit tassaapput Ruslandip Ukrainemik tamakkiisumik tiguaanera aammalu naalakkersuisut qinigaasut naalakkersuisunik maleruutiinnartunik taarserneqarnerat, imaluunniit Ruslandip ajorsarluiinnera, Ruslandip sakkutuui Ukrainemit, Krim ilanngullugu, tunuartinneqarluiinnerlutik. Ruslandip tamakkiisumik tiguaanera suli annertunerusumik qimaasoqalersitsisussaavoq aammalu nunanit killernit tapersorsorneqartumik, nutaanik isumaqatigiinngilersinnaanermik malitseqartumik, sivisuumik qoqassiilluni pikisitsisoqalissasoq ilimanarluni. Ruslandip tamakkiisumik ajornarnera Moskva-mi tunngaviusumik naalakkersuinerup allanngorneranik pilersitsisinnaavoq, illuatungaani Nunanut killernut atassuteqarnerup pitsaanerulernissaanut periarfissanik aammaasinnaasumik, kisianni illuatungaani Ruslandip saniliinut Europallu sinneranut annertuunik aarlerinaateqartumik sammiveqanngitsumik iluminni ineriartortitsilersinnaasoq ilimanarluni.

Matuma allanneqarnerani takorluugaq ilimanaateqarnerpaaq – kingullertigut Ukrainemi sakkutooqarnikkut siuariartoqaraluatoq – sorsunnermi iliuuserineqartut pisortatigoortumik akiuukkunnaarallaruni unitsinneqarnerat imaluunniit nutaanik ingerlaqqittussaangitsumik isumaqatigiinngissuteqarluni arriitsumik unikkiartuaarluni. Takorluukkami matumani akiuunnerit aallarteqqinnissaat takussaangitsumik aarlerinaateqartussaavoq. Ukraine susinnaajunnaarsitaaguni piujuartussamik aningaasaqarnerup aammalu tigussaasuni inunnullu attaveqaasersuutiminik iluarseeqqinniinnera ajornakusoortoujussuannngortussaavoq. Nunanit tamalaanit annertooujussuarmik ikiorserneqarnissaq pisariaqartinneqalertussaavoq, nunanit killernit aningaasaliisartut, nukissiamut akigititat qaffasinnerulernerannit aammalu sorsunnerup malitsigisaanik siuariartornerup arriinnerulerneranit tatisimaneqareersut, aningaasalersuiniarnerat ajornakusoortussaalluni. Taamaattumik Ukrainemut ikiorsiinerup ilarujussua Afrikami nunanut sanngiitsunut qajannartunullu tapersiisarneq pilliutigalugu ikiorsiineroriaannaavoq, taamaalillunilu tassanngaanniit sillimaniarnermi unammilligassat annertunerulersinnaallutik. Ukrainemi sakkutuut aamma nunanit killernit ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsilertussaapput.

Ukrainemi sorsunneq jerntæppe-p nutaap illuatungaani Ruslandip, Belarus-ip kiisalu immaqqa Ukrainemi, Georgien-imi aamma Moldova-mi sumiiffiit Ruslandimit tiguagaasimasut, illuatunganilu Europap killilersuiffiunngitsup akornanniilerneranik kinguneqassasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. EU-p nukissiamik eqquusuinermermi sinneranut pilersuisunit allaneersunit taarsiisalernerani, aammalu Europami suliffeqarfiit aningaasaliinerminnik atorunnaarsitsiartuaarneranni, Ruslandip Nunallu killiit akornanni aningaasaqarnikkut, politikikkut, kulturikkut inuttullu isumaqatigiissutit minnerpaamiilertussaapput. Nunat ilaasa aamma sakkutooqarnikkut attaveqaqatigiinnermi toqqaannartumik aqutigisartakkatik unitsikkallarsimavaat, allat, ilanngullugit USA aamma Norge, siunertaangitsumik aporaassinnaaneq annikillisinnaarlugu aqutigisartakkat taakkua ammatinniarsaralugit. Ruslandimi oqartussat nunani killerni

tusagassiuutitut nutaarsiassanullu ammanerit kingulliit matulerpaat. Taamaattumik jerntæppip illuatungaanni tamaginni allanngujutsut akeqqassartullu iluarusuutigisussaavaat, aammalu imminnut pasilleqataannerit Sorsunnermi Nillertumi pisutut annertutigilersinnaavoq. Sorsunnerup Nillertup pissanganartorsiorfiunerpaaffiatuulli Ruslandip kattuffinni assigiinngitsuni toqqaannartumik oqaloqatiginissaa attaveqatiginissaalu killeqartorujunngorsinnaavoq, sakkutooqarnikkut aalajangiussaqaqarnertigut taamatullu immikkoortortanik sakkulersorfiusunillu aaqqissuussinertigut, sungiusarnerit ingerlannerisigut ilaalu ilanngullugit, takussutissiineq annertunerusumik pingaaruteqalertussaavoq. Oqaloqatigiinnissamut aqcutissanik aammalu periaatsinik tatiginnilersitsisussanik unitsitsineq, naalarulutsitsineq, nalaatsinerlunnerit imaluunniit paatsoornerit Ruslandip sakkutuulersorluni pissaanermik atuilerneranik kinguneqarsinnaapput, aqunneqarsinnaajunnaarlutik annertusiartorsinnaasunik.

Ukrainemik tiguaajartorluni saassussinermini Ruslandip maannamut ilisimaneqartutut ilusilimmik Europami nunani tamaginni sillimaniarnerup ilusiligaanerata suleqatigiinnermik aallaaveqartup sinnikui kingulliit matoorunneqartutut ipput. Kattuffiit soorlu OSCE aamma Europami siunnersuisooqatigiit Ruslandip Europallu sinnerata akornanni atassuteqarnernut piviusumik pingaaruteqarniarnerat ajornakusoortorujussuanngortussaavoq. Rusland Europami siunnersuisooqatigiinnit anisitaareerpoq, aammalu nunap OSCE-mi pisussaaffini tulleriissaartumik periaaseqarluni annertoorujussuarmillu unioqqutippai. Taamaattoq tamanna isumaqanngilaq kattuffiit marluk taakkua atuussinnaatitaanertik annaagaat. OSCE Ukrainemi sakkulersornerup unittoorfiinik alapernaarsuisunngorsinnaavoq imaluunniit illuatungeriit piffissap ingerlanerani Europami patajaallisaanerup oqaloqatigiissutigiginissaa soqutigilissagaluarpasuk, Nunat killiit Ruslandillu akornanni Europami oqaloqatigiinnermut oqallittarfittut inissisimalersinnaalluni. Aamma Ruslandip OSCE-mi, Naalagaaffinni Peqatigiinnituulli, saniliminut namminerlu innuttaminut naapertuilluanngitsuliornermut akisussaatinniarnissaa pingaaruteqartorujussuuvoq. Kiisalu Rusland Europa-mi naalarulutsitsisuni kisiartaanngimmat eqqaamassallugu pingaaruteqarpoq. minnerunngitsumik inuiattut, oqaatsitigut kulturikkullu ikinnerussuteqartut aammalu qimaatinneqartut, Sorsunnersuit Aappaasa kingorna killeqarfiit aalajangersarneqarnerisa aammalu Sovjetunion-ip aamma Jugoslavien-ip atorunnaarsinneqarnerisa kingunerisaat, Europami naalagaaffippassuarni nunami namminerli politikikkut nunanullu allanut politikikkut suli eqqjissivilliortitsisussaapput isumaqatigiinngissutaasussaallutillu. Ruslandip Nunallu killiit akornanni sakkortuumik aporaattoqarnerani akerleriinnerit inuiannik oqaluttuarisaanermillu takussaangitsunik tunngaveqartut nammineq najukkani pisarnerat sakkortunerulersinnaavoq iliuuseqarfigiuminaannerulersinnaallunilu. Taamaalilluni nunat NATO-mi ilaasortaasut akuutinneqarsinnaanerat navianartorsiorfiunerulerluni nunani eqqaanniittuni sorsunnerit nutaat ineriartulersinnaanerat aarlerinaateqarpoq. Balkanip kippasissortaani aamma Kaukasus-imi akerleriittoqalersinnaanera Armenien aamma Aserbajdsjan akornanni sorsunnermi kingullermik takutinneqarpoq.

Sorsuttoqalinnginnerani Ruslandip Europami sillimaniarnerup nutaamik ilusiligaanissaanut siunnersuut, Europap pissaanilissuarnit aqunneqartumik pissaaneqarfinni aggulunneqaqqilerneranik aammalu maannamut tunngaviusut qimanneqarnerannik malitseqartussaagaluartoq, saqqummiuppa. Nunat EU-mi aamma NATO-mi ilaasortaasut siunnersuut akueriumanngilaat, kisianni Ruslandip inatsisit malillugit

sillimaniarnermi pisariaqartitsinerata aammalu sakkortuumik sakkussianik nakkutiginninnerup kiisalu periaatsit tatiginnilersitsisussat nutaat oqallisiginissaannut piareersimaffigalugu nalunaarutigalugu. Taamaattoq tiguaajartorluni saassussinerata kingorna Ruslandip maannakkut aqutsisui Naalagaaffiit Peqatigiit Isumaqatigiissutaanni, OSCE-mi charter-imi, Parisimi allakkiami ilaalu ilanngullugit tunngaviusumik pisussaaffiit tunngaviusullu, Europami sillimaniarnerup nutaamik ilusiligaanissaata tatigeqatigiinnermik aallaaveqartup, angusaqarfiusussamik oqallisiginissaanut tunngavigineqartussat, ataqqillugit, taassuma uterfiginissaanut piareersimanissaat ilimanarunnaarpoq.

Ruslandip aamma Ukrainep akornanni akiuukkunnaarallarnerup imaluunniit eqqisseqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarnerup assiliaq taanna allanngortinnaviangilaat. Ruslandimi nuna allarluinnarmut ingerlatilerlugu aqutsisut allanngorluinnarneranni aatsaat tatiginneqqilertoqarsinnaasoq ilimanarpoq. Taamaattoq Kina-miit siorasaaarinerit pissutigalugit, Ruslandip pissaaneqarfinnik nakkutiginninnissaq pillugu piumasaaqatai aammalu NATO-mi kangiani iligiit nunani akisussaaffeqarfiini sakkutuuliinermi killilersuinerit akuersaarlugit, Europami sillimaniarnermut nutaamik aaqqissuussinissaq pillugu isumaqatigiissuteqarnikkut Europap tungaanut matusinissaq amerikami præsidentip aalajangiutissappagu, assiliaq allanngorsinnaassaaq. Taamaattoq taakkua immikkoortut marluusut 2035 eqqarsaatigalugu ilimanaateqannginnerusutut nalilerneqarput.

Illuatungeriit sorsunnermik ingerlatsisut akornanni isumaqatigiissuteqartoqarsinnaasoq, Ukrainemi karrinik avammut nioqquteqarnerup aallarteqqinnissaa pillugu Naalagaaffiit Peqatigiit aqutissiuussinerisigut isumaqatigiissuteqarnermi takutinneqarpoq. Taamaaqataanik Ruslandip aamma Nunat killiit akornanni tatigeqatigiinnginneq akimorlugu sammisat ataasiakkaat pillugit suleqatigiinnissamut illuatungeriit soqutiginnissinnaanerat ajornanngilaq.

Europami sillimaniarnermut politikkikkut nunami sumiiffiit sorsunnermit annertuumik allanngortinneqareerput. Ruslandip Ukrainep sineriaani tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit aqutsinini attatiinnarpagu, Ruslandip Sortehavet-imi aqutsiniarnissamut periarfissaqarnerulertussaavoq. NATO-p aamma Ruslandip akornanni toqqaannartumik "sorsuffiup killinga" isorartunerujussuanngorsimavoq. Siullermik Belarus-imiit Ruslandip Ukrainemut saassussinerani Belarus-imi nuna akisussaaffeqarfiusoq Ruslandimit pissusiviusuni aqunneqartoq, takutinneqarpoq, taamaalilluni Letland-imut, Litauen-imut aamma Polen-imut killeqarfik isorartooq "sorsuffiup killinganut" ilaalersimalluni. Aappaattut Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortaalerneeranni Iligiit Ruslandimut killeqarfiat 1.300 km-init isortartunerusumik isorartunerulerpoq.

Nunat marluk taakkua ilaasortanngornerat Østersømi nunap immikkoortuani pissaanermi oqimaaqatigiinnerup allanngortillulinnarnerani aamma malitseqarpoq. Sverige aamma Finland NATO-mi qaninnerpaatut suleqataareeraluartut aammalu EU-mi ilaasortaagaluartut, Finlandip aamma Sverige-p ilaasortanngorneranni iligiit nunap immikkoortuani illersornissami qunutitsinissamullu ilisarnaataat nukittunerulertussaavoq. Nunat marluk taakkua nukittuumik sakkutooqarnikkut inissisimapput. Finlandip nuna tamakkerlugu sakkutoorpasui aammalu sorsuutini timmisartunik F-35-nik 64-inik sakkortuunik sorsuutini timmisartoqalertussaana, Ruslandimiit isigalugu Murmansk-ip tungaanut pilersuinermit aqutissat aammalu Skt. Petersburg-ip illersornissaanut nalorninartorsiortitsilertussaapput. Finlandip killeqarfianiit Skt. Petersburg-imut 150 km-iniit qaninneruvoq, taamatuttaarlu Estlandip killeqarfianiit tassunga 150 km.-iniit qaninnerulluni. Skt. Petersburg-ip aamma Kaliningrad-ip avataanni Ruslandip sineriaa sivikitsoq eqqaassanngikkaanni, Østersøp sineriaa tamarmi NATO-mi akisussaaffeqarfiusussaavoq, taamaalillunilu Østersøen NATO-mi imartaasussaalluni, tamaani Ruslandimi sakkutuut imarsiortut suliaqarnissaat aammalu Kaliningrad-imut sakkutuunik amerlanerusunik aallartitsinissaat ajornakusoortorujussuusussaalluni. Tamatuma Suwalki-p torsuusaanik taagorneqartup pilersaarusiornermit pingaaruteqarnerulersittussaavaa, tassani NATO-p Kaliningrad-imut nunakoorluni pilersuineq kipitissinnaavaa, paarlattanik Ruslandip NATO-p nunakoorluni nunanut Baltikum-imiittunut pilersuinermit aqutai matusinnaallugit.

Sakkulersorluni akkerliittoqassappat, tamatuma Ruslandip nunami akisussaaffeqarfiani ingerlanneqannginnissaa, Ruslandimut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq. Taamaattumik 2035-p tungaanut Ruslandip sakkutuuisa sakkulersorsimasut Østersømi nunap immikkoortua qitiutillugu ukkatarinniffigiinnassagaat aamma naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Rusland ukiorpasuarini kingullerni, NATO-mi akkerliinnerup aallarteqqaarnerani aalajangiisuulluinnartumilu Østersømi nunap immikkoortuani Ruslandip sakkutuuisa nunap immikkoortuata annersaaniilersinnissaat siunertaralugu, sakkutuuminik annertusaasimavoq. 2022-mi nunap immikkoortuani Ruslandip nunami sakkutuuisa ilarpasui Ukrainemiiinneqalerput. Ukrainemi sorsunneq ingerlatillugu, nunap immikkoortuani NATO-p sakkutooqarnikkut pilersaarusiornermi pitsaanerulersimalluni inissisimaneranut akiuunniarnissamut inerisaanissamut, Rusland isumalluutissaqanngilaq. Sorsunneq naappat imaluunniit patajaannerusumiilerpat, NATO-p Finland aamma Sverige ilaasortanngortinnerannut Ruslandip qisuariarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaavoq, tamannalu nunap immikkoortuani pissanganartorsiornermik ajornerulersitseqataasinnaavoq. Taamaalilluni naatsorsuutigineqarsinnaavoq Ruslandip 2035 tungaanut NATO-p Østersømi killilersorneqarani angalaarsinnaanerulernera unammillissagaa, ilanngullugu Ruslandip missil-inik annertusaanerata ingerlaannarneratigut. Taamaaqataanik Ruslandip nunami sakkutooqarnikkut inississimanini inerisaqqissagaa aammalu nunanut Baltikum-imiittunut killeqarfiit eqqaanni nunami sakkutuut immikkoortortasut amerlasoorujussuit sukkasoorujussuarmik aallartissinnaalissagai naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Tassani Ruslandip sakkutuuinik sakkulinnik Belarus-imi inissiinerusalerluni Ruslandip Belarus-ip nunamut akisussaaffianut sakkutooqarnikkut isersinnaanerulernini atorluarsinnaavaa, tamannalu nunanut Baltikum-ip kujataata kangianiittunut sioranartoqartussaavoq. Taamaattumik Østersømi nunap immikkoortuani Ruslandip sanngiinnerulerallarnera apeqqutaatinnagu, 2022-mi Madrid-imi NATO-mi qullersat ataatsimiinneranni aalajangiinernut naapertuuttumik, pilersaarusiornermi oqimaaqatigiissitsinissaq

pisariaqartoq qulakkeerniarlugu, qunusaarisinnaanerup illersornissallu nukittorsarnissaat 2035-p tungaanut NATO-p suliassarissavaa pingaaruteqartoq.

I.6. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa sakkortunerulernerani Issittumi aamma Atlantikup avannaani sillimaniarneq

Nunarsuarmi pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartornera aamma Issittumi Atlantikullu avannaani malunnarsiartuinnarpoq. Nunap immikkoortua sillimaniarnermut politikkikkut ineriartortuartunik nutaanik pisoqarfiuvoq aammalu sakkutooqarneq annertusiartorluni, pingaartumik Ruslandimeersunik. Issittoq aamma Atlantikup avanna maannamut akерleriinnernik-suleqatigiinnernik imminnut akерleriittunik sunnersimaneqarput, naalagaaffiit issittumiittut akornanni suleqatigiinneq, akерleriilersinnaanerup annertusiartortup ingiaqatigisaanik, ingerlanneqarluni. Ruslandip Ukrainemut ulloq 24. februar tiguaajartorluni saassussinerani taakkua marluusut imminnut oqimaaqatigiissineqarnerat nikisinneqarpoq. Aamma Issittumik Nunat killiit ataatsimoortut Ruslandip suleqatigineqarnera unitsikkallarpaat.

Ruslandip Issittumik sakkutooqarnermik annertusaanera imminut illersorniarnermik patsiseqartoq, kisianni saassussilluni suliaqarnerni atorнеqarsinnaasunik imaqarnera annertusiartortoq, taamaalillunilu nunat killiit soqutigisaannut akornutaasinnaasoq, Illersornissaqarfiup Paasiniaasartuinit nalilerneqarpoq. Tamanna USA allallu naalagaaffiit issittumi sineriaqartut nunap immikkoortuani sakkutooqarfimminnik annertusititsinerannut pisooqataasimavoq, ilaatigut namminersortuuneq ersarissarniarlugu aammalu alapernaarsuinermik suliassat eqqarsaatigalugit. Tassani aamma Kunngeqarfiup pisinnaasa 2023-miit 1,5 mia. koruuninik pisinnaasanut ataatsimoortitaannut atuuppoq. Taamaattoq Issittumi sillimaniarnermi akunnattoorsinnaaneq aarlerinaateqarpoq, illuatungiusup saassussinissaq eqqarsaatigalugu pisinnaasanik annertusaanera illuatungiusumit siooranartutut isigineqarluni, taassuma illersornissamut periarfissanik ilaqarnera pissutigalugu. Tamanna illuatungeriit kissaatiginngikkaluaraat, tamanna sakkussionerup ingerlaavalerneranik kinguneqarsinnaavoq.

NATO-p sillimaniarnermut politikkikkut ineriartorneq eqqarsaatigalugu Issittoq eqqumaffigiartuinnarpaa. Tamanna ilaatigut 2021-mi juunimi Bruxelles-imi NATO-mi qullersat ataatsimiinnerannut atatillugu ersarissivoq, tassani "Avannaarsua" siullermeertumik qullersat ataatsimiinneranni nalunaarummi eqqaaneqarluni. Tassunga ilanngutissaaq NATO-p ukiorpassuit ingerlaneranni Atlantikup avannaani sillimaniarnikkut unammilligassanut aammalu Kalaallit Nunaata, Islandip, Savalimmiut aamma UK-ip ("the GIUK-gap") akornanni imaatigut aqqutissaq pilersaarusiornermut pingaaruteqartoq, Ruslandimeersut aqqartartut aamma umiarsuit sorsuutit Atlantikup avannaanukarniarlutik aqqutigisassaat, ukkatarineruleriartorsimavai.

Tamatuma NATO-p Issittumut Atlantikullu avannaanut, ilanngullugillu immikkut Savalimmiunut aamma Kalaallit Nunaannut, ilisimanninnerminik pitsanngorsaannisaa pisariaqalersippaa taamatullu Naalakkersuisut aamma Savalimmiuni Naalakkersuisut NATO pillugu ilisimasaqarnerulernissaq pisariaqartilerpaat. NATO-miit taamatullu Europami naalagaaffinnit iligisanit annerusuniit sillimaniarnermut politikikkikut soqutiginninnerulerneq aamma nunap immikkoortuani atassuteqarneq nutaamik ineriartortuartinneqalerpoq. Tamatuma sunniutigisaanik Kunngaqarfiup nutaatut assersuutigalugu sakkutooqarnikkut soqutiginninnerulerneq, Kunngaqarfimmi nunap akisussaaffeqarfiup qanitaani imaluunniit Kunngaqarfimmi nunami akisussaaffeqarfimmi Europami NATO-mi iligiit arlallit najuunnerat suliaqarnerallu isummerfigisussanngorpaa iliuuseqarfigisussanngorlugulu. Tassunga ilanngullugu NATO-mi inissisimanerpiaat aammalu Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaata ilaannut pingaarutilinnut politikkit ineriartornissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Danmarkip, minnerunngitsumik silap pissusaata peqqarniitsup aammalu nunap immikkoortuata isorartoorujussuunerata malitsigisaannik naammassiniarnissaat pisariusussanik, Iligiinniit atlantikup avannaani issittumilu pisussaaffilerneqarsinnaanera eqqarsaatigineqarsinnaanngitsutut isikkoqanngilaq.

Kina "naalagaaffittut issittumut qanittutut" imminut taasimavoq aammalu nunami nunarsuarmi anguniagaqarnerit /Belt and Road Initiative, killissaanni issittumut ungasissumut pilersaarusiornikkullu soqutiginnikkiartuinnarnini takutillugu. Soqutiginninnermi pingaartumik issittumi pisuussutinut imaatigullu aqutissanut periarfissaqarnissaq kiisalu ilaatigut ilisimatusarnikkut issittumi susassaqarfinni

sunniuteqarnerulernissaq, pineqartunut ilaatinneqarput. Peqatigisaanik Ruslandip Kina pinngitsoorsinnaajunnaariartorlugu Ruslandip aamma Kinap atassuteqarnerat ineriartulissappat, Kina-p Issittumi najuunnissaanut Ruslandip maannamut tunuarsimaarsimanagera annikinnerulersinnaavoq.

Kunngaqarfiup USA-mut iligiittut atassuteqarnera Issittumi ersarinnerpaavoq aammalu suleqatigiit marluk illersornissamut isumaqatigiissutaanni annertuumi inissisimatinneqarluni. Tassani USA-p nuna akisussaaffeqarfiata illersornissaa aamma pineqarpoq, aammalu pinngitsuuisinnaannginneq taamaalilluni illuatungeriinni atuuppoq. Amerikamiut Issittoq qitiutillugu soqutiginnimmata, USA-mut iligiittut atassuteqarnerup iligiittullu pisussaaffeqarnerup Kunngaqarfimmit – pisortatigoortumik pisortatigoortuunngitsumillu – iliuuseqarfiginiarnera mianernarnerulersippaa. USA taamaalilluni Issittumi pilersarusiornermi annertuumik sammiviliisuvoq aammalu sillimaniarnermut politikkikkut sammisassani unammilligassanik, aammalu Kunngaqarfik taakkuninnga iliuuseqarfiginninnermut qanoq peqataasinnaanersoq, nassuiaasuulluni.

Nunat killiit aamma Ruslandip akornanni Issittumi suleqatigiinnermut ileqqut kajumissuseqalersitsisullu annertuujupput. Naalagaaffiit inuiaallu issittumiittut akornanni suleqatigiinneq Issittumi Siunnersuisooqatigiinni, nunap immikkoortuani suleqatigiinnermut pingaarnertut oqallitartiusumi, pingaartumik takussutissaqarpoq. Ruslandip Ukrainemut tiguajartorluni saassussinera eqqarsaatigalugu, naalagaaffiit issittumiittut, Rusland ilaanani, Issittumi Siunnersuisooqatigiinni suleqatigiinneq unitsikkallarniarlugu aalajangerput, siunissami qanittumi allanngortoqarnissaa ilimanarani. Assersuut alla tassaavoq, naalagaaffiit issittumi sineriaqartut akornanni Naalagaaffiit Peqatigiit nunavittamut ataatsimiititaliarsuarni issittup imartaani killeqarfiliisarneq pillugu suleqatigiinnerup maannamut ingerlaannarnera. Taamaattoq pilersitsiviulluurtumik maleruagassanillu aallaavilimmik suleqatigiinneq taanna, nunavittanut ataatsimiititaliarsuarmi sulinerup qanoq inerneqarnissaa aammalu Nunat killiit aamma Ruslandip akornanni pissutsit qanoq ineriartoqqissanersut apeqqutaallutik, Ruslandip akerlilersuiniarnerusutut pissuseqarneranit taarserneqariaannaavoq.

Tamanna Nunat killiit aamma Ruslandip akornanni attaveqatigiinnerup ajornerulersimanagera ingerlaannassasoq tunngavissat tamaasa tunngavigalugit ilimanaraluartoq, immaqalu ukiuni aggersuni suli annertusiartussasoq ilimanaateqaraluartoq, 2035 tikitsinnagu pissaanilissuit unammilleqatigiinnerat piffissap ingerlanerani annertunerusumik annikinnerusumilluunniit aalajaannerusumiilerluni oqimaaqatigiilissasoq naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Tamanna isumalluutit annikinnerat (inuit aningaasaqarnerlu) pissutigalugu illuatungeriit tamarmik tamanna soqutigisaraat, assersuutigalugu Kina-p ineriartorneranut nunallu immikkoortuini allani ineriartortuurtunut, ilanngullugit Europap kangia aamma Manerassuarmi nunap immikkoortua, tunngatillugu USA-mi Ruslandimilu pingaartinneqartussaalluni. Assersuutigalugu paatsooqatigiinnerit pissutaallutik atassuteqarneq oqimaaqatigiigunnaassappat, 'annertunerusumik' akerleriittoqarluni nunami sumiiffinnut politikkikkut aalajaannerusumik inissisimalernerup kingunerisaanik nunap immikkoortuani sakkutooqarneq suli annertoorejussuarmik ukkatarineqartussaavoq annertoorejussuarnillu sunniuteqartussaalluni. Kisianni peqatigisaanik paatsooqatigiissinnaanerit

taakkorpiat aamma annikinnerulertussaapput, pissutigalugu atassuteqarneq ineriartortuartunik qisuariartarnernillu ilaatigut illuatungeriinnit takorloorneqarsinnaasumiilersimasussaammat.

Ullut ilaanni tamatumunnga piffissanngorpat, Issittoq Ruslandip suleqatigeqqilernissaanut pissusissamisoortumik aallartiffigineqassasoq ilimanarpoq. Naalagaaffiit issittumiittut suliassaqarfinni arlalinni suli annertuunik ataatsimoorussaminnik soqutigisaqarput aammalu Issittumi Siunnersuisooqatigiinni sillimaniarnermut politikki pineqartunut ilaatinneqanngilaq. Taamaattoq Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortanngornerisa kingorna Ruslandip Issittumi naalagaaffinnit NATO-mi ilaasortaannngitsunit kisiartaalersutut nutaamik inissinnerata, siunissami nunap immikkoortuani suleqatigiinneq pisariunerulersissinnaangaa naatsorsuutigineqarsinnaavoq, pissutigalugu Rusland immikkoortinneqartutut misigisimalertussaammat aammalu siunnersuisooqatigiinni ilaasortat allat sioqqutsisumik isumaqatigiissuteqareersimasutut pasillilertussaallugit.

Kapitalimi siullermi 2035-p tungaanut nunarsuarmi nunami sumiiffinni pilersaarusiortarnerni pingaarnertigut takuneqartartut misissoqqissaarneqarlutik, kapitalimi matumani allat ukkatarineqarlutik sillimaniarnermut politikikkut sioranartut unammilligassallu taassuma imarisai, sammineqarput. Misissueqqissaarnermi pineqarput naalagaaffinni aamma naalagaaffiunngitsuni suliaqartuusunit sioranartut unammilligassallu, taamatullu sioranartut unammilligassallu suliaqartuusunit ingerlanneqartuunngitsut.

Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussinera Europami sillimaniarnermi pisuuvoq allannguutaasoq. Ruslandip sakkutuulersorluni pissaanermik atuinissamik piunassuseqarnerluni tiguaajartorluni saassussinermi takutitsinera, Ruslandip Europami aqqissuussinerup allanngortilluinnarnissaa siunertaralugu ersarissumik oqariartuuteqarsimaneranut ataqaatigiissillugu, aqqissuussinerup tassunga, taamaattumillu Danmarkimut, annertuumik akornusiisinaavoq. Ullumikkut Danmarki sillimaniarnermut politikikkut sioranartorsiortinneqanngilaq – tassa imaappoq naalagaaffimmi sillimaniarnermut, namminersortuunerup aammalu nunap akisussaaffeqarfiup innarligassaanginneranut sakkutuulersorluni sioranartunik aalajangersimasunik pisoqanngilaq. Kisianni Danmarkimi sillimaniarneq naalagaaffittut mikisutut Europami sillimaniarnermut aqqissuussinerup atalluinnartuummat, ilanngullugu minnerunngitsumik NATO-mi artikel 5 malillugu, inissisimaneq ilungersunartorujussuartut isikkoqarpoq, Danmarkimi illersornissamut sillimaniarnermullu politikki tamakkiisumik nalilersorneqaqqittariaqarluni. Taamaattumik naak Kina ungasissoq isigalugu pingaaruteqarnerusumik inissisimalertussaagaluartoq, Ruslandimiit siorasaarinerit Danmarkimi illersornissamut sillimaniarnermullu politikkimut arlalitsigut annertussusissaliipput.

Nunami akisussaaffeqarfiimmi illersornissaannarmiit nunani tamalaani suliaqarnerup ukkatarineqartut allanngortinneqarnerisa Bruun-ip nalunaarusiaani 2003-meersumi qitiutinneqartup¹ akerlianik, kujasinnerusumut tunngatillugu sammisassat – nunani tamalaani ajortumeeriniarnertut, nunami sumiiffinnut politikikkut inuiaqatigiinnilu aalajaatsumik pisoqannginneratut, maleruagassiivigineqanngitsumik nutsernertut, ilaalu ilanngullugit ilusillit – tamakkerlutik, Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussinera kingorna annikinnerulersimangillat. Paarlattuanik 2035-p tungaanut piffissami tamatuma ajornerulernissaa naatsorsuutigineqarpoq, aamma pissaanilissuit unammilleqatigiinneranniit, innuttaasunut tunngasut ineriartorneranniit, silap pissusaata allanngoriartorneranit, pingaartumillu Europap qanitaanut tunngatillugu USA-p Kanganit qiterlermit Afrikamiillu qimagulluni oqimaaqatigiissitsilerneranit, sunniinerlunnernit pisumik. Taamaattumik Danmarkimut tunngatillugu 2035-p tungaanut piffissaq kangianiit kujataaniillu sioranartunik unammilligassanillu marloqiusamik sammisassaqaqarnermik sunnersimaneqartussaavoq, ajornartorsiutit, iliuuseqarnissamut aallaaviusut, aamma suleqatigisartakkanik aaqqiinissat assigiinngitsorujussuusussaallutik, ilanngullugu NATO aamma atlantikumi tamarmiusumi

¹ Danmarkimi illersornissamut politikkimut sillimaniarnermut politikikkut atugassarititaasut, august 2003. ("Bruun-rapporten").

ataatsimooqatigiinneq, EU aammalu nunap Europamiittut, kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit aamma nunarsuarmioqatigiit.

Immikkoortuni tullerni kiisalu kapitali III-mi pingaarnertigut sakkutooqarnermut tunngasut takussutissinniarlugit, pineqartunut taakkununga sakkutooqarnermut kisitsisitigut paasissutissat ilaatinneqarput, IISS The Military Balance 2022 aallaavigalugu. Taamaattoq sulisut ilinniartitaaneranni, taakkualu sakkoqarnikkut periaasaanni pitsaassutsit assigiinngitsorujuunerat pissutigalugu kisitsisit annertuunik nangaanartoqartutut isigineqassapput. Assersuutigalugu umiarsuaq sorsuut nutaaliaasoq nutaaliaanerpaanik sakkulersugaasoq, sorsunnermi nillertumi umiarsuarmit sorsuummit pisoqqamit annertunerujussuarmik akiuussinnaassuseqarpoq.

II. 1 Rusland

Sakkutuut sulisorisat ²	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat ³
900.000	252	2415	19004	5977

Ukrainemi sorsunneq qanoq inerneqassagaluarpalluunniit, nunami akisussaaffeqarfimmi iluanaaruteqartoqarsimassagaluarpalluunniit, Ruslandi sanngiillerujussuarsimasussaavoq. Ukrainemi nunap

² Ruslandimut kisitsitit 2022-p aallartinneraneersuupput, tassa imaappoq Ukraine-mut tiguaajartorluni saassussinissaq sioqqullugu, taamaallunilu sakkutooqarnerminik annertusititsinerminik nalunaaruteqarnera sioqqullugu.

³ SIPRI Yearbook 2022-meersoq

akisussaaffeqarfiup ilaata annertuup tiguarneratigut imaluunniit aqulerneratigut kujammut kimmuinnaq saneraani nunap nunami sumiiffinni pilersaarusiornikkut inissisimanerata nukittunerulersimasinnaanera taamaalilluni Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortaalerisera malitsigisaanik avannamut kimmuinnaq saneraata malunnaatilimmik sanngiillisinneqarneranik illuatungilerneqartussaavoq. Ruslandimi sakkutooqarnermi atortutigut inunnillu annaasaqarnerup annertooujussuup taarteqartinnissaa kiisalu imassaasiviit il.il. immeqqinnissaat, sivisuumik ingerlanneqartussaavoq akisoorujussuusussaallunilu. Politikikkut Rusland nunarsuarmi pissaanilissuit immikkoornersarilerpaat. Aningaasaqarnikkut Ruslandip EU-mi avammut nioqquteqarnermut niuerfimmi annersaa annaammagu, siuariartornissaa atugarissaarnerlu ukiorpassuarni killeqartussaavoq, nuna pingaartumik Asien-imut avammut nioqquteqarnerminik allangortitsiniarsarisussaalluni, aammalu Kina-p pinngitsoorsinnaannginnera annertooujussuarmik sakkortunerulertussaalluni. Sorsunnerup aallartinginneraniilli Ruslandip aningaasaqarnerani periarfissaq pitsaanngereerput, innuttaasunut tunngasut pitsaanngitsumik ineriartorerisa, digitalinggoraanginnerup, naalagaaffiup aqutsinerata annertooujussuarmillu peqquserluttuliortarnerit malitsigisaannik. Ruslandip nunarsuarmi aningaasaqarnermit pissarsiassai 2040-mi 2020-mi 3,6%-iniit 2040-mi 2,6%-inut appassasut naatsorsuutigineqarpoq. Taamaattoq Ruslandip pinngortitami pisuussutaasa annertooujussuunerisa aammalu suliffissuaqarnikkut inissisimanerata, nunarsuarmi nunap iluaneersunik ikummatissanik suli pinngitsuuisinnaannginnermut ilanngullugu, kingunerisaanik aningaasaqarnera isasoornaviannngilaq. Tamatuma saniatigut Kina taamatut isasoornissap pinngitsoortinnissaanut piumassuseqassasoq piginnaasaqassasorlu ilimanarpoq. Taamaalilluni Ruslandimi aningaasaqarneq 2035 tungaanut Ruslandimi sakkutooqarnikkut inerisaaqqinnissamut aammalu innuttaasut annikillisamik, kisianni naammaginartumik inuuniarnermi atugaqarsinnaanerannut suli tunngavissisinnaassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Sorsunnerup Nillertup naalernerani pisut akerlianik, nalunaarusiamut piffissaliussami aningaasaqarnermut tunngasut tunngaviusumik iluarsaaqqinnernik imaluunniit politikikkut periaatsimik allangortitsinermik kinguneqarnissaat maannakkut takussutissaqanngilaq. Taamaattoq oqaluttuarisaanerup takutippaa Ruslandimi nunami namminerme politikikkut allangoriartorerit eqqoriaruminaatsuusut – aammalu sukkasoorujussuarmik pisinnaasut.

Krigen i Ukrainemi sorsunnerup takutippaa Ruslandimi sakkutooqarneq nalinginnaasumik ingerlanneqartoq atituumik isigalugu, akeqqamut pisinnaalluartumut nutaaliaasumik sorsunnermi naatsorsuutigineqarsinnaasunit, sunnuteqannginnerusut. Ukrainep sukkasuumik ajorsarnissaata amerlasuunit naatsorsuutigineqarnera kukkusuuvoq paasinarsivoq. Ruslandimi sakkutuut sungiusarneqartarpasinnginnerat kiisalu Ruslandimi sakkutuut sakkulersorsimasut ingerlasussanik piareersaanermi, periaasissat pilersaarusiomeranni pilersaarusiormilu piginnaaneqarpasinnginnerat, paasiniaanerit katersornissaannut suliarinissaannullu piginnaasaasa naammangerujussuarnerannut ataqatigiissillugu, tupaallatsitsivoq. Ruslandimi timmisartut sorsuutit peqatigisaanik silaannarmi aqutsisuulernissaq angusinnaasimangilaat, tamatumani pappiaqqatigut Ukraine akeqqatut inorsartussaagaluarluni, Ruslandimi qamutit sorsuutit ilaatigut raketsinut sorsunnermi atorneqartussanut nunanit killernit tunisassiarineqartunut sunnertiasuusut paasinarsisimalluni. Sakkutooqarnikkut suliarisat pitsaannginnerannut nassuiaatissat ilai pilersaarusiornikkut kukkusunik aalajangiinerni, Ruslandimi

politikkikkut qullersat sakkutuunullu aqutsisut tiguaajartorluni saassussinerup aallartinnerani aalajangiunneqartuniittut takuneqarsinnaavoq, ilanngullugit saassussivissanit assigiinngitsuniit tiguaajartorluni saassussinissaq pillugu aalajangiineq, tamatumani Ruslandip sakkutuui ikittukkaarlugit siammartinneqarlutik. Ruslandip Ukrainemi sorsunnerata maannamuugallartoq kingunerisai soorunami Ruslandip maannakkut sakkutooqarnerata nalinginnaasumik sakkulersorfiusup nalilersoqqinnissaanut, taassumalu siunissami ineriartornissaata annertunerusumik ukkatarineqarnissaanut, pissutissaqalersitsisariaqarpoq.

Siooranartut pisinnaasatigut siunertatigullu nalilersorneqarput. Ukrainemi sorsunnerup takutippaa Rusland peqqarniitsunik soqutigittaatsunillu siunertaqartoq, aammalu Rusland sanngiillisimasoq pingaarnertigut isigalugu tassaasussaangilaq Rusland navianaateqannginnerusoq - taamaangilluinnarpoq. Rusland suli nunarsuarmi atomip nukinganik sakkussiat annerpaartaannik atugassaqarpoq, amerlasoorpassuarnik nunami sakkutooqarluni aammalu missil-inik assigiinngitsorpassuarnik annertuunik sillimmateqarluni. Tassunga ilanngutissaaq Ukrainemut nunat killiit annertuumik sakkussianik ikiunnerat, Ruslandimi sakkutuut sakkulersorneqartut nunani killerni atortussianik nutaaliaasunik pakkersimaarinninnissamut misissuinissaanut misillitagaqalernissaannullu kiisalu allatigut nutaaliaasumik sorsulernissamut misillitagaqalernissamut annertooujussuarnik periarfissiimmat. Pingaartumik Baltikum-imi qaninnerata aammalu Ruslandip sakkutuuisa pitsaanerulersut Belarus-ip nunamut akisussaaffeqarfianut isersinnaanerisa kingunerisaanik, Ruslandip Iligiinni nammaqatigiinnerup aammalu annertoorsuarmik sorsulernissamut piumassuseqarnerisa misilerarnissaa siunertaralugu Baltikum-imi nunat pingasuusut ilaannik imaluunniit tamaginnik sukkasuumik tiguaasinnaanera suli 2035-p tungaanut NATO-mut annertooujussuarmik siooranartuusussaavoq.

Ruslandip atomip nukinganik sakkussianik atugassaqarnera ernumassutigineqariartuinnarpoq. Ruslandip ukiuni kingullerni NATO-mut, nunanut NATO-mi ilaasortaasunut, kingullertigullu Sverige-mut aamma Finlandimut atomip nukinganik eqqartuilluni pissusiviusuni oqariartaaseqarnini sakkortusisimavaa. Aamma Danmarkip umiarsuaannut sorsuutitut Rusland atomimik sakkussianik atuisinnaasoq, umiarsuarnut taakkununga missil-inik illersornissamut radarinik (BMD-nik) pisinissamik isumaliutersuuteqarnernut atatillugu Danmarki 2015-imi taamanikkut isertuunngitsumik qunusaarneqarpoq⁴. Putin-ip ukioq manna Ukrainemut sorsunnerup aallartinnerani tamanut ammasumik oqaaseqaatai nunanut allanut Ukrainemut sakkutooqarnikkut tapersersuisussanut tunngatillugu atomip nukinga sioorasaarutigigaa ersarissumik malunnerpoq. Rusland ukiuni kingullerni aamma sakkutooqarfanni sungiusarnerit annertuut arlallit atomip nukinganik ilaatitsiviusunik ilaqartinneqarput. Ruslandip Iskander-missil-inik atomip nukinganik pisinnaasaqartunik Kaliningrad-imi inissiisimaneranut, kingullertigut Østersømi nunap immikkoortuani Ruslandip timmisartuinik qaartartunik nakkaatitsisartunik timmisartortitsilluni iliuseqarneranut aammalu Ruslandip nunami missil-it akunnattumik ungasissusilimmut ingeriunneqartartut pillugit INF-mi isumaqatigiissummik unioqutitsineranut ataqatigiissillugu, Rusland atomip nukinganik sakkussianik atuilluni takutitsinissamut piumassuseqariartuinnartoq takuneqarsinnaalieriartorpoq. Tassunga ilanngutissaaq,

⁴ Ruslandip ambassadøria maaniittoq 2015-imi Jyllandsposten-imi ilanngutassiami.

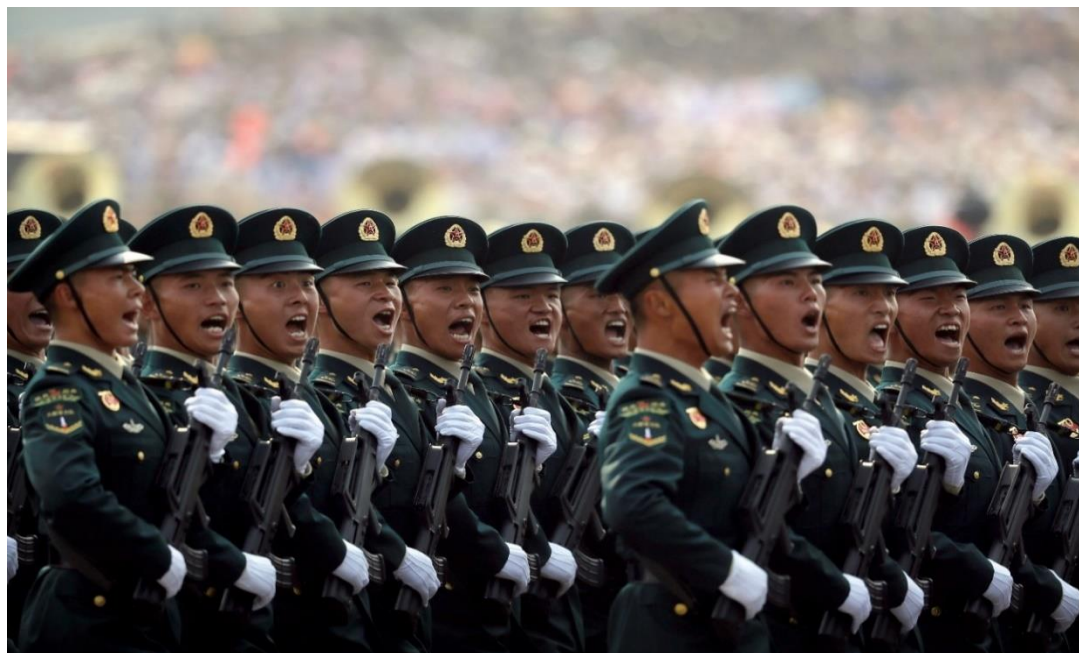
Ruslandip sakkulersorfiusumik akerleriittoqalissagaluarp, atomi atorlugu nukissianik siusissukkut atuilernermigut akerleriinnermi qalliunialersinnaanera immikkut aarlerinaateqartoq, Nunani killerni annertuumik ilimagineqartoq. Kiisalu Ukrainemi annaasaqarneq nungullartoornerlu pissutigalugit Ruslandimi nalinginnaasumik pisinnaasaqarnerup sanngiillisinneqarnerata atomip nukinganik sakkussianik atuinissamut Ruslandip killissaannik appartitsisinnaasoq.

Præsident Putin Ruslandimi politikimi naalakkatut inissisimagaluartoq, ukiut kingulliit ingerlaneranni Nunanut killernut aporaannerit sakkortunerulernerat inuup ataasiinnaap piliarinngilaa, kisianni atituumik tapersorsorneqarluni pimmeta. Innuttaasut tapersersuinerat Ruslandimi tusagassiutini aamma ilinniarfinni nunanut killernut akerliunerup sunniiniutigineqarneratigut aalajangiusimaannarneqarpoq, tamatumalu piffissami aggersumi annertusitinneqarnissaa annilaangatigineqarsinnaavoq, ilanngullugu pingaartumik Ruslandip Ukrainemi sakkutooqarnikkut siunnerfini angusinnaanagu piffissap ingerlanerani nassuerutigisariaqalerpagu. Nunat NATO-mut ilaasortaasut Ukrainemut sakkunik sungiusaanernillu tapersersuinerat, Ruslandip sakkutooqarnikkut iluatsitsilluanninneranut pissutaasutut oqaatigineqarpoq. Aamma Ruslandimi politikkerit nuimanerit paasissutissilluarneqarnerusartut NATO-mut annertoorujussuarmik tatiginninngillat. Tassani isumaqartoqarpoq NATO-p kangimut annertusititsinermini, pingaartumillu Georgien aamma Ukraine ilaasortannornissamik neriorsuuteqarfialugit, Ruslandimut neriorsuutit Tysklandimi ataatsimiinnermi oqaatigineqartut sumiginnarsimagai. Aamma isumaqartoqarpoq Ruslandimi sumiiffinni qanitaminniittuni sillimaniarnermut politikikkut anguniagaqarnerit USA-p sumiiffinni qanitaminniittuni anguniagaqarnerinit allaanerussuteqanngitsut, taamatullu Ruslandip sakkutooqarnikkut pissaanermik atuinera Balkan-imi aamma Irak-imi, Libyen-imi ilaalu ilanngullugit USA-p aamma NATO-p taamaalorsimaneranut sanilliunneqarsinnaasoq.

II.2 Kina

Sakkutuut sulisorisat⁵	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat
2.035.000	922	4226	19332	350

⁵ IISS The Military Balance 2022 aallaavigalugu

Kina 2035-mi nunarsuarmi aningaasaqarnikkut annersaalersimassasoq aammalu suliassaqaarfiit amerlanersaanni teknologiikkut Europamut aamma USA-mut nallersuussinnaalersimassasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Kina taamaalilluni tamakkiisumik iluminni killilersugaangitsumik iliuuseqarsinnaalersimassaaq aammalu aningaasaqarnikkut politikikkullu Nunanit killernit tatisimannineq akiorsinnaalersimassallugu, pissutigalugu taanna sakkortuumik akerleriittoqarluni takorluukkami, Rusland aammalu qanimut suleqatigisartakkani allat peqatigalugit Nunanut killernut aningaasaqarnikkut atassuteqarunnaarsinnaassamat. Taamaattoq Kina taamatut atassuteqarunnaarnermi tamakkiisumik atassuteqarunnaarnissap pinngitsoortinnissaa aammalu annertuumik niueqatigiinnerup illuatungeriinnilu aningaasaliisarnerit attatiinnarnissaat sakkortuumik soqutigisussaavaa.

Kommunistpartii aammalu Kina-mi inuiaqatigiit imminnut atassuteqarnerat sukkasuumik ineriartorfiuvoq, aammalu Kina-mi nunami namminerimi politikikkut ukiuni makkunani partii sunik tunniussaqaassanersoq piumasqaateqarnerulernerit naatsorsuutigisaqarnerulernerillu ineriartortinneqarput. Kina-mi 1970-ikkut naalerneranni aningaasaqarnikkut iluarsaaqqinnerup ingerlanerata aallartinneraniilli partip isummanut tunngavigisaanni tunngavilersuutitut tunngaviusut annertunerusumik annikinnerusumilluunniit sanngiillisinneqarsimapput, tamatumunngalu taarsiullugu angusaqarnissamat imaluunniit takutitsinissamat tunngavilersuutitut ittunik ineriartortitsisoqarluni. Partii tunniussaqaarfigisassai suli tassaapput nunami namminerimi politikikkut patajaassuseqarnek, aningaasaqarnikkut siuariartorneq aammalu Kina-miunut tamaginnut siuariartortitsineq. Kinami ineriartortitsinermut ilusiliinerup, taamaalillunilu partii tunngavissaqarnissaata illersornissaanut, Kina-p nunani tamalaani pissaanilissuurtut inissisimanissaa pisariaqarpoq. Innuttaasut pillugit paasissutissat aammalu naalagaaffimmit sakkortuumik aqunneqartumik aningaasaqarnermi oqimaaqatigiinnginnerit annertusiartuinnartut, 2035-p tungaanut qaffasissumik siuariartornerup ingerlaneranut annikillisisissasut ilimanarpoq aammalu iliuuseqarfigineqanngippata partii tunngavissaqaannarnissaanut unammillernartunngorsinnaallutik. Taamaalilluni Kina-mi 2035 tungaanut

aningaasaqarnerup annertuumik ilungersunartorsiorfiulerneranut tamatumalu iluminni politikikkut inooqatigiinnermilu eqqissiviillioortitsilernissaanut takorluugaq ilimanaateqannginneruvoq.

Kina-p pissaanilissuurtut inissinnissaminik anguniagaqarnera Kommunistpartii pissaanermik kisermaassiinnarnissami tunngavissaqartinnissaanik pisariaqartitsineranut tunngassuteqarpoq, kisianni nunap nunami sumiiffinni pilersaarusiormut tunngavissarititaasunit ajornakusuulersinneqarluni. Kina-mi aqutsisut nunap oqaluttuarisaanerata sivisuup ingerlanerani killeqarfinnik isorartuunik isumannaariniarneq aammalu naalagaaffinnut saniliusunut 14-inut, Kina-p nunami killeqarfimminik 22.800 km missaannik isorartussusilimmik killeqarfeqatigisaannut, atassuteqarnerit iliuuseqarfiginissaat amerlanertigut ajornakusoortinneqartarsimavoq. Tassunga ilanngutissaaq sinerissap killinga 18.000 km missaannik isorartussuseqartoq. Kina-p qanitamini sumiiffinni patajaatsuni nukittuumik inissisimanissaata qulakkeernissaa, Kina-mi nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut ukkatarineqartuaannarsimavoq, tamatumunngalu nunanut allanut attaveqarnikkut, aningaasaqarnikkut sakkutooqarnikkullu isumalluutininik atuisoqartuaannarpoq. Kina-p sakkutoorpassuaqarnissamik pingaartitsineq ileqqoralugu sakkutooqarnerminik aaqjissuussinerani aamma taamatut ukkatarinninnera takuneqarsinnaavoq. Kisianni Kina-p nunamut killeqarfilerngusaannerit amerlanersaannik aaqqiviginnittarnera imaluunniit unitsitsisarnera ilutigalugu tamanna allanngorsimavoq, aammalu ukkassineq Kina-p imaatigut killeqarfiinut aammalu Kina-p, aamma Kina-p eqqaata avataanni, sakkutooqarnikkut pissaaneqarluni takutitsisinaanerata nukittorsarnissaanut sammitinneqariartuinnarsimalluni.

2035-p tungaanut USA suli nunarsuarmi sakkutooqarnikkut nukittunerusussaavoq, kisianni Kina siuarsimanermut anngukkiartupiloortussaavoq aammalu Indo-Pacific-imi nunap immikkoortuani minnerpaamik annertoqqatigilersimasussaallugu. Kina sakkutuut imarsiorlut umiarsuaannik angisuunik nutaaliaasunik inerisaareersimavoq, USA, Japan pingaartumillu Taiwan pisoqalereersunik atortussaqlutik, piffissami tassani nutarternissaannik angumerisinnaangisaminnik. Kina silaannakkut ingeriunneqartartunik **missil-inik** aamma krydsermissil-inik qanittumut ingeriunneqartartunik aamma akunnattumik ungasissusilinnut ingeriunneqartartunik 1.000-inik amerlanerusunik pigisaqarpoq, taakkua ilai aamma imaani siunnerfinnut atorveqarsinnaallutik. Missil-it Japanimi, Koreami kujallermi aamma Guam-imi amerikamiut sakkutooqarfiinut anngussinnaapput aammalu umiarsuarnut umiarsuarnut sorsuutitut timmisartunut mittarfitalinnut ilungersunartumik sooranartuullutik. Tamanna pissutigalugu USA-p Kina-p kangiani imarpimmi aammalu Kina-p kujataani imarpiup avannarpasinnerusortaani qeqertat uiguleriiaanik siullernik taagorneqartut qanitaanni suliaqarnissaa aarlerinaateqarpoq, tamatumalu USA-p akerleriinnermi siusinaarluni Kina-mi siunnerfinnik eqquisinnaanissaanut periarfissat killeqalersippai. Kina-p aamma atomip nukinganik sakkussianut sakkussaasivissuani annertusarpai aammalu 2030-mi qaartartut 1000 sinnerlugit pigilissagai naatsorsuutigineqarluni. Nunap immikkoortuani pissaanerup oqimaaqatigiinnerani allanngorneq malunnaateqartoq Kina-p USA imaani qamitaminniittuniit anisinniarsarineranut atorpaa.

Kina 2035-mi Europamut imaluunniit Amerikamut avannarlernut sakkutooqarnikkut sooranartuusussaangilaq, kisianni "soqutigisanik pingaarnernik" taagorneqartut illersornissaannut politikikkut, sakkutooqarnikkut, aningaasaqarnikkullu nukittunini atulereerlugu. Ineriartorneq taanna Kina-p

tunisassianik pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik attaveqaasersuutinillu nunarsuarmi aqutsilernissaminut siunnerfilimmik suliniuteqarneranut naapertuuttumik ingerlaannartussaavoq.

II.3. Nunarsuarmi pingaaruteqartunik pisoqarfiusut

Nunarsuarmi akerleriiffiusunik isumaqatigiinnginnernillu iluarsineqanngitsunik ulikkaarpoq. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa sakkortunerulernerani, isumaqatigiinnginnerit annikillisinnaannut Naalagaaffiit Peqatigiit atorneqarnissaat aammalu aqqiiviginninnissap ingerlanissaanut killissaliinissaq ajornakusuulerpoq. Paarlattuanik isumaqatigiinnginnerit pissaanilissuarnit sakkussanngortinneqarnissaat aarlerinaateqarnerulerpoq aammalu pissaanilissuarnit tapersorsorneqartumik sorsunnernut ineriartorsinnaallutik. Tassani minnerunngitsumik sumiiffinni Ruslandip imaluunniit Kina-p immikkut soqutigisaqarfigisaanni sunniuteqarfigisaannilu tamanna atuuppoq

Ukraine allallu assersuutissarpasuit kisissaanngitsut Ruslandip eqqamini sumiiffinni sunniinerlunnissamut piginnaaneqarnera takutippaat. Taamaattumik siusinnerusukkut sovjet-imi ilaasimasog⁶ "hot spot"-itut isigineqartariaqarpoq, isumaqatigiinnginnerit nutaat pisoqqallu aallarteqqissinnaallutik. Taakkua akornanni taaneqarsinnaavoq Armenien aamma Aserbajdsjan akornanni Nagorno-Karabakh pillugu saqitsaanneq, 2020-mi sakkortoorujussuarnik akiuutilersitsisoq. Isumaqatigiinnginneq nikeriarsinnaanngitsoq alla tassaavoq Ruslandip pissusiviusuni Georgien-imi nunap immikkoortuini marlunni, bkhasien aamma Sydossetien, tiguaanera, tassani assersuutigalugu Ruslandimi ilaatinneqalernissaq pillugu innuttaasunik taasititsineq, 2022-mi juulimi Sydossetien-imi pilersaarutigineqartut ittoq, sakkutuut aporaannerannik malitseqarsinnaalluni. Moldova-p Ruslandip Ukrainemi tiguaajartorluni saassussineranili nuna Ukrainep kingorna "tullinnguuttussanngornersoq" ernumagalugu oqaatigaa. Taamaassanngikkaluarpalluunniit, kunngiitsuuffimmut avissaarsimasumut Transnistrien-imut, Ukrainemut killeqarfeqartumut, aammalu Ruslandip ukioq 30-t sinnerlugit sakkutuunik 1500-inik eqqissisitsisussamik siunertaqartumik taasaminik inissiivigisimasaanut, atatillugu eqqissiviillioortoqarnissaa aarlerinaateqarpoq. Kaukasien avannaani Ruslandip naalagaaffeqatigiinnermi pigisaani nunap immikkoortuini arlalinni, ilanngullugit Dagestan, Ingusjetien aamma Tjetjenien, islamisortut sakkulersorumatuut eqqissiviillioortitsilersinnaapput pissaanermillu atuilersinnaallutik. Balkanip kippasissortaani, EU-p sunniuteqarnera kajungerineqarneralu annertunerujussuummat Ruslandip sunniuteqarnera sanngiillisinneqarsimagaluartoq, Rusland aamma tassani aalassassimaartitsilersinnaavoq aammalu akuleriinnik sunniiniutinik tamaginnik atuilluni eqqissiviillioartuaarneq ikummassarsinnaallugu.

Kina-p qanitaani Taiwan sakkutooqarnikkut aporaannissamut aarlerinaateqarnerpaajuvoq. Amerikamiut aamma Kina-p kalerrisaarineri sakkortusimapput, kingullermi Repræsentanternes Hus-imut siulittaasup Pelosis-ip tikeraarneranut atatillugu. USA-p Taiwan-ip nammineq naalakkersuisoqarluni inissisimaneramik illersuerusunnerata piaaraluni ersarissumik nassuiaatitaqartinneqannginnera pisariunerulersitsisinnaavoq,

⁶ Naalagaaffinnut Sovjetunionip isasoomerata kingorna ataatsimoortunut taaguut: Armenien, Aserbajdsjan, Belarus, Georgien, Kasakhstan, Kirgisistan, Moldova, Rusland, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraine aamma Usbekistan kiisalu Estland, Letland aamma Litauen, ullumikkut EU-mi ilaasut, taamaattumillu aallaaviatigut matumani eqqaaneqanngitsut.

assersuutigalugu Japanip iligenerata paarlattuanik. Tassunga ilanngutissaaq USA-mit imaluunniit Kina-mit aqunneqanngitsumik Taiwan-imi nunami namminerimi politikkikkut ineriartornerup isumaqatigiinngiffiulersinnaanera, naak illuatungeriit arlaataluunniit tamanna kissaatiginngikkaluaraa. Kina-p aamma USA-p akornanni sakkutooqarnikkut aporaanneq aamma sumiiffinni Kina-p Kina-miittutut isigisaanni killilersugaanngitsumik imaatigut angalaarsinnaanerup qulakkeernissaanut amerikamiut sakkutuut imarsiortut umiarsuaasa suliaqarnerannut atatillugu Kina-p imartaata kangiani imaluunniit kujataani aporaatsitsilersinnaavoq. Præsident Trump-ip aamma Korea Kujalliup præsidenterisimasaata Moon-ip Korea avannarleq oqaloqatigiinnerni patajaallisaanerillu ingerlanerini akuutinniarsaralugu misilliigaluarnerisa iluatsinnginnerisa kingorna, Korea Avannarliup qinngasaarinerisa aammalu atomip nukinganik sakkussianik ineriartortitsinerata ingerlaannarneranut isertuannngitsumik illuatungiliinissaq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Kina aamma Korea Avannarlermut sunniiniapiloortorujussuugaluartoq, Kina-p soqutiginninneri sakkortooujussuupput, Koreami qeqertaasami sakkutuulersorluni akerleriittoqalissappat Kina-p akuliunnissaq pinngitsoorsinnaagaa takorlooruminaappoq.

Iranip nammineq sammitikkusutatik malersorpai, kisianni Nunanut killernut kusaginninnginneq ataatsimoorummassuk, tamanna Kina aamma Rusland peqatigalugit ataatsimoorluni soqutigisaqatigiilersitsivoq. Nunap Kangiani Qiterlarmi patajaatsuujunnaarsitsisinnaanera ukiuni aggersuni Europami sillimaniarnermut sunniinerlussasoq aammalu eqqumaffigineqartariaqartoq kiisalu EU aamma NATO-p nunap immikkoortuini qanimut suleqatigisaasa tapersersorneqarnissaannik pisariaqartitsinermik malitseqarsinnaasoq, naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Iranip missil-inut pilersaarutiminik ineriartortitsinera atominut isumaqatigiissummi isasoormut⁷ ataqatigiissillugu JCPoA isumaqarpoq Irani 2035-p tungaanut piffissami Europamut toqqaannartumik sioranartuusinnaassasoq, ilanngullugit atomip nukinganik sakkussianik. Isumaqatigiissut atuutseqqinneqalerluni pisoqassagaluarpai, Europamut sioranartut atomip nukinganut tunngassuteqartut annikinnerulertussaapput. Iranip, Tyrkiet aamma Saudi Arabien akornanni pissaaneqarniunneq Kangia Qiterlarmi akerleriinnernut suli sunniisussaavoq, sumiiffinni arlalinni pissaanilissuit assigiinngitsut akuullutik pissaanilissuarnit taperserneqartunik sorsunnernik pisoqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarluni.

II.4. Ajortumeerianit aammalu nunat iluanni pinerluttuliornernit sioranartut, maleruagassiivigineqanngitsumik nussornernit unammilligassaqartinneqarnerit

Ajortumeeriniat allallu Kujataaneersut unammilligassat akiorniarnerat ukiorpassuarni nunani tamalaani, nunani killerni aammalu Danmarkimi sillimaniarnermi sammisassani qaffasissorujussuarmi inissisimasimavoq. Nunarsuarmi pissaanerup nikikkiartuaarnera, teknologiikkut ineriartorneq aamma silap pissusaata allanngoriartornera nutaanik sioranartoqartitsilersimanerat sillimaniarnermilu aarlerinartorsiortitsilersimanerat ilutigalugu naalagaaffinni sanngiitsuni taakkualu eqqaanni akerleriinnerit

⁷ Joint Comprehensive Plan of Action. Isumaqatigiissummi siunertaavoq Iranip uranimik tunisassiornissamat aammalu uranimik suliarineqareersumik uninngasuuteqarnissamat pisinnaasaannik killilersuinissaq aammalu Iranip, Frankrig-ip, Kina-p, Ruslandip, Tuluit Nunaata, Tysklandip aamma USA-p akornanni isumaqatigiissutigineqarluni.

sakkortuuliorfiusut, killeqarfiit qaangerlugit allanngorarnerit aammalu inunnik ikiuniarnerni ajornartoornerit pitsaaliorneqarnissaannik iliuuseqarfiginissaannillu pisariaqartitsinerup politikkikkut eqqumaffigineqarnera annikilliarforsimavoq. Taamatut pisoqarnera aamma Nunat killiit sakkutooqarnikkut piginnaaneqarnerunerisa naalagaaffinni sanngiinnerusuni patajaassuseqannginnerusunilu politikkikkut angusaqarnissamut atornissaannik piginnaaneqannginnerup suli annertuumik pakatsissutigineqarnerani takuneqarsinnaavoq.

Nunarsuarmi pissaanerup nikikkiartuaarnera suli annertunerusumik naalagaaffiit sanngiitsut patajaatsuunngitsullu pissaanilissuit unammilleqatigiinneranni nuanninngitsunik pisoqarfiulersinnaapput. USA-p Kina-p tungaanut ukkassileriaruinnartoq aammalu EU-p aningaasaqarnikkut pisinnaasami politikkikkut sunniuteqarnermut atulernissaannik ilungersuuteqartoq, Ruslandip aamma Kina-p aningaasaqarnikkut, teknologiikkut, politikkikkut sakkutooqarnikkullu nunani taakkunani suliaqarnini annertusitippaat. **Afrika** Ruslandip imaluunniit Kina-p eqqaanniinngikkaluartoq imaluunniit soqutigisaqarfinni qitiutinneqanngikkaluartoq, nunat marluusut taakkua tamarmik akuleriinnik sakkuminnik tamaginnik atuilutik nunavittami tassani sunniuteqarnerit nukittorsarniarlugu siunnerfilimmik sulipput. Kina-p pingaartumik aningaasaqarnikkut politikkikkullu nukini atorpai, Rusland nunani soorlu Libyen, Mali aamma Afrikap qiterpasissortaa, aamma Wagner-gruppen, sakkussianik pilersuinerit, sakkutooqarnermi sungiusaanerit il.il. atorlugit. Nunat pineqartut aqutsisui pisuni ataasiakkaani pissaanilissuarnut iluaqutissartalinnik isumaqatigiissuteqarnissamut pisunik atorluaaniarsinnaasaraluartut, pissusiviusuni aningaasaqarnikkut teknologiikkullu ineriartornermik malitseqartumik, nunarsuarmi nunat piitsuunersaanni innuttaasut, pissaanilissuit pissaaneqarniunneranni sakkuginiarneqalerunik, annertoorujussuarmik taakkua ajorsartutut inissittussaapput.

Innuttaasut amerliartornerat, silap pissusaata allanngoriartornerata malittaasunik sunniuteqarnera aammalu Covid-19-p inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut sunniuteqarnera aammalu nunarsuarmi tuniluunnerit pilersinnaasut ilanngullugit naalagaaffiit patajaatsuunngitsut iluini nunallu akornanni siooranartunut akerleriinnernullu amerlisaasunngorsinnaavoq. Inuussutissatigut nukissiuuteqarnikkullu nalorninartorsiorneq Ruslandip Ukrainemi tiguaajartorluni saassussinerata sunniutigisaatut paasinarsisimasooq, taamatuttaaq ukiorpassuarni naalagaaffinni patajaatsuunngitsuni suli aamma qajannarsisitsisussaavoq. Tassalu 2035-p tungaanut Europap qanitaanni naalagaaffinni patajaatsuunngitsuni allanngorartoqannginnerunissaata aammalu akerleriittoqannginnerunissaatalu tungaanut tikkuussisoqanngilaq. Paarlattuanik ajornartorsiutit assigiinngisitaartorpassuit ataatsimoortullu, patajaatsuunnginnermut ilanngukkunik, sumiiffimmi sillimaniarnikkut inissisimanermut sunniinerulertussaapput. Naalagaaffinni patajaatsuunngitsuni eqqaannilu akerleriilernissamut takorluukkat arlallit iliuuseqarfigiuminaatsorujussuusullu pilernissaat ilimanaateqartorujussuuvoq.

Naalagaaffiit patajaatsuunngitsut arlalippassuit – nunat soorlu Mali, Libyen, Syrien, Irak aamma Libanon – Europamut qanittumiippat aammalu sumiiffinni taakkunani nalorninartorsiorneq allanngorarnerillu Europami soqutigisanut sillimaniarnermullu toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu siooranartunik malitseqarput. Patajaassuseqannginneq ingasaassiniartunngortitsiniarnernik, maleruagassiivunngitsumik nussortoqarneranik, sakkortusaarluni ingasaassiniarnermik ajortumeeriniarnermillu, kisianni aamma imaani

piiaasut saassussisarnerannik, sakkussianik annertoorujussuarnik aseruisartunik siaruarterinermik, aaqqjissuussamik pinerlunniarnernik, aanngajaarniutininik tunisassiornermik, sakkussianik niuerutiginninnernik malitseqarsinnaavoq. Afghanistan ungasissorujussuarmiikkaluartoq, Talibanip pissaanermik tigusinera pitsaanngitsunik malitseqarsinnaavoq aammalu sammiveqanngitsumik tunuarterneq aamma Europamut anggussinnaalluni.

Ukiopassuarni nunat killiit suliaqarnerat sunniuteqarnerallu aqutugalugu sumiiffinni patajaatsunngortitsiniarsarisooqaraluartoq – sillimaniarneq ineriartornerlu imminnut ataqatigiilluinnartut paasinnineq aallaavigalugu aammalu naalagaaffimmi sullissivinnik sunniuteqarluartunik inatsisillu tunngavigalugit inerisaanissaq ukkataralugu – islamisiortunit sakkulersortunit ajortumeeriniarnissamik soorasaarinerit ilungersunartuuginnarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Islamisk Stat aamma al-Qaida Nunat killiit saassunnissaannik siunertaqartuaannarput, aammalu kattuffiit ataasiakkaanit, ilanngullugit nunani killerni sorsuttartut allamiut, Europami aamma Europap avataani saassussinissamut isumassarsiorfigineqarput. Talibanip Afghanistan-imi pissaanermik tigusinera ajortumeeriniartoqatigiinnut annertunerusumik periarfissiisussaavoq. Taamatuttaaq sakkulersorlutik ingasaassiniat ukiuni aggersuni Afrikami isumannaatsumik inississinnaanerat ilimarnarpoq, ilanngullugu Sahel-imi, al-Qaida-p nukittuumik inissisimaffiani, aammalu Islamisk Stat-ip annertusaavigisaani.

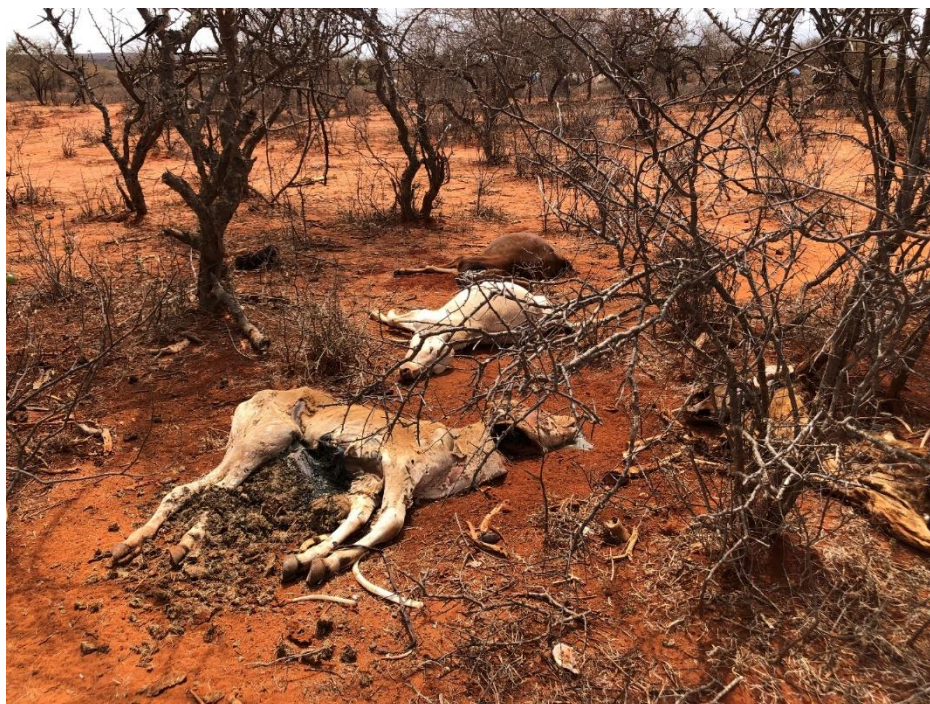
NATO-mi sakkutooqarnikkut Ruslandimut qunusaarinerup annertusarnissaanik pisariaqartitsineq, Afghanistan-imiit kingunerlutsitsineq aammalu USA-p Afrikami Kangianilu Qiterlermi sakkutooqarnikkut suliaqarnini unitsillugu suliniutiminik allatut pingaarnersiuiinissaminik ersarissumik oqariartuuteqarnera, NATO-p ajortumeeriniarnik, maleruagassiivunngitsumik nussornernik aammalu imaani piiaasunik akiuiniarluni suliaqarnerata 2035-p tungaanut ukiunut 20-nut ingerlareersunut sanilliullugu annertoorujussuarnik annikillineranik malitseqartussaavoq. Peqatigisaanik Afrikami patajaallisaalluni

suliaqarnertut ittut, Naalagaaffiit Peqatigiit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiiviniit piginnaatitaalluni nunap immikkoortuini kattuffinnit, ilanngullugu Afrikami Peqatigiit, imaluunniit G5 Sahel-imut assingusumik aaqqissuussinerit ataasiakkaarnerusutut ittut atorlugit, ingerlanneqartut suli amerlanerulissasut – immaqalu aamma suli assigiinngisitaarnerulissasut – naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Taamaattumik Europap ajortumeerianut, maleruagassiivigineqanngitsumik nussornerit aamma imaatigut piasasut akiorniarlugit nammineq suliniuteqarnerata annertussusaa EU-mut aammalu Europami aqunneqartunut naalackersuisooqatigiilerallartartunut nuutinneqarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq, aamma suliaqarnerit Afrikameersunit aqunneqartut aalajangersimasumik annertussusilimmik suleqatigalugit. Taamaalluni Afghanistan-imi aamma Irak-imi USA-mit aqunneqartumik suliaqarnertut ittunik, annertooujussuarnik sakkutooqarnikkut suliniuteqarnermik pisoqarnissaa ilimanaateqanngikkaluatoq, suliassat taakkua suliarinissaat EU-mut aammalu nunanut Europamiittunut annertuumik unammillernartuusussaavoq isumalluutinillu atuiffiusussaalluni, aammalu inuiaqatigiinni aammalu sakkutooqarnermi sakuutinik nutaanik sunniuteqarluarnerusunillu ataqatigiissinneqartunik ineriartortitsinissaq pisariaqartinneqalertussaavoq, ilanngullugu aamma pisinnaasanik annertusaanertut ittumik. Afrikap avannaani nunat pingaarutillit arlaat isasoornermit imaluunniit islamisiortut pissaanermik tigusinerannik siorasaaarneqassalissappata, tamanna minnerunngitsumik pisariaqalertussaavoq. Illersornissamut tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnerata kingorna Danmarki suliassaqarfimmi tassani EU-mi suliniutissanik tamakkiisunut tapersiinnaalerpoq. EU-p eqqissititsinerup /eqqissisimatitsinerup, ineriartortitsinerup aamma inunnik ikiuinerup ataqatigiissinnissaat ukkatarinerulermagu, maannamut tamanni pitsaasunik ataasiakkaanik kinguneqarsimavoq, kisianni suli ataqatigiissaarinermi ajornartorsiuteqarnermit, imminuinnaq eqqarsaatiginermit, missingersuutit killeqarnerannit aammalu nunat ilaasortaasut akornanni suliassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnginnermit suli sunnersimaneqarluni. Danmarki inunnik ikiuiniarnermi ineriartortitsinermullu politikikkut suliassaqarfinni annertuumik suleqataavoq aammalu illersornissamut tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnerani ajornartorsiutit taakkua iluarsiiuginissaannut iliuuseqarluni peqataanissamut periarfissaqarnerulerluni.

II.5. Silap pissusaa nunarsuarmi akiuffittut

Naalagaaffiit Peqatigiinni silap pissusaanut immikkut ilisimasallit naapertorlugit maannakkut nunarsuarmi aniatitsinerup annertussusaa eqqarsaatigalugu, ukiut 10-it iluanni nunarsuarmi kissatsikkiartorerata agguaqatigiissillu 1.5 gradit angoreersimasinnaagaat. Nunarsuaq maannakkorpiaq ukiut hunnorujulikkaat makkua naalerneranni 3 gradit missaannut ingerlalereerpoq. Silaannarsuarmi CO₂-t annertussusaat ukiuni millionini marlunni aatsaat taama annertutigilerpoq, Nunarsuup qaavata kissassusaa minnerpaamik ukiuni 2000-inik kissarnerusimanani. Immaq qaffakkiartorpoq, ukiuni 3000-ini aatsaat taama sukkatigilersimasumik.

Silap pissusaata allanngoriartorerata sukkanerulernerata sunniutigaa silap kiarujussuarluni kiassuaartarneratut, siallertarnerata sakkortoorujussuulluni akulikinneratut – aammalu panernersuaqarneratut, anorersuartut kaavittuliortutut kiisalu Issittumi immap sikuata, apisarnerata kiisalu nunap qeriuannartup sukkasuumik annikilliarnerattut – ilusilinnik silap peqqarniitsorujussuanngornera. Nunarsuup 2 gradinik kissatsinnerata illuatungaani ilimanaateqarpoq kiarujussuarnerit inuit peqqissusaannut navianaateqassasut aammalu nunalerinermut inuussutissallu isumannaatsuunerannut ajoqusiinnaasut aammalu imuit milliardikkaat imermik pilersorneqarnerannut sunniisussaasoq.

Sakkortuumik siallertarnera aamma ullumikkornit allatut iluseqalertussaavoq, ilanngullugu sumiiffinni kiattorsuarni kiannerulaartunilu siallerujussuarterneranut tunngatillugu. Sinerissat aamma sumiiffiit sinerissap qanittuaniittut immap qaffakkiartoreranit, qarsutsinernit neriuinernillu sunnerneqartussaapput. Uleruloornerit oqaluttuarisaanermi ukiut 100-kkaarlugit pisarsimasut ukiut hunnorujulikkaat 21-ssaasa naalerneranni Nunarsuup ilaani ukiut tamaasa pisalersinnaapput.

Naalagaaffiit Peqatigiit silap pissusaa pillugu nunani tamaalaani isumaqatigiissutaanni 1992-imeersumi aammalu taassuma atuutsinneqarnissaa pillugu ukiumoortumik isumaqatiginninniarnerni, nunat OECD-miittut aningaasaqarnikkut teknologiikkullu siuttuullutik nunarsuarmi aqqissugaaneq, aallaavigineqarpoq. OECD taamanikkut nunarsuarmi aningaasaqarnerup 60%-eraa, nunarsuarmi aniatitsinerit 50% missaanniillutik aammalu nunat OECD-imiittut Kina-miit tallimariaammik gassinik silaannarmik kissatsitsisartumik aniatitsipput. Ullumikkut taakkua aniatitsineq annertoorujussuarmik annikillissimavaat, Kina-mi aammalu nunarsuup sinnerani taanna sakkortuumik annertusisimalluni. Kina-p aniatitsinera nunanit OECD-imiittunit tamaginnit ataatsimoortunit annertunerulersimavoq. Rusland nunarsuarmi aniatitsinerup 5%-iata missaanik aniatitsilluni, Kina-p, USA-p, EU-p aammalu Indien-ip kingornanni aniatitsisut annersaasa

tallimaraat. Aniatitsinerup agguarsimanerisa nikikkiartuaarnera ilutigalugu Nunat killiit nammineq iliuuseqarnermikkut aammalu aniatitsinerminnik killiliinermikkut silap pissusaata allanngoriartornerata annikillisinnissaanut arrillisinnissaanullu periarfissai annikilliarput.

Innaallagiamut, suliffissuarnut assartuinernullu nukissiornermit aniatitsineq nunarsuarmi aniatitsinerit 70%-iat sinnerlugu annertussuseqarpoq. Ruslandimiit Europamut nunap iluaneersunik nukissiamik pilersuinerit kipitinneqarnerat CO₂-mik aniatitsinerup annertunerulerneranik kinguneqarsinnaavoq, pissutigalugu piffissami ikaarsaarfiusumi gassi aamarsuarnit taarserneqartariaqassamat. Europami nunap iluaneersunik nukissianik pinngitsuuisinnaannginnerup atorunnaariartorneqarnera ilutigalugu, uagut qanitatsinniittut naalagaaffiit, uuliamik gassimillu tuniniaanermit annertuumik isertitaqartartut, ajalusoornerrannik tamanna imminermini kinguneqarsinnaavoq aammalu naalagaaffiit iluminni akerleriilerlutik iluatsitsinngitsoorsinnaallutik. Europami tunisassianik pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik attaveqaasersuutinillu nammineq tunisassiornermik inerisaaneq kiisalu seqernup nukingata pinngortitamilu pisuussutit teknologiimut mingutsitsinngitsumut atorneqarnissaanut attaveqaasersuutiniq tunisassiornermi Kina-p kisermaassinerata kipitinnissaanut nunarsuarmi suliniuteqarnerit, nunani allani isumaqatigiinngilernernik kinguneqarsinnaapput.

Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa sakkortusinerani, aammalu silap pissusaata allanngoriartornerisa malunnarsigaluttuinnarnerat ilutigalugu, aammalu annikillisitsinissamat suliniutini inuiaqatigiit aningaasaqarneranni aningaasartuutit annertusineranni, isumaqatiginninniarnerup aqquataarnera CO₂-mik aniatitsinissamik pisinnaatitaanissaq pillugu aaqqiagiinngissuteqarnermik taarserneqariaannaavoq. Nunarsuup kissatsikkiartornerata sunniutai pakkersimaarniarlugit, tunngaviusumik tunngavigisat silap pissusaanik iluarsisartut ("geo-engineering") allanngortillugit nunap pinngortitami pissusissamisoortumik pisarnerisa inuit piliaannik siunnerfilimmik allanngortinneqarnissaanut siunnersuutiniq takkuttoqartalerpoq. Piffissap sivikitsup iluani naalagaaffiit ilai, imaluunniit suliaqartuusut naalagaaffiunngitsut, namminneq inissisimanerminnik pitsaanerulersitsiniarlutik, naak akuliunnerit taakkua allanut annertooujussuarnik sunniuteqarnerluttussaagaluartut, suliassaqarfimmi tassani teknologiimik nutaamik atuilernissamik ussernartorsiuulissasut naatsorsuutigineqarpoq. Nunani tamalaani ataqatigiissaarinissamat aammalu aaqqiissutissat maleruagassanik aallaaveqartut malinnissaannik piumassuseqartoqanngimmat, tamanna annertooujussuarnik akerleriisitsilersinnaassaaq. Teknologiiit taakkua ineriartornerannik aammalu taakkua atornissaannut politikikkut piareersimaneramik malinnaasumik kiisalu nunani tamalaani maleruagassiinerup nukittorsarnissaanut suliniuteqartussanik, nunamit namminermit imaluunniit EU-mit aallaaveqartumik upalungaarsimasoqarnissaq pisariaqarsinnaavoq.

Silap pissusaata allanngoriartornera siullermik pingaarnertullu piitsunut, ajornartorsiortunut nunarsuarmilu sumiiffinnut sunnertianerusunut eqquisussaamat, taassuma sillimaniarnermut politikikkut sunniutai siullermik Europap qanitaaniittuni naalagaaffinni sanngiitsuni patajaatsuunngitsunilu misigineqartussaapput. Qanittoq isigalugu taakkua akerleriittarnerup nussortarnerillu ilusaannut sunniisussaapput, assersuutigalugu panernersuaqartilerlugu, inuussutissatigut ajunaarnersuaqartillugu kaannersuaqalersillugulu. Sumiiffinni taakkunani sakkutooqarnikkut suliaqarnerit aammattaaq silap pissusaanut tunngasut ajorseriarnerannut

naleqqussarneqartussaassapput, ilanngullugit kiarujussuarnerit aammalu akulikitsumik sakkortuumillu siallertalersinnaanera.

Silap pissusaata allanngoriartornera taassumalu sunniutai aamma Atlantikup avannaani sumiiffinnilu uagutsinnut qanittuni suli annertunerusumik pingaaruteqalersinnaassaaq. Immap qaffakkiartornera, Issittumi sikip aakkiartornera aammalu nunap qeriuannartup aakkiartornera kiisalu malitsigisaannik metan-inik aniatitsineq, tamarmik Danmarkip aamma NATO-p namminersortuunerminik illersuinerannut sunniisinnaapput, ilaatigut illersornissamut suliniuteqarnermut suliaqarnernullu tigussaasunut atugassarititaasunut killissaliussat allanngortinneqarnerat pissutaalluni. Taamaalilluni assersuutigalugu attaveqaasersuutit sumiiffinni Issittumi nuna qeriuannartumiittuni saneqarnissaannut, nuna qeriuannartooq aakkiartulissagaluarpat, aserfallatsaaliuineranut sanaartornermullu aningaasaliinerit annertuut pisariaqartussaapput, aammalu immap sikuata annikilliariornerani mallerfiusartut annertusinerat pissutigalugu sinerissap neriorneqarnera annertusisinnaalluni. Tamanna NATO-mut aamma Ruslandimut sakkutuulersorluni qunusaarinissamut periarfissanut sunniisinnaavoq.

Allaaserisaq: Nunarsuarmi tuniluunnit sillimaniarnermut politikikkut isigalugu

2022-mi juunimi Covid-19-ip nunarsuarmi tuniluunnera WHO naapertorlugu 6 mio.-nit toqunerannik aammalu 529 mio.-nit napparsimalersimanerannik malitseqarsimavoq. Nunarsuarmi tuniluunneq peqqissutsikkuinnaanngitsoq, kisianni aamma nunanut inuiaqatigiinnullu nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut inuiaqatigiinnullu sunniuteqarpoq, amerlasuut peqqissutsikkut pilersuinekullu ajornartorsiornerup malittaannik eqqorneqarlutik aammalu suli taamatut nalaataqarlutik. Nunarsuarmi tuniluunnerup taamaalilluni pilersuineranut, niuerneranut, nukissiuuteqarnermut sillimaniarnermullu politikkit imminnut suli qaninnerusumik ataqatigiillersimasut paasinarsisippaa, kisianni aamma taakkununga atasumik sunnertianerit arlaqarlutik. Amerlasuut toqqaannanngitsumik, toqqaannartumiinngippat, sillimaniarnermut attuumassuteqarput:

Attaveqaasersuutit pisariaqartinneqarlutik pingaaruteqartut aamma pilersuinerup isumannaatsuunera, nunarsuarmi tuniluuttoqarnerata nalaani peqqinnissaqarfiup pisinnaasaannut tunngatillugu pingaarnertut oqaatigineqartartuupput, kisianni aamma teknologiikkut pisinnaasat nunarsuarmilu pilersuinerminik suliaqartut oqaatigineqartarlutik. Pilersuinerminik suliaqartuni unikaallatsitsineq inuusutissanik amigaateqalernerminik malitseqarpoq nunarsuarmilu pitsuussuseq annertunerulerluni. Inunnik ikiiniartarnermut sunniutaasartut saniatigut tamanna aamma aalajaatsuunnginnermut pissutaavoq aammalu naalagaaffinni sanngiitsuni qajannartunilu ingasaassiniartoqalernissaa aarlerinaateqarnerulerluni. Aammattaaq angerlarsimaffimmi sulisariaqalernerup malitsigisaannik digitalini isumannaatsuuneq, nunarsuarmi tuniluunnerup oqaluserineqalersippaa, ilaatigut digitalimik paasissutissiiviusartunik isumannaatsunik pilersitsinermi, ataatsimullu isigalugu IT-p isumannaannerulersinnerani unammilligassaqarnera pissutaallutik, kisianni aamma minnerunngitsumik eqqunngitsumik paasissutissiisarnernut paasissutissiisannginnermullu sunnertianerulersitsilluni.

Covid-19-ip nunarsuarmi tuniluunnerani nunani tamalaani nunamilu namminermi suleqatigiinnerup ataqatigiissaarinerullu ajornakusoornerat saqqummerput. Tassani sioranartunut paasiuminaatsunut pilersaarusiornikkut nammineq ingerlatsinerup akiuussinnaassuseqarnerullu nukittorsarneqarnissaat pisariaqartoq paasinarsisinnerqarpoq. Danmarkimi tamanna ilaatigut pilersuinerup isumannaatsuuneranut aqutsisoqarfimmik nutaamik pilersitsinermik kinguneqarpoq, aammalu EU-mi suliassaqarfimmi suliniutissat pingaaruteqartut arlallit aallartinnerqarput, ilaatigut illersuutissanut ataatsimoorussamik toqqorsivimmik pilersitsisoqarluni.

Sillimaniarnermut politikkimik ingerlatsivissaq ingerlaavartumik ukiut 21.-hunnorujussaanni annertusisimasoq, tamannalu nutaanut siusinnerusukkut sillimaniarnermut politikkami pineqartunut ilaatinneqarsimanngitsunut suli akulikitsumik ilanngutsinnerqartartoq, covid-19-ip nunarsuarmi tuniluunnerata siornatigorniit ersarinnerusumik takutippaa. Taamaalilluni nunarsuarmi tuniluunneq aamma nunarsuarmi nunami sumiiffinnut politikikkut assiliap allanngoriartortup ilagilerpaa, tassani sillimaniarnermi aarlerinaataasut nalinginnaasut nalinginnaasuunngitsullu periaatsini nutaani ataatsimoortinnerqarlutik.

Danmarkimut sioranartut assigiinngisitaartuunerat malunnaatilimmillu sakkortusisimanerat eqqarsaatigalugu, NATO-mi EU-milu aalajangersimasumik inissisimanerput, aammalu Europami Amerikallu avannaani iligisatta nukittuut kiisalu Indo-Pacific-imi suleqatigisatta qanimut suleqatiginissaat, Sorsunnerup Nillertup naanerata kingornani piffissat arlaannilluunniit, pingaaruteqarneruvoq. Ruslandip Ukrainemut saassussinerata nunani Europamiittuni kattuffiit sanngiillisikkai, EU aamma NATO 2022-mi malunnaatilimmik nukittunerupput, iluminnilu suleqatigiinnerat ineriartorteqqinneqarluni. Kapitalimi matumani 2035-p tungaanut kattuffinni marluusuni taakkunani suleqatigiinnermut neriunaateqartut kiisalu iligisatsinnut suleqatigisatsinnullu pingaarnerpaanut, ilanngullugit Indien, Japan aammalu Asien-imi suleqatigisartakkat allat, naatsorsuutigisat allaaserineqarput. Nunani avannarlerni sillimaniarnermut politikikkut suleqatigiinnermi, Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortanngorneranni aammalu EU-mi illersornissamut danskit tunuarsimaarfeqarnerisa atorunnaarsinneqarneranni, periarfissat nutaat periarfissaalersussat immikkut ukkatarineqarput.

III.1. NATO – Ataatsimoornerusumik sillimaniarnikkut isigalugu iligiit nukittunerusut

NATO Danmarkimi sillimaniarnermut tunngavigineqaannartussaavoq, misissueqqissaarnermilu matumani piffissaliussami nunarsuarmi sakkutooqarnikkut iligisat nukittunersaralugu. Trump-ip aqutsinerata nalaani

ukiut allanngorarfiusut qaangiutereersullu Ukrainemi sorsunneq NATO-mi oqaluttuarisaanermi aatsaat taama nukittutigisumik ataqatigiilersitsivoq. Ajornartorsiornerup aarlerinartortarpassuaqartup, tupaallannartumik sukkasuumillu ineriartorsimasup, ingerlanerani iligiit ataatsimoorlutik aammalu nunami namminermi annertoorujussuarmik sukkasuumik pisariaqartunik aalajangiisinnaasarsimapput. Minnerunngitsumik Polen suliniuteqarluni aammalu aningaasartuutunik pisussaaffeqalernissamut maluginiartarialimmik piunassuseqarluni, takutitsisimavoq. Danmarki allallu iligisat NATO-mi sakkutuunut aalajangersimasunut aammalu nunanut Ruslandimut Ukraine-mullu qanittumiittunut ajornartorsiornerpaanut ikiuukkiartortussanik sukkasuumik nassiussivoq. Aammattaaq Baltikum-imi nunani pingasuni aamma Polen-imi najuunneq siuartinneqarsimasoq, Bulgarien-imi, Rumænien-imi, Slovakiet-imi aamma Ungarn-imi NATO-mi akiuuttartoqatigiit taamaaqataannik tapertaqartinniarlugit kiisalu Baltikum-imi nunat qulaallugit silaannakkut nakkutillineq aammalu sakkutuut imarsiortut aalajangersimasut najuunnerat annertusitinniarlugu, aalajangiisoqarpoq.

Aammattaaq NATO-p ukiuni kingullerni sillimaniarnermi unammilligassaannik allanik arlalippassuarnik Iligiit ukkatarinninnerat annertusarpaa, ilanngullugu pingasut nalinginnaasut (nuna, imaq silaannarlu) saniatigut oqartussaaffinni nutaani. Tassani ilaatigut pineqarput sooranartut akuleriit, 2014-imiilli Iligiit ukkatarinninnerminik annertusaavigisimasai, ilanngullugu pingaartumik qarasaasiat atorlugit siorasaaarinerit. Cyber 2016-imi oqartussaaffittut suliaqarfigineqarsinnaasutut nalunaarutigineqarpoq, aammalu 2021-mi qullersat ataatsimiinneranni naalagaaffiit naalakkersuisullu pisortaasa qarasaasiatigut illersornissamut politikki nutaaq akueraat. Tamatuma saniatigut 2019-imi silaannarsuaq NATO-p oqartussaaffittut suliaqarfigineqarsinnaasutut nalunaarutiga, aammalu Iligiit silaannarsuarmut politikki nutaaq akueraat. Silaannarsuarmi, silaannarsuarmiit imaluunniit silaannarsuarmut saassussinerup Washington-imi isumaqatigiilluni aalajangersakkami artikel 5 atuutsilersinnaagaa, 2021-mi Bruxelles-imi qullersat ataatsimiinneranni naalagaaffiit naalakkersuisullu pisortaasa nalunaarutigaat. Siunissami NATO-p atominut iligiiffiusutut ukkatarineqarnerata nukittorsarneqarnissaa pisariaqartinneqalertussaavoq.

NATO2030-p sinaakutissaanni, iligiit sakkutooqarnikkut taamatullu politikkikkut nukittorsarnissaat ukkataralugu, siunissami unammilligassanut naleqqussarnissamut suliaqarneq, NATO-p annertusarppaa. NATO ukiorpassuit ingerlaneranni sillimaniarnermut aallaavimminik annertusaasimavoq, ilanngullugu ataatsimoorluni sillimaniarnermi unammilligassat iliuuseqarfigniarlugit nunani tamalaani maleruagassanik aallaavilimmik aaqjissuussinerup illersornissaa aammalu nunat suleqatigisartakkat kattuffiillu suleqatiginerannik nukittorsaanissaq ukkataralugu. 2022-mi juunimi Madrid-imi qullersat ataatsimiinneranni, periusissatigut najoqqutassamik nutaamik akuersinermi, NATO-p 2035-p tungaanut ineriartortinneqarnissaanut pingaarnertigut sinaakutissat inissitsinneqarput. Periusissatigut najoqqutassaq taanna siullermik pingaarnertullu Ruslandimiit sioorasaarnermut malunnaatilimmik sakkortusisimasumut aammalu Europap illersornissaanut tunngatillugu USA-p Europallu akornanni nammagassat nutaamik agguarneqarnerannut, naleqqussarnissaanut tunngavigineqassaaq.

Rusland, siuliani periusissatigut najoqqutassani suleqatigisartakkatut isigineqartoq, sioranartutut ersarissumik oqaatigineqarpoq. Tamanna tunngavigalugu NATO-p siunissami suliassaa pingaarneq tassaassaaq, NATO-p illersornissamut qunusaarinnissamullu ilisarnaataasa sakkortusaqqinnissaat, illersornissamut pilersaarutini annertunerusunik itisiliviunerusunillu ineriartortitsilluni aammalu NATO-mi Europap Kangiani Qeqqanilu sakkutuunik amerlanerusunik aallartitsilluni. Finland aamma Sverige ilanngullugit iligiit annertusitinneqarneranni Østersømi nunap immikkoortuanut illersornissamut pilersaarutini nutaanik suliaqarnissaq aammalu nunami sumiiffinni pissusiviusunut nutaanut naalakkisarnerup ilusaanik naleqqussaanissamik isumaliutersuuteqarnissaq pisariaqartussaavoq.

Sillimaniarnermut avatangiisit nuanninnginnerat tunngavigalugu qullersat ataatsimiinneranni naalagaaffimmi naalakkersuisunilu aqutsisut aalajangerput, ataatsimoorussamik illersornissamut periaaseq tamakkiisumik allangortinneqassasoq. Sorsunnermi Nillertumi iligiit sakkutuuisa annertooujussuarmik saarlerniissimanerat uterfigineqassanngitsaq, kisianni tamatumunnga taarsiullugu iligiinni ajornartorsiornerpaat illersorniarlugit

pisariaqartut ilusiliullugit ilusilersorneqassasoq, aalajangiisoqarpoq. Allunaasamik naaffissialiinermik eqqarsartaaseqarneq, kangiani saarlerni sakkutuunik akiuunnissamut piareersimasunik, sumi qaqugulu pisariaqalissagaluarpat akiuuttussanit pioreersuniit sakkutuunut ataatsimoortunut annertusitinneqarsinnaasunik, taarserneqassaaq. Aallaaviatigut taamaalilluni sakkutuuni ataatsimoortuni ilaasut taamaallaat nunani ajornartorsiortuniissapput, ilanngullugu Baltikum, kisianni sukkasuumik ikiorsiinissamut sakkutuunik piareersimatitsisoqarluni, atortut inissinnissaat piareersimatinneqarluni kiisalu naalakkiinissamut nakkutiginninnissamullu ilusiliinerit nukittorsarneqassallutik ataqatigiinnerulersinneqassallutillu. NATO-p aamma sakkutuunut ilusiliussassaaq nutaaq aalajangiuppaa, sakkutuut upalungaarsimanerannik annertooujussuarmik annertusititsinissamik, taamaalillunilu Iligiit sivikitsuaqqamik piffissaqartinneqarlutik qisuariarnissamut piginnaasaannik pitsaanerulersitsinissamik, siunertaqartoq. NATO-mi sakkutuut qisuariatussat amerlassusaat sakkutuut 40.000-iniit 300.000-inut amerlisinneqassapput. Sakkutuunut ilusiliassaaq nutaaq (New Force Model) upalungaarsimanerup inissisimaffiini pingasuni aggulugaavoq. Naatsorsuutigineqarpoq iligiit sakkutuut 100.000 sinnerlugit ilanngutsissagaat, ulluni 10-ni upalungaarsimasinnaalerlugit aammalu sakkutuut sulii allat 200.000 ulluni 10-30-ni upalungaarsimasinnaangorlugit. Tassunga ilanngutissaaq sakkutuut sulii allat 500.000-it ulluni 30-180-ini upalungaarsimanissamut ilanngutsinneqarnissaat naatsorsuutigineqarmat. Sakkutuut ilanngutsinneqartut taakkua illersornissamut pilersaarutinut immikkuullarissunut atatinneqassapput, tamatumalu Iligiit ataatsimoorlutik illersorsinnaanerit tutsuiginarnerulersippaa.

Tassunga ilanngullugu pilersaarusionermut najoqqutassiami aamma aniguisinnaassuseqarneq ukkatarineqarpoq, ilanngullugu ilaatigut attaveqaasersuutit pisariaqartinneqarlutik piumaneqartut pilersuinermillu suliaqartut illersorneqarnissaasa iluanni. Tamanna 2021-mi juunimi NATO-mi qullersat ataatsimiinneranni malitseqartitsinertut pivoq, tassani patajaassuseqarneq, ilanngullugu inuiaqatigiinni upalungaarsimaneq, nunat ilaasortaasut patajaassuseqarnermi pisussaaffiisa nukittorsarnissaat pillugu naalagaaffinni naalakkersuisunilu aqutsisut aalajangiineranni oqaluuserisassani sulii qaffasinnerusumiillersinneqarluni. Patajaassuseqarnermi pisussaaffiit nukittorsarneqarneranni, NATO-p inuiaqatigiinni upalungaarsimanermut malittarisassaanni arfineq marlunni tamaginni immikkut pingaarnertigut anguniakkanik suliaqarnissamut naammassinninnissamullu iligiit pisussaaffeqalerput.

Kina siusinnerusukkut pilersaarusionermut najoqqutassiami taaneqarani, maannakkut Kina NATO-mut periaatsitigut unammilligassatut isigineqalerpoq. Taamaattoq 2035 tungaanut NATO Asien-imi suliaqarnermi inissisimaffeqarnaviangilaq. NATO-p manerassuarmi suleqatiminik (Japan, Sydkorea, Australien aamma New Zealand) suleqateqarnera aammalu Asien-imi suliaqartuusunik attuumassuteqartunik allanik, soorlu assersuutigalugu Indien, Indonesien, Singapore, Philippinerne aamma Vietnam, suleqateqarnerit ineriartortinnissaannik neqerooruteqarnera nukittorsaannarneqartussaavoq. Apeqqut soqutiginarpoq tassaasussaavoq, Kina-p tagilimmik oqaloqatigineqarnera qanoq annertutigisumik NATO-p ineriartortissinnaanera ineriartortissaneraalu.

Iligiit tamarluinnangajammik 2%-i siunnerfigineqartut angusimammassuk imaluunniit siunissami qanittumi angunissaanut tutsuiginartunik pilersaarutinik saqqummiussisimanerat, Madrid-imi qullersat

ataatsimiinneranni naalagaaffiit naalakkersuisullu qullersaasa nuannaarutigisinnaasimavaat. 2%-it taakkua annerpaaffissaanngitsut, aammalu qaffasinnerusumik procentiilluni anguniagaqarnissamut tatisimannittoqariartuinnarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaasoq, 2035-p tungaanut ersarissisussaavoq. USA-miit sakkutooqarnikkut annertuumik ikiorneqarnissaq, Europap tutsuiginartumik illersorneqarneranut nalunaarusiami matumani piffissaliussami aalajangiisuulluinnartumik apeqqutaasussaavoq, kisianni Europami illersornissamut missingersuutit malunnaatilimmik annertusitinneqarnerat nutaamik nammagassat agguarnissaannut patajaatsumik tunngavissaliivoq, tassani Europami iligiit Europami nalinginnaasumik illersuinissamut qunusaarinissamullu akisussaaffiup ilaanik annertuumik tiguisinnaalissallutik. Europami iligiit tamakkerlutik upalungaarsimaneq annertunerutillerlugu ataatsimoortunik sakkutooqarnikkut /sakkutooqatigiinni tutsuiginartunik, tamakkiisumik sungiusaanermut immikkoortortanik pilersitsinialeruttorput aammalu amerikamiut pilersaarusiornikkut pisinnaasaasa, soorlu timmisartunik orsersuineq, oqimaatsunik silaannakkut assartuineq, satellit-ikkut alapernaarsuineq allatigullu pitsaasumik paasissutissanik pissarsiniartarnek, annertooujussuarmik taarsersinnaanissaanut, annertooujussuarnik pisariaqartunik aningaasaliillutik. Nammagassat agguarneqarnerisa allanngornerani 2035-p tungaanut ajornartoornerni sorsunnernilu nalinginnaasumik amerikamiut ikiuiartortarnissaannik pisariaqartitsineq, taamaalillunilu aamma Atlantikukkoorluni imaatigut attaveqarfiit sakkutooqarnikkut pingaaruteqarnerat, annikinnerulertussaavoq. USA-p Europami nunani atortussianik siuussinera tamatumunnga annertunerusumik iluaqutaasussaavoq.

USA-p aamma Europap akornanni nammagassat agguagaanerisa allanngornera naligiinnerulerneralu siunissami, ullumikkut amerikamiut aqutsinerat sammivissaliinerallu apeqqutaalluni, Iligiinni politikikkut pisartunik allanngortitsisinnaavoq. Europami sakkutooqarnikkut pisinnaasat nukittunerusut aammalu EU-mi sillimaniarnermut politikikkut suliaqartumik nukittorsaaneq, amerikamiut Asien-imik ukkatarinninnerannut ilanngullugu USA-mit nassuiarneqartumik politikikkut aqqussugaanerup pingaarnerup atlantikup avannaani sukamiilernerata aammalu EU-mi nunanit ilaasortaasunit maligassiuusunit nassuiarneqartumik Europami sukamiilernerata tungaanut, NATO ineriartortissinnaavai.

Ruslandip Ukrainemut saassussinerani iligiit Ruslandimiit siorasaarinernik, taannalu pakkersimaarniarlugu NATO-mi suliniutissanik pisariaqartunik naliliinerminni imminnut qaninnerujussuanngorput. Taamaattoq suli assigiinngisitaartoqarnera nunat NATO-mi ilaasortaasut kangilliit aalajangersimasut Ruslandimut immikkut sukannersumik politikkeqarneranni takutinneqarpoq, soorlu assersuutigalugu Litauen-ip Ruslandip Kaliningrad-imut aqqusaartarnerani akuliunna, assersuutigalugu Tyrkiet-p Ukrainemi pillaatitut iliuusissanut ilanngunnani aammalu Ruslandimeersumik timmisartumik illersornissamut periaatsimik pisilluni Ruslandimut saamanerusumik inissisimaneranut sanilliullugu. Oqartussaaqatigiinnerup, naligiissitaanerup naalagaaffiullu inatsisinik malinninneranik ataqqinninnissap nunani Polen-itut, Tyrkiet-tut aamma Ungarn-itut ittuni soqutigineqannginneruleriartornerata aamma Iligiinni ataqatigiinneq aammalu naleqartitanik ataatsimoorussaqraneq sanngiillisissinnaavai. Trump imaluunniit kunngiitsuunermik tapersersuisoq alla taamaaqataanik politikkeqartoq tullianik amerikami præsidetimid qinersinermi ajugaassagaluarpat, tamanna iluminni annertuunik akerleriilernernik pilersitsisinnaavoq, taamatullu aamma Europami nunani qinersineq pisussaqaq ataqatigiinnermut sanngiillisitsisinnaasunik naalakkersuisoqalernermik kinguneqarsinnaapput.

III. 2. EU – Europami nunarsuarmilu sillimaniarnermut tapersiisoq pingaaruteqaraluttuinnartuq

NATO Europami sillimaniarnermut sakkutooqarnikkut qularnaveeqqutaagaluartoq, EU amerlasuutigit Europami nunarsuarmilu sillimaniarnermut annertoorujussuarmik peqataavoq. Imminermini EU-p akeratoqarsui asseqanngitsumik ataatsimooqatigiinnermi ataatsimoorput. Peqatigiit kajungernassusaat aammalu annertusititsinerup ingerlanerpiaa, aaqqiangiinnginnerpassuit unitsinneqarnissaannut aammalu oqartussaaqatigiinnerup aammalu Europami naalagaaffiit inatsisinik malinnittut suli siammarsimatiinnarnissaanut tunngavissaapput. Nunarsuarmioqatigiileriarernerup atuunera, pissanilissuit akornanni sakkortoorujussuarmik unammilleqatigiittoqarneranit nunarsuarmi sunnersimaneqarnermit aammalu nunarsuarmi sullissiviit pilersaarusiornikkut nammineq aqutsisinnaasariaqartut sangiillisinneqarnerannik, taarseriartuaarneqarnera, EU-p piareersimavigiartulerpaa. EU-p nammineq aqutsisinnaassutsiminik nukittorsaasariaqarnera, 2019-2024-mut pilersaarusiornermut oqaluuserisassat akuerineqarneranni erseqqissarneqareerpoq, aammalu maannakkut Kommissionip atuutilernerani ukiup affaa qaangiuttoq Kommissionip siulittaasuata Ursula Von Der Leyen-ip paatsuugassaangitsumik missioni nunami sumiiffinni politikkimut tunngasutut nassuiarpaa. Global Gateway-mi suliniut EU-p nunami sumiiffinnut politikikkut suliaqartutut pissusiviusuni atuukkiartuinnarnera assersuutissarpassuit ilagaat.

Ukrainemi sorsunnermi EU-p ataatsimoorluni nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut pingaaruteqarnera takutinneqarpoq. EU sukkasuumik aalajangersimarpaluttumillu qisuariarpoq, minnerunngitsumik annertoorujussuarnik aningaasaqarnikkut pillaatitut iliuusissanik ataatsimoorputkaanik atuutilersitsilluni. EU-p Ruslandip niuerfiatut pingaarnertut inissisimanerata malitsigisaanik, EU-mi pillaatitut iliuusissat USA-mit nunanillu allanit pillaatitut iliuusissanit taamaaqataannit, Ruslandimut sakkortunerujussuarmik eqquisimapput. Gassimik Ruslandimeersumik eqquusuinerup atorunnaarsikkiartuaarnissaanik aalajangernermi Rusland annertoorujussuarmik tatisimaneqaleqqippoq. EU-mi aningaasaqarnikkut akuulerneq aammalu nukissiornerup assartuinerullu iluanni Europami attaveqaqatigiinnernut aningaasalersuineq, pingaartumik nunat Europap kangiamiut ilaasortaasut Ruslandip nukissiamik sakkussatut nunanut ataasiakkaanut aammalu EU tamakkiisuutillugu atuineranut akiuussinnaassuseqarnissaata qulakkeernissaanut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarpoq. paarlattuanik EU-mi innuttaasunut suliffeqarfinnullu akigititaq aamma qaffasinnerusimavoq – aammalu EU-p aammalu nunat ilaasortaasut ataasiakkaat allamik nukissiamik pilersuinermit pisariaqartumik pissarsinissaq suli angumerinngikkaat, Ruslandip gassimik pilersuineq matulluinnassappagu, qaffarujussuuartussaalluni.

EU akuleriissitamik sorsunnermik ingerlatsinermit illersuinermit pingaarutilimmik inissisimavoq. EU ilaatigit 2021-mi qarasaasiatigoortumik saassussinerit annertoorujussuit nunarsuarmilu pisut arlallit malitsigisaanik, EU-p qarasaasiatigit nunanut attaveqarnikkut sakkussaasivimminik atuinini annertusitissimavaa. NIS2-mi malitassaq pisussaq ataatsimoorluni Europami qarasaasiatigit sillimaniarnerup annertussusaanik annertoorujussuarmik annertunerulersitsinissaq naatsorsuutigineqarpoq, tassani qarasaasiatigit sooranartut annertoorujussuurtut killissanillu qaangiisutut isikkoqarnerisa sorlai sammineqalerlutik. Maannakkut suliassaqarfiit arlalippassuit qarasaasiatigit sillimaniarneq iliuuseqarlutik

isumagisussanngorpaat, aammalu EU-mi nunat ilaasortat qarasaasiatigoortumik saassussinerit pillugit annertunerujussuarmik ilisimasanik avitseqatigiittartussanngorput imminnullu kalerrisaartartussanngorlutik. Tamatuma saniatigut assigiinngisitaarnerusunut illuatungiliinissamut periarfissat annertusitinniarlugit Danmarkip nunat allat suleqatigai, pingaartumik suliassa qarfinni akeqqersorlutik avataaneersut akuliunnerat uukapaatitsiniaanerallu EU-mi naleqartitanut, oqartussaaqatigiinnermut atugarissaarnermullu ajoqusiivigisinnaasaanni. Kiisalu immikkoortortat pisariaqartinneqarlutik piumaneqartut akiuussinnaassuseqarnissaat pillugu malitassanngortussaq (CER-inut malitassaq) Europami attaveqaasersuutit pisariaqartinneqarlutik piumaneqartut illersorneqarnerannut patajaassuseqarnerannullu pitsanngorsaassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

EU kimigiiserfigalugu nussornerit ator neqarneranni, nussornerit EU-mut aammalu Peqatigiit killeqarfiinut sillimaniarnermut politikikkut siooranartut ukkatarineqariartuinnarput. Iliuseqarfigineqarneranni EU-mi sakkussat asseqanngitsut assigiinngisitaartut ator neqarput, ataatsimoorluni killeqarfinnik nakkutiginninnermiit, EU-mi aallartitat aqqutigalugit nunanik allanik nassiuussisunik nunat akornanni oqaloqatigiinnernut. Peqatigisaanik nunanut allanut ineriartortitsinermullu periaasissat nutaamik anguniagaqarfigilerlugit ator neqarlutik, nussornerit iliuuseqarfigineqarnerat siullermik pingaarnertullu sivisoorujussuarmik ajornakusoortumillu ingerlasoq suli isumaqatigiiffineqarpoq. 2021-mi EU-p ineriartortitsinissamut periaasissaq nutaaq, NDICI, atuutilersippaa, tassani 10 procentit maleruagassiivigineqanngitsumik nussornerit aammalu pinngitsaalisaalluni qimaatitaanerit pakkersimaarnissaannut ator neqassallutik, peqatigisaanik nunat allat peqatigalugit naleqqussakkat nussornernut suleqatigiinnerit maannamuugallartoq arfineq pingasut sulissutigineqarlutik. Tassunga ilanngutissaaq EU-imi patajaallisaanissamut suliniutissat nussortunik unammilligassaqarnerit iliuuseqarfiginissaannut aammalu Frontex-imik suleqateqarnissamut piginnaatitsissuteqarnissap ukkatarineqariartuinnarnera.

Ileqquusumik aningaasaqarnikkut politikikkullu suleqatigiinnerup iluani Europami sillimaniarnermut pingaarutilimmik tapersiisarnerup saniatigut, EU-mi illersornissaq ukiuni kingullerni annertuumik ineriartortinneqarpoq. 2022-mi martsimi Europami Siunnersuisooqatigiit EU-mi Pilersaarusiornikkut Pujorsiu tip akuerineqarnerani, ukiuni aggersuni ataatsimoorluni sillimaniarnermut illersornissamullu politikki pillugu EU-mi suleqatigiinnermut sammiviliivoq. Pujorsiummi suliassaqarfiit aalajangersimasut sisamat, sillimaniarnermut politikikkut unammilligassat eqqarsaatigalugit EU-p iliuuseqarnissamut piginnaaneqarnerulernissaanut piu massuseqarnerulernissaanullu iluaqutaasussat, ukkatarineqarput: Ajornartoornermik aqutsineq, akiuussinnaassuseqarneq, pisinnaasaqarluni takutitsisinnaanerit aamma suleqateqarnerit. Suliassaqarfinnut taakkununga agguarlugu pujorsiu siunnersuutininik arlalinnik imaqarpoq, tassani nuimanerpaat ilai tassaallutik:

- Sakkutuunik 5.000 pallillugit amerlassusilinnik EU-mi qisuariarnissamut pisinnaasaqalersitsineq, NATO-mi sakkutuunut 300.000-inut qisuariarnissamut sakkutuuliunneqartussanut sanilliullugu sakkutuut ikittuaqqatut isigineqartariaqarlutik. Qisuariarnissamut pisinnaasaqarnermi akiuuttussanut najoqqutassiaq atuutereersoq inerisaqqinneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq aammalu EU-mi nunami akisussaaffeqarfiup avataani ajornartoornermik aqutsinissamut taamaallaat atorneqarsinnaassalluni. Qisuariarnissamut pisinnaasaqarneq naalagaaffinnit EU-mi ilaasortaasunit nammineq kajumissutsimik tapersiinerimik aallaaveqassaaq.
- Sakkussaasivik akuleriissitanik imaqartoq, EU imaluunniit naalagaaffiit tassunga ilaasortaasut nunat oqartussaaffigisat akimorlugit akuleriissitanik saassunneqassagaluarpata, ataqatigiissaakkamik qisuariarfigalugu akinissaq ajornarunnaarsinneqassalluni. Qisuariaatitut akinissaq ilaatigut tassaasinnaapput nunat akornanni attaveqatigiinnikkut qisuariarnerit taamatullu ataatsimoorluni

nalunaaruteqarnerit imaluunniit pillaatit iliuusissatut. Kisianni aamma sooranartut akuleriit EU-mi inuiaqatigiinni sakkutooqarnermilu ajornartoornernik aqutsiartornerni suliaqarnernilu iliuuseqarfingeqarsinnaanissaat siunnersuutigineqarpoq.

- Aalajangiinissanut suleriaatsit allanngorartinneqarsinnaanerusut, EU-mi killissat iluanni piumassusilinnik iligiinnik pilersitsinissamik ajornannginnerulersitsisussat. Tamanna periarfissanik EU-mi ataatsimoorluni aalajangersakkami naalagaaffiit ilaasortaasut tamatuminnga kissaateqartut, sakkutooqarnikkut ajornartoornernik aqutsinernik suliaqarnerit aammalu ikinnerusukkaani suliaqariartortitsinerit ingerlateqqissinnaanissaannut periarfissiissutaasunik atuinerulernermik malitseqarsinnaavoq.
- EU-mi nammineq sakkutooqarnikkut ajornartoornernik aqutsinernik suliaqarnerit suliaqariartortitsinerillu aammalu pisariaqalernerani iligiit Europamit aqunneqartut EU- im killissat avataaniittut akornanni suleqatigiinnissamut periarfissat nutaat.

NATO-tuulli EU-p siunissami Europamerpiaq suliniuteqarneq pingaernerutilissagaa naatsorsuutigineqarpoq. Taamaattoq Europami sillimaniarnermut toqqaannartumik sunniuteqartumik, Kangiani Qiterliup ilarujussuani Afrikamilu aalajaatsumik ingerlasoqannginnerata patajaatsuunnginnerullu ingerlaannarneranni EU-p nunap immikkoortuini taakkunani assigiinngisitaartunik suliaqarnerminik nukittorsaanissaa pisariaqassasoq ilimanarpoq – minnerunngitsumik USA-p aamma NATO-p sakkutooqarnikkut suliaqarnera annikillisinneqartussaammat. Tamanna Europap sumiiffinni qanitaminniittuni eqqissisimatitsinissamut patajaassuseqarnissamullu tunngatillugu akisussaannissamut piumassuseqarluni takutitsinissaata, naalagaaffiit ilaasortaasut akornanni annertuumik kissaatigineqarneranut naapertuuppoq. Peqatigisaanik Asien-ip aamma Manerassuarni nunap immikkoortuani politikikkut, aningaasaqarnikkut sillimaniarnikkullu pingaaruteqaraluttuinnarnerat, aamma Europap tungaaniit nunarsuarmi ungasinnerusumiittut ukkatarineqarnerunissaat pillugu tatisimanninnerulernermik kissaateqarnermillu kinguneqassaaq.

Pingaarnertigut naatsorsuutigineqarpoq, sillimaniarnerup illersornissallu aningaasaliivigineqarnissaannut pingaarnersiunerimilu salliutinneqarnissaannut naalagaaffiit EU-mi ilaasortaasut malunnaatilimmik piumassuseqarnerulissasut. Pingaartumik maluginiarneqartariaqarpoq Tyskland, pingaartumik Europami atortussianik ineriartortitsinissamut pisinissamullu atorneqartussamik, 100 mia. euro-nik nunami namminermi illersornissamut aningaasaateqarfeqalerneq pillugu nalunaaruteqarmat. Tamatumunnga nangissutigalugu, kiisalu Versailles-imi 2022-mi martsimi qullersat ataatsimiinnerat aammalu Europa-Kommissionip illersornissamut suliaqarfimmi 2022-mi februaarimi maajimilu nalunaarutai marluk tunngavigalugit, illersornissamut suliffissuaqarnermut suliaqarfimmi nutaaliorneq ineriartortitsinerlu pillugit suleqatigiinneq PESCO-mi, Europami Illersornissamut suleqatigiiffimmi (EDA) aamma Europami Illersornissamut aningaasaateqarfimmi killissat iluanni nukittorsarneqassasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq. EU-Kommissionip Europami illersornissamut tunngatillugu iliuuseqarluni akuunera nutaaliorneruvoq pingaaruteqartoq, suleqatigiinnermut nutaamik annertunerulersitsisoq maligassiuisorlu. Tamanna nunarsuarmi niuerfinni Kina-mut, Ruslandimut USA-mullu unammilleqatigiinnerup qaqqinnissaanut

pisinnaasaqarluni illersornissamut suliffissuaqarnerup sunniuteqarluartup inerisarneqarneranut annertooujussuarmik pingaaruteqartussaavoq. Europap nammineerluni pilersaarusiornikkut pisinnaasaqarnernik, soorlu silaannarsuarmi illersornissamut, satellit-it aallaavigalugit paasiniaanernut, imaatigoortunik ballistik missil-inik illersornissamut aammalu strike-nut pisinnaasanik, timmisartunik orsersuinermut aammalu pilersaarusiornermi silaannakkut assartuinermut, pilersuilluni USA-mut oqilisaassisinnaanissaanut ataatsimoorluni angisuunik suliniuteqarnissaq aamma pisariaqarpoq. Suleqatigiinneq aamma siunissami nunat EU-miittut sakkutuuisa, sakkutigut periaatsit ataatsit, soorlu assersuutigalugu USA-mi, Ruslandimi aamma Kina-mi pisut akerlianik qamutit sorsuutit, assigiinngitsunut amerlavallaarujussuuartunik atuinerup malitsigisaanik maangaannartitsinerujussuaq annikillisissinnaavaat. Nunat allat soorlu Norge aamma Ukraine suleqatigiinnerup taassuma ilaani peqataapput, aammalu 2035-p tungaanut illersornissamut suliffissuaqarnermi sakkutooqarnermilu iluaqutissartaasut, Europami illersornissamut suleqatigiinnerup periarfissiissutigisai, annertooujussuit atorluarniarlugit UK suliaqalissasoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

EU-mi ataqatigiinneq nukittunerulersoq aammalu EU-mi pilersaarusiornikkut nammineq aalajangiisinnaanerup ineriartortuarmik ineriartornera aammalu sillimaniarnermut politikikkut suliaqartuusutut inissisimanagera, talerpilliuniat sunniiniarsarinerannit ajoquserneqarsinnaapput, naalagaaffittut inatsisinik pingaartitsineq oqartussaaqatigiinnerlu aammalu EU-p utertinneqarnissaanik kissaateqarneq pillugit EU-mi tunngaviusumik tunngaviusunut unammilligassaqaalersitsisumik. Taakkua nunani Ungarn-itut Polen-itullu ittuni taamaallaat pissaaneqartillugit, ajornartorsiut iliuuseqarfigineqarsinnaavoq, kisianni taakkua nunat angisuut arlaanni pissaaneq tigussagaluarpasuk, ataqatigiissinnaanerata ineriartortuarsinnaaneratalu ingerlaannarnissaata tunngavissaarutsinneqarnissaa annertooujussuarmik aarlerinaateqarpoq. Aamma nukissiatigut ajornartorsiorneq aningaasaqarnikkullu ingerlatat annikilliarturnerat pisussanngortut, taamatutaaq EU-mi ataqatigiinneq nukittunerulersoq unammilligassaqarfigineqalersinnaapput.

III.3. NATO-p aamma EU-p akornanni suliassat nutaamik agguarneqarnerat

Ukrainemi ajornartorsiornep aammalu EU-mi pilersaarusiornermut pujorsiutip akuerineqarnerata aamma NATO-mi Periusissatigut najoqqutassiap iliuuseqarfigineqarnerat, EU-p aamma NATO-p akornanni suliassat agguagaanerisa paasinarsisinnissaanut, taamaalillunilu Europap sakkutooqarnikkut illersornissaa aammalu Ruslandip qunutinnissaa pineqartillugu, siunissami qanittumi EU-p NATO-mut allatut periarfissaasinnaaneranik eqqarsarnerit akerlilernissaannut, iluaqutaapput. Paarlattuanik EU-p aamma Europap ajortumeeriniat, maleruagassiivunngitsumik nussornerit imaanilu ujajaaniat akiorniarlugit suliniuteqarnermut immikkut akisussaaffeqalersinnaanissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq, ilanngullugu pingaartumik NATO-p sakkutooqarnikkut Ruslandimik qunusaarinerata nukittorsarneqarnissaata pisariaqartinneqartuinnarnera ilutigalugu. Eqqissimatitsinissamut aalajaatsuutitsinissamullu suliassanut, nunap immikkoortuini kattuffinnit suliaqartuusunillu allanit, EU-p aamma NATO-p assigiinngitsunik ilusilinnik suleqatigilersinnaasaannit suleqatigiinnernilu nukittorsaavigisinnaasaannit, ingerlanneqartunut tunngatillugu tamanna aamma atuuppoq; ilanngullugu pisinnaasanik inerisaanermut tunngatillugu.

Sillimaniarnermi sammisassat allat pineqartillugit, siunissami EU-p aamma NATO-p akornanni suliassat agguagaanerata ersarinnginneruvoq, tamannalu kattuffiit taakkua marluk akornanni suleqatigiinnerup nukittunerulernerata malunnarnera aalajangiusimaannarneqanngippat, unammilleqatigiilerneramik aamma / imaluunniit issuaalerneramik pilersitsisinnaavoq.

Ilaatigut Nunat killiit teknologiikkut pikkorinnerunerisa aalajangiusimaannarnissaanut suliniuteqarneq aammalu siunissami nammineq oqartussaaffinni tamaginni sakkulersorfiusut nutaaliaasut ineriartortinnissaannut piginnaasaqarneq tassani pineqarput. Tassani USA-p tech-inut suliassaqaarfia ineriartortuartoq, amerikamiut sakkutooqarnerannut nutaaliaasunut ilanngullugu pingaarutilimmik inissisimavoq. USA-p suliassaqaarfimmi tassani suliniuteqarnera nunanit allani imaluunniit nunani tamalaani kattuffinnit annikitsuaraannarmik sunnerneqartussaavoq. Europami ataatsimoortumik suliniuteqarnerup kisimi Europa nunarsuarmi teknologiitigut siulliuniunnermi siunissamilu sakkussianik nutaaliaasunik ineriartortitsinermi inissisimatilersinnaagaa, EU-mi nunat akornanni tamanna ersarissigaluttuinnarpoq – aamma nunanut angisuunut tunngatillugu. Suliniutinut sakkutooqarnermi atorneqartussanut Europami ilisimatusarnermut aningaasaateqarfiit ammarneranni, EU-kommissionip marlunnik illersornissamut nalunaaruteqarnerani aammalu Europami Illersornissamut sullissiviup pilersinneqarnerani, Illersornissamut aningaasaateqarfiup pilersinneqarnerani aammalu ataavartussamik ilusilersugaasumik suleqatigiilernermi (PESCO), EU teknologiinik sakkutooqarnikkut atorneqarsinnaasunik sakkussianillu nutaaliaasunik ineriartortitsinermit Europami ataatsimoorluni suliniuteqarnissamut sullissivitsigut killissaliussassanik pilersitsisimavoq. Kisianni tamatuma kissaatigineqartumik kinguneqarnissaa qulakkeerneqanngilaq. Nunami namminermi inuussutissarsiornermi soqutigisat iluminni siumut ingerlanermik unikaallatsitsisinnaapput, aammalu suliaqartut avataaneersut naalleraarusussinnaallutik. Peqatigisaanik Europami nutaaliaasunik teknologiinut suliassaqaarfimmi itisiliisimannginneq Europamilu illersornissamut suliffissuaqarnerup aggulunneqarsimannginnera pissutaallutik aallaqqaataaniillu EU kinguussaaqqavoq. Nunat NATO-mi ilaasortaasut allat USA siuttuliullugu suliffeqarfimmik pisussanut pilersaarutini ineriartortitsinermullu suliniutini EU-mit aningaasalersorneqartuni peqataanissamut periarfissaqarnissaq soqutigisussaavaat, kisianni EU-mi suliffeqarfiit namminneq pisussanut pilersaarutiminnut suliniutiminnullu taamaaqataanik periarfissinnissat piareersimaffiginaviarnagu, tamannalu ajornakusoortunik oqallisilersitsisinnaavoq.

NATO-mi immikkut allanngoriartortitsinermit suliaqartussaq, ACT, iligiit akornanni illersornissamut teknologiip avitseqatigiiffiginissaanut qitiusutut pingaarutilimmik inissisimavoq. ACT-ip NATO-mi sakkutuunut siunnerfiit aammalu nammagassat agguagaanerannut allanngortinneqartunut akuersissummik allagartaliisarnerup ingerlasarnerata aamma iligiit sakkutuuisa teknologiikkut ingerlaavartumik nutarterneqartarnissaannut piunasaqaatit sukannerulerisneqartut, naleqqussarnissaannut sukkanerulernissaa pisariaqartinneqartussaavoq. Nutarterineq taanna Europami iligiinnut annertuumik unammilligassaasussaavoq, minnerunngitsumik Europap kangiani nunanut ilaasortanut nutaarpassuarnut tunngatillugu. Kisianni NATO maannamut teknologiinik atortussianillu nutaanik imaluunniit ataatsimoorluni pisisarnissamik ineriartortitsinissaq pillugu annertunerusumik sinaakkutissiisimangilaq. Kisiannili qanittumi NATO-p taagorneqartoq 'illersornissamut nutaaliornermi sukkatsitsisussaq' (DIANA) kiisalu nutaaliornermut aningaasaateqarfik pilersippai. NATO teknologiinik sakkussianillu nutaanik ineriartortitsinissamut

pisinnaasanik sunniuteqarluartumik inerisaanissamut qanoq piginnaasaqartiginersoq, kiisalu EU-mi suliniuteqarnerup issuaannarneqarnissaa aarlerinaateqarnersoq, assigiinngitsorujussuarnik isummerfigineqarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Aamma nunani killerni inuiaqatigiinni upalungaarsimasut qulakkeernissaat aammalu akuleriissitanik saassussinernut sorsunnermilu akiuussinnaassuseqarnissap qulakkeernissaanik pisariaqartitsineq pineqartillugu, suliassat agguagaanerat ersarinngilaq. Pingaarnertut akisussaaffik soorunami nunami namminerimi oqartussaniippoq, kisianni sooranartoqarnerata annertunerulernerani ataatsimoorussanik malittassaqaqarnissaq imminnullu tapersersoqatigiinnissaq annertunerusumik pisariaqarpoq. Tassani EU siuarsimasorujussuuvoq aammalu suliassaqaqfimmi inatsisiliornissamut periarfissaqaqarnermi sakkortunerusumik periarfissarissaarnerulluni. Nunat NATO-mi ilaasortaasut, EU-mi ilaanngitsut, minnerunngitsumillu NATO-p allattoqarfia, Europami malitassanik assigiissaarinerup ingerlanerani tassani sunniuteqarnissamik imaluunniit taassuma iligiinnut nuutinissaanik, kissaateqartut eqqarsaatigineqarsinnaavoq. NATO iligiit patajaassuseqarnerannut aallaaviusussatut taagorneqartunik arfineq marlunnik malittarisassiorpoq, kisianni suliaqarnek maannamuugallartoq EU-mi suliniuteqarnertut itisilerneqaqqajarani sunniuteqaranilu.

Sooranartoqarnerata ajorseriarsimanera aammalu EU-p aamma NATO-p akornanni suliassat agguarneqarnerat pillugu apeqqutit akineqanngitsut, EU-p aamma NATO-p akornanni qanimut pilersitsiviulluurtumillu suleqatigiinnerup, ullumikkut oqaluttuarisaanermi anguniagaqarfiusumi inissisimasup, aalajangiusimaannarnissaata ineriartortinneqarnissaatalu pisariaqartinneqartoq erseqqissarpaat. Suliassaqaqfinni amerlasoorpassuarni Europami sillimaniarnikkut unammilligassaqaqarnerup pakkersimaarnissaanut kattuffiit marluk taakkua akornanni aalajangersimasumik, ullut tamaasa suleqatigiilluni atassuteqarnerit aallartinneqarput. Suleqatigiinneq 2016-imi Warszawa-mi aammalu 2018-imi Bruxelles-imi ataatsimoorluni nalunaarutini marlunni pisortatigoortunngortinneqarpoq, ilaatigut suliniutissat aalajangersimasut 74-it aalajangersarneqarlutik. Bruxelles-imi nalunaarummi 2018-imeersumi allassimavoq EU-p Europami illersornissakkut sillimaniarnikkullu suleqatiginnerulernissamik ilungersuuteqarnerit atlantikumi tamarmi sillimaniarnermik nukittorsaasut. EU-NATO-p suleqatigiinnerisa annertusaqqinneqarnerat piffissami aggersumi EU-NATO-mi nutaamik nalunaaruteqarnermi aallartinneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Ungasinnerusoq isigalugu, Ukrainemi ajornartorsiornerup nukinginnartumik iliuuseqarfigineqarnera, Nunanut killernut kisiinnangajammi pineqartussatut, ataatsimoortitsisussatut ingerlanneqartussaajunnaarpat, EU-p sakkutuulersornerusup kiisalu NATO-p politikikkut ingerlatsinerusup tungaanut ineriartorneq, suliassat agguagaanerannut paasinarsisinneqareersunut unammilligassaqaqartitsisinnaassaaq. Taamatuttaaq iligiinniingitsut aammalu EU-mi ilaasortaanngitsut suliassat agguagaanerannut aalajangersimasunut tunuarsimaarfeqaqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq, tassami assersuutigalugu nunami sumiiffinnut imaluunniit qulequtakkaartumik suliniuteqarnerit kattuffimmi ilaaffiginngisaanniilissappat, taakkua sunniuteqartussaajunnaarsinneqarnerannik tamanna suliaqarnermi kinguneqarsinnaammat. Cypren-imi akerleriinnerit EU-NATO-mi suleqatigiinnermut ukiorpassuarni sunniinerlussimavoq aammalu taamaaginnassasoq naatsorsuutigineqartariaqarluni.

Apeqquut alla pingaaruteqartoq, EU-mi NATO-milu avissaartuutsisinnasooq tassaavoq, nutaanik ilaasortannngortitsineq. Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortannngornissaat, Tyrkiet akerliugaluartoq, sukkasuumik ingerlassasooq naatsorsuutigineqarpoq, taakkua tunngavissarititaasut tamakkiisumik naammassisimammasigit, EU-mi NATO-milu ilaasortannngornissaq pillugu apeqquut Balkan-imi nunat qinnuteqartut minnerunngitsumillu Ukraine aamma Georgien ajornakusoortunik oqallisilernerannut pissutaasinnaavoq – aamma Ukraine aamma Moldova EU-mi ilaasortannngornissamut qinnuteqartut inissitsineqarnissaat pillugu aalajangiinerup kingorna. Nunat Europap kangianiittut amerlasuut sukkasuumik annertusititsinissaq, taamaalillunilu maannamut ilaasortannngornissamut piumasaqaatit atorunnaarsineqarnissaat, tuavisaarutigaat, nunat Europap kitaaniit, EU-mi akiligassamut akiliisussat aammalu innuttaasut annertusititsinissamik annertuumik nangaanartoqartitsinerannik mianerinnittussat, amerlanersaasa tunngavissarititaasut aalajangiusimaannaqqugaat. Georgien-imut aamma Ukrainemut tunngatillugu taakkunani nunap akisussaaffeqarfiup ilaata annertuup Ruslandimiit tiguarneqarsimanera, EU-mut aammalu NATO-mut ilaasortannngornissamut tunngatillugu immikkut ajornartorsiutaavoq. Aamma Europap kujammut kangiani nunat akornanni isumaqatigiinnginnerit oqaluttuarisaanermik tunngaveqartut, nunat qinnuteqartut assigiinngitsut ilaasortannngornissaannut suliat ingerlanerannik unitsitsinermik suli kinguneqarsinnaasut, naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

III.4. USA – Nunarsuarmi sakkutooqarnikkut pissaanillit suli nukittunersaraat

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat
1.395.350	630	9635	46290	5428

USA 2035-p tungaanut suli Danmarkip sillimaniarnermut politikikkut iligisaanni pingaarnepaajusussaavoq. Kina-p USA aningaasaqarnikkut qaangissagaluaraa, USA 2035-p tungaanut nunarsuarmit isigalugu sakkutooqarnikkut pissaaneqartut politikikkullu sunniuteqartut nunarsuarmit nukittunersariinnartussaavaat. Pilersaarusiornikkut ukkassinermik pingaarnermik Europamiit Asien-imut allanngortitsinini apeqqutaatinnagu USA piffissaliussami tassani Europami sillimaniarnej aalajangiisuulluinnartumik soqutigisaralugulu inissisimaffigisussaavaa. USA aningaasaqarnikkut, aammalu inuttut, kulturikkut naleqartitatigullu, annertuumik imminnut pinngitsoorsinnaannginnamik, Europamut atalluinnarnera ingerlaannartussaavoq. Ruslandip tutsuiginartumik qunutinnejarnissaanut, siunissami ungasinngitsumi USA-p atomip nukingani qularnaveeqqusiinermik aalajangiusimanniinnarnera kisimi apeqqutaasussaangilaq, kisianni aamma Europami amerikamiut sakkutooqarfeqarnerat aammalu NATO-mi artikel 5-imi Europami iligiinnut sillimaniarnermi qularnaveeqqusiinermut paatsuugassaangitsumik tapersersuinissaq apeqqutaasussaalluni.

Misilittakkat Trump-ip aamma Biden-ip atorfilittaasa takutissimasai malillugit, USA-mi nunap iluani politikikkut ineriartoneq apeqqutaalluni, USA-p siunissami qanoq Europami sillimaniarnermut soqutiginninnini inissisimaninilu isumaginiarneraa, takorluukkat assiginngiinngitsorujussuusussaapput. Atorfilittat maannakkutut inissisimatillugit naleqartitat ataatsimoorunnerat nukittunerusussaavoq atitunerusussaallunilu aammalu silap pissusaa, inuit pisinnaatitaaffii il.il. pineqartunut ilaatinnejassallutik. Kina-p tungaanut EU peqatigalugu ataatsimoorussamik tunaartaqalernissamut politikikkut nukissat naaperiaanissamullu piumassuseqarneq atorneqassapput. EU-p aningaasaqarnikkut unammilleqatiginera aaqqiissutissat oqimaaqatigiissuunissaat siunertaralugu periaaserineqartartut ilisimaneqartut iluanni ingerlannejassaaq. NATO-mut tapersersuineq nukittuujussaaq paatsuugassaassananilu, Ruslandimut periaaseq sakkortuujussalluni, kisianni taamaattoq USA-p akerleriinnerup aqunneqarsinnaanngitsumik annertusiartunnginnissaa qulakkiissallugu. Taamaattoq USA-p nunarsuarmit pitsaasumik inissisimaneera aammalu atlantikoq tamakkerlugu atassuteqarnera, aamma maannakkut atorfilittat taamaakkuartut, nunap iluani politikikkut silaannaq sakkortuumik sunniinarfiusoq aammalu nammineq inuiaqatigiinni ajornartorsiutit arlallit annertuut iliuuseqarfiginissaannut nukissanik atuinissamik pisariaqartitsineq unammilligassartaqartussaavoq.

Atorfilittat allanngorlutik, Trump qinigaqqilluni, imaluunniit præsidentip taamaaqataanik politikikkut pilersaaruteqartup, aqutsilernerani, atlantiku tamakkerlugu pissutsit unammilligassartaqarnerulertussaapput. Trump II-p aqutsilernerani kunngiitsuuffimmik tapersersuisut atorfilittallu atlantiku tamakkerlugu inassutigineqartut taamaalillutik, siullermik Trump-ip aqutsinerata nalaani pisuniit, aalajaatsuutitsisumik sunniuteqannginnerussasoq naatsorsuutigineqarpoq. Tamatuma amerikami nunanut allanut sillimaniarnikkullu politikkip ataqatigiinngitsumik allanngornissaa aammalu ikinngutinut akeqqanullu sakkortuunik oqaluttalernissaq aarlerinaateqarnerulersippaa. Apeqqutit pingaarutillit, soorlu silap pissusaa, naligiissitaaneq ikinnerussuteqartullu pisinnaatitaaffii, pillugit isumaqatigiinngitsoqartussaavoq. NATO allalu nunani tamalaani kattuffiit pingaartinneqarunnaassapput aammalu nunat marluk atassuteqarneranni nunani tamalaani attaveqarnerit pingaarnersat pissaanilissuarnilersinneqassallutik. Trump-ip Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussinera paasisinnaallugu oqaatigaa, aammalu Trump II-mi aqutsisut Europami iligiit

qulaatiinnarlugit Europami sillimaniarnermut nutaamik aqqissuussinissaq pillugu Ruslandimut isumaqatigiissuteqarnissamut piumassuseqassasut eqqarsaatigineqarsinnaasoq, Europamiut ilaasa annilaanngatigaat. Taamatut aqutsisut Kina-mut sakkortuumik akerlilersuisarnissamik EU-mi tatisimanninniarsarinissai, EU-mut niuernikkut akerleriinnerit annertusiartornissai aammalu USA-p Europami nunani naalagaaffinnik inatsisunik pingaartitsisunik oqartussaaqatigiinnermillu sanngiillisitsisumik sunniiniartartunik tapersersuilernissaa, aamma Europami annertuumik aarlerissutigineqarpoq.

2035-p tungaanut siunissami amerikami atorfilittat tamarmik NATO-mi pisussaaffiit tunngaviusumik ataqqissagaat naatsorsuutigineqarpoq, ilanngullugu artikel 5, minnerunngitsumillu atomip nukinganut qularnaveeqqusiinerit. Aamma qunusaarinermut illersornissamullu annertunerujussuarmik tapersiisarnissaaq, taamaalillunilu USA-p Kina qunusaarlugu aningaasaliissutigisinnaasaannik isumalluutinik atuisinnaalersitsinissaaq, Europamut ersarissumik piumasaqaatigineqartussaana, kiisalu USA-p Kina-mut periaasianut Europap tapersersuinissaannik naatsorsuutiginnineq, aamma ataatsimoorunneqarput. Kiisalu Afrikami imaluunniit Kangiani Qiterlermi ajortumeerinianik il.il. akiuniarnermi nunami amerikamiut sakkutuuliisarunnaarnissaa USA-mi politikikkut atituumik isumaqatigiiffigineqartoq naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

III.5. Frankrig – EU-mi sillimaniarnermut politikikkut naaralaartitsivik

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat
203.250	89	835	4539	290

Frankrig-ip aningaasaqarnerani ukiuni aggersuni iluarsaaqqinnerni annertooujussuarmik kinguaattooruteqarneq suli sorsuutigineqarpoq, kisianni Frankrig-ip teknologii ilisimatusarnermik tunngavillip aamma pilersarusiornikkut nammineq aalajangiisinnaanerup kiisalu illersornissamut suliffissuaqarnerup nukittuup nalinginnaasumik ukkatarigamigit, immikkoortuni taakkunani nunarsuarmi aqqqissugaaneq nutaaq nunarpassuarnit allanit piareersimaffigineruaa. Frankrig atominut pissaanilittut, sakkutooqarnikkut nukittuutut inissisimanermini aammalu imarpiit ikaarlugit nunani akisussaaffeqarfimmini, ilaatigut Manerassuarmi aamma Det Indiske Ocean-imi, Europami nunarsuarmilu nunanut allanut politikikkut sakkutooqarnikkullu aamma ukiuni aggersuni pingaarutilimmik inissisimasussaavoq.

NATO 2035-p tungaanut Europa-mi aamma Frankrig-imi sillimaniarnermut suli pingaaruteqartussaavoq. Ruslandip Ukrainemut tiguaajartoruni saassussinerani aamma Paris-imi atlantiku tamakkerlugu iligiit nukittuujunissaat ingerlalluarnissaallu pisariaqartinneqartoq erseqqissarneqarpoq. Tassunga atatillugu Frankrig-ip tungaaniit Washington peqatigalugu qanimut ataqatigiissaarinissaaq pingaartinneqartorujussuuvoq – aamma suleqatigiit marluk akornanni. Frankrig-ip nalinginnaasumik Ruslandip oqaloqatiginissaanut aqqutissat aalajangiusimaniarsarisarpari. Taamaattoq Ukrainep saassunneqarnerata kingorna Frankrig-ip

præsidentiata atorfilittaasalu nipitik sakkortunerulersippai aammalu Ukrainemi sorsunnerup kingorna Europami sillimaniarnerup isikkuata ilaatut annertuutut, Ruslandimut aalajaatsumik attaveqarsinnaaneq suli takuneqarsinnaagaluartoq, NATO-mi aqcutissami illuinnarsiortumut inissilluni. Frankrig-ip tungaaniit Ukrainep nunami akisussaaffeqarfimmini innarligassaanginnerata illersornissaa, aammalu siunissami Ruslandimut aalajaatsumik attaveqalernissaaq, taamaalilluni immikkoortinneqarput. Frankrig-ip isumaa malillugu siunnerfiit marluusut tamarmik malersorneqarsinnaapput.

Asien amerikamiunit ukkatarineqariartuinnarnera aammalu Afghanistan-imiit tunuarneq eqqarsaatigalugit, Europap sillimaniarnermut illersornissamullu suliassaqarfimmi, Frankrig-ip tungaaniit sivisuumik ujjartorneqarsimasooq, namminersorluni iliuuseqarsinnaanerup ineriartortinnissaa, suli sakkortunerusumik pisariaqartinneqartoq Frankrig isumaqarpoq. Frankrig-imiit isigalugu, Europap nammineersinnaanerunissaa aammalu nammineq eqqaminniittuni aalajaatsuutitsinissap qulakkeernissaanut akisussaaffeqarsinnaanerunissaa, USA-p soqutigisaraa. Europami sillimaniarnermut illersornissamullu politikkikkut nukittuumik suleqatigiinnerup NATO-mi suleqatigiinnermut pisariaqartumik tapertaanissaa Frankrigip pingaartippaa. Tamanna tunngavigalugu UK-ip qaninnerusumik sillimaniarnermut politikkikkut suleqatigineqarnissaa Frankrig-ip tungaaniit kissaatigineqarpoq. Europa taamaalilluni Frankrig-ip sillimaniarnermut politikkikkut isiginnittaasi malillugu EU-miit angineruvoq. Sakkutooqarnikkut suliaqarnerni siunissami ungasinngitsumi sakkutooqarnikkut suliaqarnerni ajornakusoortuni Europami nunat piumassusillit suleqatigiit aammalu suliaqarnerni oqinnerusuni EU-mit aqutsinerup akornanni suli immikkoortitsisoqarsinnaassaaq. Sukkasuumik sunniuteqarluartumillu iliuuseqarsinnaanissamut EU-mi aalajangiinissamut suli at ingerlasarneri suleriaatsillu naleqqussarneqassappata, tamanna allanngorsinnaavoq.

Frankrig-ip atomip nukinganik pisinnaasaqarnerata aammalu Naalagaaffiit Peqatigiit Sillimaniarnermut Siunnersuisooqatigiivini ilaasortaanerup kingunerisaannik Frankrig isumaqarpoq siunissami Europami anguniagaqarnerit ingerlannissaannut pissusissamisoorumik tunngavissaqarluni. EU-p tungaaniit Europami

nunat illersornissami pisinnaasaasa ineriartortinneqarnerat, Europami illersornissamut suliffissuaqarnerup nukittorsarneqarnera aammalu nunat killeqarfii akimorlugit ataqatigiissaarilluarnunissaq, 2035-p tungaanut pingaarnersiuiinermi qitiutinneqassapput.

Frankrig-ip Kina suleqatitut isigaa, kisianni aamma unammillertitut akeqqatullu isiginera annertusiartorluni. Frankrig-ip nunanut allanut politikkikkut Kina-mut periusissatut pilersaaruteqarnera Frankrig-ip Indo-Pacific-imi nunap immikkoortuani suliaqarneranut tunngalluinnarpoq. Frankrig 2035-p tungaanut qaninnerusumik atassuteqarnernik inerisaaniarpoq, ilaatigut sillimaniarnermi suleqateqarnermigut aammalu Indo-Pacific-imi nunap immikkoortuanut periusissami ilaatut aningaasaqarnikkut qaninnerusumik atassuteqarnermigut. Tassani Frankrig-ip amerikamiut Kina-mut akertilersuiniartutut politikkeqarnera malinngissinnaallugu, Kina-p qalliuniarnera killilersimaarniarsarisussaavaa.

Frankrig 2022-mi kingullermik præsidentimik inatsisartunillu qinersinermi, partiit ingasaassiniartumik isummertartut ersarissumik nukittunerulerneranni politikkikkut aalajaatsuunnginneq malunnartuq misigineqarpoq. 2027-mi talerpilluniat imaluunniit saamerliuniat ingasaassiniartumik isummertartut præsidentimik qinersinermi ajugaassappata, suleqatigiit marluusarnissaasa atornerqarnerulernissaata tungaanut Frankrig-imi sillimaniarnermut politikkikkut annertuumik allanngortoqarnissaa takorloorneqarsinnaavoq, ilaatigut Ruslandimut, USA-mut allanullu nunarsuarmi unammilleqataasunut tunngatillugu, EU-mi aamma NATO-mi suliaqarnek sanngiillisussaalluni.

III.6. Tyskland – nunarsuarmi illersornissamut missingersuutit annertunersaasa pingajussariligassaat

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
183.400	45	517	3140

Tyskland sillimaniarnermut politikkikkut allanngoriartornermi inissisimavoq, kingullermik aalajangiisuulluinnartumik alloriarnissaq Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussinerani pisimalluni. Nutaamik tunngaviumik politikkikkut atituumik isumaqatigiinneq pilersimavoq aammalu siunissami CDU/CSU-aqutaanik naalakkersuisoqalissappat ingerlaannassasoq naatsorsuutigineqarluni. Maannakkut Tysklandip tungaaniit tangilimmik nutarterinermut aningaasaliinissaq aammalu Tysklandip sakkutooqarnerani annertusaanissaq piumassuseqarfigineqarput. Annertusaanissaq aammalu aningaasassat atugassiissutigineqarnissarpiaat sukumiisortai naammassineqanngillat, aammalu Tysklandimi illersornissamut nunat allat assigalugit immikkut aningaasassarpasuit taakkua atorlugit atortussanik sukkaasuumik pilersorneqarnissaq ajornakusoortussaavoq, kisianni siunissami Tyskland Europa-mi Ruslandip kingornani nalinginnaasumik sakkutooqarnikkut pissaanilinni nukittunersanngorsinnaavoq. Pisisarnerit atortussianillu ineriartortitsinerit suliniutini Europami ataatsimoorunneqartuni ingerlanneqassasut,

naalakkersuisut ersarissumik oqariartuutigaat, taamaalillunilu aamma Tysklandimi illersornissamut suliffissuaqarneq salliutinneqarluni.

Tysklandip imminut tatiginerulluni namminersorlunilu sillimaniarnermut politikikkut inissisimalerneranik tamanna kinguneqassanersoq, ammaneruvoq. Ulloq 27. februar 2022 forbundskansler Scholz oqalugiaammini "Zeitenwende", Tysklandip aningaasaqarnikkut siuttut inissisimanerata, sillimaniarnermut politikikkut inissisimanerup taamatut nukittunerulerneranik tapertaqariartuaartinnissaa politikikkut piunassuseqarfigineqartoq, maannamuugallartoq pingaarutilimmik oqariartuuteqarpoq. Tysklandip sillimaniarnermut politikikkut nukittuallaamik eqeersimaarpallaamillu, malunnarsinissap nukittunerulernissaanut akornutaasinnaasumik, inissinnissaa, Tysklandimi inuiaqatigiit ilarujussuini inuussutissarsiortunilu suli tunuarsimaarfigineqartoq, peqatigisaanik ersarippoq. Taamaattoq Ukrainemi sorsunnerup malitsigisaanik Nunat killit aamma Ruslandip akornanni ajornartorsiorneq aammalu nammineq isumannaatsuunissap ernumagineqarnerata sakkortunerulernera, Tysklandimi innuttaasuni tamatuma kingunerisimasaa, sillimaniarnermut politikikkut allangoriartortitsinernik nukingiusititseqataalersinnaapput.

Maannakkut naalakkersuisut pisussanut pilersaarutaanni ilaatigut allassimasutut, NATO aamma USA Europami sillimaniarnermut pinngitsooratik qularnaarerusussasut Tysklandip aamma ungasissoq isigalugu aalajangiusimavaa. Taamaattoq peqatigisaanik Europap nammineq sillimaniarnerminik isumaginnissinnaanerata nukittunerulernissaa, ilaatigut EU-mut killissaliussat iluanni, ilaatigut Europamiittut NATO-mi ilaasortaasut akornanni, Tysklandip kissaatigaa. Tysklandimut tunngatillugu Europap illersorsinnaanerata nukittorsarneqarnera tapertatut isigineqarpoq aammalu NATO-mut allatut periarfissatut isigineqarani. Peqatigisaanik tamanna Europami amerikamiut suliaqarnerannik attassiinnarneruvoq. Tamanna tunngavigalugu Europami pilersaarusiornikkut nammineq aalajangiisinnaanerup atlantikumi tamarmi ataqatigiinnernik sanngiillitsinnginnissaa Tysklandip pingaartippaa.

Ukiuni 10-15-ini aggersuni Kina Tysklandimi nunanut allanut politikkimut qitiusumik suli annertunerusumik pingaaruteqarnerulissasoq naatsorsuutigineqarpoq. EU-p Kinamut suleqatit, unammillertit aammalu

periaatsitigut akeqqatut isiginninnera Tysklandip tungaaniit tapersersorneqarpoq. Peqatigisaanik Tysklandip periaasai Kina-p aalajangiisuulluinnartumik niueqatigineqartarneranit sunnersimaneqarput. Kina Ruslandip qanitaminniittuni peqqarniitsumik iliuseqarneranut eqqaanartumik periaaseqanngippat, Tysklandip Kina-mut aningaasaqarnikkut atassuteqarnini aalajangiusimaannarniarlugu annertuutigut akuersaartarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Taamaattoq Kina-mi niuerfiit annertooujussuarmik pinngitsoorneqarsinnaannginnissaat pinngitsoorniarlugu Tysklandip niuernermut politikkikkut atassuteqarnerisa assigiinngisitaartinnissaat pisariaqartinneqartoq eqqumaffigineqariartuinnarpoq. Tysklandip 2021-mi Indo-Pacific-imut politikkimi suliaqarnikkut atuutilersinnissaa aallartippaa aammalu ukiuni qulikkaani aggersuni nunap immikkoortuani suliaqarnerminik nukittorsaanissaa naatsorsuutigineqarluni, ilanngullugu akuttunngitsumik sakkutuut imarsiortut tikeraartarnerisigut.

III.7. Tuluit Nunaat – Nunarsuarmi anguniagaqarnerup Europamilu pisariaqartut akornanni

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat
153.200	67	602	3394	225

Tuluit Nunaat aamma ukiut 10-15-it tullit Europami sillimaniarnermi aalajangiisuulluinnartumik soqutigisaqartussaavoq eqeersimaartumillu inissisimasussaalluni. NATO aammalu atlantikumi tamarmi suleqatigiinneq, tuluit sillimaniarnermut politikkikkut toqqammaviini pingaarnerpaajusussaapput.

Peqatigisaanik Tuluit Nunaat suli nunarsuarmi anguniagaqarpoq aammalu najoqqutassiap Global Britain-ip atuunnerani ilaatigut Indo-Pacific-imi annertusisamik atitunerulersitamillu suliniuteqarneq pisussaalluni. Kina pilersaarusiornikkut unammillertitut aammalu Tuluit Nunaata aningaasaqarnikkut isumannaatsuuneranut periaatsitigut sooranartut annersaattut isigineqarpoq, kisianni periaatsimi aamma Kina-p assersuutigalugu silap pissusaata allanngoriartornera, aningaasaqarneq nunarsuarmilu tuniluunnerit pillugit suleqatiginissaata pisariaqartinneqarneranut oqimaaqatigiissitsisoqarluni. Taamaattoq periaatsip Washington-imut, UK-ip

nerrivimmi inissaanik qulakkeerisumik, qanimut ataqatigiissaarneqarnissaa kissaatigineqarpoq. Nunarsuarmut tunngatillugu AUKUS-imi suleqatigiinneq, pingaartumik Australien-imik aamma USA-mik aqqartartut nutaat atomimik ingerlatillit pillugit suleqateqarnermut tunngassuteqartussa, kisianni aamma ukiuni aggersuni suliaasaqarfiit politikkimut tunngassuteqarnerusunik ilaqarsinnaasussa, Tuluut Nunaata aamma pingaartippaa. Tamatuma saniatigut tuluut sillimaniarnermut politikikkut siunissami sooranartut, nalinginnaanerusumik sakkutooqarnikkut unammilligassanit, atitunerusumik suliaqarfiginiarpaat. Tassani pineqarput assersuutigalugu sooranartut akuleriit aamma cyber, silap pissusaata allanngoriartornera, nunarsuarmi tuniluunnerit aamma aningaasaqarnikkut ajornartoornerit. Ukiuni kingullerni misilittakkat ilinniarfigalugit inuiaqatigiit tuluut tamakkiisutut akiuussinnaassuseqarnerulersinneqassapput. Tamanna ilaatigut qitiusumi allaffeqarfiit, illersornissaqarfik inuiaqatigiinniittullu akimorlugit akuulersitsinerunikkut pissaaq.

Ukraineq saassunneqannginneranili Rusland Tuluut Nunaannut sakkortuumik sooranarnerpaatut isigineqarpoq, aammalu Europami sillimaniarnermut akisussaaqataaginnarnissamut tuluut piumassuseqartut piginnaasaqartullu sorsunnerup takutippaa. Nunarsuarmi anguniagaqaraluarluni aammalu atitunerusumik sillimaniarneq isigigaluarlugu, Tuluut Nunaata nunami namminerimi soqutigisai taamaalilluni 2035-p tungaanut NATO-p killissaasa iluanni suliaqarnermi Europami sillimaniarnerup ukkatarineqarneranik kinguneqassapput. Tuluut Nunaata Brexit-ip kingunerisaanik sillimaniarnermut politikikkut EU-mik suleqateqarnerminik pisariaqalernerani pisartussanngorlugu minnerpaamiitilerlugu annikillisitsiniarluni aalajangiummagu, tamatumunnga taarsiullugu nunanut EU-mut ilaasortaasunut ataasiakkaanut sillimaniarnermut politikikkut qaninnerusumik ataasiakkaanut attaveqarnissaq tuluut kissaatigissagaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Tamatumani EU-mut tamaviaarpalunnginnerusumik attaveqarnerup ammaffigilernissaanut, aammalu sakkutooqarnikkut sillimaniarnermullu politikikkut qaninnerusumik aaqqissugaasumik, illuatungeriit tamarmik soqutigisaannik, suleqatigiinnerup ineriartortinneqarsinnaalernissaanut, London-imi politikikkut kinguaariit nikinnissaat pisariaqartussaavoq.

Ukrainemi sorsunneq illersornissamut aningaasartuuteqarnerulerneq pillugu inatsisartuni naalakkersuisunilu oqallinnermut annertunerusumik kaamisaavoq. Ukiuni kingullermi missingersuutit qaffanneqartareernerisa kingorna tuluut ukiumut missingersuutiminni BNP-ip 2,3 procentiata missaanni, 2,5%-imut annertusitinneqartussatut pilersaarutigineqartumi, inissisimallutik qaffasissumeereerput. Naalagaaffiup annertooujussuarnik akiitsoqarnera aammalu nunarsuarmi tuniluunnerit aamma Brexit-ip kingorna tuluut aningaasaqarneranni periarfissat pitsaannginnerat, kingullertigut nukissiamut akigitat qaffasinnerannit aningaasallu naleerukkiartuinnarnerannit sakkortuumik ajornerulersinneqarsimammat, tuluut illersornissaannut aningaasassanik annertunerusunik qanittumi akunnattumillu ungasissusilimmi nassaarniarsinnaaneq takujuminaallisimavoq. Tuluut Nunaata illersornissamut aningaasartuutit qaffariartuinnarnerannut aammalu minnerpaamik nunat NATO-mi ilaasortaasut tamarmik 2% tikillugu anguniagaqarnermik naammassinnissasut, suli tunngavilersuisussaavoq.

2020-mi Labour-imi siulittaasut nikinnerisa kingorna sillimaniarnermut politikkimi tunaartassat annertuut pillugit naalakkersuisut illuatungiliuttullu akornanni annertooujussuarmik isumaqatigiittoqarpoq. Tassani

pineqarput NATO, atomimik sakkussiat, atlantiku tamakkerlugu suleqatigiinneq aamma illersornissamut missingersuutit annertussusaat. Ukrainemi sorsunnerup sillimaniarnermut politikikkut atituumik isumaqatigiilerneq sakkortusaannarsimavaa, tamannalu ukiut qulikkaar tulliuttut unammilligassaqaqfiginissaa naatsorsuutigineqanngilaq.

2035-miit isigalugu Skotlandip aamma/imaluunniit Irlandip avannarliup Kunngeqarfimmi peqatigiit qimassagaat ilimanarpoq, tamannalu Europami sillimaniarnermi nunap inissisimaneranut sunniisinaavoq. Taamaattoqassappat nunap innuttami 10 - 15 %-ii annaasussaavai aammalu piffissami sivisunerusumi ilumini nutaamik aqqissuussinermut nukippassuit atortussaallugit naatsorsuutigisariaqarlugu.

III.8. Nunat Avannarliit – Oqaluttuarisaanermi siullermeertumik sakkutooqarnikkut iligiittut ataatsimooqatigiittut

Illersornissami tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnissaa pillugu Danmarkimi innuttaasut taasitineqarneranni aammalu Finlandip aamma Sverige-p NATO-mi ilaasortangornissamik qinnuteqarniarlutik aalajangerneranni, Nunat Avannarliit oqaluttuarisaanermi siullermeertumik NATO-mi sakkutooqarnikkut iligiittut ataatsimuulertussaapput aammalu EU-mi illersornissami suleqatigiilertussaallutik¹. Nunat Avannarliit Qalasersuarmiit Skt. Petersborg-imut NATO-mi Ruslandip tungaanut killeqarfeqarput, taamaalillutillu Iligiinni aalajangiisuulluinnartumik inissisimallutik.

Nunani avannarlerniittut nunat ataatsimoorlutik nunami, imaani silaannarmilu sakkutooqarnikkut nukittuunik atugassaqarput. Nunat Avannarliit namminneq nunamut akisussaaffeqarfimminnut, ilanngullugu avannaarsua, pingaarnertut akisussaasuunermik saniatigut aamma nunanut NATO-mi ilaasortaasunut sangiinnerusunut aammalu Europami qanitaminni aalajaatsuutitsinissamut suliaqarnissamut sakkutuunik aallartitsillutik Europami illersornissamut tapersiissasut, EU-mi aamma NATO-mi eqqortumik naatsorsuutigineqassaaq.

[Box imaluunniit piktogram Nunaq Avannarliit ataatsimut katillugu illersornissamut aningaasartuutaannut aamma sakkutooqarnikkut pisinnaasaannik takutitsisut]

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
74.679	245	496	3735

Nunami sumiiffinni qanittumiinnerup, kulturikkut assigiiffeqarnerup aammalu politikikkut-sakkutooqarnikkut siunnerfiit annertuumik qalleraannerisa kingunerisaannik Finlandip aamma Sverige-p NATO-miilerneranni

¹ Norge EU-mut ilaasortaangikkaluarluni EU-mi illersornissamut suleqatigiinnerup ilaanni eqeersimaartumik peqataavoq.

Nunani Avannarlerni suleqatigiinnerup nukittorsarneqarnissaa annertooujussuarnik periarfissaqarpoq. Tassani pineqarput suliaqarnermut tunngasut, sungiusarnissanut atatillugu, paasissutissanik avitseqatigiinneq aamma ataatsimoorluni inissisimanermi inerisaaneq, atortussianik ineriartortitsineq aamma suleqatigiinneq, nunamut katersuuffiusumut tapersiissutit aammalu allaat ataatsimoorluni illersornissamut pilersaarutit. Nutaamik inissisimalerneq taanna aamma nunani avannarlerni nunat illersornissamut suliffissuaqarnikkut periarfissaqalerput – minnerunngitsumik EU suleqatigalugu illersornissamut suliffissuaqarnikkut suleqatigiinnermik ineriartortuarmik ineriartortitsinermi peqataasutut.

Oqaluttuarisaanermi sillimaniarnermullu politikkikkut ileqquni assigiinngissutaasut annertooujussuunerisa kingunerisaanik, periarfissaqarfiit neriulluarnartut pingaaruteqartullu taakkua ineriartortinnissaat sivisusussaavoq aammalu annertuumik politikkikkut nukissaqarnissaaq pisariaqartussaalluni. Danmarki 2022 tikillugu nunani avannarlerni nunanit EU-mi aamma NATO-mi ilaasortaasunit kisiartaasutut, tamatumunnga immikkut pisussaaffeqartariaqarpoq aammalu eqeersimaartumik suliniuteqarnissaaq soqutigisariaqarlugu. Taamaattoq tassani nunani avannarlerni nunat allat qanittooq tikillugu Danmarki nunani avannarlerni sakkutooqarnikkut sillimaniarnermullu politikkikkut suleqatigiinnermi akuunnginnerusoq misigineqarsimammat, tamanna aporfiusinnaavoq. Taamaalilluni ullumikkut Finlandimi, Norge-mi aamma Sverige-mi sakkutooqarnikkut maluginiartarialimmik qanimut tagilimmillu suleqatigiittoqarpoq, Danmarkimi illersornissamut nallersuuffigilernissaanut piffissamik nukissanillu atuiffiusariaqartumik.

Aamma sillimaniarnermut politikkimut tunngasuni atitunerusuni Nunat Avannarliit annertooujussuarnik periarfissaqarfiupput. Nunat avannarliit tusaamasaanerat nunarsuarmi aammalu Naalagaaffinni Peqatigiinni suli annertuujuvoq aammalu akerleriinnerit iluarsiviginissaannut aalajaatsuutitsinissamullu suliniuteqarnerup annertusitinnissaanut aallaavissaasinnaalluni. Nunat avannarliit aamma Europami aatsitassanik pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik avatangiisitigut, inooqatigiinnikkut aningaasaqarnikkullu isumannaatsumik pilersuilernissamut aamma periarfissaqarput.² Nunani avannarlerni, Kalaallit Nunaat ilanngullugu, pinngoqqaatinik aatsitassanillu pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik amerlasoorpassuarnik ilisimaneqartunik pisuussutitik peqarpoq aammalu nukissiamik atugassaqaarneq pitsaasuulluni. Aatsitassarsiorfinnik ingerlatsinerup, akuiaaviit /saffiugassalerinerup, avatangiisinik allanngutsaaliuinerup ataavartumillu nukissiornerup iluanni immikkut ilisimasaqaarneq qaffasippoq, taamatullu ujarassiornermiit nioqutissiassanut ineriikkanut ikkussugassanullu sulianik ingerlatitsinerit tulleriinniligaaneranni piujuartitsiviusumik aaqiissutissanik ineriartortitsinissamut ilisimatusarnikkut pisinnaasaqarluni. Nunani Avannarlerni tunisassiornermut aningaasartuutit, avatangiisinut malitassat aningaasarsiallu qaffasissusaasa malitsigisaanik, qaffasinnerusussaapput, kisianni nioqutissiassat tunisassiat teknologiinik nutaaliaasunik atuiffiusut amerlanerpaartaanni akigititat ilaminiinnannguaat. Tunngavissarititaasunut killissaliussat eqqortut EU-mi pilersinneqartut atorlugit nunani avannarlerni aatsitassarsiorfinnik ingerlatsineq aamma nioqutissiassanik suliarinnineq Europami pilersaarusiornikkut nammineq aalajangiisinnanermut annertooujussuarmik iluaqutaasinnaassaaq.

² Aatsitassat ataatsikkut inuiaqatigiinni ingerlanneqartunut pingaarutilinnut tunngavissaliippata aammalu pilersuineri suliaqartut nalorninartut aqutugalugit pissariarinqartarpata, pisariaqartinneqarlutik piumaneqartutut taaneqartarput.

NORDEFECO Sverige-Finland aamma Sverige-Norge qanimut illersornissamut suleqatigiinnerat immikkut tunngavigalugu nunani avannarlerni sakkutooqarnikkut sillimaniarnermullu politikikkut suleqatigiinnermut pingaaruteqartumik qitiutinneqarpoq. Nunat Avannarliit EU-mi aamma NATO-mi ataatsimoorlutik akuulerneranni NORDEFECO-p inissisimanerata suliaqarnikkut ataatsimoorlunilu suliniutiniit, nunani avannarlerni ataqatigiissarinnermut aammalu EU-p NATO-llu iluanni politikkinik ineriartortitsinnermut oqalliffiulernissap tungaanut sangutinissaa pissusissamisoortussaavoq

III - 9. Suleqatigiit marluk illersornissamut suleqatigiinnerat aammalu pisariaqalernerani peqatigiinnerit

Danmarkip aammalu Europami qanimut iligisatta arlallit, suleqatigiit marluk akornanni illersornissamut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqartarnerat, aammalu NATO-mi aamma EU-mi suleqatigiinnermut tapertatut pisariaqalernerani suleqatigiilertarnerit assigiinngitsut, takussaaleriartorput.

Ukiut kingulliit ingerlaneranni Europami nunat NATO-mi ilaasortat arlallit USA-mut illersornissamut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqarsimapput. Amerlanertigut tassani pineqarput isumaqatigiissutit amerikamiut sakkutooqarfeqarnissaannut imaluunniit NATO-SOFA-mut ('NATO Status of Forces Agreement') ataatsimoorussamut tapiliussatut aalajangersimasunik illersornissami suliaqarnissanut, maleruagassiiusut killissalersuisullu. Danmarkip taamatuttaaq taamaattumik isumaqatigiissuteqarnissaq pillugu USA-mut oqaloqateqarnerit aallartissimavai.

Suleqatigiit marluk illersornissamut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissuteqartarnerisa saniatigut, nunani tamalaani sakkutooqarnikkut suliaqarnernik ingerlatsinissaq pillugu pisariaqalernerani suleqatigiinnerni assigiinngitsuni iligisatta suleqatigisartakkattalu ilai arlallit ilaalertarnerat takussaaleralluttuinnarpoq. Tamanna aamma Danmarkimi pivoq, ilaatigut Hormuzstrædet-mi (EMASoH), Afrikap kitaani Barkhane-mi aamma Task Force Takuba-mi Frankrig-imit aqunneqartumi suliaqarnermi kiisalu ISIL akiorniarlugu peqatigiinni amerikamiunit aqunneqartumi Europamiut alapernaarsuiartorneranni peqataalluni.

III.10. Indo-Pacific-imi suleqatigisat

Asien-imi pissaanerup nikikiartuaarnerata malitsigisaanik Europa aamma Danmarki nunap immikkoortuani nunanik arlalippassuarnik suleqateqarnernik sillimaniarnermik ilaqartitsilerlutik ineriartortitsisariaqarput. USA Indo-Pacific-imi nunap immikkoortuani tamarmiusumi sillimaniarnermut politikikkut suleqatigisani pingaarnersaajuaannaraluartoq, Kina-p amerikap pissaaneqarniunnerisa iluanni sapinngisamik annertunerpaamik killilersugaanngitsumik niuersinnaanissamut, nunat ilaasa arlalippassuit taamatut Europamik suleqateqarnissamut soqutiginnissasut naatsorsuutigineqarpoq.

Indo-Pacific tamakkiisutut, suleqatigiit marluk atassuteqarlutik attaveqarfeqarnermut iluaqutaasumik, ataatsimoorfiusunik sillimaniarnermut politikikkut periaatsinik soqannginneranit sunnersimaneqarpoq. 1970-

ikkut naalernerat tikillugu nunap immikkoortua nunarsuarmi akerleriiffiunerpaaq akornanniippoq, kisianni taamanikkorniit aalajaassuseqarneq atulersimallugu. Tamatuma sukkasuumik aningaasaqarnikkut ineriartornissaq, sumiiffimmik nunarsuarmi siuariartornermut ingerlatitsisunngortitsisoq, ajornarunnaarsippaa. Nunat amerlanersaanni nunat akornanni mianersortumik attaveqarneq aallaavigineqalersimavoq aammalu nunap immikkoortuani aalajaatsuunerup aalajangiusimaannarnissaanut nunap iluani susassaqaarfinnut akuliuttarneq atorineqarunnaarsimalluni. Taamatut aallaaveqarneq ilaatigut Ikinngutigiiinnermut Suleqatigiinnermullu Bali-mi isumaqatigiilluni aalajangersakkami 1976-imeersumi allassimavoq. Nunat allat arlallit taanna ilaaffigilersimavaat, kingullermik 2022-mi Nederlandene, Danmarkip aamma Grækenlandip taanna ilaaffigilersimallugu.

Sillimaniarnermut politikkip, aningaasaqarnerup nutaaliorterullu akuleriisinneqarneranni ilimanaateqarpoq Indo-Pacific 2035-p tungaanut nunami sumiiffinnut politikikkut aaqjagiinngissuteqarnerit pissaanilissuillu unammilleqatigiinnerisa annertunerulerneranni isiginnaartitsivinngortussaavoq. Asien kujataata kangia pilersuineramik suliaqarfiit assigiinngisitaartinneqanerisa iluanni inissisimaleriartuinnassasoq naatsorsuutigineqarpoq, ilanngullugit aatsitassanik soorlu naturgassimik, ikummatissanik mingutsitsinngitsunik aamma teknologiinut suliaasaqarfimmut aatsitassanik periarfissaqarneq. Attaveqaasersuutini Kina-p annertooujussuarnik aningaasaliineri nunami sumiiffinnut politikikkut isiginiarneqassaaq. Kina nunap immikkoortuani nunarpassuarnut niuernikkut suleqatigisanit annersaavoq aammalu ilaatigut nunap immikkoortuani umiarsualivinnut nutaanik aningaasaliivissanik eqeersimaartorujussuarmik ujaasisarluni. Aamma Kina Manerassuarmi nunat akornanni nunanut allanut attaveqarnikkut saassussisoq takuneqartarpoq, kingullermik Solomon qeqertaannut, 2020 tikillugu Taiwan-ip namminersortuuneranut akuersaaraluartunut, sillimaniarnermut isumaqatigiissuteqarluni.

USA-p nunap immikkoortuanut isiginninnerani suleqatigisartakkat iligiinnut isumaqatigiillutik aalajangersagaqartut tallimat pineqartunut ilaapput, tassalu Australien, Japan, Korea kujalleq, Thailand aamma Fillippinerne. Taamaattoq pingaartumik taaneqartunut kingullernut marlunnut attaveqarneq nunani nunap iluani politikikkut ineriartornermit ajornakusuulersinneqarpoq, taamatullu aamma Korea kujallermi aamma Japanimi amerikamiut sakkutooqarfii pillugit ingerlaavartumik oqallittoqarluni. Koreami kujallermi sillimaniarnermut politikki Koreap avannarliup siorasarineranit, kiisalu Japanimut aamma Kina-mut oqaluttuarisaanermi attaveqarnerit ajornakusoornerannit, annertunerpaatigut sunnerneqartarpoq. Paarlattuanik Kina-p imminut nittarsaalluni pissusilersortuaannarnera eqqarsaatigalugu pingaartumik Australien suleqatigineqarnera nukittorsarneqarpoq.

USA-p nunanut allanut pisortatigoortuunngitsumik suleqatigiinnerunissaq ingerlakkiartuinnarpaa, tassan pineqartumik Japanimik, Indien-imik aamma Australien-imik Quad-imi suleqateqarnermik taagorneqartoq pingaaruteqarluni. Tamatumunnga siullermik pingaarnertullu Indien-ip peqataanera pissutaavoq. Tokyo-mi qullersat ataatsimiinneranni aningaasaqarnikkut niuernikkullu killissaliussap, Indo-Pacific Economic Framework (IPEF), ilanngunneqarnerani, Indien-ip tungaviusumik aaqjissugaaneq nunat killiit killissaanni naleqartitaannilu inissisimatinneqartoq akuersaarppaa. Suleqatigiinneq pisortatigoortumik nunat

arlaannulluunniit sammitinneqanngikkaluartooq, Quad-imi suleqatigiinneq Kina-mut taassumalu nunap immikkoortuani nunarsuarmilu annertusaasutut pissusilersorneranut illuatungiliisutut isigineqarpoq.

2022-mi upernaakkut nunanut allanut ministerip Blinken-ip nunap immikkoortuani suleqatigisartakkanut "alignment"³ Kina-p qaffariartorneranut (aningsaasaqarnikkut aningaasaliinerit unammilleqatigiinnerullu saniatigut) politikikkut annertuumik iliuusissatut ukkatarilersippaa. Singapore nunap immikkoortuata iluani aallartitsisartutut atuuppoq aammalu Asien kujataata kangiani nunanit kisiartaalluni Ukrainemi sorsunneq pissutigalugu Ruslandimut pillaatitut iliuusissanik atuutsitsilersimalluni. Taamaattoq Singapore-p nunat allat nammineerluni peqataalersissinnaanngilai aammalu nunat allat assigalugit Kina annertooujussuarmik aningsaasaqarnikkut pinngitsoorsinnaanagu. Nunap immikkoortuani nunat akunnattumik angissutillit akornanni USA-p pingaartumik Vietnam aamma Indonesien siunnerfigai. Vietnam-ip Kina-mut najummassimanartumik atassuteqarnera ileqquusimavoq (nunap immikkoortuani sorsunneq kingulleq tassaavoq Kina-p 1979-imi Vietnam-imi tiguaajartorluni saassussinera iluatsinngitsoortoq), kisianni aamma Kina-mi Kommunistparti-mut qanimut atassuteqartumik kommunistitut ingerlatsisumik partiimit aqunneqarluni.

Europap tungaaniit nunap immikkoortuani pingaartumillu ASEAN-imi suleqateqarnissanut anguniagaqarnerit annertooujussuarmik annertusitinneqarput. Taamaattoq qanittumi piujuartitsinissamut, ilanngullugu pingaartumik palmeolie, tunngatillugu isumaqatigiinnginneq akimmisaartitsivoq, kisianni aamma oqartussaaqatigiinneq naapertorlugu, tassami naalagaaffiit ilaasortaasut 10-it ilai marluinnaat oqartussaaqatigiinneq tunngavigalugu ingerlatsisutut isigineqarsinnaammata. Tamanna aamma ASEAN-ip ilumini ataqatigiissinnaassuseqarneranut, Myanmar-imi sakkutuut uppisitsineranni takutinneqartutut, unammilligassaaqartitsivoq. ASEAN-imi suleqatigiinneq siunissami nunap immikkoortuani nunat minnerusut akornanni isumaqatigiinnginnerit iluarsisarnissaannut, taamaalillunilu akerleriinnerit annikillisinnissaannut tapersiinerlut aallaavissatut atorineqartussatut ineriartortinneqarsinnaasoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Brexit aammalu AUKUS-imi suleqatigiinnerup atuutsinneqalenera, Europami iligiit akornanni unammilleqatigiinneruleriartortitsisimapput, UK-imi aamma Frankrig-imi ersarinnerusumik. Taakkua marluusut tamarmik nunap immikkoortuaniit illersornissamut pisiniarnerit annertusiarupilborneranni annertuumik iliuuseqarlutik peqataaniarsaripput. Aamma Danmarkimi sakkutooqarnikkut suleqatigiinnissamut aammalu atortunut nunanit arlalinnit soqutiginnikkiartuinnaaq nalaanneqarpoq, pingaartumik imarsionermut suliassaqarfimmi.

Indo-Pacific-imi aningsaasaqarnikkut suleqateqarnerit annertusarnissaannut EU annertuumik aallaaviusussaavoq. EU ullumikkut Japanimut, Korea-mut, Singapore-mut aamma Vietnam-imut killilersugaanngitsumik niuernissamut isumaqatigiissuteqarpoq, aammalu Indonesien isumaqatiginninniaqatigalugu. Taamaattoq ineriartorneq pissusiviusuni isigalugu pingaartumik Asien-ip iluani takuneqartussaassaaq, nunat pingaartumik pingasunik teqqulimmut, Beijing – Tokyo – Delhi, samminerujartuinnaallutik aammalu Washington-imut, Bruxelles-imut aamma Moskva-mut

³ "Alignment" nassuiarneqarsinnaavoq tassaasoq, aalajangersimasuunngitsumik pilersaarusiornikkut ataqatigiissaarineq imaluunniit ataatsimoortutut eqqarsarneq, kisianni oqaatsip pissusissamisoorneerani pissusaaffiliinngitsumik.

samminnginnerujartuinnassallutik. ASEAN tassani immikkuullarissumik inissisimasinnaavoq, suleqatitut avammut saattartut, kisianni nunat ataatsimoorunnissaannut isummanik siaruarteriffittut aallaavissatullu. Taamaalilluni nunat ASEAN-imiittut 2019-imiit Indo-Pacific Outlook aqutugalugu taassuma imarisai najoqutassiaalu, akuuitsinerulernissap aammalu atituumik aningaasaqarnikkut aallaavilimmik periaaseqarnerup, suleqatigisat amerlanersaannit atituumik akuersaarneqarpassittup, ilanngullugit aamma USA aamma Kina, tungaanut allangortippaat.

Indien

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit	Atomimik sakkussiat
1.460.350	350	1423	7126	160

Indien nunap annertussusaa sukkasuumillu annertusiartortumik aningaasaqarnikkut, politikikkut, silap pissusaatigut, teknologiikkut sakkutooqarnikkullu pingaaruteqarnera eqqarsaatigalugu immikkut eqqumaffigineqarpoq. 2025-26-mi Indien-imi innuttaasut 1,5 mia. angusussaavaat, taakkunannga 1 mia.-it agguaqatigiissillugu 29-nik ukioqarlutik 35-it inorlugit ukioqartussaallutik. Indien-imi aningaasaqarneq 2040-mi EU-imisut annertussuseqalersimassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Indien nammineq soqutigisami nassuiarnissai ukkataralugu, nunami sumiiffinni politikikkut aningaasaqarnikkullu namminersorluni suliaqartuusut saqqummiartuinnartussaavoq. Nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut Indien nammineq isummani, tassa imaappoq pilersaarusiornikkut arlaannaannulluunniit attuumassuteqannginnissaq, aalajangiusimaannartussaavaa, aammalu isumaqatigiilluni aalajangersakkanik aallaavilimmik suleqatigiinnermut ilaalerniarani. Taamatut isummertaaseqarneq ilaatigut Ukrainemi sorsunnermut Indien-ip qisuariarnerani takutinneqarpoq, tassani paatsuugassaangitsumik tapersersuinissaq toqqarneqarani.

Indien-ip sillimaniarnermut politikikkut ersarinnerpaamik ukkatarisaa tassaavoq Kina, taanna 3400 km-ngajannik takissusilimmik nunami killeqarfik ataatsimoorunneqarluni. Killeqarfilerngusaanneq suli ingerlaavartunik aaqqiagiinngissuteqartarnernik malitseqartarluni annertooujussuarmik isumaqatigiinngissutaasarpoq, tamannalu ingerlaannassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Illuatungeriinni tamaginni sakkutooqarnikkut annertooujussuarnik annertusaasoqarpoq, aammalu killeqarfimmi annertunerusumik aporaattoqaqqinnissaa ilimanaatilittut isigineqartariaqarpoq. Kina-p aamma Ruslandip akornanni qaninnerujartuinnartumik suleqatigiinnerup ilisarnaatai, ilanngullugu Kina-p qalliuniarneratigut, New Delhi-mi ernumassutigineqarpoq. Kina-p qaffakkiartornera aammalu imminut nittarsaattut pissuseqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaasoq, USA-mut Europamullu qaninnerujartuinnartumik pisussaaffiliinerujartuinnartumillu suleqatigiinnerup tungaanut nukittorsaasussaavoq. Iligiinni kiffaanngissuseqarnissap aalajangiusimanissaata Indien-imut aalajangiisuulluinnarnera apeqqutaatinngu, Indien taamaalilluni USA-p tungaanut kingullertigullu Europap tungaanut malunnaatilimmik nikikkiartuaarsimavoq. Aningaasaqarnermik sakkutooqarnermillu pissuteqartumik USA-p tungaanut

ujartuisoqarpoq, Europa aningaasaqarnermut suliassaqarfimmi pilersaarusiornikkut suleqatissatut isigineqarnerulluni. Indien aamma Europami nunanut minnerusunut isaassisimavoq, ilanngullugu minnerunngitsumik Danmarkimut, mingutsitsinngitsumut allanngoriartortitsineq ukkataralugu.

Indien-ip sillimaniarnermut politikkikkut atitunerusumik ukkatarisaa tassaavoq Indo-Pacific, tassani Kina-p sunniuteqarnerata najuunneratalu annikinnerpaamiitinnissaa kissaatigineqarluni. Soorunami Indien-ip suliaqartunut qitiusunut, soorlu USA-mut, EU-mut aamma UK-mut tamanna pillugu suleqatigiinneq aallartissimavaa. Suleqatigiinnermi aamma pilersuiffiusut pilersuinermillu suliaqartut, Indien-ip aningaasaqarnikkut ineriartornerata ingerlaannarnissaanut aalajangiisuulluinnartut, aamma ukkatarineqarput.

Teknologiimut tunngatillugu, ilanngullugu digitalingorsaanerup iluani, Indien-ip Kina-mut pimoorussilluni unammillertutut saqquminisaaq siunnerfilimmik siunnerfigaa. Indien-ip maannakkut aningaasaqarnikkut teknologiikkullu sukkaasuumik ineriartortitsinerata, teknologiinik nutaanik pilersaarusiornermut atorreqartussanik nutaallorfiusunillu ineriartortitsineq ingerlatilertussaavaa. Taamaalilluni Indien siunissami oqartussaaqatigiiffiusut aamma niuerfinni aningaasaqarnerit akornanni nunarsuarmi suleqatigiinnermi aalajangiisuulluinnartumik inissisimalertussaavoq.

Indien aningaasaqarnikkut teknologiikkullu siuariartornini ilutigalugu aamma sakkutooqarnikkut pisinnaasaminik ineriartortitsilertussaavoq. Indien maannakkorpiaq ukiorpassuarni Ruslandimeersunik teknologiinik atortussanillu pinngitsuuisinnaasimanginnermini, illersuiffiusuni pingasuni tamaginni annertoorujussuusuni, sakkutooqarnikkut unammilligassaqarpoq. Tamatuma kingunerisaanik, Ruslandip kingoraartissanik pilersuini ingerlatiinnarsinnaangippagu imaluunniit ingerlatiinnarusunnigippagu, Indien-ip qunutitsisinaanera, ilanngullugu atominut tunngatillugu suliassaqarfimmi, sakkortoosujussuarmik tatisimaneqalertussaavoq. Atomimik ingerlatilinnut aqqartartunut annertoosujussuarnik aningaasaliingaluarluni namminerlu tunisassioraluarluni Indien suli nammineerluni sakkussianik

pisariaqartunik sanaartorsinnaaqqajangilaq. Ukiuni aggersuni Indien-ip sakkussianik pisisarnera USA-mi aamma Frankrig-imi annertusiertortumik inissisimalissasoq naatsorsuutigineqarpoq.

2035-p tungaanut Indien ilaatigut angissutsini aammalu teknologiikkut ineriartortitsisinnaassuseqarnini, ilaatigut nammineq nunarsuarmi anguniagaqarusussuseqarnini, atorlugit nunarsuarmi nunat sunnuteqarsinnaanerpaat akornanniilertussaavoq. Tamanna Indien-ip pilersaarusiornikkut arlaannaannulluunniit attuumassuteqannginnissamik kissaateqarnini aammalu nunarpassuarnut, Kina-miit unammilligassaqartinneqarnissaq pinngitsoorniarlugu Nunanut killernut saannissamik pisariaqartitsisunut, Kina-p aamma USA-p akornanni illersugassaminnik toqqaarusunngitsunut oqaaseqartartut inissisimanini qanoq oqimaaqatigiissinniarnera, nunarsuarmi nutaamik aaqjissuussinermut annertuumik pingaaruteqartussaavoq.

Japan

Militære styrker 2022	Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
Japan	247.150	482	1204	1745

Japan ukiut 20-t kingulliit ingerlaneranni Sorsunnersuit Aappaasa kingorna pisunit sorsukkumanginnermik kingornussaqarnerminiit ungasilliartuinnarsimavoq aammalu Indo-Pacific-imi nunap immikkoortuani nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut suliaqarnermi eqeersimaarnerulernissap tungaanut saassimalluni. Tamanna Kina-p imminut nittarsaannerulerneranit pingaartumik pilersimavoq. Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussinerata kingorna Japan ersarissumik erfalasuminik nittarsaassivoq aammalu ukiuni qulikkaani Ruslandimik saammaasseqateqarnissaq taamaatissimallugu. Peqatigisaanik EU-mut aamma NATO-mut atassuteqarneq nukittunerulerseqqinneqarsimavoq, aammalu Japan Indo-Pacific-imi Nunanut killernut iserfissatut suleqatissatullu immikkut annertunerusumillu inississimavoq. Tassani USA kisimi pineqangilaq, kisianni aamma EU pineqarluni. Taamatutaaq sakkutooqarnikkut atassuteqarnernik nunanilu tamalaani suleqateqarnernik nutaanik inerisaanissaq Japanip nukittunerusumik ukkataraa – tamanna Quad-imi suleqatigiinnerup iluani aammalu ilaatigut Australien-imut, UK-mut, Indonesien-imut aamma Philippinerne-mut nunamik ataatsimik suleqateqarnermi pivoq. Maannakkut nunap iluani politikikkut aalajaatsumik inissisimanerme, sorsuttoqannginnissaanut tunngaviusumik inatsisip allangortinnissaanut aammalu Japanip sakkutooqarnikkut pisinnaasaanik nukittorsaanissamut pisariaqartunik amerlanerussuteqalersitsisoqarpoq. Tamanna Japanip nunani tamalaani sillimaniarnermut politikikkut eqeersimaarnerulernissaanut ammaassivoq, assersuutigalugu nunani tamalaani suliaqarnermi peqataanermigut. Allaat Taiwanip illersornissaanut peqataanissamik eqqarsarneq aninneqarpoq.

2021-mi Japan nunarsuarmi illersornissamut missingersuutit annersaasa arfineq aappassannik missingersuuteqarpoq. Naalakkersuisut 2022-p naalernerani nunami namminerme sillimaniarnermut

periusissaq nutartigaq saqqummiunniarpaat, 2021-mi ukiaanerani premierministerip Kishida-p qineqqusaarutigisaatut, maannakkut BNP-ip 1 %-iata missaaniit ukiuni 5-ini 2 %-ianut illersornissamut aningaasartuutit annertusitinnissaat pillugu inassuteqaatinik imaqassasoq naatsorsuutigineqarsinnaalluni. Tamanna najoqqutassanngortinneqassappat Japan nunarsuarmi illersornissamut missingersuutit annersaannik missingersuuteqalissaaq. Aammattaaq nunami namminerimi sillimaniarnermut periusissiaq nutartigaq, Kina-mi aamma Koreami avannarlermi sakkutooqarnikkut siunnerfiit angusinnaasaannik saassussisinnaassuseqalernissaq pillugu inassuteqaatinik imaqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Australien

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
59.600	35	280	1888

Australien ileqquusumik USA-mut aamma UK-imut sakkortoorujussuarmik atassuteqarpoq aammalu Irak-imi aamma Afghanistan-imi sakkutooqarnikkut suliniuteqarnermi annertoorujussuarmik tapersiisimalluni. 2022-mi upernaakkut qinersereernerup kingorna silap pissusaanut politikkimut tunngatillugu salliit annertoorujussuit matuneqarput, aammalu Europamuinnaanngitsaq, kisianni aamma nunap immikkoortuani nunanut atitunerusumik suleqateqateqarnissaq ammaanneqarpoq. Peqatigisaanik Australien ukiuni kingullerni nunanut allanut politikikkut ersarinnerusumik kinaassuseqalerpoq, tamannalu nunap immikkoortuani USA-p aalajangiusimaannarnissaanik siunertaqartumik USA-p aamma UK-ip AUKUS-imi suleqatigineqarneranni assersuutissarsivigineqarpoq. Ingiaqatigisaanik Australien Japanimut illersornissamut isumaqatigiissuteqarpoq, taanna iligiinniilernissamik pisariaqartitsineruneq takuneqarluni suli takussutissaalluni alla. Australien aamma NATO-AP4-mi suleqatigiinnerup (Australien, Japan, New Zealand og Sydkorea) tungaanut – paarlattuanullu - saappoq.

Indonesien

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
395.500	202	403	1884

Indonesien aamma iligiinniinginnissamik allanngortinneqarsinnaanngitsumik aallaaveqarpoq aammalu Nunanut killernit sakkuginiarneqarnissaq piumassuseqarfiginagu. Indonesien imminut pissaanilissuannortussatut isigivoq aammalu 2035 tikitsinnagu USA-misut annertussusilimmi nunami sumiiffimmiilluni annertoqqataannillu innuttaqarluni nunarsuarmi aningaasaqarnikkut annersat 10-t akornanniilissasoq naatsorsuutigineqarluni. Illersornissakkut atituumik suleqatigiinnissaq ujartorneqarpoq, kisianni nunat killiit suleqatigisat, pingaartumik USA aamma Australien, ersarissumik amerlanerullutik.

Kapitali IV

**Danmarkip aamma Illersornissaqarfiup
2035-p tungaanut suliassaannut
sunniutaasussat**

Kapitalimi matumani 2035-p tungaanut eqqatsinni nunarsuarmi ineriartornerup naatsorsuutigineqartup, Kunngeqarfiup sillimaniarnermut politikikkut inissisimaneranut, Illersornissaqarfiup suliassaannut aammalu Danmarkimi, Savalimmiuni Kalaallillu Nunaanni inuiaqatigiit isumannaatsuunerannut atitunerusumut, sunniuteqarnissaa nalilersorneqarput. Ruslandimiit sooranartut malunnaatilimmik sakkortunerulersimanagerisa, USA-mi Asien tungaanut sakkutooqarnikkut pilersaarusiornikkut ukkatarinninnerup sangutinneqarneranut ilanngullugu, kingunerisaanik Illersornissaqarfik NATO-mi illersornissamut aammalu Kunngeqarfiup qanitaani qunutitsinissamut annertunerujussuarmik tapersiisussanngorpoq. Tamanna ukiuni aggersuni Illersornissaqarfiup suliassaanni pingaernerulertussaavoq, kisianni silap pissusaata allanngoriartornera innuttaasunullu paasissutissat aamma ajortumeerianiit, maleruagassiivigineqanngitsunik nussorneniit imaanilu ujajaasuniit Europamut sooranartut, Illersornissaqarfiup iliuuseqarfiginissaannut tapersiisinnanissaanik pisariaqartitsiviusussat, aamma sukannerulersittussaavaat. NATO-mi sakkutooqarnikkut siunnerfiit naammassineqarneranni qanitaaniittunilu suliassaqarnerulernerimi, Illersornissaqarfik – missingersuutit qaffakkiartoraluartullunniit – Europap avataani nunani tamalaani suliaqarnerni peqataanissamut ukiuni 20-ni qaangiuttuni pisunit annikinnerusumik pisinnaasaqalerluni, isumaluuterpassuarnik atuinisaaq pisariaqartussaavoq. Taamaattumik sumiiffinni qanittumiittuni taamatullu ungasinnerusumiittuni Danmarkip sakkutooqarnikkut tapersiissutissaasa aallartinnissaanik aalajangiisoqannginnerani suli sukannererusumik pingaarnersiuisoqartussaassaaq. Teknologiiip sukkasuumik ineriartornerani, iligisatsinnut nukittunerpaanut naleqquttumik suleqataaginnarnissamut Illersornissaqarfiup teknologiikkut annertooujussuarmik kivinneqarnissaa pisariaqartussaavoq. Taamatut kivitsinissaaq, Illersornissaqarfiup sulisunik amerlisitsinissamut periarfissai killeqarmata, suliassanik annertunerulersunik suliarinnissinnaanissaanut peqatigisaanik pisariaqartussaavoq. Akuleriissitanik atuilluni saassussisoqarnissaa aammalu pinngortitap piliaanik ajornartoernerit pinissaat aarlerinaateqarnerulerni sooranartut nutaat taakkua aamma inuiaqatigiinni atitunerusumik isumannaatsuutitsinissamut annertunerusumik piumasaqaateqarfiusussaapput. Suliassaqarfimmi tassani Danmarkimi, Savalimmiuni Kalaallillu Nunaanni inissisimaneq assigiinngitsorujussuuvoq, taamaattumik tamarmik immikkut sammineqartarlutik.

IV.1. Sillimaniarnermut politikikkut sunniutaasussat

Ruslandip Europami sillimaniarnermi aaqqissuussinermut ersarissumik sooranartuunera, 2035-p tungaanut piffissap ilarujussuani Danmarkimi sillimaniarnermut politikkimut killissaliisussaavoq. NATO-p qunusaarisinnaanerata aammalu nunamut akisussaaffeqarfiimmu illersuisinnaanerata annertusarneqarnissaannut aningaasaqarnikkut annertooujussuarnik aningaasartuuteqarnissaaq pilersaarusiornikkullu eqqummaarinnissaaq pisariaqartussaapput.

Peqatigisaanik naalagaaffinnit sanngiitsunit patajaatsuunngitsuniillu sooranartut unammilligassallu paasiuminaatsut, Illersornissaqarfiup ukiuni 20-ni kingullerni ukkatarisimasai, annikinnerulertussaangillat. Paarlattuanik silap pissusaata allanngoriartornera, innuttaasut pillugit paasissutissat aamma Afrikami

Kangianilu Qiterlermi siuariartortoqanginnera, ukiuni aggersuni ajornartorsiutinik taakkuninnga annertunerulersitsissasut ilimanaateqarpoq.

Tassunga ilanngutissapput Kina-miit malunnaatilimmik nukittunerulersimasumit imminullu nittarsaannerulersimasumit unammilligassaqaartinneqarneq, 2035-p tungaanut Europa-mut toqqaannartumik sakkutooqarnikkut sioranartuusussatut naatsorsuutigineqanngikkaluartoq, kisianni allarpassuartigut sillimaniarnitsinnut unammilligassaqaqtitsisussaavoq aammalu USA pilersaarusiornikkut sakkutooqarnikkullu ukkassinermik Europamiit Asien-imut sangutitsinissaanik pinngitsaalisussaallugu.

Sioranartut aarlerinaataasullu annertunerulersut taakkua tamaasa, nunarsuarmi aaqqissuussinermi nutaami aggulugaanerusumi Kunngeqarfiup iliuseqarfignissaavai, tassani teknologii aalajangiisuullinnartumik tunngavigalugu pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa sakkortunerulersup, nunani tamalaani sullissiviit nukittunerullutik nunani tamalaani aaqqissuussineq maleruagassanik aallaaveqartoq taarsertussanngortussaallugu.

Siunissami aarlerinartoaqartussaanerani neriulluarnartoq tassaavoq EU-p aamma NATO-p nukittorsarneqarnera, Ruslandip Ukrainemut saassussinerani pilersimasoq, ilanngullugu Finlandip aamma Sverige-p NATO-mut qinnuteqaateqarnera aammalu Danmarkip illersornissami tunuarsimaarfeqarnermik atorunnaarsitsinera.

Nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut inissisimaneq, Kunngeqarfiup pisussaaffigiligassaa, suliaqartussat, ineriartortuernerit, naapertuuttumik eqqarsartaaseqarnerit il.il. assigiinngitsuullutik, pingaarnertigut sillimaniarnermut politikikkut periarfissanut tallimanut agguarneqarsinnaavoq: Nunat avannarliit, Østersøen, Europa, Issittoq/Atlantikup avanna aammalu nunarsuarmi periarfissat. Sillimaniarnermut politikikkut sioranartut unammilligassallu taakkua, nunami sumiiffinni killissalersugaasut taakkua tamaasa immikkut akimorlugillu assigiinngitsutigut pisussaapput. Taamaattumik aamma Kunngeqarfiup Danmarkip iluani sillimaniarnerup isumaginissaanut atugassarititaasut assigiinngitsuupput. Danmarkip, Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaata isumannaatsuunissaannut politikikkut-pilersaarusiornikkut atugassarititaasut taamaalillutik nunat pingasuusut taakkua nunami sumiiffinni assigiinngitsuni inissisimanagerat pissutigalugu assigiinngitsuusussaapput.

Danmark Østersømi akimmisaarutaasoq nunani avannarlerni nunap immikkoortuanut aamma Østersømut atasuuvoq, tamaani Rusland sillimaniarnermut politikikkut ersarilluinnartumik unammilligassaalluni. Peqatigisaanik Danmarkip Europami nunavittamut ilaasutut aammalu EU-mut ilaasortaasutut siorasarneqartarpoq, soorlu ajortumeerininianit aammalu Kangianit Qiterlermit Afrikamiillu nakkutigineqanngitsumik nussornernit imaluunniit Balkan-imi aamma Kaukasus-imi sorsunnerup patajaatsuunnginnerullu malitsigisaannik unammilligassaqaartinneqarluni.

Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaata nunami sumiiffinni inissisimanagerisa Kujataaniit sioranartunit taakkuninnga ajornartorsiortinnginneruaat. Taakkua issittumi-atlantikup avannaani sillimaniarnermut politikikkut ataatsimooqatigiinni, USA-p Ruslandillu akornanni imminnut atomip nukinganik

qunusaareqatigiinnerannut annertooujussuarmik pingaaruteqartuni, ilaapput. Kalaallit Nunaat Ruslandip aamma USA-p akornanni nunavittat arlallit missil-inut pilersaarusiugaasumik aqutissaasa qeqqarpiaani inissisimavoq, tamatumalu pissaanilissuit marluk taakkua akornanni pissutsit ajorsiatornerat ilutigalugu Pituffik (aamma ilisimaneqaatigaa Thulebasen) pingaaruteqaqqilersillugu. Peqatigisaanik Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaat GIUK-gap-itut taagorneqartumi qitiulluinnarput, takuuk kapitali II.

Kunngeqarfimmi sillimaniarnejq ataatsimoortut aamma nunarsuarmi ineriartornermit ungasissoruujussuarmilu pisunit sunnerneqartarpoq. Tassani siullermik pingaarnertullu USA-p aamma Kina-p akornanni pissaaneqarniunneq, aamma Nuummi, Tórshavnimi Københavnilu ingerlanneqartoq pineqarpoq. Nunarsuarmi maleruagassanik aallaavilimmik aqqissuussinerup kinguariatortnerani nunat minnerusut ajornartorsiornerulerput aammalu iligiinni nukittuuni peqataanissaq pinngitsoorsinnaanagu. Nunarsuarmi peqqarniinnerusumi sakkortuumik pissaanilissuit unammilleqatigiiffigisaanni Savalimmiut aamma Kalaallit Nunaata namminersulivinnissamik suliaqarnerisa ingerlanerat nunanit allanit akuliunnernit pisariunerulersinneqariaannaapput.

Sillimaniarnermut politikikkut ineriartornerup aarlerinartullip Danmarki sillimaniarnermut politikikkut isumalluutit killeqartut agguarnissaanni akunnattoortippaa. Nunat killiit Ruslandimut sakkutooqarnikkut sooranartoqarnerulersumut illersornissaasa nukittorsarneqarneranut ingerlasumut Danmarkip tapersiinerata aammalu Europami USA-p oqilisaannissaanut tapersiinerata annertunerulersinnissaat pisariaqarpoq. Tamatuma malitsigisaanik, NATO-mi qunutitsinissamut illersornissamullu ilisarnaatit nukittorsarnissaannut tapersiinnissaq siunertaralugu, Illersornissaqarfiup ataatsimoorluni siuartinneqartumillu illersornissaq ukkatariniarpaa, ilanngullugu Baltikum-imi. Peqatigisaanik sooranartut unammilligassallu annertuut Europap qanitaanni naalagaaffinnit sanngiitsuneersut patajaatsuunngitsuneersullu ingerlaannarnerisa pakkersimaarnissaanut Illersornissaqarfiup tapersiinerata ingerlaannarnissaa politikikkut piunasaqaatigineqassasoq naatsorsuutigineqarsinnaavoq. Kiisalu Kina-miit unammilligassat annertusiartuinnartut iliuuseqarfiginerat sillimaniarnermut politikikkut isumalluutit atuffiuneruleriartussasoq ilimanarpoq.

90-ikkunni aamma 00-ikkunni sillimaniarnermut politikikkut atugassarititaasut pitsaasuuneranni, Illersornissaqarfiup nunami akisussaaffimmi illersornissamut pisinnaasaasa annertuumik annikillissinnissaat ajornarunnaarsimavoq. Taamaattumik illersornissaqarfik killissat annikillineqartut iluanni nammineerluni Danmarkip killeqarfiinit ungasissumiittunut malunnaatilimmik patajaallisaanermut tapersiinnissamut nassiussinnaasimavoq. Illersornissaqarfiup NATO-p ataatsimoorluni illersornissaanut siuartinneqartumut tapersiinnermik pisariaqartunik nukittorsaanissaanut, taamaaqataanik patajaallisaanermut suliniutinut tapersiinnissamut piginnaasaminik annikillitsilluni, isumalluutit pissarsinissaa, ukiuni aggersuni sooranartut periarfissaqartinngilaat. Taamaattoq BNP-p 2%-ianut illersornissamut aningaasartuutit annertusitinnegarnissaat pillugu aalajangiisoqaraluarpuunniit, Europap avataani nunani tamalaani suliaqarnerni peqataanissamut pisinnaasat siunissami annikinnerusussaapput, aammalu sakkutooqarnikkut Danmarkip tapersiilluni nassiussinnginnerani, siusinnerusumi pisartuniit sulii sukannernerusumik

pingaarnersiuisoqartussaassalluni. Europap avataani imaluunniit Europami suliaqarnernut tapersiinissaq apeqqutaatinnagu aammalu nassiussinissamut killissat apeqqutaatinnagit tamanna atuuppoq.

Ukiut kingulliit ingerlaneranni sooranartut tamarmiusut malunnaatilimmik allangorsimapput aammalu 2035-p tungaanut pisariunerat takorlooruminaannerallu ilisarnaataassasut annertusiartuinnartumik naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Danmarki inuit pilersitaannik taamatullu pinngortitap pilersitaanik ajornartoornernik assigiinngitsunik, inuiaqatigiinni annertunerusunik sunniuteqartumik, eqqorneqarsinnaavoq. Taamaattumik nunami namminerimi ajornartoornernik aqutsinissamut periaasissap, ajornartoornernik aqutsinerimi periaatsini nalinginnaasumik misilittagaqarfigineqanngitsup, assersuutigalugu pilersuinerup isumannaatsuuneranut aningaasaqarnikkullu apeqqutinut tunngatillugu, siunissami ajornartoornernut angisuunut piareersarneqarnissaa pingaaruteqarpoq, ilanngullugu aamma inuiaqatigiit atitunerusunik isigalugit sooranartunut nutaanut tunngatillugu. Ajornartoornernit annertuut annertuumik nalorninartoqartarnera, takorlooruminaannerat, paasissutissiivigineqannginnera, pisariusorujussuunera aalajaatsuunnginnerlu ilisarnaatigai, peqatigisaanillu piffissatigut naatsorsuutigisatigullu tatisimaneqarneq annertoourujussuusarluni. Ilaatigut COVID-19-ip iliuuseqarfigineqarneranit (ilanngullugu Grønnegårdip nalunaarusiaani inassuteqaatit) aamma Afghanistan-imi qimarngussinermit misilittakkat takutippaat nunami namminerimi ajornartoornernik aqutsinerimi periaaseq, ajornartoornernup annertunerusunik eqquinerani, sutigut tamatigut naammattumik sukkassuseqartanngitsooq sunniuteqarluartanngitsorlu. Tamatuma saniatigut inuiaqatigiit ataatsimoorlutik pisariaqartitsinerat peqatigisaanik taperserineqarluni, ajornartoornernit annertuut assigiinngitsunik iluseqartut iliuuseqarfiginissaannut tunngatillugu, suliaassarfiit akimorlugit qitiusumiit ataqatigiissaarinissaq, patajaassuseqarnerulernissaq pisariaqartinneqarnerulertussaasut, siusinnerusukkut misilittakkat tikkuussipput. Ajornartoornernup pinnginnerani sutigut tamatigut – politikikkut /pilersaarusiornikkut, suliaqarnikkut isumatusaarnikkullu – ilusiliinerit ilisimaneqartut misilerarneqareersullu atorlugit naammassinninnissaq siunertaralugu, suliaassarfiit akimorlugit ataqatigiissaarinissamut aallaaviusussanik ingerlalluurtunik peqalereersimanissaa pingaaruteqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu naalakkersuisut aalajangerput, nunami namminerimi ajornartoornernik aqutsinissamut periaatsimi sanngiiffiusinnaasut, aammalu siunissami ajornartoornernit annertoorsuusinnaasut assigiinngitsorpassuit iliuuseqarfigisinnaanissaannut Danmarkip nukittunerusunik inissisimalernissaa siunertaralugu tamanna qanoq nukittorsarneqarsinnaanersoq, misissorniarlugu. Suliaqarnermi soorunami Ukrainemi ajornartorsiornerup il.il. iliuuseqarfigineqarneranit misilittakkat ilaatinneqassapput.

IV.2. Illersornissamut sillimaniarnikkut politikikkut pingaaruteqarnerulernera

Sillimaniarnermut politikikkut inissisimanerup malunnaatilimmik allangornera, Ruslandip Ukrainemik tiguaajartorluni saassussineranit pisoq, peqatigisaanik ungasissumut ineriartornermi malunnartumi Ruslandip 2014-imi Krim-imik tiguaajartorluni saassussinerata tiguaaneratalu ilisarnaatigisaa maannamuugallartoq sakkortunerpaajuvoq. Danmarkip eqqaani nunarsuaq navianarnerulersimavoq, aammalu Illersornissaqarfik sillimaniarnermut politikikkut pingaaruteqarnerulersimalluni. Sorsunnerup Nillertup naalernerani

qasukkarneq malittaasoq nunani killerni illersornissamut missingersuutini, "eqqissinerup siaruarneranik" kinguneqarpoq. NATO-mut atatillugu Ruslandip 2014-mi Ukrainemik tiguaajartorluni saassussinera taamatut pisoqarneranik mumisitsiartulerpoq – ilaatigut illersornissamut aningaasartuutit 2024-mi BNP-p 2 %-ianik annertusitinnegarnissaat, ilaatigut taakkua 20 %-iisa atortussianut nutaanut teknologiimullu aningaasaliinnermut atorneqarnissaat pillugit Wales-imi anguniakkami ukioq taanna qullersat ataatsimiinneranni akuerineqartumi ersarinnerpaamik oqariartuutigineqartoq. Sakkutooqarnikkut illersornissaq sillimaniarnermut politikkimi aalajangiisuulluinnartumik inissisimajuaannartussaavoq, kisianni taamatut inissisimalermermi sillimaniarnermut politikkimi sakkutooqarnikkut sunniiniutit pingaaruteqarnerat erseqqissarneqarpoq. Illersornissamut missingersuutit annertusitinnissaat pillugu nunat NATO-miittut aalajangiineri pingaaruteqartorujussuit, Ruslandip Ukrainemik tiguaajartorluni saassussinerata ilungersunarneranut qisuariaataapput. Taakkua tamarmik oqaluttuarisaanermut tunngassuteqarput nalaataqarnermut ilisarnaataallutik – sionratigut kingornatigullu pisoqarluni.

Sillimaniarnermut politikki aamma illersornissamut politikkiinnaanngitsumut aamma allanut tunngassuteqarpoq; sakkussianik nakkutiginninneq aammalu nunani tamalaani sillimaniarnermut politikkikkut ajornartorsiutit iliuuseqarfiginissaannut nunat akornanni attaveqatigiinnermi suliniuteqarnerit assersuutissaapput. Kisianni sakkussianik nakkutiginninnermut aalajangersaaviusut maannakkut isasuuvissimapput. Wien-imi allakkiaq, OSCE-mi tatiginnilersitsisussanik periaatsinik pingaarutilinnik pilersitsiviusoq, allallu ilaatinneqartut immaqqa Europami sillimaniarnerup ilusiligaanera pillugu siunissami Ruslandip nunat akornanni attaveqatigiinnermi oqaloqatigineqaaqqilernissaanut ullut arlaanni atorneqarsinnaassapput. Kisianni tamatuma tungaanut, namminerlu, sakkutooqarnikkut qunutitsisinnaaneq atorlugu nukittussuseq siunertaqarnerlu pillugit sakkutooqarnikkut periaatsit oqariartuuteqarfittut aalajangersimasumik inissisimaleqqittussaapput. Politikkkikkut siuttunut sillimaniarnermut politikkimut akisussaasuusunut tamanna isumaqarpoq, sakkutooqarnermi pisartut sungiusimasallu ilisimanerulertariaqaraat paasisariaqaraallu. Aammalu sakkutooqarnermi aqutsisunut pilersaarusiornermut akisussaasuusunut tamanna isumaqarpoq, sakkutooqarnermi suleriaatsit politikkkikkut-pilersaarusiornikkut sunniutaasartut paasisinnaanerusariaqaraat.

Illersornissamut sillimaniarnermullu tunngasortaa taamatuttaaq inuiaqatigiinni pingaarnerusumik inissisimalertussaavoq, inuiaqatigiit patajaassuseqarnerannut nalinginnaasumut piumasaqaatit annertunerulertussaallutik. Tassani siullermik pingaarnertullu pineqarpoq qarasaasiatigoortumik saassussinernit, kilitsissiat sulineranni, teknologiinik tillinniarnernit il.il. siooranartut annertusisimanerannut inuiaqatigiit illersornissaannik pisariaqartitsineq, tassani pingaartumik IT atorlugu attaveqaasersuutinut pisariaqartinneqartunut aseruisussamik qarasaasiatigoortumik saassussineq, Danmarkimi inuiaqatigiinni annertuumik digitalinngorsaasoqarsimanera pissutigalugu aseruisumik kinguneqarsinnaasumik. Suliassaqarfiiit maannamut Danmarkimi inuiaqatigiinnuinaq tunngassuteqartutut isigineqartut aamma Danmarkip EU-p aamma NATO-p illersornissaannut ataatsimoortumik tapersiinerani nutaamik inissisimalersinnaapput. Tamanna Illersornissaqarfiup aammalu danskit ilisimatusarfiisa akornanni suleqatigiinnerit nutaamik ilusilerneqartalernissaasa isumaliutersuutiginnissaanik kiisalu tamatumunnga aporfiiit qulaajaaviginissaannik pissutissaqalersitsinnaavoq. Niels Bohr Instituttip NATO-mik

suleqateqarnera sakkutuujunngitsut ilisimatusarfiata teknologiip sakkutooqarnikkut soqutiginaateqartup iluani, soorlu paasiuminaallisaaneq, maluginiutit aamma naatsorsuisinnaassuseqarneq, allanngortitsilluinnartussamik nutaaliornermik kinguneqartussatut naatsorsuutigineqarunik, kvanteteknologiini ilisimatusarnera pissutaalluni, sillimaniarnermut politikikkut attuumassuteqalersimaneranut assersuutissaavoq.

IV. 3. Illersornissaqarfiup 2035-p tungaanut suliassai pisariaqartitalu

Kunngaqarfik Danmarkip sillimaniarnermut politikikkut inissisimanerata allanngornera, kapitalini aallarniutaasuni nassuiarneqartoq, 2035-p tungaanut Illersornissaqarfiup suliassaasa annertoorujussuarmik annertusinerannik kinguneqarpoq. Ruslandimiit soorasaarinerup sakkortunerulernerani NATO-p Østersøen, Issittoq aamma Atlantikup avannaa ukkataralugit qunusaarinissaanut illersuinissaanullu danskit annertunerusumik tapersiinissaat pisariaqarpoq, ilanngullugit qanittumut upalungaarsimanermut sakkutuunik arlalinnik. Danskit illersornissaqarfiata aammattaaq Europami iligiit allat peqatigalugit Europa-mi illersornissamut suliassanik USA-miit tigusinissaq piareersimaffigisariaqarpaat, tassani Asien-imut sakkutooqarnikkut pilersaaruserneq pineqarluni. Kina-p qaffassimanera aammalu nunanut allanut politikikkut imminut nittarsaanniarnersimanera aamma Illersornissaqarfimmuut Asien-imi nutaanik suliassaqalersitsisinaavoq. Peqatigisaanik ajortumeerianit, ingasaassinianit maleruagassiivigineqanngitsumillu nussortunit sooranartut, Illersornissaqarfiup ukiut 20-it qaangiuttut ingerlaneranni ukkatarisimasai, annertusissasut naatsorsuutigineqarpoq. Tassunga ilanngutissaaq teknologiikkut sukkasuumik ineriartornerup malitsigisaanik aningaasaliinissamik pisariaqartitsinerup annertusiartortussaana, taamatullu Illersornissaqarfiup inuiaqatigiinni oqartussanut tapersiinissamik

pisariaqartitsinera, silap pissusaata allanngoriartornerata silallu peqqarniinnerulernerata malitsigisaannik, annertusisussaalluni – minnerunngitsumik Kalaallit Nunaanni. Kiisalu illersornissamut tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnerata kingorna Illersornissaqarfik EU-mi illersornissamut ineriartortitsinermi suliaqalertussaassaaq aammalu EU-mi sakkutooqarnermut sulisussanik pilersuisussaassalluni kiisalu sakkutooqarnikkut suliaqariartortitsisoqassappat, naalakkersuisut Folketing-illu kissaatigisaannik, taakkununga tapersiisussaalluni.

Tamanna tunggavigalugu nunami namminermi naaperiaanermi, illersornissamut isumaqatigiissuteqarnermi partiinit arlalinnik tunuliaqutserneqartumik ulloq 6. marts 2022 isumaqatigiissutigineqartumi aalajangiunneqartutut, Illersornissaqarfiup isumalluutaasa annertooujussuarmik kivinnissaat pisariaqartinneqarpoq.

Danmarkimi sakkutooqarneq 2022

Sakkutuut sulisorisat	Angallatit sorsuutit	Timmisartut qulimiguullillu	Biilit sorsuutit
15.429	29	120	506

Ukiuni aggersuni Danmarkimi illersornissamut pingaartinneqartoq siulleq tassaasariaqarpoq NATO-mi nukittussutsimut siunnerfiit naammassineqarnissaat. Nukittussutsimut siunnerfiit atuutereersut anguniarnissaannai akisoorujussuusussaavoq piffissamillu atuiffiungaatsiartussaalluni. Siunissami Danmarkimut nukittussutsimut siunnerfiit annertunerulernissaat aammalu Madrid-imi qullersat ataatsimiinneranni illersornissap qunusaarinerullu nukittorsarnissaat kiisalu USA-p oqilisaannissaanik pisariaqartitsineq pillugit aalajangiinerup malitsigisaanik upalungaarsimanermut piumasaqaatinik annertunerujussuarnik imaqaarnissaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Tulliullugu iligisatta angisuut sakkutuui nutaaliaanerpaanik atortoqartut peqatigalugit, taamaallillunilu annertunerujussuarmik naleqarnerulersitsinissamik neqerooruteqarlutik, danskit sakkutuuisa sunniuteqarluartumik suliaqarsinnaanissaannik qulakkeerisinnaasunik attaveqaatinik ilaqartunik peqarnissaq siunertaralugu Illersornissaqarfiup ingerlaavartumik teknologiikkut nutarterisarnissaq pingaarnersiinermi salliutittariaqarpaa, ilanngullugu digitalinngorsaaneq. NATO-mi nukittussutsimut siunnerfiit siunissami ungasinngitsumi naammattumik erseqqissunngornissaat naatsorsuutigineqarsinnaanngimmat aammalu pitsaassusissanut siunnerfiit nassuiarnissaannut imaaliiallaanaq takuneqarsinnaanatik, Illersornissaqarfiup iligisat allat aamma danskit ilisimatusarfii suliffeqarfiillu qanimut suleqatigalugit sakkutooqarnermut teknologiikkut ineriartupiloornerup malinnaaffiginissaanut nammineerluni piginnaasaminik ineriartortitsisariaqarpoq. Tassani nunani avannarlerni illersornissaqarfinni allani ilisimatusarfii inerisarluarneqarsimasut, soorlu Sverige-mi Totalförsvarsinstitutet imaluunniit Norge-mi Illersornissaqarfiup ilisimatusarfia, nunap sakkutooqarneranuinnaanngitsoq, kisianni aamma illersornissamut suliffissuaqarneranni, pingaaruteqartoq, isumassarsiorfiginissai isumaliutersuutigineqarsinnaavoq. Sakkutooqarnermi teknologiikkut ineriartornerup sukkasoorujussuunerani, illersornissamut

isumaqatigiissutissani teknologii nut aningaasaliinissat pisariaqartut tamarmik eqqoriarneqarsinnaanissaat, ajornarluninnsisussaavoq, tamannalu isumaqatigiissutissap aqqissuunneqarnerani sillimaffigineqartariaqarpoq.

Sakkussianut

ataqatigiimmik aqqissuussinerni nutaaliaasuni aningaasaliinerit annertuut aamma Illersornissaqarfiup ukiorpassuarni suliaasa annertuumik annertusisimasut suliarinnaalersinnissaannut iluaqutaasussaapput, inuusuttut ikiliartorneranni suliffissaqartitsiniarnerup qaffasinneranut ilanngullugu, Illersornissaqarfimmi sulisut annertunerusumik amerlisinnissaat ajornakusoortorujussuususaalluni. tamatumunnga taarsiullugu sakkutuut ataasiakkaat sunniineqqortussusaat pilersitsisinnaassusaallu malunnaatilimmik annertunerulersinneqartariaqarput. Sulisut ilarpassuinut, danskit ilinniarfii attuumassuteqartut, soorlu assersuutigalugu IT-Universitet aamma DTU, suleqatigalugit ingerlanneqarsinnaasumik, teknologiikkut annertuumik piginnaasaqarnerulersitsinissaq pisariaqartussaavoq. Pisortat suliaasaqarfiinut aammalu suliffeqarfinit namminersortunit piginnaasaqalerfissat Illersornissaqarfimmit ujartorneqartalertussat, annertuumik unammilleqatigiissutigineqalertussaapput. Illersornissaqarfiup sulisussarsionermut ilusiliinera atorfinitsitsinermullu atugassarititaasut kiisalu sakkutuujusussaaneq ullutsinnut naleqqunnersut isumaliutersuutiginnissaanut tamanna pissutissaqalersitsinnaavoq. Tamatumunnga aamma sulisorinniinnarnissamat tunngatillugu ajornartorsiutaasartut, ilaatigut sivikitsumik upalungaarsimanissamik piunasaqaatineertartut aammalu sivikitsumik piffissaqartitsilluni Danmarkip avataanut suliarortitaanissamik pisussaaffeqartitsineq aamma ilaapput. Sivilisunerusumik sakkutuujusussaataitaasunik amerlanerusunik aggersaaneq sulisussarsionerni ajornartorsiutinut iluaqutaasinnaassasoq ilimanarpoq aammalu Illersornissaqarfik ajornartoornernik pisoqarnerani inuiaqatigiinni oqartussat ikiornissaannut periarfissaqarnerulersittussaallugu. Suaassuseq malillugu sakkutuujusussaataitsineq siunissami Danmarkimi naapertuutiinnassanersoq tassunga atatillugu

isumaliutersuutigineqarsinnaavoq. Sakkutuujusussaatsinerup annertusitinnissaa pillugu aalajangiinissaq sioqqullugu Illersornissaqarfimmut aammalu inuiaqatigiinnut tamakkiisunut sunniutaasussat qulaajarneqaaqartariaqarput.

NATO-mi nukittussutsimut siunnerfiinnaanngitsut danskit sakkutooqarfiini arlalinni sivikinnerusumik upalungaarsimasoqarnissaq pisariaqartussaavoq. Aamma Illersornissaqarfiup 2035-p tungaanut sillimaniarnermut politikikkut avatangiisini ineriartortuarnerusuni eqqoriaruminaatsunilu politikikkut sukkaasumik iliuuseqarnissamut periarfissanik naleqquttunik piginnaasaqartunillu pilersuisinnaanissaa pisariaqartinneqartussaavoq.

NATO-mi artikel 3-mi erseqqissarneqarpoq, iligiinniittut tamarmik ataasiakkaarlutik aammalu iligiinniittut sinnerinik suleqateqarlutik "sakkulersorlutik saassussisut akiorniarnissaannut" piareersimanissamut nunami namminerimi pisussaaffeqartut. Minnerunngitsumik ajornartoornerup aallartilaarnerani, NATO-mi artikel 5 – ataatsimoorluni tapersersoqatigiinnissami neriorsueqatigiinnertut taagorneqartoq – atulernerqarsinnaalluni pisoqartoq oqartoqarsinnaanersoq, tamakkiisumik paasisimaneqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaanngissinnaalluni, pisoqarnerani tamanna atuutissaaq.

Nunap akisussaaffeqarfiup illersornissaanut nunami namminerimi piginnaasaqarneq taanna piffissami aggersumi immikkut pingaaruteqartussaavoq, Danmarkip qanitaaniittuni pisut sakkortunerulernissaat naatsorsuutigineqarsinnaammat. Tassani pingaartumik pineqarpoq Ruslandip sakkutuunit imarsiortunit aammalu Ruslandip timmisartuinit sorsuutinit pisoqarnerulernera, peqqusaartutut isikkoqarnera annertusiartorluni imaluunniit piaaraluni piaarinaniluunniit Danmarkip imartaanik aamma Danmarkip silaannartaanik innarliisumik. Najummassimanartoqariartuinnarnera aammalu Kunngeqarfiup qanitaaniittuni sakkutooqarnikkut najuunnerup annertusiartornera taamatuttaaq paatsoorsinnaanernik, siunertaarinagu pisoqarfiusunik annertusiartortoqarneranillu annertunerulersitseriaannaavoq. Tamanna siunertaanngitsumik annertusiartortoqarsinnaanerata aarlerinaateqarnerulernissaa pakkersimaarniarlugu danskit illersornissamut qullersaqarfiata aammalu Ruslandimi kitaanut avannaanullu qullersaqarfiup akornanni toqqaannartumik sakkutooqarnikkut atassuteqarfiisa isumaliutersuutigineqarsinnaannut pissutissaqalersitsisinnaassaaq.

Østersøen

Danmark Østersøen-mi nunap immikkoortuani pilersaarusernermi qitiusumik inissisimavoq, tassami Østersømut imaatigut appakaannissaq Danmarkip ikerasaasigoortussaammat. Taamaattumik NATO-p sumiiffimmi Ruslandimik qunutitsisinnaanerata annertusitinneqarnera aamma Illersornissaqarfiup suliassaqarnerulerneramik malitseqartussaavoq. Danmark oqaluttuarisaanikkut isigalugu Østersømi nunap immikkoortuani sillimaniarnermut tapersiisarnermik annertuumik ileqqoqarpoq, aammalu naatsorsuutigineqarsinnaavoq Danmark sumiiffimmi Sakkutuunit imarsiortunik, Sakkutuut timmisartuinik Sakkutuullu piareersimasuinik sakkutooqarfinnik annertunerusumik tapersiinissamik qinnuigineqassasoq, ilanngullugu pingaartumik Baltikum-imi nunani pingasuni. Taamaallilluni naatsorsuutigineqarsinnaavoq Danmarki ataavartussamik imaluunniit ataavarnerusumik, 2016-imi NATO-p siuartitsilluni najuutsinneqalersimanerani pisimasuniit annertunerusumik malunnaatilimmik sakkutooqarnikkut ikiuulluni,

Baltikum-imi nunat pingasuusut ilaanni ataatsimi arlalinniluunniit, najuutissasoq. Taamaassappat immikkoortortat taakkua sakkutooqarfimmi inissisimallutik aalajangersimasunngortinneqassapput aammalu naatsorsuutiginnisamik suliassaqalernerimi piareersimatinneqassallutik, tamatumalu Illersornissaqarfiup ullumikkut pisunut sanilliullugu allanngorartitsisinnaanera annikinnerulersittussaavaa. Taamaattumik Baltikum-imi danskit sakkutuunik aalajangersimasumik inissiineq, naatsorsuutigineqanngitsut qisuariarfigisinnaanissaat eqqarsaatigalugu, oqimaaqatigiissitsivigineqassaaq, kiisalu NATO 2035-p tungaanut pisinnaasanik, Ruslandip saassussilluni pisoqarnerani sukkasuumik inissiinissaq siunertaralugu sivikitsuaqqamik upalungaarsimanermitinneqarsinnaasunik ullumikkornit suli annertunerusumik ujjartuisussaavoq. Sakkutooqarnikkut killilersorneqarani iliuuseqarsinnaanerup sapinngisamik annertunerpaamik attatiinnarnissaanut, Baltikum-imi suliassat aalajangersimasut ilaasa iligiinniittunut allanut avitseqatigiissutiginnissaannut periarfissarsiornissaq pissusissamisoorussaavoq, ilanngullugu pingaartumik Sverige aamma Finland, taakkua NATO-mut ilannguppata. Tamanna sunniuteqarluarnerpaamik isumalluutinik atorluatitsisussaavoq aammalu nunat Baltikum-imiittut taakkua arlaanni danskit tapersiinerisa ataatsimoorinnissaa pitsaanerpaanik sungiusarnissamut periarfissaqalersitsisussaalluni. Tamatuma saniatigut Finlandip aamma Sverige-p NATO-mut ilanngunnerani nunap immikkoortuani NATO-mi qullersaqarfiup nutaamik ilusiligaanissaa pisariaqartinneqalertussaavoq, tamannalu nunani tamalaani qullersaqarfiup sakkutooqarfiillu ilusiligaanerat atuuttoq ullutsinnut naleqqunnersoq qimerloornissaanut pitsaasunik periarfissiisussaavoq.

Østersømi nunap immikkoortuani sakkulersorluni akerleriinneq aallartilluni, tamaanga killittoqassappat, tamanna Illersornissaqarfimmut aammalu Danmarkimi inuiaqatigiinnut tamakkiisunut annertuunik sunniuteqartussaavoq. Taamatut inissinnermi Danmarkip imartaatigut Østersømut iligiit isersinnaanissaasa aalajangiusimaneqarsinnaanissaa pingaarutilimmik pingaartinneqartussaavoq, tamannalu Illersornissaqarfiup annertooujussuarnik isumalluutinillu atuiffiusussamik suliassaqalernerani malitseqartussaavoq. Danmarki taamatutaaq NATO-p sakkutuuninut sakkutooqarfittut ingerlaarfissatullu atuunnermini (Host Nation Support/nunap inissisimavigineqartup tapersiinera) isumalluutinik annertooujussuarnik atuisussaassaaq, tamannalu Illersornissaqarfimmik aammalu Danmarkimi sakkutuujunngitsunut oqartussanik annertuunik atuiffiusussaavoq. Taamatut pisoqarnerani ilaatigut Illersornissaqarfiup aammalu oqartussat allat arlallit unnuisarfinnik, ingerlasussanik piareersaanermut tapersiinermik, peqqinnissaqarfimmi upalungaarsimasunik, sillimaniarnikkut suliassanik nerisaqartitsinermillu isumaginninnissaaq akisussaaffigisussaavaat. Danmarkip sakkutoorpassuarnik atorussianillu oqimaatsunik tiguisinnaassuseqarnissaanut annertunerusumik aningaasaliineq, Østersømi nunap immikkoortuani ajornartoortoqarluni pisoqarnerani iligiit kangilliit ikiorsernissaannut iligiit piginnaasaqarnerannut pingaarutilimmik ilassusiisussaavoq. Sverige NATO-mi ilaasortatut nunami sumiiffinni inissisimanermini aammalu inerisarluarsimasunik attaveqaasersuuteqarnermini NATO-p sakkutuuisa Østersømut nuutinnissaannut aqqutissanik nutaanik ammaasussaavoq, taamatullu aamma Norge iligiit sakkutuuninut sakkulersorsimasunut innissisimaffittut arlalinnik suliassaqalissasoq naatsorsuutigineqarpoq. Taamaattumik suliassaqarfimmi tassani Skandinaviami suleqatigiinnerulernissaaq periarfissaqarpoq.

Ukiuni aggersuni Tysklandip malunnaatilimmik annertusaanerani nunap immikkoortuani NATO-mi illersornissami qunusaarinermilu annertuumik annertunerusumik inissisimalertussaavoq, tamatumalu Illersornissaqarfiup Tysklandimi illersornissaqarfik suleqatigalugit ineriartortitsinissaa pissusissamisoortilertussaavaa. Danmarkip-Tysklandip suleqatigiinnerat Sorsunnerup Nillertup nalaani qanittorujussuarmik ingerlavoq, kisianni imarpik ikaarlugu patajaallisaanermik annertuumik suliaqarnermut atatillugu tuluit illersornissaqarfiata qanimut suleqatigineranut iluaqutaasumik, ingerlajunnaarsimalluni.

Issittoq aamma Atlantikup avannaa

Kunngearfik issittumi naalagaaffittut Issittumi nunap immikkoortuata aaqqissugaaneranut akisussaaqataavoq, peqatigisaanillu nammineq soqutigisani isumagisussaallugit. Nunat killiit aamma Ruslandip akornanni pissutsit najummassimanarnerat aammalu nunap immikkoortuani suleqatigiinnissamut kajumissaarutaasut sakkortuut, Kunngearfik pinngitsoorneqarsinnaanngitsumik ajornakusoortorujussuarmik inissisimalersippaat. Tamanna nunanut allanut, sillimaniarnermut illersornissamullu politikkikkut suliaasaqarfimmi ataqatigiissaarluakkamik arlalinnillu ilusiligaasumik aallaaveqarnissamut piumasaqaateqarfiuvoq. Sakkutooqarnikkut suliasat aammalu atitunerusumik sillimaniarnermut politikkikkut nunanullu allanut attaveqarnikkut suliniuteqarneq imminnut ataqatigiipput. Tassani pingaartumik pineqarput

pissaanilissuarnut pingasunut USA-mut, Ruslandimut aamma Kina-mut, iligiinnut naalagaaffinnut issittumi sinerialinnut kiisalu iligiinnut naalagaaffinnut issittumiinngitsunut maligassiuisunut tunngatillugu taamaappoq. Soqutigisat qitiutinneqartorpasuit iliuuseqarfigineqartussaapput, unammilligassarlu taanna nunanut allanut sillimaniarnermullu politikki pineqartillugu Kunngaqarfimmi suleqatigiit akornanni atassuteqarnerup paasiuminaanneranit annertunerulersinneqarpoq.

Naatsorsuutigineqarpoq 2035-p tungaanut Illersornissaqarfiup Issittumi aningaasaliinini annertusitittariaqarai, pingaartumik Kalaallit Nunaata imaani nunamilu nunap akisussaaffeqarfiata annertooujussuusup pitsaanerumik alapernaarsorneqarnissaa aammalu tulleriissaartumik periaaseqarnerulluni silaannarmi kiisalu immap qaavani iluanilu namminersortuunerup atuutsinniarnissaa siunertaralugit. Minnerunngitsumik Tunumi isumalluutit aammalu teknologiimik nutaamik nutaaliorluni atorluannaissaq, taamatullu nammineq aalajangiisarnermi periaasissat pisariaqartussaapput.

Nunap immikkoortuata NATO-miit eqqumaffigineqarnerulernerani, issittumi iligiit iligiinnut iluaqutaasumik nunap immikkoortuani suliniuteqarnerminnik nukittorsaanissaat NATO-miit naatsorsuutigineqartussaavoq. Tassunga ilanngullugu Kalaallit Nunaat aamma Savalimmiut pillugit NATO-mi inissisimanerpiaat, politikkit immaqalu nukittussutsimut siunnerfiit ineriartornissaat naatsorsuutigineqarsinnaavoq. NATO sakkutuuliilluni imaluunniit qullersaqarfeqarluni ataavartumik najuulluni Kunngaqarfimmi suliaqartut inissisimalernissaa ilimanaateqannginnerusutut nalilerneqarpoq.

Kisiannili iligiit arlallit siunissami sakkutuuisa Issittumiinnissaat aamma Atlantikup avannaaniinnissaat ilimanaateqarpoq – amerlanertigut Kunngaqarfiup akisussaaffeqarfiata qanitaani imaluunniit Kunngaqarfiup akisussaaffeqarfiani. Tamanna aamma sakkutuunut taakkununga inisimmavittut nutaanik suliaasaqalernerminnik malitseqarpoq.

NATO-p atlantikup avannaanut issittumilu sumiiffimmut soqutiginnikkiartuinnarnera, Europami atlantikumilu tamarmi iligiinnut pingaaruteqartunut issittumi soqutigisaminik oqaasertalersuinissamut Kunngaqarfimmut periarfissiivoq. Kisianni NATO-miit taamatullu Europami naalagaaffinnit iligiinnit annerusunit sillimaniarnermut politikikkut soqutiginninneruleriartorneq aamma nunap immikkoortuani atassuteqarnermut taakkununga nutaamik ineriartortuurtumik pilersitsivoq, Ruslandimut attaveqarneq ajorseriardeqqinneqariaannaalluni. Tamanna siunertaanngitsumik annertusiartuinnarnissaa pinngitsoortinniarlugu tulluarsakkamik naleqqussakkamillu periaaseqarnissamik pisariaqartitsinerminnik erseqqissaavoq.

Sillimaniarnermut politikikkut ineriartornermut ilanngullugu aamma tunngavissat allat – pingaartumik aningaasaqarnikkut silallu pissusaatigut – Kunngaqarfiup 2035-p tungaanut piffissami illersornissamut politikikkut nunap immikkoortuanik pingaartitsinissaa pisariaqalersippaat. Sumiiffik Illersornissaqarfiup Issittumi alapernaarsuiffigisaa, immap sikuata aakkiartuinnarnera ilutigalugu ilaatigut annertusisussaavoq, immaqalu aamma Naalagaaffiit Peqatigiit nunavittamut ataatsimiititaliarsuani Kunngaqarfiup Issittumi nunavittamut piumasaaqateqarnera pillugu aalajangiinerup malitsigisaanik.

Allaaserisasq aamma Savalimmiut aammalu Kalaallit Nunaata namminiilivinnissaannut suliap ingerlaneri

Tamakkiisumik Savalimmiuni imaluunniit Kalaallit Nunaanni namminiilivinnissaq nalunaarusiamut piffissaliussami periarfissaavoq aammalu Kunngeqarfiup issittumi atlantikullu avannaani naalagaaffittut inissisimanera allanngortittussaallugu aamma Illersornissaqarfiup suliassaannut annertooujussuarnik sunniuteqarsinnaalluni.

Savalimmiut

Ukiut hunnorujut kingulliit tamakkiisumik namminiilivinnissaq pillugu apeqqut savalimmiormiuni isumaqatigiinngiffiusimavoq, aammalu ukiut hunnorujulikkaat nikinneranni Savalimmiut naalagaaffittut nammineertutut pilersinnissaa, politikikkut oqaluuserisassani qaffasissorujussuarmi inissisimasimavoq. Tamanna politikikkut taamatut pingaartinneqarunnaarpoq, kisianni Savalimmiuni namminersornerup ineriartortinnarnissaa aammalu Savalimmiut nunani tamalaani nammineerluni imminut saqqummiuttarnera annertunerulissasoq aammalu nammineq taaguutini atorlugu nunani tamalaani kattuffinni naleqquttuni, soorlu assersuutigalugu WTO, aamma Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiinni, ilaasortanngorsinnaassasoq, atituumik politikikkut innuttaasuniillu tapersorneqarpoq.

Taamaattoq danskit naalackersuisuisa paasinninnerat malillugu kissaatigineqartut taakkua ilai arlallit inatsisip tunngaviusup iluaniitineqarsinnaanngillat. Savalimmiut inatsisip tunngaviusup killissaasa avataanni nutaamik suleqatigiiffeqalernissamik piumasaaqateqarneranik / qinnuiginninneranik tamanna ukiut arlallit qaninnerit iluanni kinguneqarsinnaasoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Savalimmiut aamma Danmarkip akornanni suleqatigiinnermut nutaamik sinaakkusiisoqassappat, nunat pisortatigoortumik arlaatigut peqatigiillutik naligiissinneqarlutik, danskit illersornissaqarfia Savalimmiuni oqartussat suleqatigalugit namminersornerup atuutsinnissaanut aammalu nunap akisussaaffeqarfiup illersornissaanut suli pisussaaffeqassasoq kinguneqartumik aaqqissuussinissaq Savalimmiut tungaaniit kissaatigineqassasoq ilimananngingitsoq naliliisoqarpoq.

Kalaallit Nunaat

Kalaallit Nunaata namminiilivinnissamat pisinnaatitaanera Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsimmi kapitali 8-mi nassuiarneqarpoq. Inatsisartuni partiit amerlanerussuteqartut Kalaallit Nunaata namminiilivinnissaata tungaanut sulissutiginninnissaq taperserpaat. Partiit ikinnerussuteqartut maannakkut ilusiliinerup

attatiinnarnissaa kissaatigaat. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut imminut napatinnissaata inerisarneqarnissaa, aammalu Kalaallit Nunaata akisussaaffeqarnerulernissamik kissaateqarnera sulissutiginninneralu partiit akimorlugit sulissutigineqarput. Tamanna aamma suliassaqarfinni namminersornermut inatsisip killissaasa iluanni tiguneqarsinnaanngitsunut atuuppoq, pingaartumik illersornissamut, nunanut allanut sillimaniarnermullu politikkimut

Nunani tamalaani Suliaqarnerit

Silap pissusaata allanngoriartornera, innuttaasunut paasissutissatigut ineriartorneq aammalu 2035-p tungaanut nunarsuarmi naligiinnginnerup annertusiartuinnarnera, ajortumeeriniat aammalu maleruagassiivigineqanngitsumik nussornernit imaanilu paaasunit Afrikameersunit aamma Kangia Qiterlermeersunit Europamut sioorasaarinerit sakkortunerulertussaapput. Peqatigisaanik nunap immikkoortuani tassani pilersaarusernerup ukkatarineqarnerata annertusiartornera aammalu Kina-mut pissaaneqarniunneq ilutigalugit USA-p Europamilu iligiit Indo-Pacific-imi ingerlatanut danskit sakkutooqarnikkut tapersiinissaat ujartulissagaat ilimanarpoq. Taamaattumik Danmarkip avataani sumiiffinnilu qanittumiittuni nunani tamalaani suliaqarnernut sakkutooqarnikkut naleqquttumik tapersiisussanik nassiussinissamut Danmark illersornissami pisinnaasaqartariaqarpoq. Illersornissaqarfik nunani tamalaani suliaqarnerni peqataasinnaanissamut ukiuni qulikkaani kingullerni atortussanut sungiusarnernullu aningaasaliisarsimavoq, pingaartumik Kangiani Qiterlermi aamma Afrikami. Taamaalilluni ilisimasat annertuut aammalu piginnaasaqarnerit immikkut ilisimasaqalersitsisut ineriartortinneqarput, danskit illersornissaqarfiaq iligiinni suleqatitut pingaartinneqartut inissisimatilerlugu. Piginnaasaqarnerit taakkua attatiinnarnissai allanngutsaaliornissaalu aammalu nunani tamalaani suliaqarnerit pissusissamisoorneranni ingerlaavartumik ineriartornermut naleqqussarnissaat, pingaaruteqartussaavoq. Suliassat naatsorsuutigineqartut, immikkoortumi tullermi erseqqinnerusumik nassuiarneqartut tunngavigalugit Illersornissaqarfiup imarsiornermi pisinnaasaqarnerit ungasissumut anngussinnaasut pioreersut ineriartorteqqinnissai kiisalu inuttatigut pisariaqartitsiviunnginnerusutut ittut, kisianni pisinnaasaasigut annertuumik allanngorartinneqarsinnaasut, misilittakkat malillugit ujartorneqarnerusartut, soorlu qulimiguullit, timmisartut assartuutit, sakkutuut immikkut ilisimasallit sungiusaasullu, iluaqutaasumik ukkatarisinnaassavai.

Ajortumeerianik akiuniarnermut aalajaatsuutitsinissamullu suliniuteqarnerit

USA-p Asien-imut pilersaarusionermit sammisaminik allanngortitsinera aammalu NATO-p aamma EU-p akornanni suliassat nutaamik agguarneqarnerat ilutigalugit, Danmarkki aammalu Europap sinnera akisussaaffeqarnerulertariaqarput aammalu annertunerusumik inissisimaffeqalertariaqarlutik, ilanngullugu Sahel-imi, Afrikap avannaani Irak-imi ingasaassiniat akiorniarneqarneranni. Najukkani patajaatumik inissisimanissap piginnittuunerullu, oqartussaaqatigiinnermut inuillu pisinnaatitaaffiit pivirusorsioortunik siunnerfeqarnissaq kiisalu sakkutooqarnerup ungasissumut inuiaqatigiinni suliniuteqarnernut ataqatigiissinneqarnissaa pisariaqartinneqartoq, Nunani tamalaani aalajaatsuutitsinissamut suliniuteqarnernit misillitakkat erseqqissarpaat. EU suliniuteqarnernut atituunut tunngassutilinnut taamaattunut pitsaasunik tunngavissaqarsinnaavoq, kisianni politikkikkut aalajangiisarnep ilusiligaanerata kingunerisaanik piffissaliinerup taassuma iluani pivirusorsiuunngitsunik siunnerfilersuisoqariaannaanera aarlerinaateqarpoq, tassani pitsaasumik naalackersuinerup ingerlanissaata, naligiissitaanerup pisinnaatitaaffiillu allat tungaannut siuariartoqarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaalluni.

Naalagaaffinni patajaatsuunngitsuni eqqaannilu suliniuteqarnissamut danskit sakkutooqarnikkut tapersiinnaanerit pillugu Danmarkip amerlasoorpassuarniit apeqquteqarfigineqartalernissaa, ukiuni aggersuni naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Taamaattoq suliniuteqarnerit taakkua, siusinnerusukkat Afghanistan-imi aamma Irak-imi sivisuumik annertuumillu akuusimanermit ukkassinerusutut pisinnaasanillu inerisaaviunerusutut iluseqassapput. Ujartuinerit Naalagaaffiit Peqatigiinninngaaniissapput aammalu – illersornissamut tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnerani – EU-meersuussallutik kiisalu pisariaqalernerani peqatigiilertartuneersuussallutik, tassani pingaartumik Frankrig Sahel-imi immaqalu

aamma nunap immikkoortuani amerlanerusuni, suliniuteqarnernut danskit tapersiinissaat kissaatigissagaa naatsorsuutigineqartariaqarpoq. USA-miit ujartuinissaq eqqoriaruminaanneruvoq. USA-p naalagaaffinni sanngiitsuni patajaatsuunngitsunilu najuunnerminik annikillisisiartuaarnera ingerlaannassasoq suut tamarmik paasinarsisippaat. Peqatigisaanik Europap tamatumunnga taarsiullugu patajaallisaanermut suliniuteqarnernut tapersiinissaq USA-p qujarutissavaa naatsorsuutigissallugulu. Kisianni USA-p 2035-p tungaanut, 9/11-mut assingusumik pisoqarnerani, akuliunnissaata pisariaqaleqqissinnaanera mattunneqarsinnaangilaq.

Imarsiornerup isumannaatsuunera (danskit akisussaaffigisaasa avataanni)

Nunarsuarmi nunat imarsiornermik ingerlatsiviusut annersaasa arfinilissaattut, imarsiornerup isumannaatsuunissaa suli Danmarkip qitiutillugu salliutittussavaa, kisianni aamma tassani nunap akisussaaffeqarfiup illersornissaata suliassallu allat iluanni inissisimasussanngorluni Illersornissaqarfiup allanngortinneqarnera, Illersornissaqarfiup, pingaartumillu Sakkutuut imarsiortut, isumalluutaannik annertooujussuarmik pingaarnersiutinissaanut piumasaqaateqarfiuvoq.

Danmarkip imartaasa avataanni imarsiornerup isumannaatsuunerani sioranartorpassuit ilaatinneqarput, taakkua akornanni imaani ujajaasuniit sioranartoqarnera maannakkut ersarinnerpaalluni. Imaani pinerluttuliornerit akiorniarnissaannut annertooujussuarnik suliniuteqartoqaraluartoq imaani ujajaasut sioranartuunerat suli atuuppoq. Niuernerimi aqquasartut illersornissaannut aammalu killilersugaanngitsumik imaatigut ingerlaarnissap qulakkeernissaanut isumalluutitut

aningaasaliisaannarnissamut Danmark nunami namminerimi soqutigisaqarsinnaavoq. Tassani minnerunngitsumik pineqarput Guineap iterlaa aammalu Afrikas Horn, kisianni 2035-p tungaanut qularnanngitsumik aamma nunap immikkoortui allat, ilanngullugu Indo-Pacific.

Imarsiornerup isumannaatsuunerani angallatip ingerlatinnissaanut kiffaangissuseqarnissaq aamma ilaatinneqarpoq, ilanngullugu killilersugaanngitsumik imaani ingerlaarnissamut pisinnaatitaaneq, tamannalu ilaatigut Hormuzstrædet-imi (EMASoH) alapernaarsuiartornermut, killilersugaanngitsumik imaatigut ingerlaartarnissamik siunertaqartumut, annertuumik tapersiinermigut, nunap immikkoortuani arriillisitsinissamut peqataanermigut – aqutsinermigullu - kiisalu kangerliumanerimi imaatigut ingerlaartarneq pillugu paasissutissanik katersinermigut, Danmarkip pingaartissimavaa. Siunissami danskit illersornissaqarfiata suliassat assingusut sularisassappagit, tamanna suliap pissusissamisoornerani allami akuulernissamut periarfissanik annikillisisusaaavoq. Paarlattuanik angallatit ingerlatinnissaannut kiffaangissuseqarnissamut suliniuteqarnerup pingaartinneqannginnera aamma Danmarkimi umiarsuarnik angallannermut niuernernullu sunniuteqarsinnaavoq.

Illersornissamut tunuarsimaaruteqarnerup atorunnaarsinneqarnerani Danmarki EU-p sakkutuut imarsiorlut atorlugit suliaqarnerini, EUNAVFOR ATALANTA aamma EUNAVFOR IRINI, peqataanissamut periarfissaqalerpoq.

2035-p tungaanut Indo-Pacific-imi, ilanngullugu Kinap kujataata imartaani, USA-p aamma Kina-p akornanni najummassimanartoqarnerata annertusiartornissaanik naatsorsuutigisaqarfiusuni, angallatit ingerlatinnissaannut kiffaangissuseqarnissamut suliaqarnerni danskit peqataanissaat USA-mit imaluunniit Europami iligiinnit angisuunit ujartorneqalersinnaanera naatsorsuutigineqalersinnaaneralu ilimanaateqartorujussuuvuq. Sorsuuteeqqamik tapersiilluni – Kina-p imartaani kujataanut imaluunniit Indo-Pacific tamaat eqqarsaatigalugu – aallartitsinissaq danskit illersornissaqarfiannut aningaasartuuteqarfiunngittussaangilaq aammalu sorsuuteeqqat tallimaallutik umiarsuaataasa ikittuinnaaneranni, sorsuuteeqqamik ataasiinnarmilluunniit tapersiissuteqaruni, Danmarkip allatigut qanoq akuulersinnaaneranut annertoorujussuarmik sunniuteqartussaavoq.

Pisinnaasanik annertusaaneq, sungiusarnek, sakkunik ikiuunneq allatigullu tapersersuineq

Irak-imi aamma Afghanistanimi sakkutooqarnikkut annertuumik suliaqarnerit ineriartorneranni patajaallisaanermut suliniutit iliuuseqarfiginissaannut nunat killiit periaasiata itinerusumik ineriartornera takuneqarsinnaavoq. 2010-p missaanili Nunat killiit annertoorujussuarmik pitsaaliuinermut suliniutissat ukkatarat, ilanngullugu sungiusaanikkut aammalu sillimaniarnermut suliassaqarfiup iluani pisinnaasanik allatigut inerisaanikkut. Nikittoqarnerani najukkani suliaqartuusut – naammattumik sunniuteqarluartut inatsisitigullu akuerisaasut – akerleriinnernik pisoqalerneru piujuartussamik iliuuseqarfiginnittarnissaat pisariaqartoq, eqqarsartaaserineqalerpoq. Danskit sakkutuui, sakkutuut naalagaat aamma officerit taamatullu sakkutuujunngitsut sulisorineqartut taamatut sungiusaasarnermut siunnersuisarnermullu pitsaasunik piginnaasaqalersimapput, qularnanngitsumik ukiuni aggersuni annertuumik

ujartorneqartartussanik. Danmarkimi taamatut suliniuteqarnerit Eqqissimatitsinermut Patajaallisaanermullu aningaasaateqarfik (Fredso- og Stabiliseringsfonden), ilaatigut illersonissamut missingersuutitigut aningaasalersorneqartoq, aqutugalugu aaqqissuunneqartarput.

Ruslandip Ukrainemut tiguaajartorluni saassussineraniilli Nunat killiit sakkussianik ikiuunnissamut piunassuseqarnerat taakkunungarpiaq allanngorluinnarpoq, tassani aamma Danmarki maannamut takuneqarsimannigsumik annertussusilinnik sakkussianik Ukrainemut nassiussilluni. Ukrainep ikiornissaa Danmarkimi sillimaniarnermut politikikkut soqutigineqarpoq, aammalu siunissami qanittumi Ukrainemi illersornissami akiuunnermut ilaatigut sakkussianik ikiuunnissaq aamma sakkutuunik Ukrainemiunik sungiusaanissaq suli pisariaqartinneqassasoq qularnanngilaq. Toqqorsiviit imaarneqarnerat, tamatumunngalu taarsiullugu Ukrainep kiffaanngissuseqarniarluni sorsunera, aammalu illersornissamut suliffissuit suliakkiissutinut allattuiffiisa ulikkaarpallaarnerisa malitsigisaanik atortussanut akigitat qaffakkiartornerat, Illersornissaqarfiup inerisarneqarneranut aammalu NATO-mi malittarisassat aammalu nukittussutsimut siunnerfiit naammassineqarnissaannut unammilligassaavoq.

Soorunarmi Ruslandip Ukrainemut sorsulinnginnerani, sakkussianik oqimaatsunik toqussutaasinnaasunik NATO-p avataani nunanut sorsuffiusunut pilersuineq Danmarkimut iligiinniittunullu arlalippassuarnut tunaartarineqarsimalluni, politikikkut tunaartarisat uterfigeqqinneqarsinnaanngillat. Assersuutugalugu 2035-p tungaanut aamma nunanut soorlu Georgien imaluunniit Moldova, taakkua Ruslandip saassunniarlugit aalajangissagaluarpas, tapersiinnissaq aamma pisariaqalertussaavoq. Taamaattumik sungiusarneq sakkussianillu ikiuunneq pillugit piginnaasaqarnerit ilikkakkallu Illersornissaqarfiup inerisarsimasaasa, aaqqissuussaankkut killissaliussani, soorlu assersuutugalugu immikkut nunani tamalaani tapersiinnermik suliaraqfimmik, immaqqa nunat qanigisaasut suleqatigalugit, ineriartorteqqinnissaat inissisimaffealersinnissaallu isumaliutersuutigineqarsinnaassaaq.

IV.4 Sioranartunut annertunerulersimasunut inuiaqatigiinni sillimaniarnerup naleqqussarnissaa

Inuiaqatigiit ammasut, pisuut tamakkiisumillu digitalinngorsaaffiusimasut danskisut, savalimmiormiutut kalaallisullu ittut sakkutuulersorluni saassussinernut ajortumeeriniannullu taamaallaat illersortussaannngillat, kisianni sioranartunut inuit pinngortitallu pilersitaannut assigiinngitsorpassuarnut imminnut illersortussaallutik, soorlu qarasaasiatigoortumik saassussineq, politikikkut pisut ingerlanerannit naalagaaffinni sunniinerit, attaveqaasersuutit pisariaqartinneqarlutik piunaneqartut naammannigsumik nakkutigineqarnerat, pilersuinerit pisariaqartinneqarlutik piunaneqartut amigaataanerat, nunarsuarmi tuniluunnerit aamma silap peqqarniitsorujussunera. Inuiaqatigiinni sillimaniarneq atituumik nassuiarneqareersoq naalagaaffiup nutaaliaasup suliassaanni qitiuvoq, oqartussat assigiinngitsorpassuit inuiaqatigiinni sillimaniarneq aamma aaqqissuussaaneq akisussaaffeqarnerlu pillugit suliassaqarlutik aammalu sioranartut sunniuteqarluartumik pakkersimaarnissaannut oqartussat taakkua akimorlugit suleqatigiinnissaq pingaaruteqartumik inissisimalluni.

Inuiaqatigiit patajaatsut isumannaatsullu qanoq allanngutsaaliorneqarnissaannut ineriartortinnissaannullu atugassarititaasunut killissaliussat sillimaniarnermut politikikkut pissusiviusuni nutaani allanngoriartorput. Inuiaqatigiinni sillimaniarnerup ilaa upalungaarsimanermut politikkimut aammalu inuiaqatigiit sioranartunik suliaqartuunngitsunit ingerlanneqartunik iliuuseqarfiginninnissamut inuiaqatigiit ataatsimoorlutik piginnaasaqarnerannut tunngassuteqarpoq. Kisianni inuiaqatigiinni sillimaniarnermi aamma pineqarput nunami namminerimi, angerlarsimaffigisami sillimaniarnermut politikikkut unammilligassat, nunani tamalaani pissutsit allanngoriartornerisa malitsigisaat. Pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartornerat aammalu sioranartut allanngoriartortut nalunaarusiami matumani nassuiarneqartut, Kunngaqarfimmi angerlarsimaffigisami sillimaniarneq unammilligassaqaartinneqarpoq. Qarasaasiatigoortumik saassussisarnerit amerlanerujussuanni sioranartut akuleriit pingaaruteqarnerat erseqqissarneqarpoq, aammalu ilaatigut pinngortitami ajunaarnersuaqarneri, nunarsuarmi tuniluunnerit imaluunniit nunanit Ruslanditu tittunit pillaatit iliuusissat pissutigalugit inuiaqatigiinni pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik pilersuinerit amigaataalersinnaanerata aarlerinaateqarnerulerpoq. Tamatuma inuiaqatigiit sunnersiassusaat erseqqissarpaa aammalu oqartussat suliaasaqarfiillu akimorlugit ataqatigiissaarinissap aqutsinissallu pisariaqartinneqarnerulernerannik kinguneqarsinnaalluni, pingaartumik sioranartut suliaasaqarfinnut nutaanut siaruarneranni, soorlu assersuutigalugu Danmarkimi ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaanermut suliaasaqarfimmi kilitsissiatut sulisoqalersinnaanerata teknologiiinillu tillinniartoqartalersinnaanerata aarlerinaateqarnerulernerat.

Nunarsuarmi tuniluttoqarnerata nalaani kommunit, nunap immikkoortui, inuiaqatigiinni sakkutuujungitsut suliffeqarfiillu namminersortut inuiaqatigiinni unammilligassat peqatigiillutik iluarsiviginialugit ataatsimoorput. Nuna tamakkerlugu kattuffiit, soorlu Røde Kors assersuutigalugu oqartussat aqutaannik, tassungalu qanimut tapertassatut, ajornartoornerup iliuuseqarfiginissaanut ilaalerput. Siunissami inuiaqatigiinni sillimaniarneq iluaqutaasumik suliaqartut assigiinngitsorpassuarnik suliallit akornanni suleqatigiinnerulernermik kinguneqarsinnaavoq. Kisianni suliaqartut arlallit ilaaneranni aqutsinermi ajornartorsiutit arlallit aammalu suliassaqarfiit nutaat qanoq aaqqissuussaaneeranni atuutereersuni eqaatsumik ilanngutsinneqarsinnaaneranni unammilligassat, malittaasussaapput. Oqartussat attuumassuteqartut arlallit siusinnerusukkut ulluinnarminni sillimaniarnermut politikkimut attuumassuteqarsimannginnerat, unammilligassani aamma ilaavoq. Inuiaqatigiinni sillimaniarnermi ilaatigut inuiaqatigiit sakkutuujungitsut isumalluutaasa, ajornartoornerup pinissaa sioqqullugu, ajornartoornerup pinerani kingornatigullu tulleriissaarnerusumik periaaseqarluni ilanngullugit eqqarsaatigineqarsinnaanerunissaat apeqqutaanerulersinnaavoq, tassami tamanna inuiaqatigiit najukkani nunamilu namminermi patajaassusaannut nukittorsaasinnaavoq.

Sioreanartut annertunerulersimanagerat tamanna tunngavigalugu Kunngeqarfiup sakkutuujungitsuni inuiaqatigiinni pilersuinermilu isumannaatsuunera tamarmi tamakkiisumik misissorneqassasoq siunnersuut saqqummiunneqarpoq, ilaatigut danskit oqartussaasui aamma attaveqaasersuutiniq pisariaqartinneqarlutik piumaneqartunik pilersuisui tamarmik upalungaarsimanermit pilersaarutiniq nutartikkanik, patajaatsunik sukumiisumillu sungiusarfigineqarsimasunik, pinngortitap piliaaniit taamatullu nunarsuarmi tuniluunnerniit pinngortitamilu ajunaarneruarniit, akuleriissitamik saassussinernut atomip nukinganut killilluni, sioreanartut tamakkerlugit inuiaqatigiinni ingerlanneqartunik isumannaarisinnaasunik, peqarnissaat qulakkeerniarlugu.

Suliassaqarfinni Kalaallit Nunaannit aamma Savalimmiunit tiguneqareersimasuni apeqqutiniq sillimaniarnermut politikkimut tunngasortalinnik pilersoaqassappat, danskit, savalimmiormiut kalaallilu oqartussaasuisa akornanni inuiaqatigiinni sillimaniarnermut suliassaqarfimmi suliassat agguagaanerat immikkut unammilligassaasinnaavoq. Tamanna ilaatigut nalunaarasuartaatitigut attaveqaasersuutini pisariaqartinneqarlutik piumaneqartuni pilersuisumik toqqaanerup sillimaniarnermut politikkimut tunngasortai pillugit apeqqummi ukiuni kingullerni tamanna takutinneqarsimavoq. Taamaattumik taamatut pisoqarnerisa iliuuseqarfiginissaannut periaasissat qimerloorneqarsinnaapput, aammalu Nunanut Allanut, Sillimaniarnermut Illersornissamullu politikikkut Attaveqarnermut ataatsimiititaliaq pilersinneqaqqammertoq, suliassaqarfimmi ataatsimoorluni paasinninnerunissamut alloriarneq siulliusinnaavoq. Sillimaniarnermut politikkimu pisartut nalinginnaasut avataanni sioreanartut nutaat Kunngeqarfiup iluani pissutsini aaqqiagiinnginnernik kinguneqarlutik suli akulikinnerusumik pisoqartaannassappat, tamanna Kunngeqarfimmi sillimaniarnermut iluaqutaanaviangilaq.

Inuiaqatigiinni sillimaniarnermut atitunerusumut atugassarititaasut aammalu Danmarkimi, Savalimmiuni aamma Kalaallit Nunaat oqartussani aaqqissuussaaneq annertoorujussuarmik assigiinngissuteqarput, taamaattumik immikkut nassuiarneqarlutik.

Danmark

Naalackersuisoq oqartussallu ajornartoornerni aqutsinerat aammalu inuiaqatigiinni sillimaniarnermi iliuuseqarfiginninnerat, Europami nunat amerlanersaannut sanilliullugu Danmarkimi allaanerusumik aaqqissuussaapput. Danmark assersuutigalugu ministerit pingaarutilit atorfilittallu qullersaasa ilaaffigisaannik nunami namminerimi sillimaniarnermut siunnersuisooqatigeeqanngilaq, ilanngullugit illersornissamut pisortaq, naalagaaffimmi politiit pisortaat aamma sakkutuujunngitsut upalungaarsimanermut pisortaat aalajangersimasumik ilaasortaralugit kiisalu ulluinnarni sulinerup aaqqissuunnissaanut ajornartoornernillu pisoqarnerini ataqatigiissaarinissamut allattoqarfik patajaatsoq. Tamatumunnga taarsiullugu Danmarkimi ajornartoornernik aqutsinissamut aaqqissuussisoqarpoq, politikikkut Naalackersuisut Sillimaniarnermut ataatsimiititaliaanit aqunneqartumik, ministeriueq (siulittaasoq), nunanut allanut ministeri, inatsisit atuutsinneqarnerannut ministeri, aningaasaqarnermut ministeri aamma illersornissamut ministeri aalajangersimasumik ilaasortaallutik, aammalu Politiit Paasiniaasartut aamma Illersornissaqarfimmi Paasiniaasartut pisortai kiisalu illersornissamut pisortaq pisariaqartitsineq malillugu peqataasarlutik. Ataatsimiititaliaq Sillimaniarnermut apeqqutinut Atorfilittat ataatsimiititaliaat, tassani ministereqarfinnut taakkununnga naalackersuisoqarfimmi pisortat kiisalu Politiit Paasiniaasartut aamma Illersornissaqarfimmi Paasiniaasartut pisortai aalajangersimasumik ilaasortaallutik. Aalajangersimasumik ilaasortat taakkua saniatigut Ministeriunerup ministereqarfiata Sillimaniarnermut ataatsimiititaliamut aamma Atorfilittat ataatsimiititaliaannut oqartussanit allaneersut aallartitai pisariaqalernerani aggersarsinnaavaat. Ataatsimiititalianut allattoqarfimmit sullinneqarneq killeqarpoq, taanna Ministeriunerup ministereqarfianit aammalu ministereqarfinit peqataasunit isumagineqarluni. Pilersaarusiornikkut suliaqarnermi piffissani ajornartoofiusuni ataqatigiissaarineq nunami namminerimi suliaqarnermut atorfilittanit (Den Nationale Operative stab (NOST)) isumagineqarpoq, ilanngullugit qitiusumi suliaqarnermi attaveqatigiinnermut upalungaarsimasut (Det Centrale Operative Kommunikationsberedskab (DCOK)), aamma nunani tamalaani suliaqarnermi atorfilittat (Den Internationale Operative Stab (IOS)).

Suliassaqarfinnut akisussaasuunermut tunngaviusoq, sillimaniarnermut akisussaasuuneq aallaaviatigut oqartussani ataasiakkaani inissisimatinneqarluni, nunani avannarlerni nunani tamalaginni atorneqarpoq, kisianni Danmarkimi nammagassat immikkut annertussuseqarlutik. Danmark assersuutigalugu Norge-tut aamma Sverige-tut inuiaqatigiinni sillimaniarnermut atituunik piginnaatitaaffilinnik angisuunik inuttalersugaalluartunik pisortaqarfeqanngilaq.

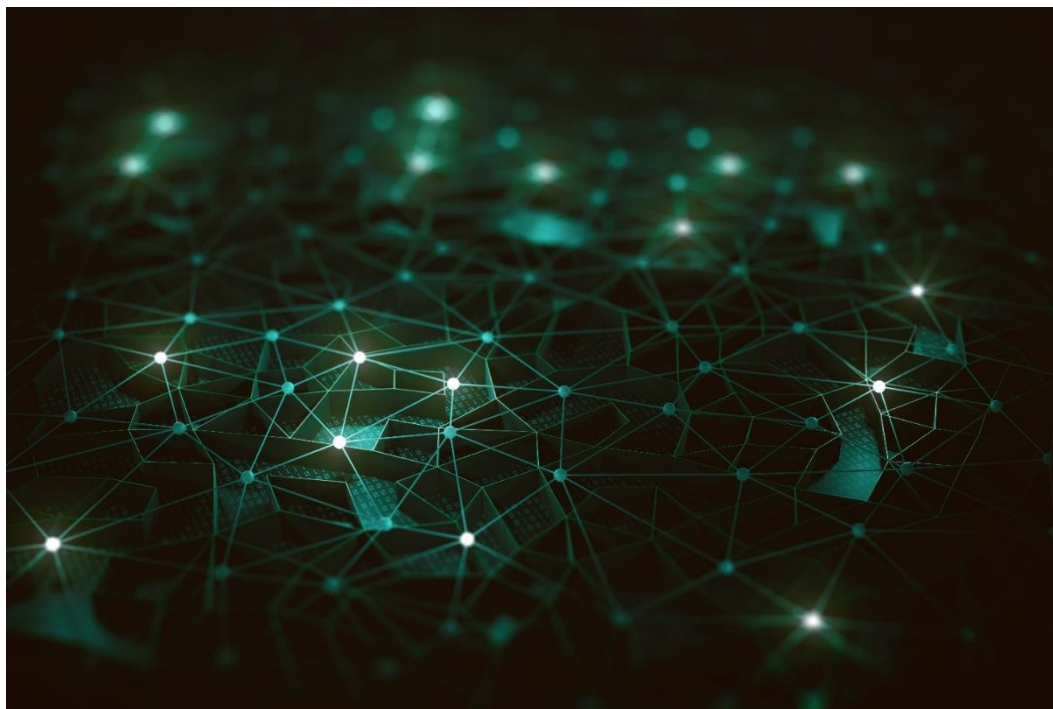
Norge-mi Direktorat for Samfunnsikkerhet og Beredskap (DSB), Justits- og Beredskapsdepartementet ataaniippoq aammalu 700-it missaannik sulisoqarluni. Taanna kattuffittut atuuppoq, inuiaqatigiinni suliassaqarfiit ministereqarfiillu tamaasa akimorlugit aarlerinaataasunik sioranartunillu alapernaarsuilluni aammalu ministereqarfik sinnerlugu ataqatigiissaarisuuneq isumagisaralugu. Tamatuma saniatigut Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) nunami sakkutooqarnermi sakkutuujunngitsunilu suliassaqarfinni suliassaqarfiit akimorlugit alapernaarsuinerimik suliaqarpoq. Norgemi inuiaqatigiinni sillimaniarnermut ilitsersuinerimi siunertaavoq, inuiaqatigiinni sillimaniarnerup tamakkiisumik isiginnittumik ataqatigiissaakkamillu suliniikkut

ajornartoonernik inuiaqatigiit pitsaaliuisinnaaneramik aammalu pisunik ilungersunartunik iliuuseqarfignissinnaaneramik nukittorsaanissaq.

Sverige-mi Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) siunertaraa inuiaqatigiit isumannaannerulersinnissaat aammalu pisoqarnissaa sioqqullugu, pisoqarnerata nalaani kingornatigullu suliaqartuusut tamaasa akimorlugit ataqatigiissaarisutut inissisimanerup isumaginissaa. Oqartussat 1000-it missaannik sulisoqarpoq aammalu Inatsisit Atuutsinneqarnerannut ministereqarfiup, Sverige-mi ajornartoonernik iliuuseqarfigninnermut suliassarpassuarnut akisussaasuusup, ataaniilluni. Pingaartumik MSB-ip upalungaarsimanermik kiffartuussineq, ajutoornissamik pitsaaliuilluni sulineq, ajornartoonernut upalungaarsimaneq, sakkutuujunngitsuni illersornissaaq, qarasaasiatigoortunut sillimaniarneq aamma isumannaatsumik attaveqatigiinneq, suliarai. Sverige-p inuiaqatigiinni sillimaniarneq ukkataralugu sillimaniarnermut periusissiaq (samhällets säkerhet), inuiaqatigiinni ingerlatanik ingerlatsiinnarsinnaaneramik, innuttaasut inuunerannik peqqissusaannillu kiisalu tunngaviumik naleqartitat illersorneqarnissaannik aallussiviusoq, 2006-imilu saqqummersereerpa.

Danmarkimi upalungaarsimanermut aqutsisoqarfik Illersornissamut ministereqarfiup ataaniippoq aammalu ilaatigut upalungaarsimanermut pilersaarusiorneq aamma tamatumingga oqartussanut siunnersuisarneq suliassaralugit. Upalungaarsimanermut pilersaarusiornep tunngavissinnissaanut Upalungaarsimanermut aqutsisoqarfiup ilaatigut "Nunami namminermi aarlerinaataasunut tunngasut" suliaraa, kisianni aqutsisoqarfik oqartussat upalungaarsimanermut pilersaarusiornep malinnaaviginissaanut Sverige-mi aamma Norge-mi aaqjissuussaanerit taamaaqatimi periarfissaasa assinginiq periarfissaqaqqajangilaq. Upalungaarsimanermut aqutsisoqarfiup sulisuisa 500 missarluinnaannik amerlassusillit ilaasa 10-t missaannik amerlassuseqartut suliassat taakkua suliaraat, suliassat allat annertunerpaartai, nunap immikkoortuini annaassiniarnermut ikuunnissamut sulisoqartumi, sakkutuujunngitsunut suliaqarnermut upalungaarsimanermut aqqjissuussinermiilluni.

Danmarki nunarsuarmi nunat digitalingorsaaviunerpaat ilagaat, tamannalu Danmarkimi inuiaqatigiinni annertuumik iluanaaruteqarfiusimavoq aammalu danskisunut ataasiakkaanut ulluinnat oqinnerulersissimallugit. Kisianni peqatigisaanik tamatuma Danmarki qarasaasiatigoortumik saassussinernut annertooujussuarmik sunnertiasunngortippaa, naalagaaffimmi namminersortunilu it-mi periaatsinik ajoqusiinnaasumik. Danmarkip qarasaasiatigoortumik saassunneqarnissaanik sooranartut ukiuni kingullerni Center for Cybersikkerhed-imiit qaffasissorujussuuartut oqaatigineqarsimapput. Naatsorsuutigineqarsinnaavoq Danmarkimi digitalingorsaaneq ukiuni aggersuni ingerlaannassasoq, tassani aamma 5G aallaavigalugu teknologit nutaanik periarfissiisussaallutik sunnertialersitsisussaallutillu. Taamaattoq Danmarki ukiorpassuarni kingunnerni qarasaasiatigoortumik sillimaniarnermut annertooujussuarmik aningaasaliisimavoq, taamatullu Europami nunarpassuarnut allanut sanilliullugu suliniuteqarnerup aqqjissuussaanneri pisariitsumiitinnera iluaqutaasorujussuulluni. Danmarki taamaalilluni sooranartut ineriartorneranni pisariaqalertarnera ilutigalugu qarasaasiatigoortunut sillimaniarnerup nukittorsarnissaanut aallaavissaqarluarpoq.

Illersornissaqarfik inuiaqatigiinni sakkutuujunngitsunut tapersiisarluni, oqartussat suliassaannik isumaginninnermi peqataasarluni aammalu upalungaarsimanermi tamarmiusumi pingaaruteqartut akisussaaffeqalertarluni, sivisuumik ileqqoqarsimavoq, ilanngullugu assersuutigalugu Danmarkip nunataani ajortumeeriniat annertunerusumik saassussillutik pisoqarnerani immikkut ilisimasalinnik tapersiilluni, taamatullu Politiit Paasiniaasartuisa ataanni Suliaqartartoqatigiinnut tapersiisarluni. Pisariaqartitsinerit taakkua suli piusussaapput, allaallu silap pissusaata allanngoriartorneranit aammalu sioranartut akuleriit sakkortunerulernerannit annertunerulersinneqartussaallutik. Akulikkiartuinnartunik silarlorujussuartalenera, soorlu panernersuaqarluni, pinngortitami ikuallattut annertoorjuullutik aammalu qarsutsinerit pisarlutik, Illersornissaqarfiup isumalluutai aamma ajornartoornerik iliuuseqarfiginninnerup iluani piginnaasai ugartorneqarnerulersinnaapput. Tassunga ilanngutissaaq Illersornissaqarfimmiit nussortoqarnerani ajornartoornerit nutaat iliuuseqarfiginissaannut annertunerusumik tapersiinissamik pisariaqartitsilersinnaaneq, ilanngullugu assersuutigalugu Frontex-imut sulisunik atortunillu nassiussilluni. Taamatutaaq Illersornissaqarfiup 2035-p tungaanut piffissami nappaatinik tuniluussinnaasunik tuniluuttoqalernerata iliuuseqarfigineqarnerani akuuleqqissinnaanera miserratigineqarsinnaanngilaq.

Kiisalu atomip nukinganik sakkussiat siunissami Ruslandip qunusaarinnermut upalungaarsimasuini nuimasumik inissisimasussaanagerat atomip nukinganik pisumit pisoqarsinnaanerani aarlerinaateqarnerulersitsisussaavoq, Illersornissaqarfiup akuliunnissaa pisariaqalerluni. Assersuutigalugu danskit imartaanni angallat atomip nukinganik ingerlatilik ajutoorpat, Østersømi pissutsit najummassimanarnerisa malitsigisaanik sillimaniarnermut politikikkut aarlerinaataasut arlallit saniatigut, aamma Danmarkip nunataani, illuutaanni attaveqaasersuutaannilu qinngornernik ulorianartunik annertoorujussuarmik mingutsitsinermik aamma tamanna kinguneqartussaavoq. Taamatut pisoqarnerani sakkutooqarnikkut tapersiineq politiiniit aamma Upalungaarsimanermut aqutsisoqarfimmiit

sakkutuujunngitsut upalungaarsimanermut suliniarnerannut ataqatigiissillugu ilaatinneqarsinnaassapput, tamatumalu suliassa qarfinni suliniuteqarnerit ataqatigiissaarneqarnissaannik pisariaqartitsineq erseqqissitippaa.

Savalimmiut

Qatserisartut aamma napparsimasunik angallassisarneq 1948-miilli savalimmiormiut immikkut susassa qarfigisimavaat, Savalimmiuni politeeqarnek ataatsimoorluni susassa qarfigineqarluni aammalu suli danskit politeeqarfiisut aaqqissuussaalluni. Savalimmiuni Politiit, Danmarkimisuulli, nunami, kangerlunni tatsinilu annertunerusunik ajutoortoqartillugu ataqatigiissarineramik aqutsisuupput, 2012-imi Savalimmiuni upalungaarsimanermut inatsisip akuerineqarneraniilli inuiaqatigiinni sillimaniarnermit isigalugu pingaarnertigut ajornartoornernik aqutsinermut akisussaasuuneq inuiaqatigiinni suliassa qarfiit pineqartut akornanni ataqatigiissaakkamik suleqatigiinnikkut pisarluni. Taakkua tamamik immikkut nammineq suliassa qarfimmik iluanni upalungaarsimanermut pilersaarusernermut, aarlerinaataasunik aqutsinermut aammalu ajornartoornernik aqutsinermi pisinnaasanik inerisaanermut akisussaasuupput. Kisiannili suliassa qarfinnut akisussaasuunermut tunngaviusoq Savalimmiuni suli suliaraqarinnikkut tamakkiisumik atuutilersinneqanngilaq, aammalu ataqatigiissaakkamik ajornartoornernik aqutsineq aaqqissuusaanernit mikisunit, eqqortunik piginnaasaqartunik killilimmik amerlassusilinnik sulisoqartunit unammilleqassa qartinneqarluni. Tamatuma saniatigut Savalimmiuni kommunit 29-iniit ikinnerunnginnerisa kingunerisaanik, najukkani annaassiniartartut sumiiffippassuarni ikittuaraapput, tamannalu aarlerinaataasut aallaavigalugit annertussusiliinermut, upalungaarsimanermut pilersaarutunik suliaraqarnermut assigisaannullu tunngatillugu unammilligassa qartitsisinnaavoq.

2017-imi Savalimmiuni ajornartoornernik aqutsinermut aaqqissuussaaneq suliarineqarpoq, 2019-imi juunimi politikkikkut akuerineqarluni. Aaqqissuusaanermi pilersaaruserneq *Savalimmiunut pilersaarusernermut*

ajornartoornermi atorfilittaniippoq (Kreppuráðið), politikikkuk naalakkersuisut ataaniilluni, suliaqarnermut tunngasut *Savalimmiuni upalungaarsimanermut atorfilittani* (Áttaksráðið) ataqatigiissaarneqarlutik. Imaani pisoqarnerani suliaqarnermut ataqatigiissaarineq MRCC Tórshavn-imi pisarpoq, nunami pisoqarneranut tunngasut oqaatigineqartutut politiinit ataqatigiissaarneqartarlutik. Tamatuma saniatigut Savalimmiuni *upalungaarsimanermut siunnersuisoqatigeeqarpoq*, ministerimut upalungaarsimanermut akisussaasuusumut (aalisarneq) siunnersuisartuusunik kiisalu naalakkersuisoqarfinnut allanut tunngatillugu upalungaarsimanermut akisussaasuusumik, assersuutigalugu nalunaarasuartaateqarnermut suliassaqarfik.

Kalaallit Nunaat

Kalaallit Nunaanni najukkani qatserisarfiit Namminersornerullutik Oqartussat atuutsinneqalernerisa kinguninngua Kalaallit Nunaanni kommunini oqartussanit tiguneqarput isumagineqarlutillu. Kalaallit Nunaat siullermeertumik 2010-mi upalungaarsimanermut inatsiseqalerpoq, taamaaliornermi kommunini qatserisartut annaassiniartartunngorlutik annertunerusumik akisussaaffeqarfeqalerlutik, ilanngullugu ajunaarnersuaqarnerani upalungaarsimasut. Kalaallit Nunaanni ajornartoornermik aqutsinermut aaqjissuussaaneq annertussutsinut agguagaavoq aammalu Danmarkimisuulli ataqatigiissaarinermut tunngavisoq, suliassaqarfimmut akisussaasuunerup malitsigisaa aallaavigineqarluni. Suliaqarnermiippot *Kalaallit Nunaanni upalungaarsimanermut atorfilittat*, danskit oqariaasianni najukkami upalungaarsimanermut atorfilittanut naapertuuttoq. Politiit tassani ataqatigiissaarinikkut akisussaaffeqarput, suliassaqarfiit allat taamaaqataanik peqataatinneqarlutik, assersuutigalugu kommunimi upalungaarsimanermut pisortaq. *Kalaallit Nunaanni Upalungaarsimanermut ataatsimiititaliarsuaq* Kalaallit Nunaanni ajornartoornermik

aqutsinermi pilersaarusiortuuvog. Kalaallit Nunaanni Upalungaarsimanermut ataatsimiititaliarsuaq annertunerusunik pisoqartillugu ajunaarnersuaqartillugulu Naalakkersuisunut siunnersuisuupput. Kalaallit Nunaannut upalungaarsimanermut pilersaarummik suliaqarnermut nutarterisarnermullu akisussaaffeqarnermi saniatigut Upalungaarsimanermut ataatsimiititaliarsuaq ataqatigiissaakkamik suliniuteqarnissap annertunerusunik ajutoortoqartillugu ajunaarnersuaqartillugulu Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu isumalluutininik atuinissap qulakkeernissaannik siunertaqarpoq, ilanngullugit ajornartoornermik sorsunnernillu pisoqartillugu.¹ Upalungaarsimanermut ataatsimiititaliarsuarmiippat Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussani Naalakkersuisoqarfinni pisortaanerit arlallit, Nunap nakorsaaneqarfia, Kalaallit Nunaanni Politimesteri, Kalaallit Nunaanni Rigsombudsmandi, Arktisk Kommando aammalu Kalaallit Nunaanni kommuninit aallartitaq ataaseq. Kalaallit Nunaanni Rigsombudsmandi aamma Upalungaarsimanermut ataatsimiititaliarsuarmut aalajangersimasumik ilaasortaavog aammalu ajornartoornerit nalaanni Kalaallit Nunaata danskillu oqartussaasuisa akornanni ataqatigiissitsisusarluni.

Ajornartoornerit annertunerusut nalaanni, soorlu 2021-p naalernerani Nuummi sarfaaruttoornertut annertooujssuurtut aammalu covid-19-itut ittut, Kalaallit Nunaanni Politiit, Arktisk Kommando-p aamma Naalakkersuisut akornanni qanimut suleqatigiittoqartarpoq.

Illersornissamut ministereqarfik Issittumi Upalungaarsimasunik naalagaaffeqatigiinnermi inuiaqatigiinni sillimanissamut tapersiisarpoq, Kalaallit Nunaanni aamma Savalimmiuni ajornartoortoqartillugu ajunaarnersuaqartillugulu Illersornissaqarfinniit aamma Upalungaarsimanermut aqutsisoqarfinniit pisinnaasanik sukkaasumik atulersitsinissamut periarfissaqarnermik qulakkeerisumik. Kalaallit Nunaanni aamma Savalimmiuni Politiit taamaaqataani Naalagaaffiup politiviiniit, taannalu aqputigalugu danskit politeeqarfiinit allanit ikiortissarsiorsinnaappat aammalu Upalungaarsimanermut aqutsisoqarfiup aamma Kalaallit Nunaanni Savalimmiunilu upalungaarsimanermut oqartussat akornanni suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutit suliaqarfiit qaffasissumik immikkut ilisimasaqarfiusussat immikkuullarissunillu atortoqarfiusussat iluanni inuiaqatigiit tapajaatsunissaannut tunngavissiisarpur. Atlantikup avannaani aamma issittumik umiarsuarmik takornariartaammik takornariartitsisarnerup siuariartornera, sisoortoqarsinnaanerata aarlerinaateqarnerulerneru, silap pissusaata allanngoriartornerata malitsigisaanik sumiiffiit inoqarfiusut eqqaanni qaqqat sisoortalernerat aammalu pilersuinerit inuiaqatigiinni pisariaqartinneqarlutik piupmaneqartut kipitinneqartarnerat, Naalakkersuisut aamma Illersornissaqarfiup akornanni suleqatigiinnerunissaq pisariaqartilersinnaavaat.

Kalaallit Nunaat imaluunniit Savalimmiut upalungaarsimanermut pilersaarusiornermut tunngavissaminnik nammineerlutik nunami namminermi aarlerinaataasunut takussutissiaqanngillat imaluunniit tassunga tunngasunik *Computer Emergency Response Teams-inik* (CERT) soqaratik, tassalu naalagaaffimmi alapernaarsuisarfiit ulloq unnuarlu sulisoqartut IT-nut sillimaniarnermut immikkut ilisimasalinnik sulisoqartut, assersuutigalugu attaveqaasersuutit pisariaqartinneqartut imaluunniit oqartussat qarasaasiatigoortumik

¹ Sorsunnernut, ajornartoornermut aammalu sorsuttoqalernissaata sioranartumik ilimanaateqarneranut pilersaarusiornermut akisussaaffiup tiguneqarnissaanut isumaqatigiissut, atsiorneqarsimangilaq

saassussinermik nalaataqarpata, sukkasuumik akuliussinnaasut. Nalunaarasuartaateqarnermut oqartussat pineqartut suliassaqarfimmut akisussaasuunerup iluani suliaqarnermut sullissiveqarput, pisoqassagaluarpata ingerlatsinermik alapernaarsuisumik qanimullu suleqatigiittunik. Center for Cybersikkerhed Savalimmiuni aamma Kalaallit Nunaanni sillimaniarnermut suliassaqarfimmi pisortanut namminersortunullu siunnersuisarpoq. Naatsorsuutigineqartariaqarpoq ukiuni aggersuni nalunaarasuartaateqarnermi sillimaniarnermut suliassaqarfimmi annertunerujussuarnik pisoqartartussaasoq, tamannalu Savalimmiuni aamma Kalaallit Nunaanni nalunaarasuartaateqarnikkut attaveqaasersuutit pisariaqartinneqartut isumannaatsuutiinnarnissaat siunertaralugu Savalimmiuni, Kalaallit Nunaanni aamma Danmarkimi oqartussat akornanni suleqatigiinnissamut ilusilianik ineriartortitseqqinnissamut pisariaqartitsilersinnaavoq.

Siulittaasup naggasiutaa

Siunissaq tarrajuttoq nalunaarusiami matumani allaaserineqarpoq. Takorluukkatsinniit annertuut allaanerumik ingerlasinnaapput, kisianni Danmarki 2035-p tungaanut Sorsunnerup Nillertup kingornali piffissami allami sumiluunniit aatsaat taama ilungersunartigisumik sooranartorsiortussaasoq minnerpaamilluunniit qularutigineqarsinnaangilaq. Taamaattumik nukittunerujussuarnik, eqaannerumik suliniuteqarnissamullu piareersimasumik illersornissaq pisariaqartipparput. Officerit sulisutta ilinniarluarsimasut sulisullu nunani tamalaani suliaqarnernit iluatinnaatilinnik misillitagaqartut toqqammavissaapput patajaatsut. Nunarsuarmi pitsaanerpaanik atortoqartinneqartariaqarput. Inuttat amerlisinnissaannut periarfissat killeqarmata Illersornissaqarfiup suliassani malunnaatilimmik annertusisimasut, sakkutuut ataasiakkaat aammalu sakuusivinniittut akiuussinnaassuseqarnerisa sunniuteqarluarnerisalu annertusitinnissaannut taamaallaat teknologimik nutaamik, nutaaliaasumik atuilluni suliarisinnaavai.

Illersornissaqarfiup allanngortinnissaa annertusarnissaalu pisariaqartoq sivilisuujujussaavoq aningaasarpassuarnillu akeqartussaalluni. Neriutigaara nalunaarusiaq manna ungasissumut takorluuisinnaasumillu illersornissamut isumaqatigiissuteqarnermut aallaaviussasoq, Illersornissaqarfimmut pisariaqartunik isumalluuteqalersitsisussamik aammalu piffissap ingerlanerani periarfissanut nutaanut unammilligassanullu nutaanut ingerlaavartumik naleqqussaasarnissamut naammattumik kiffaangissuseqalersitsisumik. NATO-p nukittussusissanut siunnerfiit aammalu NATO-p killeqarfia kangilleq sinerlugu illersornissap aamma qunusaarinerup nukittorsarnissaannut Danmarkip tapersiinnissaa pingaarnersiuiinermi pingaarnertinneqartariaqarpoq. Kisianni siunissami illersornissaq ilusilersorneqartariaqarpoq aamma Atlantikup avannaani soqutigisat isumagineqarsinnaangorlugit aammalu Europap kujammuinnaq killeqarfiata illersornissaanut kiisalu nunani tamalaani suliaqarnernut allanut tapersiussanngorlugu. Taamaattoq Illersornissaqarfimmut aningaasassat annertooujussuarnik annertusitinneqaraluarpataluunniit, Kunngaqarfiup avataani danskit sakkutuuliitinnagit, siunissami suli sukannernerumik pingaarnersiuinissaq pisariaqartinneqalertussaavoq.

Sakkutooqarnikkut illersornissaannaanngitsoq nukittorsarneqassaaq. Akuleriissitanik saassussinerit tamarmik iluanni Danmarkimut siorasaarisut sukannernerulerneranni, sakkutuujungitsuni inuiaqatigiinni sillimaniarnitta tamarmi tulleriissaartumik periaaseqarluni sammineqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Pisortat namminersortullu suliaasaqarfii tamaasa akimorlugit upalungaarsimanermut pilersaarutit patajaatsut misilerarluakkallu ajornartoornerit, pinngortitami ajunaarnersuaqarnerit akuleriissitanillu saassussinerit nalaanni inuiaqatigiinni ingerlanneqartut pinngitsoorneqarsinnaanngitsut attatiinnarnissaat qulakkeerneqartariaqarpoq. Atomip nukinganik sakkussiat pingaaruteqaraluttuinnarnerani aamma eqqarsaatigineqarsinnaasut ajornerpaat piareersarfigisariaqaleqqinnerivut isumaliutersuutiginnissaanut pissutissaqarpoq.

Oqaloqatigiinnitta ingerlanerani Illersornissaqarfiup, suliffeqarfiit namminersortut ilisimatusarfiillu akornanni suleqatigiinnerit nutaamik iluseqartinnissaat pissanganartunik periarfissaqartut qulaajarpagut. Taakkua suliarineqarnerat ingerlateqqinneqartariaqarpoq. Tassani aamma pineqarput illersornissamut tunuarsimaarfeqarnerup atorunnaarsinneqarnerata kingorna danskit suliffeqarfiisa, ilisimatusarfiit aamma danskit illersornissaqarfiata EU-mi illersornissamut suliffissuaqarnikkut suleqatigiinnerup ineriartortuatumik ineriartortinneqarnerani akuunissaannut periarfissat ammaanneqartut.

Misissueqqissaartartoqatigiinni malinnaaqatigiinnilu ilaasortat, Ukrainemi sorsunnerup pilernerani, nunarsuarmi tuniluunnerup aamma Afghanistanimiit aamma Mali-miit tunuarternarup pineranni piffissap ingerlanerani tunngavigisat annertuumik allangorsimallutik, piffissap sivisuup ingerlanerani eqeersimaartumik qasujaallutillu suliaqarsimanerannut qutsavigerujussuarneqassapput. Center for Militære Studier, DIIS, DMI, Illersornissamut ilinniarfik aamma Nunanut allanut aningaasaqarnikkut misissueqqissaartartut pappiaqqat tunuliaqutigisatik atorlugit eqimattat marluusut taakkua qulequttanik oqaluuserisassaniitissimasatsinnik assigiinngitsorpassuarnik oqallisiginninnerannut tunngavissanik tunniussisimapput. Illersornissaqarfimmi, FE-mi, Illersornissamut ministereqarfimmi aamma Nunanut Allanut ministereqarfimmi suleqaterpassuatta piffissap ingerlanerani pingaarutilinnik immersuillutik isumasioqataallutillu ikiorsimavaatigut.

Immikkorluinnaq allattoqarfik qutsavigisariaqarpara. Anders Trelborg, Anna Haugsted Dehn, Johanne Kloster Kirk, Karoline Fristed Binger aamma Sami Carøe Moussa maannakkorpiaq ajornartoornerit iliuuseqarfiginnissaannik ulluinnarni sulinermik qaavatigut, nukissaqarlutik, qiimallutik piomassuseqarlutillu unnukkut kingusissukkut sapaatillu akunnerata naanerini sivisuuni suliaqarnerup aqqqissuunnissaanut nalunaarusiallu matuma allannissaanut nalunaaquttap akunneri kisissaanngitsut atorsimavaat. Naggataatigut minnerunngitsumillu Henrik Ø. Breitenbauch-ip suliaqarnerujussua erseqqissarneqassaaq. Taassuma sulianut paasisimasaqarnera, silassorilluinnarnera aqerluusaalu kiinarissoq piusimanngippata anguniagarput angusimanaviannigilluinnarparput.

Ilanngussaq

Ilanngussaq

Takussutissiaq

1. Sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiinnut suliakkiussat allassimaffiat
2. Misissueqqissaartartoqatigiinni ilaasortat
3. Misissueqqissaartartoqatigii sulinerat: Allattoqarfimmi ilaasortat, angalanerit il.il.
4. Malinnaaqatigiinni ilaasortat
5. Ataatsimeersuarnerit isumasioqatigiissitsinerillu
6. Allakkiat tunngavigineqartut

1. Sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiinnut suliakkiussat allassimaffiat

Nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut ineriartorneq, ilanngullugu nunani tamalaani maleruagassanik aallaavilimmik aaqqissuussisimanerup tatisimaneqarneruleriartornera aammalu pissaanilissuit unammilleqatigiinnerisa annertusiartornera, ukiuni aggersuni danskit sillimaniarnermut illersornissamullu politikkiannut killissalersuisussaavoq. Nunani tamalaani sooranartut takuneqarsinnaanerisa annertussusaa pisariussusaalu, nunarsuarmi pissaanerup nikikkiartuaarnerata aammalu teknologiikkut ineriartupiloornerup ilutigisaanik annertusiartuinnassasut naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Maannakkut 2018-2023-mut illersornissamut isumaqatigiissutaasumi, tapiliussatut isumaqatigiissut ilanngullugu, Illersornissaqarfik piffissap isumaqatigiiffiusup naanerani nutaanik isumalluuteqalersimasussaavoq, Danmarkip NATO-p ernumasaarineranut ataatsimoorlunilu illersornissamut ilassuteqarneranik nukittorsaasumik aammalu nunani tamalaani suliaqarnerni aamma NATO-mi, Naalagaaffinni Peqatigiinni imaluunniit nunani tamalaani peqatigiittuni killissaliussat iluanni patajaatsuutitsinissamut suliniuteqarnerni peqataanissamut pisinnaasaqarnerulersitsissalluni. Tassunga ilanngutissapput aamma nunami namminermeri cyber atorlugu illersornissaq aammalu Illersornissaqarfiup nunami namminermeri sillimaniarnermut suliaassaannik ikiuussinnaassusaata nukittorsarneqarnerat.

Danmarkip eqqaani nunarsuarmi eqqoriaasinnannginnerup kingunerisaanik, nutaamik illersornissamut isumaqatigiissuteqarnissaq sioqqullugu, nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut inissisimaneq sukumiisumik misissoqqissaarneqartussaavoq.

Naalakkersuisut ambassadøri Michael Zilmer-Johns Nunanut Allanut ministereqarfimmeersoq misissueqqissaartortoqatigiit siulersornissaannut toqqarpaat.

Siunertaq

Tullianik illersornissamut isumaqatigiissutissap piareersarneqarneranut ilaatillugu misissueqqissaartortoqatigiit nunanut allanut sillimaniarnikkullu inissisimanermit suliatigut misissueqqissaarneq suliarisussaavaat kiisalu unammilligassat sunniutaasussallu, Danmarkimut Illersornissaqarfimmullu malittaasinnaasut, suussusersisussaallugit. Oqaatigineqassaaq, tullianik illersornissamut isumaqatigiissutissami, ilassutitut isumaqatigiissut 2019-imi januaarimeersoq naapertorlugu, Wales-imi anguniagaq tunngavigineqartussaammat.

Misissueqqissaartartoqatigiit sapinngisamik annertunerpaamik misissueqqissaarnerit nalunaarusiallu pioreersut annertusaqqissavaat, taamatullu nunani allani misissueqqissaarnerit maannakkut pisut ilanngunneqarsinnaassallutik.

Tamatuma saniatigut misissueqqissaartartoqatigiit nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut inissisimanerup tamat akornanni eqqumaffigineqarnerulerneranut iluaqutaasussaassapput.

Misissueqqissaarnek illersornissamut missingersuutit, Illersornissaqarfiup aaqqissugaanera imaluunniit pisinnaasanik pissarsisarnera pillugit aalajangersimasunik inassuteqaateqarfiussa *nngilaq*.

Sulinissaq

Misissueqqissaartartoqatigiinni aqutsisoq Nunanut Allanut ministereqarfimmi inissinneqarpoq. Aqutsisup saniatigut misissueqqissaartarfimmiippot Nunanut Allanut ministereqarfimmi, Illersornissamut ministereqarfimmi, Aningaasaqarnermut ministereqarfimmi, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut ministereqarfimmi allaffimmut pisortat kiisalu Illersornissaqarfimmeersoq pisortaq ataaseq. Kalaallit Nunaat aamma Savalimmiut Issittoq aamma Atlantikup avannaa pillugit sulinermi ilaasortat allat naligalugit peqataapput kiisalu misissueqqissaartartoqatigiit suliaanni allani malinnaasutut peqataallutik. Ministeriunerup ministereqarfia misissueqqissaartartoqatigiinni malinnaasutut peqataavoq.

Nunanut Allanut ministereqarfik aamma Illersornissamut ministereqarfik siunertamut tunngatinneqartumik allattoqarfimmik ikiuupput. Tamatuma saniatigut misissueqqissaartartoqatigiit ministereqarfiit attuumassuteqartut, suliaqarnermut najoqqutassanik attuumassuteqartunik atugassisussat, suliaqartissinnaavaat.

Misissueqqissaartartoqatigiit sulinerisa aallartinnissaa COVID-19-ip ajornartoorfiunera pissutaalluni 2020-p qiteqqunneranut kinguartinneqarpoq.

Misissueqqissaarnermik suliaqarnek malinnaaqatigiinni, ilaatigut soqutigisaqaqatigiinneersunik ilisimatusarnermillu suliaqartuni suliaasaqarfimmi paasisimasaqarlutik immikkut ilisimasalinnik inuttaqartinneqartuni, ingerlaavartumik oqaluuserineqartassaaq, taamatullu misissueqqissaartartoqatigiit nunanut allanut politikikkut oqallittarfinni ingerlareersuni naapeqateqarsinnaassapput, ilanngullugit NATO aamma EU, kiisalu Folketing-imi politikikkut partiit. Misissueqqissaartartoqatigiit aamma aallartitanik nunanit allaneersunik aammalu nunani allani sullissivinnik oqaloqateqarsinnaassapput.

Tamatuma saniatigut qulequtakkaartumik ataatsimeersuarnerit /isumasioqatigiinnerit ingerlanneqassapput, ilanngullugu nunami namminerme taamatullu nunani allani immikkut ilisimasalinnit avataaneersunik peqataaffigineqartumik. Aaqqissuussinerit tamanut aamma/imaluunniit Folketing-imi politikikkut partiinut siunnerfeqartinneqassapput.

Naalakkersuisut misissueqqissaartartoqatigiit sulineranni killiffik ingerlaavartumik oqallisigisinnaassavaat.

Nalunaarusiorneq

Misissueqqissaartartoqatigiit naalakkersuisunut nalunaarusiussapput.

Tullianik illersornissamut isumaqatigiissuteqarnissap piareersarneqarneranut ilaatinneqarsinnaanissaa siunertaralugu, misissueqqissaarneq 2022-p aallartinnerani naammassissaaq. Nalunaarusiornermut atatillugu misissueqqissaarneq tamanit pissarsiarineqarsinnatinneqassaaq.

2. Misissueqqissaartartoqatigiinni ilaasortaq

- Ambassadøri Michael Zilmer-Johns, siulittaasoq
- Illersornissaqarfimmi atorfilittanut pisortaq, Generalløjtnant Kenneth Pedersen
- Illersornissamut ministereqarfimmi allaffimmi pisortaq, Pelle Holager, 1.8.2022 aallarnerfigalugu Peter Emil Engedal
- Nunanut Allanut ministereqarfimmi allaffimmi pisortaq, Christian Grønbech-Jensen, 1.9.2022 aallarnerfigalugu Søren Jensen
- Aningaasaqarnermut ministereqarfimmi pisortap tullia, Gustav Nedergaard / siunnersortit pisortaat Kristine Buus Nielsen
- Inatsisit Atuutsinneqarnerannut ministereqarfimmi allaffimmi pisortaq, Louise Mariegaard
- Ministeriunerup ministereqarfiani allaffimmi pisortaq, Jakob Henningsen / Lene Mandel Vensild
- Kalaallit Nunaanni Nunanut Allanut Nukissiuuteqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi siunnersortit pisortaat Hans Peder Kirkegaard
- Savalimmiuni Nunanut allanut naalakkersuisoqarfimmi siunnersorti, Svein Magnason

3. Misissueqqissaartartoqatigiit sulinerat

Misissueqqissaarneq ambassadøri Michael Zilmer-Johns aqutsisoralugu Illersornissamut ilinniarfimmi dekan Henrik Breitenbauch siunnersortigalugu ingerlanneqarpoq.

Misissueqqissaartartoqatigiit allattoqarfianiipput Nunanut Allanut ministereqarfimmi immikkut siunnersorti Anders Trelborg, Nunanut Allanut ministereqarfimmi Fuldmægtigi Johanne Kloster Kirk, Nunanut Allanut ministereqarfimmi Fuldmægtigi Anna Haugsted Dehn, Illersornissamut ministereqarfimmi Immikkut siunnersorti Karoline Fristed Binger aamma Illersornissamut ministereqarfimmi Fuldmægtigi Sami Carøe Moussa.

Misissueqqissaartartoqatigiit sulinerannut killissaliussat suliakkiussat allassimaffianni nassuiarneqarput. Misissueqqissaartartoqatigiit siunertaraat Danmarkimut nunanut allanut sillimaniarnermullu politikikkut inissisimanermut misissueqqissaarnermik suliaqarnissaq. Misissueqqissaarnermi pingaarnertut aqutissani 10-ni taanna saqqummiunneqarpoq:

1. Nunani tamalaani inuiaqatigiit
2. Nunarsuarmi silap pissusaata allanngoriartornera
3. Teknologikkut ineriartorneq
4. Isumaqatigiinnginnerit maannakkut siunissamilu ilusaat
5. Inuiaqatigiit patajaatsuunerat
6. Europami atlantikumilu sillimaniarneq
7. Østersøen
8. Atlantikup avannaa aamma Issittoq
9. Naalagaaffiit sanngiitsut qajannartullu
10. Asien aamma Indo-Pacific

Misissueqqissaartartoqatigiinnut suliakkiussaq tassaasimavoq 2035-p tungaanut misissueqqissaarnermik suliaqarnissaq. Taamatut ungasitsigisumut misissueqqissaarneq soorunami annertuunik nalorninartortaqrpoq. Tassani tunngavissat pingaarnert ukkatarineqartariaqarput, peqatigisaanillu inuit oqaluttuarisaaneranni pisut pingaaruteqarlutik inissisimaneq akuersaarneqarluni. Taamatut nalorninartortaqrnera arlalitsigut misissueqqissaartartoqatigiit iliuuseqarfigniarisimavaat.

Siullermik sulinerup ingerlanerani allakkiat tunngavissat misissueqqissaartartoqatigiinnut atugassatut suliarineqartut aallaavigalugit oqallinnerit tunngavigineqarput. Oqallinnerit, ilanngullugulu minnerunngitsumik immikkut ilisimasalinni malinnaaqatigiittuni tassunga atasuni oqallinnerit, annertuumik suliap ingerlanerani misissueqqissaarnerup pitsaassusaata qulakkeernissaanut iluaqutaasimapput. Aappaattut misissueqqissaartartoqatigiit assersuutigalugu aningaasaqarnermut, innuttaasut katitigaanerannut silallu pissusaanut tunngasunut siumut missiliuinerit akuerineqartut ukkatarineqarsimapput. Pissusiviusut taamaattut arlallit 2035-p tungaanut piffissami taamaaginnassapput imaluunniit minnerpaamik killissaliinerit ilisimaneqartut iluanni pissasut ilimanaateqartorujussuulluni. Pingajuattut misissueqqissaarnermi sooranartut, unammilligassat aarlerinaatillilu immikkoortinneqarput. Siooranartut matumani paasineqassapput sakkutuulersornermi sooranartut, unammilligassat soorlu assersuutigalugu maleruagassiivunngitsumik nuttarnert, sakkutooqarnermut tunnganngitsumik sillimaniarnermut politikikkut pingaaruteqarsinnaallutik. Ungassissoq isigalugu aarlerinaataasunik pisoqalersinnaavoq sooranartunngorsinnaasunik unammilligassanngorsinnaasunillu. Taamaalilluni illersornissamut sillimaniarnermullu politikkimut tunngatillugu pisassaq ilaatigut tassaassaaq maannakkut aammalu siunissami qanittumi, taamatullu ungasinnerulaartumi sooranartut unammilligassallu, siunissamilu ungasissumi aarlerinaataasussat, suussusersinissat – aammalu taakkua oqimaaqatigiissaarnermut illersornissamut sillimaniarnermullu politikikkut pingaarnersiunerimik malitseqartussamut imminnut

sanilliunnissaat. Kiisalu misissueqqissaarnermi ilimanaateqartunik annertusiartuaartitsilluni nalilersuinermut atorneqarpoq, ilimanaateqanngitsuniit, ilimanaateqannginnerusunut, ilimanaateqartunut aammalu ilimanaateqartorujussuarnut ingerlanneqartumik.

Piffissap ingerlanerani misissueqqissaartartoqatigiit allattoqarfiata angalanernut arlalinnut ilisimasat katersorpai. Taakkua makkununga ingerlasimapput:

Washington, New York, Bruxelles, Paris, London, Berlin, Warszawa, Oslo, Stockholm, Helsinki, Nuuk aamma Tórshavn.

4. Malinnaaqatigiinni ilaasortat

- Anders Ladekarl
- Anders Wivel
- Anja Bechmann
- Anja Dalgaard-Nielsen
- Anne H. Steffensen
- Astrid Kjeldgaard-Pedersen
- Bertel Heurlin
- Birgitte Qvist-Sørensen
- Camilla Tenna Nørup Sørensen
- Carsten Schürmann
- Catharina Sørensen
- Cecilia Bonefeld-Dahl
- Cecilie Felicia Stokholm Banke
- Charlotte Flindt Pedersen
- Charlotte Slente
- Christoffer Green

- Claus Haugaard Sørensen
- Claus Mathiesen
- Flemming Splidsboel Hansen
- Frank Bill
- Frederik Bergenfelt Friis
- Hans Andrias Sølvará
- Henriette Søltøft
- Helle Malmvig
- Jan Westenkær Thomsen
- Jarl Krausing
- Jens Christian Svabo Justinussen
- Jens Lundgren
- Jens Ringsmose
- Jeppe Teglskov Jacobsen
- Joachim Finkielman
- Jon Rahbek-Clemmensen
- Jørgen Delman
- Katrine Krogh Andersen
- Kjeld Erik Brødsgaard
- Kjell Engelbrekt
- Kristian Fischer
- Kristian Søby Kristensen
- Lars Bangert Struwe
- Lars Erslev Andersen

- Lone Malmborg
- Luke Anthony Patey
- Lykke Friis
- Malthe Mulvad
- Marlene Wind
- Martin Marcussen
- Michael Linden-Vørnle
- Michael Svarer
- Mikkel Runge Olesen
- Mikkel Vedby Rasmussen
- Minik Thorleif Rosing
- Morten Glamsø
- Morten Valbjørn
- Nils Wang
- Niels Westergård-Nielsen
- Nina Græger
- Øistein Knudsen
- Ole Ravn
- Ole Wæver
- Peter Viggo Jakobsen
- Poul Engberg-Pedersen
- Rasmus Dahlberg
- Rasmus Mølgaard Mariager
- Ravinder Kaur

- Rasmus Sinding Søndergaard
- Rebecca Adler-Nissen
- Steen Rasmussen
- Sten Rynning
- Tobias Liebetrau
- Tonny Brems Knudsen
- Torben M. Andersen
- Torben Möger Pedersen
- Rasmus Anker Pedersen
- Rasmus Gjedssø Bertelsen
- Rasmus Leander Nielsen

5. Ataatsimeersuarnerit isumasioqatigiissitsinerillu

Dansk Institut for Internationale Studier suleqatigalugu ulloq 15. juni 2021 naalagaaffiit sanngiitsut qajannartullu pillugit isumasioqatigiissitsineq

Østersømi nunap immikkoortua pillugu ulloq 23. november 2021 ataatsimeersuarneq

Ulloq 11. februar 2022 inuiaqatigiit patajaassusaat pillugu isumasioqatigiissitsineq

”Issittumi maannakut siunissamilu sillimaniarneq” pillugu ulloq 16. marts 2022 Nuummi Ilisimatusarfik aamma Illersornissaqarfiup ilinniarfia suleqatigalugit ataatsimeersuarneq

Atlantikup avannaani sillimaniarneq aamma nunami sumiiffinnut politikki pillugit ulloq 7. april 2022 Savalimmiuni Ilisimatusarfik aamma Illersornissaqarfiup ilinniarfia suleqatigalugit Tórshavn-imi ataatsimeersuarneq

Asien aamma Indo-Pacific pillugit ulloq 11. maj 2022 ataatsimeersuarneq

Europami aamma atlantikioq tamakkerlugu sillimaniarneq pillugu atituumik nunani tamalaani ataatsimeersuarnissaq oktobarimi pisussatut pilersaarutigineqarpoq, aammalu teknologiikkut ineriartorneq siunissamilu akiuuffissaq pillugit ataatsimeersuarnissaq novembarimi pisussatut pilersaarutigineqarluni.

6. Allakkiat tunngavigineqartut

- Nunanut allanut aningaasaqarnikkut misissueqqissaartarfik, Nunanut allanut ministereqarfik – Nunarsuarmi nukittussutsinut tunngasut pillugit allakkiatq tunnvaviusussaq:

Nunanut allanut aningaasaqarnikkut periarfissaqarfiusunik misissueqqissaarneq. 2035-p tungaanut nunarsuarmi aningaasaqarnikkut nukittussutsinut tunngasut.

- DMI – Silap pissusaata allanngoriartornera pillugu allakkiatq: Silap pissusaata allanngoriartornerata nunarsuarmut aamma Danmarkimi Issittumilu nunap immikkoortuinut sunniutissai
- DIIS POLICY BRIEF (Jessica Larsen aamma Jakob Dreyer) – Danmarki nunani tamalaani oqaluuserisassani silap pissusaanut isumannatsuutitsisinnaavoq
- DIIS POLICY BRIEF (Jakob Dreyer aamma Jessica Larsen) – New partnerships can strengthen climate action in the Middle East and North Africa
- DIIS POLICY BRIEF (Trine Villumsen Berling, Peer Schouten aamma Izabela Surwillo) – Renewable energy will lead to major shifts in geopolitical power
- Center for Militære Studier (Henrik Breitenbauch aamma Tobias Liebetrau) – Teknologiikkut unammilleqatigiinneq taassumalu Danmarkimut malitsigisassai – Center for Militære Studier
- Center for Militære Studier (Henrik Breitenbauch aamma Lise Wiederholt Christensen) – Siunissami pilersaarusiornikkut isigalugu aaqqiagiingissutaasartussat sorsunnerillu
- Illersornissamut ilinniarfik (Rasmus Dahlberg) – Naalagaaffeqatigiinnermi patajaassuseqarneq
- Naalackersuisut Sillimaniarnermut politikikkut misissueqqissaartartoqatigiivisa allattoqarfia – Østersøen pillugu tunngaviusunut allakkiatq
- Center for Militære Studier (Kristian Søbø Kristensen aamma Lin Alexandra Mortensgaard) – Naalagaaffeqatigiinnermi issittumi sakkutooqarnikkut periusissatigut ajornartorsiutit ataatsimoortut
- DIIS WORKING PAPER (Louise Riis Andersen) – Dansk it illersornissaqarfiata 2035-p tungaanut naalagaaffinni sanngiitsuni aallussinera
- Jesper Segelcke Thomsen aamma Camilla T. N. Sørensen – Indo-Pacific: Europamut, Danmarkimut aamma Danmarkimi Illersornissaqarfimmut pingaaruteqarnera

ISBN WEB: 978-87-94339-22-3

ISBN TRYK: 978-87-94339-21-6

Foto:

Forside: Anders Fridberg

Side 12: Berkah

Side 15: UN Photo / Loey Felipe

Side 21: Richard Newstead

Side 22: Ola Jakup Joensen

Side 24: Collection Roger-Viollet / 3035-24 / Ritzau Scanpix

Side 31: NATO

Side 39: Maximilian Clarke / SIPA / Ritzau Scanpix

Side 43: Mark Schiefelbein / AP / Ritzau Scanpix

Side 48: Helikopterbidraget

Side 50: Røde Kors i Danmark

Side 55: Kristian Brøndum

Side 57: NATO

Side 62: European External Action Service

Side 67: Peter Willemoes' besætning

Side 70: Henrik Kastenskov

Side 72: Michael Sohn / AP / Ritzau Scanpix

Side 73: Royal Navy / POFot Jay Allen / ©UK Ministry of Defence CROWN COPYRIGHT, 2021

Side 81: Martin Sylvest / Ritzau Scanpix

Side 90: Tim Søgaard

Side 92: Lockheed Martin / FMI

Side 95: Dennis Vang Hansen

Side 99: Tue Skals / Forsvarskommandoen

Side 100: Esbern Snare

Side 103: Norde Ernst Van / Ritzau Scanpix

Side 107: Kiyoshi Takahase Segundo / Colourbox

Side 108: Ólavur Fredriksen

Side 109: Naalakkersuisut / Grønlands Selvstyre

Figurer side 10, 32, 34: Kontrapunkt